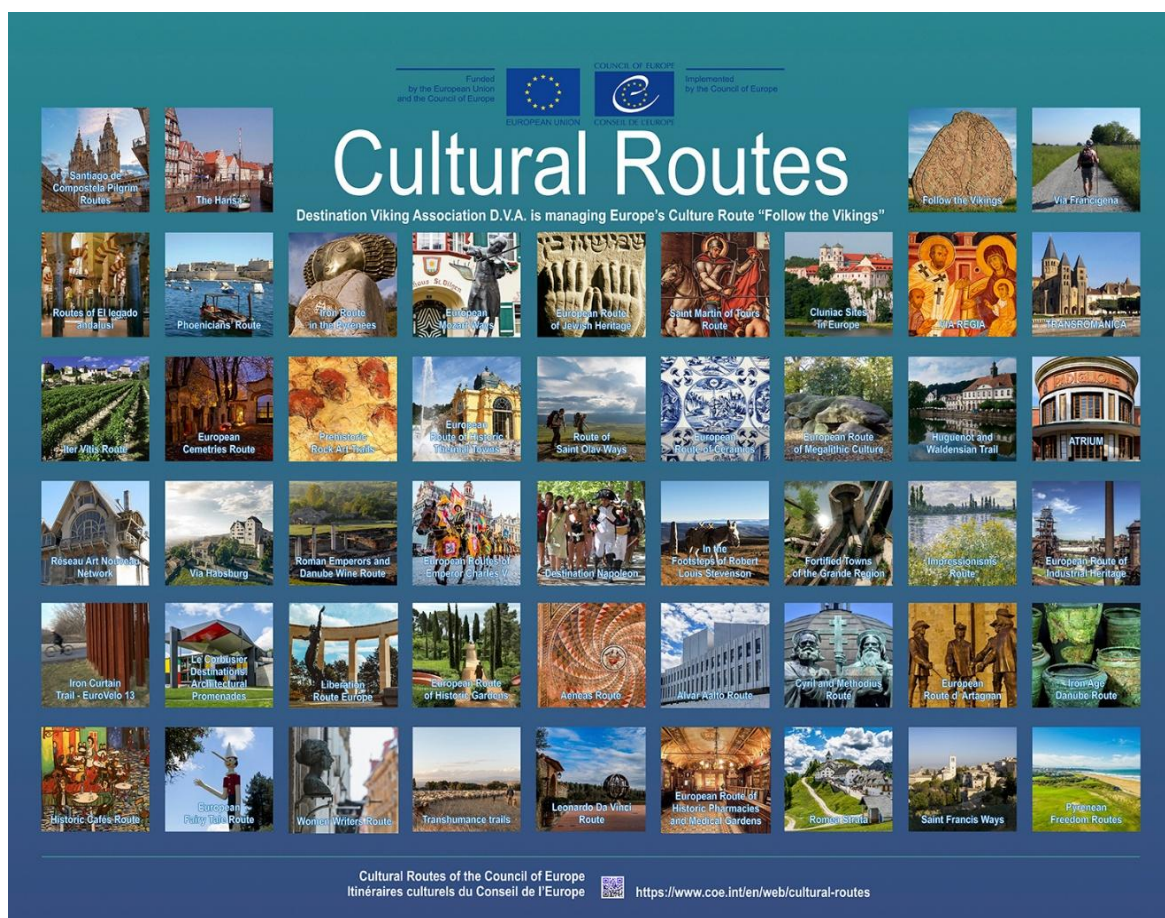

Strategia

de valorificare, promovare și integrare a patrimoniului
cultural al Văii Prutului Mijlociu în traseele turistice
europene pentru perioada 2027 – 2033

Strategie elaborată de: Asociația de Dezvoltare a Turismului în Moldova

Ungheni 2026

Cuprins:

<i>LISTA ABREVIERILOR</i>	4
<i>SUMAR EXECUTIV</i>	5
1. ANALIZA CONTEXTULUI STRATEGIC	7
1.1 DELIMITAREA GEOGRAFICĂ A VĂII PRUTULUI MIJLOCIU	7
1.2 ANALIZA SOCIO-ECONOMICĂ, INSTITUȚIONALĂ ȘI TURISTICĂ A VĂII PRUTULUI MIJLOCIU	8
1.3 ROLUL COOPERĂRII POLULUI DE DEZVOLTARE „UNGHENI-IAȘI”	16
1.4 CORELAREA CU POLITICILE UE PRIVIND TURISMUL CULTURAL	17
1.4.1 CORELAREA CU POLITICILE UE PRIVIND TURISMUL CULTURAL CU LEGISLAȚIA NAȚIONALĂ	17
1.4.2 CORELAREA CU POLITICILE UE PRIVIND TURISMUL CULTURAL CU DOCUMENTELE STRATEGICE RAIONALE ȘI LOCALE.....	20
2. PATRIMONIUL VĂII PRUTULUI MIJLOCIU	23
2.1 PATRIMONIUL CULTURAL AL VĂII PRUTULUI MIJLOCIU	23
2.1.1 POTENȚIALUL PATRIMONIUL CULTURAL AL VĂII PRUTULUI MIJLOCIU ÎN REPUBLICA MOLDOVA (CONFORM REGISTRELOR OFICIALE)	23
2.1.2 POTENȚIALUL PATRIMONIUL CULTURAL AL VĂII PRUTULUI MIJLOCIU ÎN ROMÂNIA (CONFORM REGISTRELOR OFICIALE)	32
3. RUTE CULTURALE EUROPENE PRIN PRISMA ADERĂRII CALITATIVE A VĂII PRUTULUI MIJLOCIU.....	34
3.1 RUTE CULTURALE EUROPENE CU POTENȚIAL DE ADERARE PENTRU VALEA PRUTULUI MIJLOCIU .34	
3.1.1 RUTA CULTURALĂ EUROPEANĂ „RUTA CAFENELELOR ISTORICE”	39
3.1.2 RUTA CULTURALĂ EUROPEANĂ „ITER VITIS”	41
3.1.3 RUTA CULTURALĂ EUROPEANĂ „RUTA BASMELOR EUROPENE”	43
3.1.4 RUTA EUROPEANĂ A PATRIMONIULUI EVREIESC	45
3.1.5 RUTA CIMITIRELOR EUROPENE	47
3.1.6 RUTA CULTURALĂ EUROPEANĂ „RUTA EUROPEANĂ A CERAMICII”	49
3.1.7 RUTA DUNĂRII DIN EPOCA FIERULUI.....	51
3.1.8 RUTA ÎMPĂRAȚILOR ROMANI ȘI DUNĂREANĂ A VINULUI.....	54
3.1.9 RUTA EUROPEANĂ A PATRIMONIULUI INDUSTRIAL (ERIH)	55
3.1.10 RUTA CULTURALĂ EUROPEANĂ ATRIUM	57
3.1.10 RUTA TRASEELOR DE TRANSHUMANȚĂ.....	59
3.1.12 RUTA EUROPEANĂ A FARMACIILOR ISTORICE ȘI A GRĂDINILOR MEDICINALE.....	61
3.1.13 RUTA SCRITOARELOR	63
3.2 RUTE NOI CU POTENȚIAL DE INCLUDERE ÎN RUTELE CULTURALE ALE CONSILIULUI EUROPEI.....	66

3.2.1 RUTA TRANSFRONTALIERĂ CULTURAL-TURISTICĂ „ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT”	66
3.2.2 RUTA TRANSFRONTALIERĂ „RUTA BISERICILOR DIN LEMN”	68
3.2.3 RUTA CONACELOR BOIEREȘTI	71
3.2.4 RUTA TURISTICĂ „DRUMUL VECHI MOLDOVENESC”	74
3.2.5 ALTE INIȚIATIVE NAȚIONALE PENTRU RUTE TURISTICE TRANSFRONTALIERE ȘI EUROPENE	75
4. CONCLUZII PRIVIND POTENȚIALUL VĂII PRUTULUI MIJLOCIU DE ADERARE LA RCE	78
4.1 ANALIZA SWOT A VĂII PRUTULUI MIJLOCIU	79
4.2 ANALIZĂ OPȚIUNILOR PENTRU VALORIFICAREA POTENȚIALULUI VĂII PRUTULUI DE MIJLOC	80
5. PLANUL DE ACȚIUNI	87
6. PLANUL DE MONITORIZARE ȘI EVALUARE A STRATEGIEI	94
7. PROMOVAREA ȘI ASIGURAREA VIZIBILITĂȚII MEDIA	96
8. REFERINȚE BIBLIOGRAFICE	99
9. ANEXE	101
ANEXĂ: ANGAJAMENTE ALE APL RELEVANTE STRATEGIEI (SELECȚIE TEMATICĂ)	141
GLOSSAR DE TERMINOLOGIE RELEVANTĂ	150

Lista Abrevierilor

ADI – Asociația de Dezvoltare Intercomunitară
 ADTM – Asociația de Dezvoltare a Turismului în Moldova
 AE – agenți economici
 AEPJ – Asociația Europeană pentru Conservarea și Promovarea Culturii și Patrimoniului Evreiesc
 APL – Autoritate publică locală
 AR – realitate augmentată
 ASCE – Asociației Cimitirelor Semnificative din Europa
 ATRIUM – arhitectura regimurilor totalitare ale secolului XX (Architecture of Totalitarian Regimes of the 20th Century)
 BL – buget local
 CDCPP – Comitetul director pentru cultură, patrimoniu și peisaj
 CE – Consiliul Europei
 CFR – Cale Ferată a României
 CIT – Centru de Informare Turistică
 CL- Consiliul local
 CR – Consiliul raional
 D – Donatori
 EIM – Evaluarea impactului asupra mediului
 EPA – Acordul partial extins privind Rutele Culturale (Enlarged Partial Agreement on Cultural Routes)
 ERIH – Ruta Europeană a Patrimoniului Industrial (European Route of the Industrial Heritage)
 ESM – Evaluarea strategică de mediu
 IP – Instituția Publică
 FNDR – Fondul Național pentru Dezvoltare Regională
 GAL – Grup de Acțiune Locală
 HoReCa – Hoteluri, Restaurante, Cafenele
 IBBY – Consiliul Internațional pentru Cărți destinate Tineretului (International Board on Books for Young People)
 ICOMOS – Consiliul Internațional al Monumentelor și Siturilor (International Council on Monuments and Sites)
 IMM – întreprinderi mici și mijlocii
 HG – Hotărâre de Guvern
 HORECA – abreviere utilizată pentru sectorul comun de cazare și alimentație publică (hoteluri, restaurante, cafenele)
 LMI – Lista monumentelor istorice
 MC – Ministerul Culturii
 MO – Monitorul Oficial
 OMD – Organizația de Management al Destinației
 ONG – Organizație necomercială
 PUG – Plan urbanistic general
 PUZ – Plan urbanistic zonal
 RCE – Rute Culturale ale Consiliului Europei
 RSSM – Republica Sovietică Socialistă Moldovenească
 SDSE - Strategia de Dezvoltare Economico-Socială
 SDSE - Strategia de Dezvoltare Socio-Economică
 UE – Uniunea Europeană
 UNESCO – Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
 QR – cod de răspuns rapid (quick-response code)
 ZMI – Zona Metropolitană Iași

Sumar Executiv

Strategia de valorificare, promovare și integrare a patrimoniului cultural al Văii Prutului Mijlociu în traseele turistice europene pentru perioada 2027–2033 reprezintă cadrul strategic pentru transformarea patrimoniului cultural material și imaterial al teritoriului într-o resursă pentru dezvoltare turistică, economică și comunitară și pentru conectarea acestuia la rețelele și traseele culturale europene. Strategia este elaborată de Asociația de Dezvoltare a Turismului din Moldova (dr. Viorel Miron, dr. Marina Miron, drd. Nadejda Caradjov, etc) în cadrul Proiectului „*Porți pentru integrarea durabilă a culturii din Valea Prutului Mijlociu în traseele turistice europene*” / ROMD00219, Programul Interreg VI-A NEXT România–Republica Moldova 2021–2027.

Documentul este elaborat pornind de la necesitatea integrării patrimoniului dispersat de pe cele două maluri ale Prutului într-un sistem cultural-turistic transfrontalier coerent. Strategia are la bază necesitatea consolidării informațiilor despre potențialul cultural-turistic din Valea Prutului de Mijloc în vederea dezvoltării acestuia, impulsivării proceselor investiționale de modernizare a infrastructurii turismului cultural, intensificării parteneriatelor dintre deținătorii de resurse și facilități cultural-turistice cu autoritățile naționale/locale, ajustarea cadrului normativ-legislativ, etc. Beneficiarii acestui studiu sunt APL, deținătorii de patrimoniu material și imaterial, ONG specializate, profesioniștii din domeniul patrimoniului și turismului cultural, antreprenorii locali și persoanele interesate.

Strategia abordează Valea Prutului Mijlociu ca teritoriu cultural funcțional transfrontalier, delimitat pentru necesitățile strategiei în principal pe sectorul Lipcani–Fălciu (inclusiv zonele de tranziție). Această delimitare este justificată prin continuitatea istorică și culturală, distribuția patrimoniului pe ambele maluri ale Prutului și existența unor relații de cooperare transfrontalieră. Teritoriul include 10 raioane din Republica Moldova și județele Botoșani, Iași și Vaslui din România.

Analiza socio-economică, instituțională și turistică evidențiază un patrimoniu cultural și natural important, dar și o valorificare încă fragmentată. Teritoriul dispune de o bază importantă pentru dezvoltarea turismului cultural: rețele muzeale, situri arheologice și istorice, monumente, conace, patrimoniu religios, tradiții, gastronomie, meșteșuguri și peisaje culturale. În același timp, printre principalele probleme identificate se numără infrastructura de acces insuficientă, capacitatea instituțională redusă a unor administrații locale, disparitățile urban-rural, capacitatea limitată de cazare în unele zone, promovarea insuficientă și lipsa unor produse turistice transfrontaliere integrate. Strategia evidențiază necesitatea trecerii de la obiective turistice izolate la produse, trasee și destinații integrate.

Capitolul dedicat patrimoniului inventariază și analizează resursele culturale relevante din Republica Moldova și România, utilizând registre și surse oficiale. O atenție deosebită este acordată muzeelor, patrimoniului construit, patrimoniului arheologic, religios, industrial, vitivinicol, etnografic și memoriei comunităților.

Analiza rutelor identifică atât Rute Culturale Europene existente, cât și inițiative tematice care pot fi dezvoltate în perspectivă. Sunt analizate, între altele, Ruta Cafenelelor Istorice, Iter Vitis, Ruta Basmelor Europene, Ruta Europeană a Patrimoniului Evreiesc, Ruta Cimitirelor Europene, Ruta Europeană a Ceramicii, Ruta Dunării din Epoca Fierului, Ruta Împăraților Romani și Dunăreană a Vinului, ERIH, ATRIUM, Ruta Transhumanței, Ruta Europeană a Farmaciilor Istorice și a Grădinilor Medicinale și Ruta Scriitoarelor. Totodată, strategia examinează posibilitatea dezvoltării unor noi inițiative de rută, inclusiv Ruta transfrontalieră „Ștefan cel Mare și Sfânt”, Ruta Bisericilor din Lemn, Ruta Conacelor Boieresti și Drumul Vechi Moldovenesc.

Analiza SWOT și evaluarea opțiunilor demonstrează că avantajul principal al Văii Prutului Mijlociu este existența unui patrimoniu divers, cu numeroase teme comune celor două maluri ale Prutului și cu posibilitatea de a fi conectat la rețele europene.

Strategia propune o abordare graduală, bazată pe patru căi de integrare în Programul Rutelor Culturale: aderarea la rute existente, completarea rutelor prin valorificarea patrimoniului transfrontalier, poziționarea teritoriului în noi rute europene și transformarea inițiativelor locale în viitoare Rute Culturale Europene. Acestea sunt susținute de un al cincilea obiectiv transversal privind guvernarea, promovarea și sustenabilitatea sistemului.

Viziunea pentru 2033 este ca *Valea Prutului Mijlociu să devină o destinație cultural-turistică transfrontalieră atractivă, coerentă și competitivă, care valorifică patrimoniul comun al Republicii Moldova și României, îl transformă în experiențe și produse culturale integrate și îl conectează activ la rețelele și traseele culturale europene.*

Pentru realizarea viziunii sunt stabilite **5 obiective strategice**:

OS 1. Valorificarea patrimoniului cultural al Văii Prutului Mijlociu prin integrarea sa în Rutele Culturale Europene existente;

OS 2. Extinderea și completarea Rutelor Culturale Europene prin valorificarea patrimoniului transfrontalier România–Republica Moldova;

OS 3. Poziționarea Văii Prutului Mijlociu în noi Rute Culturale Europene și construirea de parteneriate tematice internaționale;

OS 4. Transformarea inițiativelor culturale și turistice locale în viitoare Rute Culturale Europene;

OS 5. Crearea unui ecosistem transfrontalier integrat pentru valorificarea, promovarea și sustenabilitatea patrimoniului și traseelor turistice europene ale Prutului Mijlociu.

Planul de acțiuni transpune obiectivele strategice în intervenții concrete pentru perioada 2027–2033. Acțiunile vizează: identificarea și evaluarea patrimoniului relevant, cartografierea și crearea registrelor transfrontaliere, pregătirea aderării, constituirea parteneriatelor tematice, dezvoltarea produselor și traseelor, cercetarea și formarea, atragerea finanțărilor, dezvoltarea infrastructurii și promovarea internațională. Cadrul de intervenție propune diferențierea între acțiunile specifice fiecărei rute/teme și acțiunile comune tuturor rutelor. Astfel, aceeași categorie procedurală poate fi aplicată mai multor rute, dar conținutul concret este adaptat tematicii fiecăreia. Planul cuprinde **59 de acțiuni**, cu un **cost total estimativ de 2.946.000 euro**, finanțarea urmând să fie asigurată prin bugete ale autorităților publice locale, fonduri naționale și europene, investiții și contribuții ale partenerilor.

Monitorizarea va funcționa ca un sistem transfrontalier comun, coordonat de structurile de cooperare instituțională, cu implicarea municipiilor Ungheni și Iași. Este prevăzută constituirea unei *Unități comune de coordonare și monitorizare (UCC)*, responsabilă de colectarea și verificarea datelor, actualizarea indicatorilor, centralizarea rapoartelor, identificarea riscurilor și formularea măsurilor de ajustare. Evaluarea se va baza pe trei categorii de indicatori: indicatori de realizare, de rezultat și de impact. Raportarea anuală va analiza progresul Planului de acțiuni, întârzierile și riscurile și va fundamenta eventualele măsuri corective.

Promovarea reprezintă o componentă transversală a Strategiei și urmărește construirea unei imagini comune a Văii Prutului Mijlociu ca teritoriu cultural-turistic transfrontalier conectat la Europa. Comunicarea va fi continuă și orientată spre rezultate, adresându-se autorităților și instituțiilor, comunităților locale, operatorilor economici și turistici, turiștilor, mass-mediei și partenerilor europeni. Planul de promovare urmărește creșterea notorietății teritoriului, promovarea patrimoniului ca resursă economică și turistică, stimularea implicării comunităților și operatorilor, creșterea vizibilității traseelor transfrontaliere și consolidarea conexiunii cu Rutele Culturale Europene. Instrumentele principale includ comunicarea digitală, materiale și produse de promovare, evenimente comune, participarea la târguri și rețele europene, campanii internaționale și reprezentarea comună a destinației.

Implementarea strategiei se va realiza prin implicarea autorităților publice locale și regionale competente, potrivit structurii administrativ-teritoriale și cadrului instituțional în vigoare, în parteneriat cu instituțiile culturale, organizațiile necomerciale, operatorii economici și alți actori relevanți din teritoriul vizat, asigurând continuitatea acțiunilor și realizarea obiectivelor strategice.

În ansamblu, Strategia propune trecerea de la valorificarea fragmentată a patrimoniului local la un sistem transfrontalier integrat de patrimoniu, trasee, produse și experiențe turistice, conectat la rețelele culturale europene și susținut de un mecanism comun de guvernare, finanțare, promovare și monitorizare.

1. Analiza contextului strategic

1.1 Delimitarea geografică a Văii Prutului Mijlociu

Valea Prutului reprezintă una dintre cele mai importante axe naturale, istorice și culturale ale spațiului românesc și est-european. Cu toate acestea, în literatura geografică, geomorfologică, hidrologică, istorică și de planificare teritorială nu există o delimitare unitară a segmentului denumit „Valea Prutului de Mijloc”, fiind utilizate mai multe abordări, în funcție de obiectivele cercetării și de criteriile aplicate. Diferențele de delimitare rezultă din faptul că specialiștii analizează valea Prutului din perspective distincte:

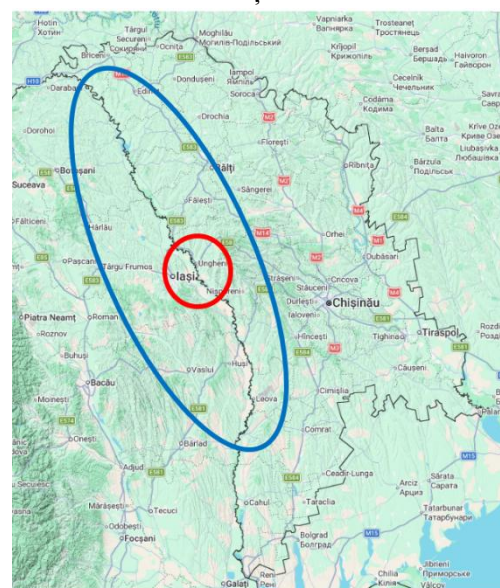
- Geografii și geomorfologii utilizează în principal criterii legate de structura reliefului, caracteristicile teraselor și evoluția geomorfologică a văii.
- Hidrologii acordă prioritate modificării regimului hidrografic, afluenților majori și caracteristicilor bazinului.
- Istoricii și cercetătorii patrimoniului cultural urmăresc continuitatea proceselor istorice, a drumurilor comerciale, a relațiilor dintre comunități și a distribuției patrimoniului construit.
- Specialiștii în dezvoltare regională și planificare teritorială utilizează adesea delimitări funcționale, bazate pe relațiile economice, sociale și culturale dintre localitățile din zonă.

În consecință, unele lucrări consideră că Valea Prutului de Mijloc începe în sectorul Lipcani–Ștefănești și se extinde până în zona Leova–Fălciu, altele includ un areal mai mic, iar unele abordări extind segmentul. Pentru necesitățile proiectului de identificare, extindere și localizare a rutelor culturale europene în Valea Prutului de Mijloc a fost adoptată delimitarea funcțională corespunzătoare sectorului Lipcani–Leova. Această opțiune nu reprezintă o negare a altor interpretări științifice, ci o alegere metodologică justificată prin obiectivele proiectului și prin caracteristicile patrimoniului cultural existent.

Segmentul Lipcani–Fălciu constituie cea mai coerentă unitate teritorială din perspectiva relației dintre patrimoniul natural și cel cultural. În acest areal se concentrează un număr semnificativ de elemente cu relevanță europeană: situri arheologice, vestigii medievale, peisaje culturale tradiționale, rezervații naturale, zone viticole, conace boierești, monumente religioase, patrimoniul minorităților etnice, muzee și tradiții etnografice comune ambelor maluri ale Prutului. De asemenea, sectorul respectiv cuprinde majoritatea localităților implicate în inițiativele actuale de cooperare transfrontalieră și în proiectele orientate spre dezvoltarea unor produse turistice comune.

Adoptarea segmentului Lipcani–Fălciu este susținută și de existența unei relative omogenități istorice și culturale. Comunitățile situate de o parte și de alta a Prutului au evoluat timp de secole în cadrul aceluiași spațiu civilizațional, împărtășind modele similare de organizare economică, practici agricole, tradiții religioase, arhitectură populară și rețele comerciale. Aceste elemente constituie baza conceptuală necesară pentru integrarea patrimoniului local în cadrul rutelor culturale europene.

Totodată, delimitarea utilizată în proiect recunoaște existența unor zone de tranziție care asigură continuitatea teritorială și culturală a văii. În partea de nord, sectorul Lipcani–Ștefănești poate

fi considerat o zonă de interferență între Valea Prutului Superior și Valea Prutului de Mijloc. Acest areal prezintă caracteristici comune ambelor regiuni și include obiective culturale și naturale care pot fi valorificate în proiecte tematice comune.

În partea de sud, sectorul Leova–Fălciu reprezintă o altă zonă de tranziție, marcată de trecerea graduală către caracteristicile specifice Prutului Inferior. Din punct de vedere al patrimoniului cultural și al mobilității istorice, această zonă păstrează însă legături strânse cu nucleul Văii Prutului de Mijloc și poate funcționa ca spațiu de extindere a viitoarelor rute tematice.

Abordarea adoptată în cadrul proiectului este în concordanță cu principiile Programului Rutelor Culturale ale Consiliului Europei, care urmărește coerența tematică, relevanța patrimoniului și cooperarea dintre teritorii, care adesea depășesc unele delimitări administrative contemporane. În acest context, Valea Prutului de Mijloc este examinat ca un teritoriu cultural funcțional, definit prin relațiile istorice și culturale dintre comunități, dar și prin capacitatea acestora de a construi produse turistice și culturale comune.

Totodată, participarea în comun a României și Republicii Moldova cu acest segment din Valea Prutului de Mijloc la Rutele culturale europene prezintă o importanță strategică deosebită. Numeroase teme promovate de Programul Rutelor Culturale ale Consiliului Europei (ex. peisajele culturale, patrimoniul memorial, tradițiile pastorale, patrimoniul viticol, cel industrial sau medieval) sunt distribuite pe ambele maluri ale Prutului și nu pot fi interpretate integral doar în limitele unui singur stat. Prin dezvoltarea unor inițiative comune, partenerii din România și Republica Moldova pot crea produse culturale și turistice mai complexe, mai atractive și mai competitive la nivel european. Cooperarea transfrontalieră permite valorificarea patrimoniului complementar, creșterea vizibilității internaționale a regiunii, atragerea de finanțări europene și consolidarea identității culturale comune a comunităților riverane Prutului.

1.2 Analiza socio-economică, instituțională și turistică a Văii Prutului Mijlociu

Valea Prutului Mijlociu este un spațiu geografic situat de-a lungul râului Prut, care se dezvoltă drept un **coridor transfrontalier de cooperare directă** între Republica Moldova și România, cu proiecte concrete de conectare la rețelele europene de transport, cultură, turism, educație și economie. Importanța sa strategică pentru ambele țări dar și actorii locali este determinantă deoarece aici are loc suprapunerea mai multor funcționalități, inclusiv: (i) frontieră UE; (ii) patrimoniu comun; (iii) spațiu economic; (iv) coridor de mobilitate; (v) zonă turistică vizitată; (vi) platformă de cooperare transfrontalieră și europeană. Această poziție geografică influențează direct administrațiile, antreprenorii și localnicii din raioanele și județele de frontieră pe segmentul Prutului Mijlociu atât în Republica Moldova (Cantemir, Leova, Hîncești, Nisporeni, Ungheni, Fălești, Glodeni, Edineț, Rîșcani, Briceni), cât și din România (Botoșani, Iași și Vaslui) care au o legătură funcțională cu Prutul și de fapt, prin proiectele și inițiativele localizate aici, contribuie la formarea unei rețele economice și turistice mai intense decât în restul teritoriului.

Fiecare dintre administrațiile raioanelor/județelor au un set de acțiuni strategice planificate și angajate pentru care corelează cu dezvoltarea parteneriatelor pentru valorificarea mai bună a patrimoniului natural și cultural prin turism și participări în asocieri tematice mai largi (ex. Rutele culturale, etc). Analiza Strategiilor de Dezvoltare Socio-Economică (SDSE) actuale ale Consiliilor raionale (Ungheni, Briceni, Glodeni, Rîșcani, Edineț, Fălești, Nisporeni, Hîncești, Leova, Cantemir), dar și cele ale Consiliilor județene (Iași, Botoșani, Vaslui) prezintă multiple acțiuni strategice asumate pentru a răspunde la provocările moderne legate de infrastructură, mobilitate regională/transfrontalieră și cooperare europeană, într-o zonă de frontieră aflată mult timp într-o subdezvoltare cronică în perioadele cu regimuri totalitar-socialiste. Mai jos sunt trecute în revistă abordările strategice (pentru administrațiile locale din ambele țări separat) relevante pentru valorificarea patrimoniului deținut de comunitățile de pe ambele maluri ale Prutului, inclusiv prin parteneriate și agregare în Rute culturale internaționale.

În Republica Moldova majoritatea raioanelor dispun de strategii actualizate pentru ciclurile de programare recent încheiate sau în derulare (precum 2021–2027/2030), iar pentru cele 10 raioane

limitrofe Prutului strategiile reflectă o structură economică relativ similară în care predomină: (i) agricultura; (ii) industria agroalimentară; (iii) IMM-urile; (iv) comerțul și serviciile; (v) infrastructura locală; (vi) economia rurală; (vii) activitățile bazate pe resurse locale (naturale și cultural-istorice).

Analiza detaliată a strategiilor raionale evidențiază multiple argumente că regiunea Prutului Mijlociu dispune de un patrimoniu natural și cultural divers: rezervații peisagistice, situri arheologice, meșteșuguri tradiționale, arhitectură vernaculară și situri istorice, lucru confirmat prin registre și alte documente oficiale, precum și angajamente ferme de a le valorifica prin turism și acțiuni culturale.

Totuși, autoritățile sunt conștiente de realitățile de moment a dezvoltării socio-economice și reorganizării administrative, precum:

- *Profilul agricol și vulnerabilitatea climatică.* Economia celor 10 raioane este puternic ancorată în sectorul agroindustrial (cultura cerealelor, pomicultură, viticultură), dar suferă din cauza fragmentării terenurilor, a gradului redus de irigare și a vulnerabilității majore la secete. Lipsa unor capacități locale extinse de stocare și procesare cu valoare adăugată menține veniturile populației la un nivel scăzut, respectiv mai puține resurse pentru dezvoltarea culturii, menținerea și valorificarea patrimoniului local, dezvoltarea turismului cultural.
- *Infrastructura edilitară deficitară.* Rețelele de drumuri raionale și locale necesită reparații capitale majore pentru a sprijini mobilitatea economică și turistică, iar cotele de conectare la rețelele centralizate de alimentare cu apă și canalizare rămân scăzute în zonele rurale din luncă, fapt ce afectează calitatea vieții localnicilor.
- *Disparități majore între mediul urban și cel rural.* În timp ce centrele raionale sau zonele cu deschidere directă spre coridoarele de transport european înregistrează o dinamică economică mai favorabilă, majoritatea comunelor rurale din lunca Prutului de Mijloc se confruntă cu un declin demografic accentuat, îmbătrânirea populației și o migrație a forței de muncă foarte ridicată.
- *Bugete locale mici.* Autoritățile publice locale din cele 10 raioane sunt dependente în proporție de peste 60-80% de transferurile de la bugetul de stat și nu au fondurile necesare pentru dezvoltarea unor proiecte consistente de salvagardare și valorificare a patrimoniului valoros deținut de comunitățile locale.
- *Marea majoritate a primăriilor mici nu dispun de unități sau personal specializat în elaborarea, scrierea și implementarea proiectelor de finanțare externă.* Acest lucru creează un decalaj mare între raioanele și localitățile cu echipe bine pregătite (care absorb fonduri importante: transnaționale, transfrontaliere sau din Fondul Național pentru Dezvoltare Regională), în timp ce comunitățile izolate stagnează, deși concentrează cea mai mare parte din patrimoniu conservat.

Cu toate acestea, potențialul din regiunea Prutului Mijlociu de pe malul stâng (rezervații, situri istorice, situri arheologice, meșteșuguri tradiționale, arhitectură, gastronomie, festivaluri de diferit tip) este valorificat fie și izolat, prin diverse proiecte implementate la nivel local. În acest sens, strategiile identifică o problemă comună: capacitatea redusă a economiilor locale de a transforma resursele teritoriale în produse competitive cu valoare adăugată ridicată (agricole, servicii, etc). Această situație este relevantă și pentru valorificarea produselor culturale locale prin turism, chiar dacă aici sunt mai bine conservate decât în restul țării. Astfel, patrimoniul cultural, peisajul Prutului, gastronomia, meșteșugurile, muzeele, evenimentele locale și tradițiile sunt mândria multor raioane, dar sunt încă insuficient integrate în trasee turistice locale sau naționale, nemaivorbind de un produs turistic regional unic. Constatăm că deși există resurse naturale și culturale locale numeroase, valorificarea locală acestora este fragmentată, ca urmare, sunt create produse turistice dispersate și tematic și geografic.

Strategiile socio-economice ale celor 10 raioane sunt aliniate conceptual la cerințele moderne de dezvoltare regională și la aspirațiile de integrare europeană a Republicii Moldova. Ele diagnostichează corect decalajele de infrastructură și necesitatea deschiderii externe. Totuși, implementarea acțiunilor acestora depinde critic de consolidarea capacităților instituționale locale pentru atragerea fondurilor nerambursabile și de o coerență mai mare între planificarea raională/locală și marile coridoare de mobilitate și infrastructură națională. Analiza strategiilor raionale evidențiază 3 zone de intervenție relevante valorificării patrimoniului cultural local prin trasee și rute turistice internaționale:

- Sporirea interconectivității infrastructurii de acces spre atracțiile naturale și culturale;

- Cooperarea regională pentru o mobilitate transfrontalieră mai bună;
- Atragerea fondurilor pentru valorificarea patrimoniului comun prin parteneriate bilaterale.

Toate strategiile analizate identifică infrastructura rutieră degradată (drumurile raionale și locale) drept principalul blocaj în calea dezvoltării economice, a atragerii investițiilor și a accesului la servicii, inclusiv culturale și de patrimoniu. Deaceia în Planurile de acțiuni importanța deosebită se acordă infrastructurii, în special: (i) drumurilor; (ii) conectivității localităților; (iii) infrastructurii tehnico-edilitare; (iv) accesibilității; (v) infrastructurii publice. Raioanele situate în proximitatea frontierei sau a unor noduri logistice majore (precum Ungheni, Briceni, Edineț, Leova sau Cantemir) pun accent pe infrastructura adiacentă punctelor de trecere a frontierei (inclusiv poduri noi și drumuri de ocolire). Aceste acțiuni favorizează inclusiv racordarea la potențiale trasee rutiere integrate în rute turistice europene. Totuși, aceste conexiuni a infrastructurii sunt planificate predominant dintr-o perspectivă administrativă și nu ca infrastructură a unor rute ce unesc câteva destinații turistice transfrontaliere (cu drumuri de interconectare, puncte de frontieră, localități, obiective culturale, muzee, situri naturale, unități de cazare, restaurante, trasee, destinații de pe teritoriul ambelor țări).

La fel, strategiile raionale analizate menționează importanța: (i) cooperării transfrontaliere; (ii) relațiilor de parteneriat cu România; (iii) Euroregiunii Siret-Prut-Nistru; (iv) traseelor turistice comune; (v) promovării patrimoniului local; (vi) schimburilor culturale. Strategiile raioanelor cu tradiții sau poziție geografică favorabilă turismului (ex. Ungheni, Hîncești, Nisporeni, Edineț) includ sub-capitole dedicate turismului durabil, unde se pune accent pe crearea de itinerare turistice regionale și locale cu racordarea acestora la rețele transfrontaliere (în special cu România și Ucraina, valorificând proximitatea geografică). Însă mobilitatea turistică transfrontalieră organizată spre deosebire de cooperarea transfrontalieră la general (care rămâne adesea la stadiul de protocoale de intenție și înfrățirilor de localități), presupune proiecte concrete pentru trasee funcționale comune, inter-conectarea transportului public, puncte transfrontaliere accesibile turiștilor, sisteme comune de semnalizare, promovare comună, informație turistică bilingvă (rom-eng), bilete/pachete și produse turistice comune, hărți și platforme digitale comune, crearea de clustere turistice/economice comune cu raioanele/județele riverane din România etc.

Chiar dacă, strategiile raionale recunosc necesitatea atragerii fondurilor europene, parteneriatele transfrontaliere, proiectelor internaționale, totuși la nivelul raioanelor și a suprastructurilor (ex. Euroregiuni, trasee turistice transfrontaliere) cooperarea cu România nu cunoaște o structură instituțională permanentă rezultativă de generare și implementare a proiectelor comune. Deși acțiunile strategice sunt bine formulate, capacitatea administrativă redusă a primăriilor rurale și a aparatului consiliilor raionale de a scrie, gestiona și implementa proiecte europene complexe (bilaterale/multilaterale) rămâne o vulnerabilitate majoră, multe raioane depinzând de asistența externă a unor consultanți sau ONG-uri specializate. Toate strategiile raionale mizează masiv pe fonduri europene (programe Interreg NEXT România-Republica Moldova, fonduri de preaderare, asistență parteneră), prioritatea fiind proiectele de alimentare cu apă și canalizare, eficiență energetică (școli, grădinițe) și managementul deșeurilor. Totuși în documentele strategice ale unor Consilii raionale (Ungheni, Hîncești, Cantemir, Edineț, Nisporeni) sunt trecute și obiective de consolidare a identității comunitare și dezvoltare a turismului (ex. evenimente culturale și turistice, pregătire profesională pentru turismul cultural, conservarea patrimoniului istoric local, etc).

În România prezentăm sumar fiecare dintre strategiile județene.

Strategia de Dezvoltare Durabilă a Județului Botoșani (2021–2027) include un capitol distinct privind turismul, cultura și patrimoniul cultural, precum și un portofoliu de proiecte dedicate. Strategia structurează dezvoltarea în jurul a cinci obiective strategice, unul dintre care prevede dezvoltarea unui județ mai inteligent, prin transformare economică inovatoare și inițiative de anvergură în turism. Strategia le corelează cu infrastructura de transport, infrastructura digitală și dezvoltarea teritorială. *Turismul* este tratat ca unul dintre domeniile importante ale transformării economice prin: dezvoltarea infrastructurii turistice; crearea de noi facilități de cazare; modernizarea infrastructurii existente; crearea

de produse și pachete turistice inovative; campanii de promovare; integrarea județului în circuite turistice; dezvoltarea traseelor culturale și turistice. *Patrimoniul cultural* este considerat una dintre resursele strategice ale turismului județean. Accentul se pune pe dezvoltarea formelor de turism precum: turism cultural, turism tradițional, turism religios, turism istoric, turism de agrement, turism sportiv, turism de evenimente, turism medical, turism de afaceri, turism transfrontalier. Este propusă conturarea unui profil turistic clar al județului Botoșani în tendințele turismului european, cu accent pe patrimoniu cultural și gastronomie. La fel, un element foarte important pentru Valea Prutului Mijlociu este proiectul de infrastructură rutieră care urmărește modernizarea DJ 282 și conectarea localităților din nord-estul județului la Vama Rădăuți-Prut cu or. Lipcani, r-nul Briceni, Republica Moldova.

Strategia de Dezvoltare a Județului Iași (2021–2027) include analiza socio-economică, obiectivele strategice și un portofoliu de proiecte prioritare, iar obiectivul strategic general ține de accelerarea dezvoltării economice a județului, inclusiv prin dezvoltarea avantajelor competitive industriale și logistice, dar și exploatarea durabilă a patrimoniului cultural și natural. Viziunea de dezvoltare include explicit printre altele și turismul care valorifică sustenabil resursele, cooperarea comunitară și viața culturală activă. Printre cele 5 obiective strategice de dezvoltare OSD3 se referă la „Dezvoltarea turismului sustenabil, a sectorului cultural și industriilor creative în conexiune cu patrimoniul cultural”, care prevede: modernizarea, extinderea și diversificarea infrastructurii de agrement; instrumente hi-tech pentru vizitarea obiectivelor; interconectarea obiectivelor turistice; crearea și promovarea unui brand turistic județean; certificarea produselor tradiționale; turism tematic; manifestări culturale și sportive; promovarea și conservarea tradițiilor. Iar valorificarea patrimoniului cultural este integrat direct în acest obiectiv strategic, prin integrarea acestuia (cultural, istoric și religios) în produse turistice, promovarea integrată a arealelor turistice (infrastructura majoră turistică), atragerea turiștilor internaționali și interni, considerând că județul Iași poate deveni un pol regional european al turismului de tratament, de afaceri și religios.

CJ Vaslui deține două documente strategice foarte importante – *Strategia de Dezvoltare Economico-Socială a Județului Vaslui (2021–2027)* și *Strategia Culturală și Turistică a Județului Vaslui (2022–2028)*. Viziunea strategică propune ca spre 2027 județul Vaslui să fie integrat în economia europeană; conectat la coridoarele majore de dezvoltare, inclusiv la granița de est a UE.

Prioritatea strategică 7: „Vasluiul turistic” are ca obiectiv specific „valorificarea durabilă a resurselor de care dispune județul, în vederea dezvoltării afacerilor din sectorul turistic și a atragerii de vizitatori”. Dezvoltarea infrastructurii de cazare, agrement și servicii este o componentă esențială a strategiei, care țintește pentru 2027 o creștere a indicelui de utilizare a capacității de cazare de 35%.

Caracteristica generală și dinamica muzeelor din Valea Prutului Mijlociu

Analiza potențialului muzeal și activității muzeelor din raioanele și județele relevante ale Văii Prutului Mijlociu, oferă o perspectivă clară și comparativă a interesului manifestat pentru patrimoniul local de pe cele două maluri ale Prutului, utilizând date statistice oficiale, deși în realitate potențialul acestui domeniu este mult mai mare și este în ascensiune permanentă.

În Republica Moldova (10 raioane pe segmentul Briceni-Cantemir)

Evoluția indicatorilor cantitativi și structurali (2019–2025) pentru rețeaua muzeală din cele 10 raioane ale Văii Prutului Mijlociu (Briceni, Edineț, Fălești, Glodeni, Rîșcani, Hîncești, Nisporeni, Ungheni, Cantemir și Leova) cuprinde în total **38 de muzee**, număr stabil pe parcursul întregii perioade analizate (2019–2025), reprezentând circa 28,8% din rețeaua națională de muzee a Republicii Moldova.

Numarul pieselor de muzeu din fondurile de baza, unitati

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	%, 2025/2019
Total pe tara	1500695	1527308	1531517	1640710	1659403	1673552	1719019	114,55%
..Briceni	358	364	364	389	398	419	435	121,51%

..Edinet	22744	22967	23272	23730	23880	23795	23628	103,89%
..Falesti	21602	22508	22578	22911	23308	23719	24226	112,15%
..Glodeni	19608	20035	20054	17341	17429	17763	17753	90,54%
..Riscani	11750	11901	11981	12005	11997	11996	11996	102,09%
..Hincesti	27429	27508	27553	27599	27895	28034	28010	102,12%
..Nisporeni	14757	14818	15090	15415	15507	15634	15759	106,79%
..Ungheni	15507	14559	14785	14883	14921	15051	15113	97,46%
..Cantemir	3121	2927	6185	6626	7065	7574	7764	248,77%
..Leova	17545	17735	17984	18146	18220	18474	18686	106,50%
%, Prutul de Mijloc	10,29%	10,17%	10,44%	9,69%	9,68%	9,71%	9,50%	

Fondul de bază al pieselor muzeale a înregistrat o ușoară creștere constantă, de la 154.421 de bunuri culturale în 2019 la 163.370 de bunuri în 2025. În ceea ce privește fluxul de vizitatori, după șocul pandemic din 2020 (când s-au înregistrat doar 36.704 vizitatori), numărul acestora a recuperat treptat, ajungând la 68.066 de vizitatori în 2024 și 66.879 în 2025.

Numarul de vizite în muzee, persoane

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	%, 2025/2019
Total pe tara	794104	300695	541168	707673	719432	827247	854941	107,66%
..Briceni	103	573	601	1392	1309	1595	1269	1232,04%
..Edinet	4576	1511	2387	4939	4791	4814	4503	98,40%
..Falesti	21825	3569	4257	2682	2756	5456	5812	26,63%
..Glodeni	9051	4199	5012	9177	8489	7538	2940	32,48%
..Riscani	15582	9696	8271	9998	4999	3892	2216	14,22%
..Hincesti	25177	2813	13600	16022	16770	18353	20655	82,04%
..Nisporeni	5302	1346	2876	5352	6287	6289	6122	115,47%
..Ungheni	15800	4997	6496	6950	8088	9168	12075	76,42%
..Cantemir	2519	673	1159	987	820	854	839	33,31%
..Leova	12185	7327	8731	9888	10499	10107	10448	85,74%
%, Prutul de Mijloc	14,12%	12,21%	9,87%	9,52%	9,01%	8,23%	7,82%	

Resursa umană din aceste instituții muzeale a rămas extrem de restrânsă și constantă, la nivelul de cca. 115–119 lucrători la nivel zonei Prutului de Mijloc.

Numarul lucratorilor în muzee, persoane

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	%, 2025/2019
Total pe tara	810	814	844	839	856	875	880	108,64%
..Briceni	4	4	4	4	4	4	4	100,00%
..Edinet	19	19	19	19	19	18	18	94,74%
..Falesti	15	15	15	11	15	15	15	100,00%
..Glodeni	16	17	17	17	14	14	11	68,75%
..Riscani	11	11	11	10	10	10	10	90,91%
..Hincesti	25	24	24	23	24	25	26	104,00%
..Nisporeni	5	5	6	5	6	6	6	120,00%

..Ungheni	13	13	14	13	13	15	14	107,69%
..Cantemir	3	3	3	3	3	3	3	100,00%
..Leova	8	8	8	8	8	8	8	100,00%
%, Prutul de Mijloc	14,69%	14,62%	14,34%	13,47%	13,55%	13,49%	13,07%	

Distribuția teritorială și specializarea în cadrul rețelei muzeale regionale (muzee înregistrate oficial în Registrul muzeelor din Republica Moldova) este repartizată relativ echilibrat în teritoriu, însă cu un impact diferențiat: Glodeni deține cel mai mare număr de unități muzeale (8 muzee), urmat de Fălești (6 muzee); raioanele Edineț, Hîncești, Nisporeni, Rîșcani și Leova dispun fiecare de câte 4 muzee; în Ungheni operează 3 muzee, în timp ce Briceni (1 muzeu) și Cantemir (2 muzee) au o infrastructură muzeală punctuală.

În România (3 județe pe segmentul Prutului Mijlociu)

Pe malul românesc, cele trei județe relevante pentru coridorul transfrontalier al Prutului Mijlociu (Botoșani, Iași și Vaslui) însumează un total de **42 de muzee și colecții publice** (dintre care 11 în Botoșani, 25 în Iași și 6 în Vaslui). Aceste unități adăpostesc un fond impresionant de 1.090.495 de bunuri culturale și naturale (reprezentând 32,34% din totalul Macroregiunii 2) și dispun de 79 de expoziții permanente și 389 temporare.

Numarul si activitatea muzeelor si colectiilor publice, in anul 2025

	Muzeele si colectiile publice (unitati)		Bunuri culturale si naturale (numar bunuri)	Numar expozitii, din care:		Vizitatori (persoane)		Suprafata totala de expunere (mp)			
	Total	din care: unitati de baza		permanente	temporare	Total	din care: in grupuri organizate		nr.vizitatori/muzeu	nr.bunuri/muzeu	%, vizitatori organizati
TOTAL	786	464	33762688	2724	4433	18089603	2641995	5010643646	23014,8	42955,1	14,61%
MACROREGIUNEA 2	172	68	3945260	369	1163	3703208	609042	863157154	21530,3	22937,6	16,45%
NORD - EST	103	43	2567667	241	783	2250009	489748	621303805	21844,7	24928,8	21,77%
BOTOSANI	11	5	339517	24	53	45198	7423	4174	4108,9	30865,2	16,42%
IASI	24	4	903735	50	259	1122171	172959	910709	46757,1	37655,6	15,41%
VASLUI	6	6	163297	26	77	190014	96230	41498	31669,0	27216,2	50,64%
%, Prut Mijlociu față de total	5,22%	3,23%	4,17%	3,67%	8,78%	7,50%	10,47%	0,02%			
%, Prut Mijlociu față de MRg2	23,84%	22,06%	35,65%	27,10%	33,45%	36,65%	45,42%	0,11%			
%, Prut Mijlociu față de RgNE	39,81%	34,88%	54,78%	41,49%	49,68%	60,33%	56,48%	0,15%			

În anul 2025, aceste muzee au atras 1.357.208 vizitatori (ceea ce reprezintă 36,65% din totalul vizitatorilor din Macroregiunea 2 și peste 60% din Regiunea Nord-Est), beneficiind de o suprafață totală de expunere de peste 956.000 mp (amplificat considerabil de marile parcuri botanice și ansambluri monumentale urbane).

Județul Iași reprezintă polul cultural dominant, concentrând 25 de unități muzeale, peste 900.000 de bunuri culturale și 1.122.171 de vizitatori în 2025. Infrastructura sa include muzee de importanță națională și regională de prim rang (Complexul Muzeal Național „Moldova” – Palatul Culturii, muzeele memoriale ale scriitorilor, casele memoriale din mediul rural precum cele de la Ruginoasa sau Mircești), combinând profilul de artă, istorie, știință și gradine botanice. Județul Botoșani deține 11 unități muzeale, 33.951 de bunuri culturale și 45.198 de vizitatori, având o structură echilibrată între mediul urban (muzee de istorie, artă și etnografie în Botoșani și Dorohoi) și cel rural (cu accent deosebit pe complexul

memorial de la Ipotești). Județul Vaslui cuprinde 6 unități muzeale, 163.297 de bunuri culturale și 190.019 vizitatori, beneficiind de o puternică polarizare urbană (Muzeul Județean „Stefan cel Mare” Vaslui, Muzeul „Vasile Pârvan” Bârlad) și de un grad ridicat de atragere a publicului în grupuri organizate (peste 96.000 de vizitatori în grup organizat).

Analiză comparativă între cele două maluri ale Prutului din perspectiva viitoarelor aderări la rutele culturale europene într-un orizont de timp 2027–2033 scot în evidență un potențial mare de atragere a vizitatorilor spre atracțiile administrate (muzee și colecții muzeale), un fond excepțional de bunuri din patrimoniul cultural și natural expuse publicului larg, precum și un personal dedicat deservirii unui flux mare și în creștere de vizitatori interesați de tematica culturală. Totuși, datorită diferențelor de dezvoltare în cele 2 țări, putem observa câteva disparități care trebuiesc luate în calcul în procesele integraționiste (ex. aderarea în comun la Rutele culturale europene), inclusiv:

- *Asimetria de volum și valorificare a patrimoniului muzeal:* malul moldovenesc al Prutului Mijlociu se sprijină pe o rețea omogenă de 38 de muzee muzeografice de dimensiuni mici și medii (în principal de profil local, sătesc sau raional, cu un total de ~66.000 de vizitatori anual), iar malul românesc concentrează instituții muzeale de anvergură națională și internațională (în special în Iași și Botoșani), capabile să genereze fluxuri masive de turiști (peste 1,3 milioane de vizitatori).
- *Profilul funcțional și valorificarea turistică diferită:* Pe ambele maluri, muzeele reprezintă ancorele logice ale viitoarelor rute culturale în zona Prutului Mijlociu, dar muzeele din raioanele Republicii Moldova suferă adesea din cauza infrastructurii învechite, a finanțării limitate și a promovării digitale reduse, fiind vizitate preponderent în cadrul programelor educative locale. În schimb, muzeele din Iași, Vaslui și Botoșani dispun de un grad avansat de conservare a patrimoniului de înaltă clasă cu o integrare mare în circuite turistice internaționale.

Aceste diferențe și asimetrii indică spre necesitatea unei cooperări și schimb mai strâns de experiențe și bune practici, trecute în Planul de acțiuni al Strategiei. Or, pentru succesul Strategiei de integrare a Prutului de Mijloc în rutele culturale europene, este necesară crearea unor parteneriate de tip twinning între instituțiile muzeale din județele Botoșani, Iași, Vaslui și cele din raioanele limitrofe ale Republicii Moldova (Briceni, Edineț, Glodeni, Ungheni, Hîncești etc.). Această colaborare va facilita transferul de cunoștințe pentru managementul muzeal, crearea de expoziții itinerante comune dedicate aristocrației moldovenești și conacelor boierești, precum și includerea muzeelor rurale mai puțin vizitate în pachetele turistice transfrontaliere comune.

Cazarea turistică în zona Prutului de Mijloc

Caracteristica generală și evoluția capacităților de cazare în Valea Prutului Mijlociu

Analiza capacităților sectorului de cazare, bazată pe date statistice oficiale, cuprinde perioada de 7 ani și evidențiază o perspectivă comparativă între cele două maluri ale Prutului Mijlociu (Republica Moldova și România). Acest sector este foarte important și poate deveni unul limitator, deoarece numărul spațiilor de cazare influențează nivelul solicitărilor fluxului turistic.

În Republica Moldova

Analiza datelor statistice pentru sectorul de primire turistică din cele 10 raioane ale Văii Prutului Mijlociu (Briceni, Edineț, Fălești, Glodeni, Rîșcani, Hîncești, Nisporeni, Ungheni, Cantemir și Leova) prezintă o dinamică pozitivă constantă. Numărul total de camere a crescut de la 542 în anul 2019 la 663 în 2025, ceea ce reprezintă o majorare a ponderii regionale de la 6,76% la 7,49% din totalul pe republică. În același timp, numărul locurilor-pat a urcat de la 2.092 (8,53% din totalul național în 2019) la 2.438 (9,34% în 2025). Indicele numărului mediu de locuri pe cameră s-a menținut relativ stabil, în jur de 3,7–3,8, indicând o structură orientată spre spații de cazare de tip standard, cu o capacitate medie moderată per cameră.

Capacitatea existentă a structurilor de primire turistică de cazare

	Numarul de camere	Numarul de locuri-pat	
--	-------------------	-----------------------	--

	2019	2020	2024	2025	2019	2020	2024	2025	nr mediu locuri/cameră
Total pe țara	8013	8119	8649	8850	24530	24666	25418	26092	2,9
Prutul Mijlociu	542	539	602	663	2092	2067	2297	2438	3,7
..Briceni	32	29	29	29	91	66	69	69	2,4
..Edinet	107	107	99	99	459	459	440	440	4,4
..Falesti	70	70	70	70	291	291	287	287	4,1
..Glodeni	76	76	79	79	298	298	304	304	3,8
..Riscani	50	50	56	77	285	285	297	356	4,6
..Hincesti	42	42	73	73	154	154	310	310	4,2
..Nisporeni	9	9	17	17	24	24	48	48	2,8
..Ungheni	119	119	142	142	290	290	342	342	2,4
..Cantemir				6				13	2,2
..Leova	37	37	37	71	200	200	200	269	3,8
%, Prutul Mijlociu	6,76%	6,64%	6,96%	7,49%	8,53%	8,38%	9,04%	9,34%	

Capacitatea de cazare este distribuită neuniform pe raioane. În anul 2025, aglomerațiile principale de cazare din zona Prutului de Mijloc (malul stâng) sunt concentrați în raioane precum Edineț (99 de camere / 440 de locuri, cu un mediu de 4,4 locuri/cameră), Ungheni (142 de camere / 342 de locuri), Rîșcani (77 de camere / 356 de locuri) și Glodeni (79 de camere / 304 de locuri). La polul opus, raioane cu un potențial cultural important, precum Nisporeni (17 camere / 48 de locuri) sau Cantemir (6 camere / 13 locuri), înregistrează o infrastructură de primire extrem de redusă, fapt care limitează considerabil durata sejurului turistic în teritoriu.

În România

Pe malul românesc, cele trei județe ale coridorului transfrontalier al Văii Prutului Mijlociu (Botoșani, Iași și Vaslui) însumează un total de 141 de structuri de primire turistică, care dispun de 3.396 de camere și 7.077 de locuri-pat. Indicatorul mediu de locuri pe cameră se menține constant la un nivel omogen de 2,1 locuri per cameră, reflectând o structură dominată de camere duble, hoteluri urbane clasice și pensiuni de mărime mică spre medie. Din totalul Regiunii de Dezvoltare Nord-Est, acest sector de la Prut reprezintă 8,60% ca număr de structuri (141 din 1.639), 18,16% ca număr de camere (3.396 din 18.697) și 17,32% ca număr de locuri-pat (7.077 din 40.861).

Structuri de cazare (inclusiv apartamente și camere de inchiriat), camere existente și locuri de cazare, 2025

JUDEȚE	Număr structuri	Număr camere existente*	Număr locuri pat	nr mediu loc/cameră
TOTAL	14325	213055	464354	2,2
MACROREGIUNEA DOI	4441	86006	187714	2,2
NORD - EST	1639	18697	40861	2,2
BOTOȘANI	24	631	1314	2,1
IAȘI	91	2264	4710	2,1
VASLUI	26	501	1053	2,1
%, Prutul Mijlociu pe țară	0,98%	1,59%	1,52%	
%, Prutul Mijlociu pe MRg2	3,17%	3,95%	3,77%	
%, Prutul Mijlociu pe RgNE	8,60%	18,16%	17,32%	

Infrastructura de primire turistică de pe malul românesc este puternic polarizată în jurul municipiului Iași. Județul Iași reprezintă aglomerația principală și generatorul de flux al întregii zone, concentrând singur 91 de structuri (64,5% din totalul celor trei județe), 2.264 de camere (66,6%) și 4.710 locuri-pat (66,5%). Această concentrare reflectă statutul Iașiului de metropolă culturală, universitară și de afaceri, dar evidențiază totodată un decalaj major față de ariile rurale riverane Prutului. Județul Botoșani deține 24 de structuri, 631 de camere și 1.314 locuri-pat, capacitatea fiind orientată spre turismul urban din municipiul Botoșani și Dorohoi, precum și spre punctele de interes memorial (Ipotești). Județul Vaslui dispune de 26 de structuri, 501 camere și 1.053 locuri-pat, având o rețea de primire axată în principal pe orașe (Vaslui, Bârlad, Huși) și pe turismul de tranzit sau cultural-religios.

Analiză comparativă a capacităților de cazare între cele două maluri ale Prutului din perspectiva aderării la rutele culturale europene evidențiază câteva concentrații de capacități în orașe, dar și nișe axate preponderent pe unități de cazare de mică anvergură în mediu rural sau orășenesc. Totodată se observă anumite discrepante și deficiențe, inclusiv:

1. *Asimetria structurală* între Iași, care creează un pol urban puternic, și sectoarele rurale de pe ambele maluri ale Prutului Mijlociu, ce se confruntă cu o densitate redusă a structurilor de cazare adaptate turismului cultural.
2. *Necesitatea unor instrumente de susținere a sectorului de cazare* prin stimulente oferite antreprenoriatului local în zonele riverane Prutului (atât în Botoșani, Vaslui, cât și în raioanele Briceni, Edineț, Glodeni, Nisporeni sau Leova) pentru crearea de pensiuni tradiționale și case de oaspeți care să susțină direct vizitarea conacelor boierești și a traseelor culturale europene.

De fapt, pentru ca rutele transfrontaliere ale Văii Prutului Mijlociu să poată atinge standardele impuse de o Rută Culturală Europeană, este necesară dezvoltarea programelor de finanțare țintite pentru extinderea rețelei de micro-cazare și pensiunile din mediul rural din ambele țări. Astfel se va asigura atragerea și menținerea vizitatorilor în zonele dotate cu obiective de patrimoniu local (conace, situri arheologice, drumuri istorice), concomitent echilibrând fluxul turistic între municipii și zonele rurale riverane Prutului. În planul de acțiuni sunt trecute proiecte de extindere a capacităților de cazare în mediul rural și în zonele bogate în patrimoniu, proiecte încurajate de APL și dezvoltate de antreprenorii locali.

1.3 Rolul cooperării polului de dezvoltare „Ungheni–Iași”

Relația de cooperare dintre municipiile Ungheni și Iași reprezintă un parteneriat dinamic, dar și strategic pe dimensiuni bilaterală și transfrontalieră. Având rădăcini istorice încă din secolul al XIX-lea prin inaugurarea primei căi ferate care a legat cele două maluri ale Prutului (1874), în special ultimul deceniu (2016–2026) a pus bazele unei transformări calitative majore și o trecere de la vecinătate la o înfrățire simbolică și apoi la integrarea unor proiecte mari susținute în comun prin fonduri europene.

Acordul de înfrățire dintre municipiul Iași și orașul Ungheni a fost semnat la Iași pe 14 octombrie 2016 – de ziua orașului Iași, iar relațiile au evoluat constant prin schimburi culturale, educaționale și administrative. Un moment de referință a fost și semnarea unui acord de cooperare strategică între Asociația de Dezvoltare Intercomunitară (ADI) ZMI (Zona Metropolitană Iași) și ADI Ungheni (24.02.2026).

De fapt, municipiul Iași derulează în mod constant proiecte transfrontaliere de amploare în comun cu partenerii din Republica Moldova (ex. peste 8,47 milioane de euro pentru dezvoltarea urbană și legături regionale). Un exemplu concret de parteneriat european îl constituie proiectele destinate valorificării patrimoniului comun, cum este cel axat pe crearea și pilotarea unor punți culturale și turistice în Valea Prutului Mijlociu (lansat în august-septembrie 2025 de Primăria Ungheni în parteneriat cu Primăria Iași), menit să integreze patrimoniul local în rutele turistice europene. La rândul său mun. Ungheni implementează proiecte de dezvoltare urbană cu sprijin european și parteneriate externe (inclusiv rețele extinse de colaborare cu orașe precum Iași, Cluj-Napoca sau Dorohoi), vizând infrastructura publică, regenerarea urbană și piețele agroalimentare moderne.

Legătura Iași-Ungheni de mai multe decenii reprezintă poarta principală de interconectare infrastructurală dintre România și Republica Moldova, fiind punctul de plecare pentru proiecte de infrastructură și energetice majore. În ultimii ani, pe agenda comună a celor două municipalități și a guvernelor de pe ambele maluri ale Prutului s-au aflat proiecte critice de mobilitate, cum sunt planurile pentru autostrăzile transfrontaliere (Autostrada Unirii A8 cu tronsonul Pașcani–Iași–Ungheni) și extinderea liniilor de cale ferată cu ecartament european (standard) pentru a asigura o fluidizare rapidă a fluxurilor de pasageri și mărfuri. Acestea vor avea impact asupra mobilității turistice și accesul mai bun spre obiectele de patrimoniu la Prut. Prin aceste proiecte comune se urmăresc reducerea barierelor birocratice și optimizarea inter-conectivității transfrontaliere, transformând zona Ungheni-Iași într-un hub logistic și de tranzit eficient la frontiera estică a Uniunii Europene.

La moment primăriile mun. Ungheni și mun. Iași în parteneriat implementează 2 proiecte susținute din fondurile Programului Interreg NEXT România–Republica Moldova.

Proiectul „*Porți pentru integrarea durabilă a culturii din Valea Prutului Mijlociu în traseele turistice europene*” (ROMD 00219) este implementat în perioada iunie 2025 – iunie 2027, cu un buget total de 1.665.183,08 EUR. Liderul proiectului este Primăria municipiului Ungheni, în parteneriat cu Primăria municipiului Iași. Proiectul urmărește îmbunătățirea capacității de conservare, valorificare și promovare a patrimoniului cultural material și imaterial comun din Valea Prutului Mijlociu, prin consolidarea cooperării transfrontaliere și integrarea patrimoniului regiunii în circuitele turistice europene. În acest scop se elaborează strategia comună pentru promovarea patrimoniului cultural, în total vor fi organizate 12 evenimente culturale transfrontaliere și reabilite și modernizate două obiective culturale din Ungheni și Iași.

Activitățile proiectului includ ateliere dedicate conservării meșteșugurilor și tradițiilor – țeserea scoarței, pictura pe ceramică, brodarea cămășilor tradiționale și obiceiurile populare –, o tabără de sculptură și festivalul „Hora de la Prut”. Proiectul prevede, de asemenea, reabilitarea Palatului de Cultură și modernizarea Muzeului de Istorie și Etnografie din Ungheni, dotarea Muzeului „Regina Maria” din Iași, precum și digitalizarea a 30 de obiecte de patrimoniu prin coduri QR.

Proiectul își propune, totodată, creșterea atractivității turistice și a vizibilității regiunii, cu un obiectiv de 16.000 de vizitatori anual ai siturilor culturale.

Proiectul „*Strategii educaționale reziliente comune pentru generațiile Z și Alpha / Resilient education strategies*” este implementat de primăria municipiului Ungheni în calitate de partener lider, în parteneriat cu primăria municipiului Iași și având în calitate de partener asociat Inspectoratul pentru Situații de Urgență „Mihail Sturdza” al Județului Iași. Proiectul are o durată de 18 luni, în perioada 21 iunie 2025 – 20 decembrie 2026, și un buget total de 555.155,71 euro, dintre care 499.640,13 euro reprezintă grantul. Prin mai multe intervenții proiectul contribuie la consolidarea cooperării instituționale Iași–Ungheni și la crearea unui cadru educațional mai incluziv, sigur și adaptat nevoilor generațiilor Z și Alpha.

1.4 Corelarea cu politicile UE privind turismul cultural

1.4.1 Corelarea cu politicile UE privind turismul cultural cu legislația națională

Politica UE privind turismul cultural nu poate fi limitată la o singură directivă. Turismul este, în general, o competență de sprijin și coordonare a UE, iar patrimoniul cultural rămâne în mare măsură de competența statelor membre. România, țară membră UE, spre deosebire de Republica Moldova, implementează de aproape 2 decenii aceste directive și și-a structurat în mare parte legislația națională relevantă la acestea. Cu o oarecare întârziere, alinierea Republicii Moldova la UE se realizează de curând prin câțiva piloni importanți: acquis-ul comunitar, politicile / cadrele strategice europene și programele/parteneriatele europene. Or, cadrul UE actual pune accent pe tranziția verde și digitală, sustenabilitate, accesibilitate, comunități locale, patrimoniu și cooperare transfrontalieră. Mai jos urmează câteva repere în acest sens:

Cadrul european relevant pentru turismul cultural se realizează prin directivele UE ce reprezintă repere importante pentru apropierea legislației naționale de acquis-ul UE, în special în contextul Acordului de Asociere și al procesului de aderare.

Directiva 2006/123/CE vizează domeniul servicii și piață internă, simplificarea accesului la servicii, transparență, competitivitate, pentru domeniul turismului este importantă prin faptul că urmărește eliminarea barierelor pentru furnizarea serviciilor și creșterea transparenței și calității serviciilor, fiind relevantă pentru IMM-urile turistice.

Directiva 2015/2302/UE reglementează domeniul pachetelor de servicii de călătorie și protecția turistului. Este importantă pentru agenții deoarece stabilește cadrul european pentru pachetele de călătorie și serviciile de călătorie asociate.

Directiva 2011/83/UE vizează domeniul protecției drepturilor consumatorilor, totodată asigură transparență în acest sens și pentru prestatorii de servicii turistice, având în vedere subiecte precum rezervări, informații despre servicii, contracte la distanță etc.

Directiva 92/43/CEE abordează domeniul biodiversității siturilor gen Natura 2000, prevederile acestui document sunt esențiale pentru turism în zone naturale și de-a lungul Prutului.

Directiva 2009/147/CE abordează domeniul biodiversității și este relevantă pentru ecoturism și ariile protejate, elemente ce pot fi parte integrantă pe rutele turistice culturale, creând o imagine generală locurilor vizate pe aceste rute turistice.

Directiva 2011/92/UE și 2014/52/UE țin de evaluarea impactului asupra mediului (EIM), la fel pot fi relevante pentru domeniul turismului, vizând infrastructură turistică, restaurări, drumuri, amenajări etc.

Directiva 2001/42/CE reglementează evaluarea strategică de mediu (ESM), este relevant domeniului turismului verde și cel cultural, deoarece acest compartiment este necesar în procesul de elaborare de strategii turistice, planuri teritoriale, programe regionale etc.

Directiva 2014/60/UE vizează procedura de restituire a bunurilor culturale, combaterea traficului ilicit. Republica Moldova, care dispune de bunuri culturale de valoare de diferite categorii, conservate în muzee, colecții private de patrimoniu mobil, are nevoie de model clar de reglementarea restituirii bunurilor culturale scoase ilegal de pe teritoriul țării.

Directiva 2019/1024/UE ține de modul de gestionare a datelor publice / open data și este relevant procesului în ascensiune de digitalizare a patrimoniului și date turistice în Republica Moldova.

Directiva 2019/790/UE recomandă un mecanism de protecție a drepturilor de autor în piața digitală și vizează digitizarea și reutilizarea patrimoniului cultural, lucru în proces de dezvoltare în Republica Moldova.

Totodată, ținem să menționăm că Republica Moldova are deja un cadru legislativ și strategic, care este compatibil în mare măsură cu directivele europene, dar problema principală este implementarea lor teritorială, integrarea intersectorială și capacitatea locală.

În ce privește **domeniul turismului în Republica Moldova** acesta este reglementat de o lege dedicată, recent actualizată și de un cadru strategic aplicat prin Programul Național „Turism 2029”. Mai jos sunt prezentate câteva aspecte relevante gestionării atracțiilor și rutelor turistice:

Legea nr. 352/2006 privind organizarea și desfășurarea activității turistice rămâne documentul principal care vizează domeniul turismului și activităților conexe. Modificările adoptate în 2024–2025 sunt relevante pentru apropierea de modelul european: introducerea noțiunii de itinerare și destinație turistică; reglementarea ghidului turistic; indicatori de informare și orientare turistică; eliminarea unor concepte depășite; dezvoltarea turismului durabil; consolidarea organizațiilor de management al destinației – OMD; stimularea turismului intern și receptor. Aceasta creează o bază legislativă foarte bună pentru cele 10 raioane: trecerea de la „obiective turistice izolate” la destinații și produse turistice integrate, inclusiv în rute transfrontaliere și transnaționale.

Programul Național de Dezvoltare a Turismului „Turism 2029” a fost aprobat de Guvern în iunie 2026. Programul tratează turismul ca sector strategic; pune accent pe patrimoniul cultural și natural; sprijină turismul rural; prevede modernizarea infrastructurii; dezvoltă competențele; promovează digitalizarea; urmărește dezvoltarea destinațiilor; au fost prevăzute 618,2 milioane lei

pentru implementarea acestui document. Prin obiectivele sale, „Turism 2029” este foarte apropiat de direcțiile europene.

Patrimoniul cultural la fel este asigurat de un cadru legislativ solid și de o strategie dedicată. Mai jos sunt aspectele relevante pentru includerea în Rutele culturale europene:

Legea nr. 1530/1993 privind ocrotirea monumentelor este fundamentală pentru asigurarea protecției patrimoniului imobil. Cadrul secundar include, între altele: HG nr. 73/2014 privind Consiliul Național al Monumentelor Istorice; HG nr. 1114/2006; Ordinul nr. 52/2021 privind Ghidul pentru intervenții asupra clădirilor istorice din Chișinău. Aici corelarea cu politica UE ține de asigurarea unor proceduri de conservare autentică, implementarea principiului de reutilizare adaptivă. Patrimoniul imobil trebuie să fie interpretat și integrat în trasee turistice, oferind localnicilor șansă pentru dezvoltare locală și prin intermediul turismului și valorificării patrimoniului conservat.

Legea nr. 218/2010 privind protejarea patrimoniului arheologic este relevantă pentru raioanele din partea stângă a văii Prutului Mijlociu, în special cele bogate în vestigii arheologice. Legea tratează cercetarea arheologică preventivă ca parte a dezvoltării durabile, urbanismului, amenajării teritoriului și dezvoltării turistice. Aceasta permite o corelare directă cu modelul european construit pe baza principiilor precum: cercetare, protecție, documentare, interpretare cu integrare în turism cultural.

Legea nr. 58/2012 Patrimoniul cultural imaterial a fost modificată în 2025, inclusiv prin introducerea clarității în procesul de inventariere; creare de registre teritoriale; consolidarea competențelor instituționale; documentarea și promovarea tradițiilor locale. Ministerul Culturii precizează explicit că aceste modificări pot sprijini festivalurile, târgurile și atelierile meșteșugărești și pot stimula turismul local. În 2026 a fost adoptat și *Ordinul nr. 20/2026 privind Regulamentul privind registrele teritoriale ale patrimoniului cultural imaterial*. Această evoluție este foarte bine corelată cu modelul european de living heritage / patrimoniu viu, în care comunitatea nu este doar „obiectul” conservării, ci participant și beneficiar.

Strategia Națională pentru Cultură și Patrimoniu (2025–2035) a fost aprobată prin *HG nr. 623/2025* și a fost elaborată cu participarea UNESCO și cu sprijinul Delegației UE. Ea răspunde explicit angajamentelor asumate de Republica Moldova în procesul de integrare europeană. Documentul conține cinci direcții majore, care includ: (1) participare culturală largă și incluzivă; (2) protejarea și valorificarea patrimoniului; (3) capital uman și creativitate; (4) finanțare sustenabilă; (5) internaționalizarea culturii. Programul de implementare 2026–2030 introduce explicit și corelarea cu economia creativă și turismul cultural, digitalizarea și monitorizarea rezultatelor.

Relația dintre **mediu și turismul cultural** în Republica Moldova este la fel abordată, din perspectiva aderării la UE. Astfel, evaluările de mediu (ESM, cerute de directivele EU) se aplică explicit planurilor și programelor din domeniul turismului, amenajării teritoriului și planificării urbane / rurale, inclusiv pentru Valea Prutului Mijlociu. Republica Moldova are două legi care reglementează subiectul dat: *Legea nr. 86/2014 privind evaluarea impactului asupra mediului* și *Legea nr. 11/2017 privind evaluarea strategică de mediu*. În 2026 au fost inițiate proiecte de modificare a acestor legi pentru apropierea suplimentară de mai multe Directive ale UE (2011/92/UE; 2014/52/UE; 92/43/CEE; 2001/42/CE).

Aparte merită să fie menționată aprobarea „*Ghidului de dezvoltare a rutelor culturale la nivel european*” prin *Ordinul Ministerului Culturii nr. 152 din 27.03.2026* ce oferă cadrul metodologic, criteriile și pașii necesari pentru ca o rută turistică națională să fie aliniată și să poată obține certificarea oficială drept „Rută Culturală a Consiliului Europei” prin intermediul Acordului Parțial Extins (EPA). Astfel, pentru a fi luată în considerare la certificare, tema rutei culturale trebuie să îndeplinească cumulativ următoarele condiții:

- ✓ Să fie relevantă pentru valorile europene și comună pentru cel puțin trei țări din Europa.
- ✓ Să fie cercetată și dezvoltată de grupuri de experți multidisciplinari din diverse regiuni europene, asigurând un consens larg.
- ✓ Să ilustreze istoria, memoria și patrimoniul european, contribuind la interpretarea diversității continentului.

- ✓ Să se alinieze preocupărilor Consiliului Europei privind schimburile culturale și educaționale destinate tinerilor.
- ✓ Să permită inițiative inovatoare în domeniul turismului cultural și al dezvoltării durabile, având produse turistice destinate diverselor categorii de public (inclusiv grupuri școlare).
- ✓ Tema trebuie reflectată în mod explicit în denumirea rutei.

Ruta propusă spre certificare trebuie să demonstreze activități concrete în următoarele domenii:

- Să consolideze o temă majoră europeană printr-o rețea interdisciplinară de universități și comitete științifice.
- Să pună în valoare patrimoniul material și imaterial (inclusiv cel al minorităților etnice/sociale), respectând standardele internaționale (UNESCO, ICOMOS) și promovând zone mai puțin exploatate (rurale sau industriale).
- Să organizeze activități de mobilitate, tabere, școli de vară/iarnă și proiecte-pilot care să stimuleze cetățenia europeană și incluziunea socială.
- Să încurajeze dialogul intercultural prin arte vizuale, spectacole, literatură, arhitectură și meșteșuguri, conectând trecutul la creația contemporană.
- Să implice mass-media, să promoveze dialogul între mediul urban și cel rural și să dezvolte parteneriate cu sectorul privat pentru crearea de produse turistice de calitate.

Rețeaua care va gestiona ruta trebuie să dețină personalitate juridică (asociație sau federație) înregistrată într-un stat membru al Consiliului Europei cu cel puțin doi ani înainte de depunerea cererii. Aceasta trebuie să asigure o structură deschisă, participativă, bazată pe egalitatea de gen și rotația în funcțiile eligibile, implicând actori din minimum 3 state membre ale Consiliului Europei. La depunerea dosarului să prezintă un plan operațional și de finanțare clar, alături de un program multianual de activități care să definească obiective, parteneri, regiuni vizate și indicatori de impact.

Procedura de depunere a dosarului și de certificare prevede un șir de pași concreți. Inițial se transmite o notificare scrisă către secretariatul Acordului Parțial Extins (EPA) privind Rutele Culturale până la 31 martie a anului de certificare. Urmează depunerea dosarului complet (pe suport de hârtie și în format electronic, în limba engleză sau franceză) până la 31 iulie. Dosarul este evaluat de experți independenți și aprobat de Consiliul de administrație al EPA împreună cu Comitetul director pentru cultură, patrimoniu și peisaj (CDCPP). După obținerea certificării, rețeaua are obligația de a prezenta rapoarte anuale, iar o dată la 5 ani este supusă unei evaluări periodice de conformitate (risc de retragere a certificării în caz de nerespectare a criteriilor). Regulile de vizibilitate sunt stricte – rețeaua obligatoriu trebuie să utilizeze logoul Consiliului Europei și să menționeze deținerea certificării pe toate materialele de comunicare, panourile informative și indicatoarele rutiere de pe traseu. În Republica Moldova Ministerul Culturii și IP „Oficiul Național al Turismului” oferă suport metodologic și diseminare a bunelor practici pentru actorii interesați de inițierea unor astfel de proiecte în țară.

Ținem să subliniem că Comisia Europeană tratează patrimoniul ca resursă pentru turism, ocuparea forței de muncă, revitalizarea zonelor rurale și dezvoltare durabilă, dar subliniază și riscurile turismului asupra autenticității și comunităților locale. Un element nou și foarte important este faptul că Republica Moldova participă oficial la Creative Europe începând cu 1 ianuarie 2026, iar organizațiile culturale moldovenești pot participa la acțiunile programului în condiții egale cu celelalte țări participante.

1.4.2 Corelarea cu politicile UE privind turismul cultural cu documentele strategice raionale și locale

Analiza documentelor strategice ale APL (niv I și II) scot în evidență mai multe acțiuni relevante potrivite pentru implementarea unor angajamente mai largi ale țării pentru valorificarea patrimoniului deținut de comunități și practicarea unui turism european. Aceste acțiuni/angajamente locale ținesc de crearea de infrastructuri contemporane pentru integrarea elementelor de patrimoniu în acțiunile turistice, inclusiv: centre de informare turistică; centre regionale de informare/promovare; agro-pensiuni și case rurale; puncte gastronomice; ateliere pentru valorificarea meșteșugurilor și restaurarea patrimoniului;

trasee marcate; pachete turistice; web și aplicații mobile. Corelarea cu bunele practici UE țin de digitalizare, turism rural, patrimoniu, OMD, experiențe locale. Mai jos urmează câteva sinteze din strategiile raionale:

Strategia raionului **Ungheni** (2022–2030) prevede explicit dezvoltarea de:

- centre de informare turistică;
- agro-pensiuni și case rurale;
- puncte gastronomice;
- valorificarea meșteșugurilor;
- popasuri turistice;
- restaurarea patrimoniului degradat;
- trasee turistice;
- pachete turistice;
- materiale de promovare;
- rețea locală de operatori;
- website și aplicație mobilă.

Acestea corespund modelului european, care combină și transformă inteligent atracțiile în experiențe, acestea sunt împachetate în servicii și produse pe trasee și în destinații turistice.

Fălești promovează dezvoltarea turismului cultural și valorificarea patrimoniului, inclusiv prin proiectul „Rute către rădăcinile culturale”, care țințește crearea unui centru multifuncțional cultural-turistic (patrimoniu, turism, meșteșuguri, cooperare transfrontalieră).

Glodeni propune dezvoltarea pachetelor de turism agricol, ecologic, sportiv, gastronomic și de tineret; brand turistic; portal/materiale de promovare; pensiuni ecoturistice; integrarea „Pădurii Domnești” în acțiuni de turism durabil, rural și experiențial. Strategia din Glodeni este importantă pentru conceptul Văii Prutului deoarece propune acțiuni corelate și localizate în destinații de marcă (ex. Rezervația „Pădurea Domnească”).

Edineț prin planul său de marketing al destinației își propune o dezvoltare turistică structurată pe 65 acțiuni soft și 29 acțiuni de infrastructură (ex. inventariere, identitate, promovare, infrastructură; turism rural și cultural, OMD, digitalizare, branding, experiențe). Documentul subliniază și faptul că politicile locale de turism sunt distribuite între strategia raională și strategiile localităților, iar în 22 de localități există documente strategice care conțin obiective turistice sau conexe turismului. Acest model este foarte apropiat de conceptul european de destination management, deoarece nu mai pornește de la un singur obiectiv, ci de la întregul ecosistem turistic. Edineț ca destinație este interesant pentru această abordare, iar Planul de marketing turistic identifică:

- 4 obiective strategice;
- dezvoltarea ofertei;
- dezvoltarea resurselor umane;
- promovarea destinației;
- infrastructură turistică;
- 65 acțiuni soft;
- 29 acțiuni de infrastructură.

Rîșcani promovează crearea de pensiuni; dezvoltarea serviciilor turistice; reabilitarea sanatoriului „Salvia” și crearea unei stațiuni balneare; instruirea tinerilor; evenimente și promovarea produselor locale, antreprenoriatul în turism rural și wellness. Planul de acțiuni al raionului Rîșcani include mai multe măsuri concrete pentru sprijinirea agenților economici în promovarea serviciilor turistice.

Briceni are o strategie culturală și turistică a orașului Briceni (în cadrul EU4Culture2) axată pe guvernanta culturală și turism cultural. La fel strategia socio-economică este în curs de elaborare (2026–2030).

Nisporeni are o dezvoltare turistică integrată în baza a câtorva strategii consecutive, cu proiecte concrete de valorificare a resurselor naturale și culturale, infrastructură locală pentru dezvoltare rurală.

Hîncești promovează de câteva decenii un turism cultural integrat, inclusiv prin valorificarea Curții Domnești Lăpușna, conacelor (ex. Manuc Bey), muzeelor, tradițiilor, meșteșugurilor; elaborarea de ghiduri/materiale turistice, participare la târguri, amenajări de patrimoniu, dezvoltare de experiențe turistice noi, etc.

Leova are dezvoltarea turismului ca obiectiv strategic, prin amenajare de infrastructură, creare de capacități, promovarea destinațiilor locale, valorificarea patrimoniului și a resurselor naturale. Strategia Leova (2021–2028) constată că raionul are un potențial turistic important, dar că acesta este insuficient valorificat (ex. Valul lui Traian și resursele naturale în Codrii Tigheciului sau Valea Prutului, spre regret neamenajate și fără infrastructura turistică corespunzătoare).

Cantemir are un plan distinct de dezvoltare a turismului, axat pe cooperare transfrontalieră, valorificarea resurselor locale și naturale, turism rural și dezvoltare locală.

Majoritatea raioanelor din zona Prutului de Mijloc sunt văzute și promovate ca destinații turistice complexe, care dețin un ecosistem propriu de atracții turistice și antreprenori HoReCa ce le valorifică local sau regional, iar necesitățile țin de o integrare mai bună în trasee/rute comune transfrontaliere, ajustări de infrastructură specifică, profesionalizarea gazdelor, standarde noi pentru o calitate mai bună a serviciilor oferite vizitatorilor. Toate acestea sunt într-o corelare bună cu politicile UE de turism și valorificare a patrimoniului deținut de comunități.

2. Patrimoniul Văii Prutului Mijlociu

2.1 Patrimoniul cultural al Văii Prutului Mijlociu

2.1.1 Potențialul patrimoniul cultural al Văii Prutului Mijlociu în Republica Moldova (conform Registrului oficiale)

Datele analizate în *Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat și Legea privind fondul ariilor* (pe tipuri și categorii) evidențiază multiple obiective importante și bine documentate (cum ar fi arhitectura sacră, conacele boierești, situri arheologice sau rezervații ale naturii) pentru a fi incluse în unele rute europene cu aceste tematici. Pe de altă parte, asemenea registre pe alte tematici conțin mai puține înregistrări documentate, cum ar fi ceramica tradițională, podgoriile și locațiile viticole, fostele hanuri *naturale protejate de stat* pentru segmentul Văii Prutului Mijlociu ne oferă o perspectivă clară asupra unui fond cultural-istoric bogat și variat disponibil pentru argumentarea Strategiei de valorificare, promovare și integrare a acestui potențial în traseele turistice europene (2027 – 2033).

Totodată, analiza fondului documentar pe unele categorii specifice unor rute tematice (ex. restaurante sau cafenele istorice, etc) necesită investigații de teren suplimentare, iar pe lângă disproporția majoră de date, observăm că uneori registrele sunt învechite și nu întotdeauna reflectă situația reală cu starea obiectelor de patrimoniul cultural și natural. La fel, activitățile de documentare în teren, trecute și în Planul de acțiuni al Strategiei prevăd că la prima etapă se vor evidenția obiectivele prioritare, care sunt efectiv vizitabile, cu precizarea circumstanțelor (în ce condiții, cu ce program și cu ce servicii) de prezentare pentru turiști, deoarece nu toate obiectivele de patrimoniu au aceeași valoare din punct de vedere turistic. Iată de ce echipele de lucru la dosarele de aderare la Rutele europene vor aplica în acest sens câteva criterii simple de selecție a elementelor de patrimoniu: atractivitate, accesibilitate, posibilitatea de vizitare, starea obiectivului și existența unor servicii turistice.

Conform *Registrului monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat* în cele 10 raioane, care sunt parte a văii Prutului Mijlociu sunt amplasate 1489 de monumente înregistrate de următoarele tipuri: *istorice, arheologice, arhitecturale și de artă*. În aceste 4 genuri mari înregistrate în acest document oficial se desting mai multe tipuri de obiective. Astfel, la **patrimoniul arheologic** sunt menționate *cetăți, cetățui, așezări umane, valuri de pământ, necropole* din diferite perioade istorice precum preistorică, antică, medievală timpurie; *tumuli* din perioada antică și medievală timpurie, în mod special cele specifice pentru așa numite Marele migrațiuni ale popoarelor; **monumentele de arhitectură** sunt reprezentate prin *biserici din lemn, biserici vechi din piatră, complexe monastice, case vechi tradiționale* specifice anumitor zone geografice, *complexe tradiționale gospodărești* sau chiar *străzi întregi* în unele localități ocrotite ca exemplu de organizare rurală și arhitectură locală; tot aici sunt atribuite *conacele boierești* existente pe teritoriul țării, *casele scriitorilor și altor personalități* importante pentru istorie și cultură. **Monumentele istorice** în mare parte sunt reprezentate de monumente ridicate aproape în toate localitățile *în memoria consătenilor căzuți în cel de-al Doilea Război Mondial*; *mormintele unor personalități remarcabile, semne comemorative* dedicate unor evenimente sau unor personalități importante pentru istoria țării. Mult mai mic este numărul de *troițe, semne, monumente dedicate celor căzuți în Primul Război Mondial*, deoarece asemenea monumente au fost ridicate în perioada interbelică, dar care în perioada sovietică practic au fost șterse fără urmă de pe teritoriul localităților. Tot aici se regăsesc *poduri vechi, gări feroviare de epocă* etc. Categoria **artă** este reprezentată prin obiective de dimensiuni mai mici, fiind completată cu *mozaicuri, picturi murare, crucefixuri*. Unele obiective sunt considerate monumente de valoare dublă regăsindure în două tipuri, de exemplu, *monumente de arhitectură și istorie*, precum *mori de apă, sau de istorie și artă*: semne comemorative, monumente funerare etc.

Repartizarea geografică a monumentelor ocrotite de stat pe malul stâng în arealul văii Prutului Mijlociu este neuniformă. Astfel, în partea de nord a arealului din cele 1489 de monumente aici sunt 1012 obiective sau 67% din numărul total, pe primul loc fiind r-nul Edineț (279), urmat de r-nul

Rîșcani (196), Briceni (191), Fălești (186) și Glodeni (160). Partea centrală a zonei Prutului de Mijloc e reprezentată de 3 raioane prutene care însumează 414 monumente (27%), respectiv r-nul Ungheni cu 147 obiective, urmat de Nisporeni cu 145 și Hîncești cu 122 monumente ocrotite. Sudul acestui areal e reprezentat de 2 raioane – Leova și Cantemir cu 63 de monumente în total sau 6%, respectiv Leova cu 35 monumente, urmat de Cantemir cu 28. Suntem conștienți de starea fizică a unor monumente de patrimoniu sau de accesibilitatea redusă a acestor, dar încercăm să le sistematizăm pe cele mai relevante în categorii, care ar putea cu timpul fi încadrate în Rute Culturale Europene. Una dintre cele mai impunătoare în acest areal este *lista bisericilor din lemn* formată din 44 de monumente (menționăm totuși nepotrividea dintre datele din Registru și cele din teritoriu), dintre care 40 cu statut de monument național și 4 cu statut local, listă care ar putea sta la baza unui traseu regional apoi transfrontalier cu șanse mari de a fi scalat la nivel de traseu european. Asemenea edificii se regăsesc în cele 9 din 10 raioane, Cantemirul ne având asemenea elemente de patrimoniu. În zona de nord sunt păstrate 27 biserici din lemn, care datează de la sf. sec. al XVIII-lea până la începutul sec. al XX-lea. În zona de centru au fost păstrate 15 asemenea lăcașuri și doar 2 în partea de sud, în r-nul Leova. Totuși, constatările din teren surprind că o parte dintre aceste monumente nu mai există (au fost distruse sau puternic ruinate) sau lista este incompletă (biserici din lemn sunt și în alte localități).

Tabel. Biserici din lemn

Raion	Localizare	Tip	Cronologie	Gen	Categorie
Briceni	Bălcăuți	Biserica de lemn „Sf. Arhangel Mihail”	1869	Arhit	N
	Belaviniți Stația	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	1902	Arhit	N
	Berlinți	Biserica de lemn „Acoperemîntul Maicii Domnului”	1892	Arhit	N
	Grimăncăuți	Biserica de lemn „Sf. Treime”	1882	Arhit	N
	Hlinca	Biserica de lemn „Sf. Arhangel Mihail”	1911	Arhit	N
	Larga	Biserica de lemn „Sf. Treime”	1897	Arhit	N
Edineț	Alexandreni	Biserica de lemn „Sf. Arhangel Mihail”	1870	Arhit	N
	Brânzeni	Biserica de lemn „Sf. Arhangel Mihail”	Sec. XIX	Arhit	N
	Burlănești	Biserica de lemn „Sf. Arhangel Mihail”	1868	Arheol	N
	Hancăuți	Biserica de lemn „Sf. Arhangel Mihail”	Sf. sec. XIX	Arhit	N
	Hlinaia	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	1858	Arhit	N
	Rotunda	Biserica de lemn „Sf. Arhangel Mihail”	1831 (reconstr. 1991)	Arhit	L
	Stolniceni	Biserica de lemn „Acoperemîntul Maicii Domnului”	1885	Arhit	N
	Terebna	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	1885	Arhit	N
Râșcani	Aluniș	Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului”	1914	Arhit	N
	Hiliuți	Biserica de lemn „Sf. Arhangel Mihail”	1808	Arhit	N
	Leaodoveni	Biserica de lemn „Sf. Arhangel Mihail”	1816	Arhit	N
	Șeptebani	Biserica de lemn „Acoperămîntul Maicii Domnului”	1904	Arhit	L
Glodeni	Glodeni	Biserica de lemn „Sf. Arhangel Mihail”	1896	Arhit	N
	Cobani	Biserica de lemn	1838	Arhit	N
	Dușmani	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	Încep. sec. al XIX	Arhit	N
	Fundurii Vechi	Biserica de lemn „Sf. Treime”	1883	Arhit	L
	A) Iablona	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	1926	Arhit	N
	Limbenii Vechi	Biserica de lemn „Sf. Arhangel Mihail”	1769	Arhit	N

Fălești	Albinețul Vechi	Biserica de lemn	Sec. XIX	Arhit	L
	Burghelea	Biserica de lemn „Sf. Ioan Botezătorul”	1830	Arhit	N
	Popovca	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	1917	Arhit	N
Ungheni	Alexeevca	Biserica din lemn „Adormirea Maicii Domnului”	Sf. sec. XVIII	Arhit	N
	Cetâreni	Biserica din lemn „Sf. Nicolai”	1858	Arhit	N
	Măcărești	Biserica din lemn „Grigorie Teologul”	1808	Arhit	N
	Măgurele	Biserica din lemn „Sf. Spiridon”	1810	Arhit	N
	Miroești	Biserica din lemn „Sf. Arhanghel Mihail”	1833	Arhit	N
	Mînzătești	Biserica din lemn „Sf. Arhanghel Mihail”	1891	Arhit	N
	Pârlita	Biserica din lemn „Sf. Ioan Botezătorul”	1817	Arhit	N
	Sculeni	Biserica din lemn „Sf. Nicolae” Monumente funerare	1822	Ist	N
	Teșcurenii	Biserica din lemn „Sf. Arhanghel Mihail”	1779	Ist	N
Nisporeni	Ciutești	Biserica de lemn. La cimitir	Înc. sec. XIX	Arhit	N
	Seliște	Biserica din lemn	Sf. sec. XVIII	Arhit	N
	Zberoaia	Biserica din lemn „Sf. Nicolae” Fragment	Sec. XVIII	Arhit	N
Hâncești	Cotul Morii	Biserica de lemn „Sf. Trifan”	1812	Arhit	N
	Dahnovici	Biserica din lemn „Sf. Arhanghel Mihail”	1825	Ist	N
	Mereșeni	Biserica din lemn „Sf. Dumitru”	1853	Arhit	N
Leova	Ciadâr	Biserica de lemn „Sf. Gheorghe”	1898	Arhit	N
	Covurlui	Biserica de lemn „Sf. Gheorghe” cu clopotniță	1805	Arhit	N

Sursa: Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat. Tabel elaborat de autori.

Monumentele din patrimoniul arheologic pot deveni parte a mai multor Rute culturale Europene (ex. Ruta Dunării și Epocii fierului, Ruta Ceramicii, Rută împăraților Romani și a vinului), și reieșind din aceasta le grupăm în două categorii (așezări nefortificate și fortificații), care ar putea deveni parte a unor rute distincte. Menționăm că așezări nefortificate și necropole ca mărturii ale prezenței umane au fost luate sub ocrotirea statului în 8 din 10 raioane (în afară de Leova și Cantemir). Astfel, așezările din perioada Hallstattul timpuriu (reprezintă prima fază a Epocii Fierului în Europa Centrală și o parte din Europa de Est) pot deveni parte a rutei tematice pe Prut – unul dintre afluenții importanți ai Dunării de Jos.

Tabel. Așezări nefortificate

Raion	Localizare	Tip	Cronologie	Gen	Categorie
Briceni	Bălăsineștii-III	Așezare	Hallstattul timpuriu	Arheol	N
	Medveja-IV	Așezare	Hallstattul timpuriu	Arheol	N
	Slobozia Sirăuți-II	Așezare	Hallstattul timpuriu	Arheol	N
Edineț	Hancăuți-III	Așezare	Hallstattul timpuriu	Arheol	N
	Hancăuți-VIII	Așezare	Hallstattul timpuriu	Arheol	N
	Trinca	Așezare	Hallstattul timpuriu	Arheol	N
Râșcani	Dămășcani-I	Așezare	Hallstattul timpuriu	Arheol	N
	Petrușeni	Așezare	Hallstattul timpuriu	Arheol	N
	Petrușeni I	Așezare	Hallstattul timpuriu	Arheol	N
	Șeptebani	Așezare	Eneolit; hallstattul timpuriu	Arheol	N
	Varatic-III	Așezare	Hallstattul timpuriu; sec. XIV-XVII	Arheol	N
Glodeni	Ciuciulea-II	Așezare	Eneolit, Hallstattul timpuriu	Arheol	N
Fălești	Drujineni	Așezare	Hallstatul timpuriu	Arheol	N
	Hrubna Nouă	Așezare	Hallstattul timpuriu	Arheol	N

	Hrubna Nouă-II	Așezare	Hallstattul timpuriu	Arheol	N
	Hrubna Nouă-IV	Așezare	Hallstattul timpuriu	Arheol	N
	Ișlacău-I	Așezare	Hallstattul timpuriu	Arheol	N
Ungheni	Valea Mare	Așezare	Hallstattul timpuriu	Arheol	N
Nisporeni	Nisporeni-I	Așezare	Hallstattul timpuriu	Arheol	N
	Bălănești-II	Așezare	Hallstatt, sec. X-IX î.e.n., sec. II-IV	Arheol	N
	Bălănești-V	Așezare	Sec. IV-III î.e.n.	Arheol	N
	Bălănești-VI	Așezare	Sec. IV-III î.e.n., sec. II-IV, sec. X-XIII	Arheol	N
	Brătuleni-I	Așezare	Sec. IX-X î.e.n. sec. II-IV	Arheol	N
	Brătuleni-III	Așezare	Sec. X-VI î.e.n. sec. XVI-XVIII	Arheol	N
	Grozești	Așezare	Hallstattul timpuriu	Arheol	N
	Grozești	Necropolă	Hallstattul timpuriu	Arheol	N
	Milești	Așezare	Sec. IV-III î.e.n.	Arheol	N
Hâncești	Bujor	Așezare	Sec. IV-III, sec. II-IV	Arheol	N
	Bujor-II	Așezare	Sec. IV-III î.e.n.	Arheol	N
	Dancu	Așezare	Hallstattul timpuriu	Arheol	N
	Ciuciuleni	Așezare	Sec. IV-III î.e.n.	Arheol	N
	Ciuciuleni	Așezare	Sec. IV-III î.e.n.	Arheol	N
	Ciuciuleni	Așezare	Sec. IV-III î.e.n.	Arheol	N
	Ciuciuleni	Așezare	Sec. IV-III î.e.n.	Arheol	N

Sursa: Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat. Tabel elaborat de autori.

Numărul așezărilor fortificate descoperite este unul mai mic și constituie 15 monumente formate din horodiști, valuri de pământ (r-nul Briceni) și cetățui, amplasate în 6 din cele 10 raioane.

Tabel. Așezări fortificate

Raion	Localizare administrativă	Tip	Cronologie	Gen	Categorie
Briceni	Corjeuți	Horodiște	Eneolit	Arheol	N
	Criva	Val de pământ	Sec. II-III	Arheol	N
	Grimăncăuți	Val de pământ	Sec. II-III	Arheol	N
	Pererîta	Horodiște	Eneolit, Ep. Bronzului, sec. IX-XIII, XV-XVII	Arheol	N
Edineț	Bădragii Vechi-IX	Cetățuie	Eneolit	Arheol	N
	Brânzeni III	Cetățuie	Eneolit	Arheol	N
	Coconești Vechi	Cetățuie	Eneolit	Arheol	N
	Gordiești-II	Cetățuie	Eneolit	Arheol	N
	Trinca	Cetățuie	Eneolit	Arheol	N
Glodeni	Cobani	Cetățuie	Eneolit	Arheol	N
Fălești	Obreja Veche	Cetățuie	Datare neidentificată	Arheol	N
	Pietrosu Nou	Cetățuie		Arheol	N
Nisporeni	Horodca-III	Cetățuie	Sec. IV-III î.e.n.	Arheol	N
	Horodca-VI	Cetățuie	Sec. IV-III î.e.n.	Arheol	N
Hâncești	Stolniceni	Cetățuie	Sec. IV-III	Arheol	N

Sursa: Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat. Tabel elaborat de autori.

Bineînțeles că doar o parte dintre aceste cetățui pot fi incluse în „*Ruta Dunării din Epoca Fierului*” pentru că au o legătură culturală cu comunitățile Epocii Fierului. Cele mai relevante sunt spre exemplu Horodca III și VI (sec. IV–III î.Hr.) și Stolniceni (sec. IV–III î.Hr.), deoarece se încadrează în

perioada getică - parte a Epocii Fierului. Acestea pot constitui puncte de interes pentru ilustrarea habitatului fortificat, a sistemelor defensive și a organizării comunităților din spațiul carpato-danubiano-prutean. Situri cu cronologie multiplă (ex. Pererița, Criva, Grimăncăuți) vor fi incluse după ce cercetările vor confirma o componentă relevantă pentru Epoca Fierului. Includerea acestora în rutile tematice ar evidenția valoarea patrimoniului getic din bazinul Prutului la Dunărea de Jos.

Altă categorie de monumente este formată din **conacele boierești și casele memoriale**, care se pot încadra într-o rută cultural-turistică națională de valoare cu perspective bune de conexiune transfrontalieră și înregistrare în calitate de Rută Culturală Europeană. În arealul Prutului Mijlociu asemenea monumente se găsesc în 6 din cele 10 raioane, fiind 17 la număr, dintre care 10 sunt în raioanele de nord, 6 în zona de centru și o casă memorială în partea de sud.

Tabel. Conace și case memoriale

Raion	Localizare	Tip	Cronologie	Gen	Categorie
Briceni	Lipcani	Conacul Rosetti-Roznovan	Sec. XIX	Arhit	N
	Corjeuți	Conacul Krupenschi	Jum. II a sec. XX	Arheol	N
	Criva	Conacul Lisovski	Jum. II a sec. XX	Arhit	L
	Pavlovca	Conacul Krupenski cu parc dendrologic	Sf. sec. XIX- încep. sec. XX	Arhit	N
Edineț	Alexandreni	Casa scriitorului Valentin Roșca	Încep. sec. XX	Ist	N
	Brânzeni	Conac cu parc al lui Vas. Stroescu	Jum. II a sec. XIX	Arhit	N
	Poiana	Conac cu parc al lui Cantacuzino	Sec. XIX	Arhit	N
	Șofrâncani	Conacul lui Stremiadi	Anii 70 ai sec. XX	Arhit	N
Glodeni	Glodeni	Conacul Ponsă	Sf. sec. XIX	Arhit	N
	Ciuciulea	Conacul Leonard-Buznea	Sf. sec. XIX - înc. sec. XX	Arhit	N
Nisporeni	Bălănești	Casa scriitorului Grigore Adam	0	Ist	N
	Dolna	Conacul familiei Ralli	Sec. XIX	Arhit Ist	N
	Iurcenii	Conacul familiei Ralli	Jum. II-a a sec. XIX	Arhit Ist	N
	Milești	Conacul cu parcul dendrologic al lui P. Cazimir	I jum. sec. XIX	Arhit Ist Natur	N
	Zberoaia	Conacul familiei S. Gonata	Sf. Sec. XIX	Arhit,	N
Hâncești	Hîncești	Complexul de clădiri ale conacului familiei Mirzoian (Manuc-bei)	Sec. XIX	Ist, Arhit	N
Leova	Cazangic	Casa în care s-a născut actorul V. Cupcea (1929–1989)		Ist	N

Sursa: Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat. Tabel elaborat de autori.

Obiectele industriale sunt încadrate în diferite categorii precum *mori, poduri, întreprinderi vechi* de procesare și producție la fel pot fi interesante și captivante pentru vizitare și urmează să fie valorificate în calitate de obiective turistice înscrise în rute locale / naționale / transfrontaliere de patrimoniu industrial cu eventuală încadrare în Ruta Culturală Europeană a Patrimoniului Industrial.

Tabel. Patrimoniul industrial

Raion	Localizare administrativă	Tip	Cronologie	Gen	Categorie
Briceni	Bălăsinești	Moara de apă	1908	Arhit Ist	L
	Berlinți	Moara de apă	Încep. sec. XX	Arhit, Ist	L
	Tețcani	Moara de apă	Sf. sec. XIX	Arhit, Ist	L

	Tețcani	Pod de piatră	Sf. sec. XVII- încep.sec.XIX	Arhit	N
Edineț	Brânzeni	Moară de apă	Sf. sec. XIX	Arhit,Ist	N
	Chiurt	Moară de apă	Sf. sec. XIX	Arhit	N
	Fetești	Complexul fostei herghelii	Încep. sec. XX	Ist, Arhit	L
	Șofrâncani	Oloinița și moara de aburi	1876	Arhit. Ist.	N
Râșcani	Costești	Baraj hidrotehnic cu lac de acumulare pe râul Prut	1973-1978	Ist	N
Fălești	Fălești Str.Independenței	Pavaj de granit	Încep. sec XX	Arhit	L
Ungheni	Ungheni	Pod al căii ferate		Ist	N
Nisporeni	Călimănești	Clădirea morii	Sec. XIX	Ist Artă	N
Hâncești	Mereșeni	Clădirea fostei mori cu aburi	Sf. sec. XIX	Arhit	N

Sursa: Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat. Tabel elaborat de autori.

Perioada sovietică a adus în aspectul localităților din Republica Moldova unele edificii administrative, politice și culturale volumtuoase, masive, cu diverse stiluri specifice perioadei totalitare. Altfel spus, arhitectura RSS Moldovenești din perioada 1944–1991 nu constituie un stil unic, ci un ansamblu de etape și expresii arhitecturale, comune unui spațiu ex-sovietic extins. Arhitectura de aici a reflectat transformările politice, economice și sociale ale perioadei: de la clasicismul stalinist și monumentalismul anilor 1940–1950, la modernismul funcționalist al anilor 1960–1970 și până la modernismul târziu și brutalismul anilor 1970–1980. În perspectiva patrimoniului cultural contemporan, aceste construcții reprezintă un strat istoric distinct al patrimoniului construit al Republicii Moldova. Ele pot fi analizate nu numai prin valoarea lor arhitecturală, ci și ca documente ale unei epoci în care urbanismul, arhitectura și spațiul public au fost integrate într-un proiect amplu de transformare a societății. Conservarea și interpretarea acestui patrimoniu presupun, astfel, o abordare critică, capabilă să distingă între valoarea arhitecturală a obiectului, funcția sa instituțională și contextul ideologic în care a fost creat. Este important să înțelegem că valorificarea pe plan național și transfrontalier a acestui patrimoniu în scopuri turistice poate pregăti un câmp benefic și pentru aderare la *Ruta Culturală Europeană ATRIUM*. Cu siguranța volumul acestui patrimoniu în arealul Prutului Mijlociu este mult mai numeros (dacă luăm în calcul edificiile fostelor sedii de partid, colhozuri și întreprinderi gigant de altă dată), decât obiectivele prezentate în tabelul de mai jos și care se regăsesc în Registrul monumentelor și de fapt reprezintă opera unor creatori locali inspirați.

Tabel. Patrimoniul arhitectural din perioada totalitaristă

Raion	Localizare administrativă	Tip	Cronologie	Gen	Categorie
Briceni	Briceni	Mozaic. Fațada Cinematografului	1973	Artă	L
Edineț	Burlănești	Mozaic. Fațada Casei de Cultură	Anii 60 ai sec. XX	Artă	L
Râșcani	Costești	Mozaic. Fațada unui imobil		Artă	L
Glodeni	Glodeni	Mozaic, fațada Centrului comercial		Artă	N
Ungheni	Ungheni	Mozaic. Clădirea combinatului de covoare		Artă	L
	Ungheni	Pictură murală. Interiorul Primăriei		Artă	N

Sursa: Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat. Tabel elaborat de autori.

Numărul obiectivelor trecute în Registrul care ar mărturisi despre *istoria ocrotirii sănătății populației, dezvoltarea farmaceuticii* în arealul Prutului Mijlociu este unul mic. Acest lucru confirmă doar faptul că aceste dovezi istorice cel mai probabil nu se cunosc (deși fiecare localitate avea asemenea locații necesare, din cele mai vechi timpuri) sau nu au fost păstrate. Dar considerăm că în combinație cu rezervațiile de plante medicinale protejate, parcuri pe lângă conace și mănăstiri vechi aceste monumente pot fi parte în *Ruta Farmaciilor Istorice și Grădinilor Medicinale*.

Tabel. Complexe medicale

Raion	Localizare administrativă	Tip	Cronologie	Gen	Categorie
Briceni	Lipcani	Casa medicului Șut	Anii 30 ai sec. XX	Arhit	L
	Lipcani	Complexul de clădiri ale spitalului	Anii 30 ai sec. XX	Arhit	N
Edineț	Edineț	Clădirea fostului spital particular	1910	Arhit	N
	Stolniceni	Spitalul cu parc dendrologic	Încep. sec. XX	Arhit	N
Râșcani	Rîșcani	Spitalul	Încep. sec. XX	Arhit	N

Sursa: Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat. Tabel elaborat de autori.

Totodată, mai multe areale naturale ocrotite în Republica Moldova au o importanță farmaceutică, care la fel pot fi valorificate în rute culturale europene dedicate. Mai jos sunt prezentate 4 din 9 asemenea rezervații.

Tabel. Repartizarea teritorială a Rezervațiilor naturale de plante medicinale

Raion	Rezervație	Suprafață, ha
Briceni	Rosoșeni	368
Hîncești	Logănești	710
	Sărata Galbenă	424
Nisporeni	Seliște	315

Sursa: Fondul ariilor naturale protejate de stat. Tabel elaborat de autori.

Într-o rută mai specifică precum *Ruta Cimitirelor Europene* s-ar putea încadra unele cimitire, morminte sau monumente funerare din arealul Prutului Mijlociu ce se regăsesc în Registrul monumentelor ocrotite de stat. Deși numărul acestora nu este foarte mare, ele reprezintă istoria locală și modul în care aceste meleguri au contribuit la formarea patrimoniului național prin potențialul său uman.

Tabel. Cimitire și monumente funerare

Raion	Localizare administrativă	Tip	Cronologie	Gen	Categorie
Briceni	Caracușenii Vechi	Monument funerar scriitorului C.Stamati-Ciurea	1993	Ist, Artă	N
Edineț	Bleșteni	Mormântul povestitorului popular Trifan Baltă (1876-1960)	1960	Ist	N
Râșcani	Leaodoveni	Mormântul lui Liviu Damian		Ist	N
	Pociumbeni	Mormântul lui Teodor Vărnăv		Ist	N
Glodeni	Camenca Cimitir	Monument funerar criticului literar Vasile Coroban (1910–1984)	1984	Ist	N
Fălești	Risipeni	Cimitir	Sec. II-IV	Arheol	N
Nisporeni	Bălănești	Monument scriitorului Grigore Adam (1914–1946) Cimitirul sătesc		Ist	N
	Bălăurești	Mormântul cântăreței de muzică populară Maria Drăgan. La cimitir		Ist	N

	Zberoaia	Monument medicului C. N. Crăciunescu	1905	Artă, Ist	N
--	----------	---	------	-----------	---

Sursa: Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat. Tabel elaborat de autori.

Mai jos este realizată o **prioritizare argumentată a rutelor**, ținând cont de categoriile de patrimoniu, densitatea obiectivelor identificate în documente oficiale ale Republicii Moldova și relevanța acestora pentru standardele rutei cultural-turistice europene.

Prioritatea I: Rutele cu potențial ridicat de valorificare imediată

Aceste rute, conform documentelor oficiale, dispun de o densitate mare de monumente validate în regiune, o tipologie arhitecturală și istorică bine definită și o atractivitate turistică testată la nivel european.

1. RCE „Ruta Dunării din Epoca Fierului” (patrimoniu arheologic, în special cetățile)

Aici există deja cunoscută o concentrare masivă de situri arheologice din Hallstattul timpuriu, așezări și cetăți (Horodiște, Corjeuți, Criva, Trinca, Bălănești, Stolniceni). Acestea ușor pot fi completate cu potențial semnificativ natural: monumente ale naturii geologice și paleontologice (recife, defileuri, peșteri, grote) care se suprapun sau se află în imediata vecinătate a siturilor arheologice din Valea Prutului Mijlociu (ex. Defileile Trinca, Fetești, Buzdujeni, recifele Brânzeni, Cheile Butești, Stâncă Mare s. Cobani, Defileul Duruitoarea) – locuri cu o valoare geologică mare (recife tolonice, peșteri paleolitice) care corespund unor zone cu o densitate mare de așezări și cetăți antice. Peștera carstică „Emil Racoviță” (s. Criva, r-nul Briceni) și Grotele Brânzeni pot deveni puncte centrale de atracție într-o rută care îmbină arheologia preistorică cu speologia și geomorfologia.

Printre modalitățile de integrare în ruta culturală și valorificarea siturilor arheologice sunt propuse organizarea de drumeții ghidate geo-arheologic, când peisajele carstice și defileurile spectaculoase servesc drept demonstrarea unei „ambianțe naturale” pentru civilizațiile antice care au locuit în aceste bazine hidrografice. Poate fi la fel valorificat prin arheologie experimentală, panouri interactive de realitate augmentată (AR) și inclus în rutele arheologice europene sprijinite de alte comunități științifice și universitare.

2. Ruta transfrontalieră a Bisericilor din Lemn

Bisericile vechi din lemn reprezintă un segment excepțional de arhitectură sacră, cu zeci de obiective identificate (ex. bisericile din Briceni, Edineț, Râșcani, Glodeni, Fălești, Ungheni, Hâncești, dar și în raionul Leova), datând din secolele XVIII–XX (precum biserica din Limbenii Vechi din 1769 sau cele din Alexeevca și Seliște). În asemenea rute ușor poate fi integrat și potențialul natural al arealului precum rezervațiile peisajere și silvice situate în raioanele de nord și centru (Briceni, Edineț, Râșcani, Glodeni, Fălești, Ungheni, Hâncești, Nisporeni), amplasamentul mănăstirilor și unor situri istorice. Acest traseu al bisericilor de lemn poate fi extins prin rute de drumeție ușoară, oferind turiștilor posibilitatea de a admira atât arhitectura din lemn (secolele XVIII–XX), cât și peisajele naturale protejate din preajmă. Totuși, pentru a fi integrate în rețelele europene de turism religios și edificiilor de lemn sunt necesare intervenții de conservare pentru obiectivele marcate și punere în valoare prin panotaj și circuite ghidate.

3. Ruta transfrontalieră a conacelor boierești

Valea Prutului Mijlociu păstrează un remarcabil patrimoniu și memorial asociat cu aristocrația locală și parcuri stilate (monumente de arhitectură peisajeră, ex. Conacul cu parcul Rosetti-Roznovan din Lipcani, conacul cu parc dendrologic din s. Pavlovca, alea de tei dintre satele Pavlovca și Larga, parcuri din s. Brânzeni, s. Hincăuți, s. Stolniceni, s. Milești etc.), care înconjoară sau completează fondul arhitectural al conacelor din regiune. Acestea ar putea fi integrate în rutele europene prin tematici captivante (ex. „Drumeții aristocratice prin parcuri istorice din Basarabia”), îmbinând istoria familiei boierești cu istoria naturală a parcurilor. Aceste tematici sunt potrivite pentru integrarea în Asociația Europeană a Conacelor Istorice sau în rute transfrontaliere dedicate literaturii și istoriei secolelor XIX–XX, dar și oferă oportunități majore pentru turismul de experiență, evenimente culturale și ospitalitate.

Prioritatea a II-a: Rutele cu potențial de nișă

Aceste rute valorifică patrimoniul pe nișele tematice cu o audiență în creștere în turismul cultural european.

4. Ruta Europeană a Patrimoniului Industrial (Morile de apă, infrastructură energetică și feroviară)

Registrul în această zonă a Prutului atestă prezența unor mori de apă istorice (Bălăsinești, Berlinți, Tețcani, Brânzeni, Chiurt), poduri de piatră, dar și elemente de referință precum Podul de cale ferată de la Ungheni sau barajul de la nodul hidrotehnic Costești-Stânca. Morile de apă istorice atestate în zonă dar și barajul de la Costești se găsesc în bazinele râurilor mici sau ale Prutului, aproape de arii protejate (ex. Complexul geologic din bazinul râului Lopatnic, ecosistemul acvatic „La Moară” din s. Recea sau izvorul cu ape minerale din s. Nemțeni). În turismul cultural modern patrimoniul industrial este căutat și apreciat (ex. *Ruta Europeană a Patrimoniului Industrial – ERIH*), iar aici acesta poate spune povestea industrializării din bazinul Prutului (inclusiv perioadele de glorie și decădere). Integrarea patrimoniului industrial rural în rute verzi lângă întinderi de apă și vizitarea morilor istorice pot fi combinate cu ecoturismul acvatic și observarea florei/faunei de luncă.

5. Rute ale Cimitirelor Europene și ATRIUM

Traseele pot cuprinde monumente funerare ale unor personalități literare și culturale de marcă (Constantin Stamati-Ciurea, Liviu Damian, Teodor Vârnăv, Vasile Coroban, Maria Drăgan), precum și elemente de artă monumentală/mozaicuri din perioada sovietică (fațade de cinematografe și case de cultură la Briceni, Burlănești, Ungheni, etc). Cimitirele istorice și arta sovietică/totalitară atrag de regulă un public constant și interesat de istoria politică și artistică a secolului XX.

6. Ruta Farmaciilor Istorice și Grădinilor Medicinale

Include complexe spitalicești istorice și clădiri cu valoare arhitecturală din perioada interbelică (Lipcani, Edineț, Stolniceni, Râșcani), la acestea pot fi integrate rezervațiile de plante medicinale și sectoarele forestiere protejate cu floră spontană rară ca de ex. rezervațiile de plante medicinale (Rosoșeni, Logănești, Sărata Galbenă, Seliște), parcurile de pe lângă conace boierești menționate mai sus sau sectoarele cu vegetație din luncă din Cantemir, Leova și Ungheni, dar și zona Codrilor Tigheciului cu flora sa spontană. Acesată rută în zona Prutului Mijlociu poate fi extinsă prin revigorarea tradițiilor etnobotanice locale și a grădinilor de plante medicinale, incluzând ateliere de fitoterapie, drumeții ghidate în rezervații și valorificarea tradițiilor locale de leac, conectându-se la rutele europene ale patrimoniului de sănătate și spa.

Prioritatea a III-a: Rute care necesită cercetare și dezvoltare

Așa cum este menționat mai sus, unele rute datele din registrele oficiale analizate sunt fie incomplete, fie absente (ex. *Ruta Europeană a Ceramicii*, *Ruta Iter Vitis / Drumul Vinului*, *Ruta Cafenelelor Istorice*, *Traseele de Transhumanță*, *Ruta Scriitoarelor*). Aceste rute au nevoie de o campanie națională riguroasă de inventariere etnografică și orală în comunitățile de pe Valea Prutului Mijlociu. Ele sunt propuse în Strategie ca direcții importante, urmând a fi construite în parteneriat cu meșterii populari locali, cramele particulare și comunitățile rurale, în paralel documentând acest patrimoniu imaterial și material.

Finalizând analiza listelor cu obiecte protejate de stat în zona Prutului Mijlociu (malul stâng) din Republica Moldova, concluzionăm că strategia nu trebuie să promoveze rutele izolat, ci să creeze pachete turistice combinate (ex. gruparea segmentelor *Rutei Bisericilor de Lemn* cu *Conacele Boierești* și *Patrimoniul Industrial*) pentru destinații mai competitive. Iar rute precum cea a conacelor, a bisericilor de lemn și a patrimoniului feroviar (Ungheni) au un potențial mare de extindere în trasee turistice certificate la nivel european având în vedere vecinătatea imediată cu România și similaritatea patrimoniului protejat pe Prut. O parte din monumentele arheologice (Epoca fierului, cetăți), culturale (conace, biserici) și cele industriale (morile de apă) necesită panotaj modern și ghidaj digital, nefiind suficient conservate în starea lor actuală pentru vizitele turistice.

2.1.2 Potențialul patrimoniul cultural al Văii Prutului Mijlociu în România (conform Registrilor oficiale)

Analiza conținutului Listei monumentelor istorice (LMI) pentru județele Botoșani, Iași și Vaslui evidențiază un patrimoniu extrem de bogat într-un număr de 2582 de monumente ocrotite de stat, dintre care în județul Botoșani 510, județul Iași – 1634 și județul Vaslui – 438. Având în vedere faptul că nu toate monumente istorice ce se regăsesc pe Registru pot deveni parte a unor trasee turistice, prezentăm o sistematizare a unor categorii (similare cu cele de pe malul stâng în Republica Moldova) de monumente, care au potențial de a fi încadrate în Rute Culturale Europene.

Pe teritoriul acestor trei județe ca **monumente de istorie** sunt luate sub ocrotirea statului 134 de **biserici din lemn** dintre care cel mai mare număr – 68 de obiective sunt amplasate în județul Vaslui, (15 dintre ele sunt de interes național), urmat de județul Iași cu 35 de biserici și județul Botoșani cu 31 obiecte. Acestea ar putea sta la baza unui traseu tematic regional și transfrontalier al *Bisericilor din lemn* cu șanse mari de a fi scalat la nivel de rută europeană. Asemenea edificii se referă la perioade mari – de la mijl. sec. al XVIII-lea până la încep. sec. al XX-lea (Listele complete se găsesc în Anexele 1-3).

Monumentele istorice din **patrimoniul arheologic** deși reprezintă un patrimoniu mai complicat de demonstrat unor vizitatori, el are greutatea factologică solidă pentru a deveni parte a mai multor Rute culturale europene (*Ruta Dunării și Epocii fierului, Rută Împăraților Romani și a Vinului etc*). Aici acestea sunt grupate în două categorii – așezări nefortificate și fortificații, care ar putea deveni parte a unor rute tematice distincte. Județul Iași este reprezentat în Registru cu 223 de așezări nefortificate și 19 fortificații, urmat de jud. Vaslui cu 44 monumente de tip așezări nefortificate și cu 9 fortificate. Jud. Botoșani se regăsește pe această listă cu 34 așezări nefortificate și 5 cu fortificații (Listele complete se găsesc în Anexele 4-9). Ruta Ceramicii pe lângă *centre meșteșugărești, meșteri olari sau colecții muzeale* poate fi completată cu informații despre așezări umane de pe teritoriul acestor 3 județe din perioada culturii Cucuteni-Trypillia. În Lista monumentelor istorice a jud. Iași sunt menționate 75 de asemenea monumente (trebuie de specificat că localitatea Cucuteni și Muzeul dedicat acestei vechi culturi ale Europei se găsesc de fapt în jud. Iași). Urmează jud. Botoșani cu 44 asemenea obiective, în jud. Vaslui numărul acestor mărturii ale acestei civilizații vechi europene constituie 8 obiective de importanță națională (Zona Curților Domnești din Vaslui – epoca medievală; Cetățuia de la Arsura, Cetățile Bunești și Fedești (Bunești-Averești) – cultura geto-dacică; siturile arheologice de la Poienestii, Simila (Zorleni), Trestiana (Grivița) – neolitic). (Listele complete se regăsesc în Anexele 10-12).

Monumentele istorice precum **poduri, întreprinderi vechi** de procesare și producție, **gări, mori** (de aburi, de apă, de vânt) și diverse **ateliere** la fel prezintă interes din punct de vedere turistic și se regăsesc în diverse trasee turistice și rute locale. Dar este important să scalăm valorificarea acestora în calitate de obiective turistice înscrise în Rute naționale / transfrontaliere de patrimoniu industrial cu eventuală încadrare în *Ruta Culturală Europeană a Patrimoniului Industrial* (Listele complete se regăsesc în Anexele 13-15).

Într-o rută mai specifică precum *Ruta Cimitirelor Europene* la fel s-ar putea încadra unele *cimitire, morminte sau monumente funerare* protejate de pe malul drept al arealului Prutului Mijlociu. Deși numărul acestora nu este foarte mare, ele reprezintă istoria locală și modul în care aceste meleaguri au contribuit la formarea patrimoniului național și european prin potențialul său uman. Cel mai mare număr de asemenea monumente istorice este înregistrat în jud. Iași (58 obiective, în special în mun. Iași, vechea capitală a Principatului Moldova), urmează jud. Botoșani (11 obiective) și jud. Vaslui (8). (Listele complete se găsesc în Anexele 16-18).

Pe lângă Rutele Culturale Europene un rol semnificativ în dezvoltarea turismului cultural au rutele transfrontaliere edificate cu mare grijă de autoritățile și specialiștii din România și Republica Moldova. Un loc aparte ocupă *Ruta Ștefan cel Mare și Sfânt* dezvoltată deja cca cinci ani. Spre deosebire de Republica Moldova, pe Listele monumentelor istorice din România se regăsesc mărturii istorice de pe vremurile Domnitorului sau din perioadele apropiate. Un număr semnificativ de monumente sunt în

jud. Iași (55 la număr), jud. Botoșani (16 monumente ale acelor vremuri îndepărtate) și jud. Vaslui (4 obiective). (Listele complete se regăsesc în Anexele 19-21).

Conservarea unui număr mare de **curți domnești, conace boierești și case ale nobelimei** pe malul drept al Prutului permite să constatăm că aderarea și dezvoltarea *Rutei transfrontaliere a conacelor* este una de perspectivă pentru turismul cultural din valea Prutului Mijlociu. (Listele complete se regăsesc în Anexele 22-24).

Trebuie să remarcăm aportul instituțiilor muzeale la conservarea și promovarea patrimoniului din comunitățile Prutului Mijlociu (malul drept). Astfel, încadrarea tuturor muzeelor funcționale în cele 3 județe (Complexul Muzeal Național Moldova „Palatul Culturii” (Muzeul de Istorie al Moldovei, Muzeul de Artă, Muzeul Etnografic, Muzeul Științei și Tehnicii „Ștefan Procopiu”), Muzeul Național al Literaturii Române, Muzeul Teatrului Național, Muzeul Unirii din mun. Iași și alte muzee din județul Iași; Muzeul Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui, Muzeul „Vasile Pârvan” Bârlad, Casa Memorială „Emil Racoviță” Dănești, Muzeul Sătesc Grumezoaia (Dimitrie Cantemir), Muzeul Municipal Huși, Muzeul Vitivinicol și Muzeul Eparhial Huși județul Vaslui, la fel și Muzeul Județean de Istorie Botoșani, Casa Ventura cu Școala Populară de Arte „George Enescu” și Muzeul Etnografic, Casa Memorială „Nicolae Iorga”, Casa Muzeală „Ștefan Luchian” din or. Botoșani, Muzeul de Științe ale Naturii și Muzeul Memorial „George Enescu” din Dorohoi, Muzeul de Arheologie din Săveni, Muzeul Țăranului din Flămânzi, Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”, Casa Memorială „George Enescu” din Liveni, comuna George Enescu etc. din județul Botoșani) ar ajuta la valorificarea potențialului din valea Prutului Mijlociu și pot veni cu fortificarea parteneriatelor și ofertelor culturale în cadrul Rutelor culturale europene. Totodată, istoria județului Vaslui este legată de viața și activitatea unor personalități marcante, precum: Nicolae Milescu Spătarul, Dimitrie Cantemir, Alexandru Ioan Cuza și soția sa, Doamna Elena Cuza, Emil Racoviță, Vasile Pârvan, V. I. Popa, Ștefan Procopiu, George Tutoveanu, Elena Farago, Mihail Kogălniceanu, Constantin Tănase, Nicolae Tonitza, Alexandru Vlahuță, Dimitrie Bagdasar, Alexandru Ciugaru, Nicolae Malaxa, Alexandru Philippide etc. Nu mai puțin de 38 de personalități ale județului Vaslui sunt membri ai Academiei Române. La acestea se adaugă și conducătorul comunist Gheorghe Gheorgiu Dej și, mai recent, sportiva Andreea Răducan – ambii fiind născuți la Bârlad.

3. Rute Culturale Europene prin prisma aderării calitative a Văii Prutului Mijlociu

3.1 Rute Culturale Europene cu potențial de aderare pentru Valea Prutului Mijlociu

Tema Rutelor Culturale ale Consiliului Europei este prezentă în România și Republica Moldova deja de câțiva ani. Trebuie de specificat că o țară poate fi *membră a Acordului parțial extins (EPA)* și, separat, poate avea instituții / localități care sunt *membre ale rețelelor unor Rute Culturale certificate*. Republica Moldova este membră EPA din 2023, iar România din 2013. Mai jos sunt prezentate rutele în care ambele țări sunt membre (în ordine cronologică).

România și Republica Moldova în Rutele Culturale ale Consiliului Europei

România	Republica Moldova
Ruta Europeană a Patrimoniului Evreiesc, 2004	Ruta Europeană a Patrimoniului Evreiesc, 2004
Ruta Sfântul Martin de Tours, 2005	
TRANSROMÂNICA, 2007	
Ruta Iter Vitis, 2009	Ruta Iter Vitis, 2009
Ruta Cimitirelor Europene, 2010	Ruta Cimitirelor Europene, 2010
ATRIU, 2013	
Rețeaua Art Nouveau, 2014	
Împărații romani și Drumul Vinului Dunării, 2015	
Ruta Dunării din Epoca Fierului, 2021	
Ruta Cafenelelor Istorice, 2022	Ruta Cafenelelor Istorice, 2022
	Ruta Basmelor Europene, 2022
Ruta Europeană a Farmaciilor Istorice și a Grădinilor Medicinale, 2024	
Rutele Libertății din Pirinei, 2025	
	Ruta Europeană a Ceramicii 2026

România este membră a Acordului parțial extins privind Rutele Culturale din 2013. Conform datelor oficiale actuale există 12 Rute Culturale ale Consiliului Europei cu membri / rețele în România, în 4 dintre acestea și Republica Moldova este reprezentată prin membrii săi:

- ✓ Ruta Europeană a Patrimoniului Evreiesc (2004);
- ✓ Iter Vitis (2009);
- ✓ Ruta Europeană a Cimitirelor (2010);
- ✓ Ruta cafelelor istorice (2022).

Urmează alte 8 rute în care Republica Moldova nu este parte deocamdată:

- ✓ Ruta Saint Martin (2005),
- ✓ TRANSROMANICA (2007),
- ✓ ATRIUM – Arhitectura regimurilor totalitare din sec XX (2014),
- ✓ Rețeaua Art Nouveau (2014),
- ✓ Ruta Împăraților Romani și a Rutei Vinului la Dunăre (2015),
- ✓ Ruta Dunării din Epoca Fierului (2021),
- ✓ Ruta Europeană a Farmaciilor Istorice și Grădinilor Medicinale (2024),
- ✓ Ruta Libertății în Pirinei (2025).

Republica Moldova a aderat la Acordului parțial extins la 20.04.2023 și în prezent este una dintre cele 43 de țări participante. Conform datelor oficiale Republica Moldova are membri în 6 rețele de Rute Culturale Europene.

- ✓ Ruta Europeană a Patrimoniului Evreiesc (certificată în 2004, include elemente de patrimoniu evreiesc, religios, urban și memorial). Republica Moldova a început procesul de integrare în Ruta Europeană a Patrimoniului Evreiesc în luna octombrie 2022.

- ✓ Ruta Iter Vitis (certificată în 2009 și valorifică viticultura, vinul, peisajele culturale, gastronomia) „Drumul Vinului Moldovei” a aderat în anul 2020.
- ✓ Ruta Europeană a Cimitirelor (certificată în 2010, promovarea și conservarea cimitirelor ca spații urbane de importanță istorică și artistică, considerate veritabile muzee în aer liber).
- ✓ Ruta Europeană a Ceramicii (certificată în 2012, valorifică diferite tipuri de ceramică, meșteșuguri legate de procesarea lutului și diverse centre meșteșugărești, întreprinderi specializate în olărit). Republica Moldova a devenit parte a rețelei în 2026, are posibilitatea de a valorifica ceramică tradițională și meșteșugarii care mai dețin secretele acestui meșteșug vechi, dar și cultura Cucuteni-Trypillia care reprezintă un patrimoniu arheologic bazat în mare parte pe vestigiile ceramice străvechi.
- ✓ Ruta Basmelor Europene (certificată în 2022, în același an Secțiunea Națională a IBBY din Republica Moldova devine membru în rețea, deși oficial Republica Moldova aderă la EPA în 2023) prevede valorificarea patrimoniului narativ, basmelor, literaturii și tradiției orale.
- ✓ Ruta Cafenelelor Istorice (certificată în 2022, valorifică patrimoniul urban, cafelele istorice, cultura urbană) în mai 2024 se extinde cu noi locații din Republica Moldova.

În contextul Președinției Republicii Moldova a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, țara a găzduit în 15–17 aprilie 2026 seminarul oficial „The Republic of Moldova in the Cultural Routes of the Council of Europe”, organizat de Ministerul Culturii, Oficiul Național al Turismului și Consiliul Europei, unde au participat peste 70 de reprezentanți locali și din 10 Rute Culturale Europene. În cadrul acestui eveniment au fost discutate alte cinci rute ca direcții de interes pentru Moldova:

- Ruta Aeneas, legată de mitologia, literatura și patrimoniul cultural asociat;
- Ruta Dunării din Epoca Fierului interesantă pentru epoca fierului, perioada geto-dacilor, arheologie, fortificații la Dunăre și în spațiul carpato-danubian;
- VIA REGIA – una dintre marile axe istorice europene de circulație;
- TRANSROMANICA prin care are loc valorificarea patrimoniului roman european;
- Traseele Transhumanței legată de păstorit, tradiții pastorale, migrație sezonieră, peisaj cultural, patrimoniu imaterial.

Totodată, în cadrul diferitelor inițiative ale actorilor interesați din Republica Moldova sunt în curs de elaborare și promovare dosare pentru câteva noi rute culturale europene cu participare moldovenească și care la sesiunea „Moldova's potential new Cultural Routes” au fost prezentate:

- Traseul cultural-istoric Cucuteni-Tripilie
- Traseul european de castelologie comparată
- Traseul european al culturii ucrainene

Trasee turistice existente promovate în Valea Prutului Mijlociu

Trebuie de menționat că APL și actorii locali din zona de frontieră a segmentului Prutului Mijlociu au promovat pe parcursul anilor mai multe inițiative de interconectare prin trasee turistice. Mai jos sunt trecute o selecție dintre acestea pentru a demonstra interesul și segmentele acoperite, iar acestea pot servi ca bază pentru viitoarele culare de cooperare în cadrul Rutelor Culturale Europene.

Trasee turistice existente în cele 3 județe din România

Rute elaborate de către Centrul Național de Informare și Promovare Turistică Botoșani:

1. Rută cultural turistică Ruta bisericilor de lemn din Botosani
2. Ruta meșterilor populari din județul Botoșani.
3. Traesul: Botosani – Complex monahal Vorona - Schitul Sihastria Voronei – Manastirea Bals - Tudora
4. Traseul: Botosani – Ipotesti (Complexul memorial Mihai Eminescu, Observator, Lacul codrilor albastru)
5. Traseul: Botosani – Dorohoi– Casa memoriala George Enescu din Liveni

6. Traseul: Botoșani– Ștefănești – Stâncă – Costești
7. Traseul: Botosani – Cetatile dacice de la Stancesti

Primăria mun. Iași și Centrul Național de Informare și Promovare a Turistică Iași:

8. În urma unor întâlniri de lucru între agențiile de incoming din Iași, Centrul de Informare Turistică Iași împreună cu Primăria Municipiului Iași și Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași au fost identificate 9 teme reprezentative pentru atractivitatea turistică a orașului Iași: Unirii, Artelor, Activ, Communist, Romantic, Evreiesc, Academic, Literar și Gastronomic. Pentru acestea au fost elaborate mai multe materiale informative și hărți turistice.

9. Traseul: Iasi si imprejurimile orasului Iasi
10. Traseul: Iasi - Tg. Frumos – Cotnari - Hirleu
11. Traseul: Tg. Frumos- Ruginoasa-Pascani
12. Traseul: Tg.Frumos- Butea- Mircesti

Trasee specificate în SDES județul Vaslui:

13. Traseul în interiorul municipiului Vaslui – care cuprinde: Muzeul Județean ”Ștefan cel Mare”, Palatul Mavrocordat, Ruinele Curții Domnești și Biserica Domnească ”Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul”, Biblioteca Județeană ”Nicolae Milescu Spătaru”, Casa Ghica, Casa Mădârjac și Casa Ornescu, Parcul Copou;
14. Traseul: Vaslui – Muntenii de Sus – Solești – Miclești – Codăești – Dănești – Tăcuta - Vaslui, care cuprinde: Muzeul Sătesc și Ansamblul Folcloric ”Rândurile” din Muntenii de Sus, Conacul Rosetti – Solescu, Biserica ”Adormirea Maicii Domnului” și Biserica de lemn ”Sf. Nicolae” Știoborâni (ambele din comuna Solești), Mănăstirea ”Ștefan cel Mare și Sfânt” de pe Movila lui Burcel, inclusiv rezervația botanică din zonă (Miclești), Ansamblul conacului Roset-Balș, Biserica de lemn ”Nașterea Maicii Domnului” (ambele din comuna Codăești), Casa Memorială Emil Racoviță (Dănești) și Muzeul Sătesc Tăcuta;
15. Traseul: Vaslui – Zăpodeni – Bălteni – Brăhășoia – Rebricea – Rafaila – Cozmești – Delești – Vaslui, care cuprinde: Biserica de lemn ”Sf. Nicolae” Zăpodeni, ariile naturale protejate Pădurea Bălteni și Pădurea Hârboanca (Bălteni, Ștefan cel Mare), Biserica ”Adormirea Maicii Domnului” (Rebricea), Biserica ”Nașterea Maicii Domnului” din cadrul Mănăstirii Rafaila, Plopul uriaș de la Rafaila, Mănăstirea Fâstâci (Cozmești), Biserica de lemn ”Adormirea Maicii Domnului” (Delești);
16. Traseul: Vaslui – Laza – Poienesti – Ivănești – Gârceni – Dragomirești – Voinești – Puiești – Pogana – Bârlad, care cuprinde următoarele obiective: Lacul Pușcași (Laza), Mănăstirea Florești (Poienesti), Biserica de lemn ”Sf. Nicolae” (Ivănești), Mănăstirea Mălinești cu Biserica de lemn ”Sf. Voievozi” (Gârceni), Biserica de lemn ”Intrarea Maicii Domnului în Biserică” – Vovidenia (Dragomirești), Biserica de lemn ”Cuvioasa Paraschiva” Voinești, Biserica de lemn ”Sf. Nicolae” Puiești, Biserica de lemn ”Adomirea Maicii Domnului” Pogana;
17. Traseul: Bârlad – Tutova – Bogdănița – Frunțișeni – Zorleni, care cuprinde: Biserica ”Sf. Ilie a Breslei Blănarilor, Biserica Domnească ”Adomirea Maicii Domnului”, Muzeul ”Vasile Pârvan” (inclusiv Planetariul), Biblioteca Municipală ”Stroe Belloescu”, Casa Sturdza (toate din Bârlad), rezervația Pădurea Bădeana (Tutova), Biserica de lemn ”Sf. Nicolae” (Bogdănița), Biserica ”Sf. Nicolae” și ”Sf. Treime” a Mănăstirii Grăjdeni (Frunțișeni), Mănăstirea Bujoreni (Zorleni);
18. Traseul Zorleni – Costești – Deleni – Costești – Muntenii de Jos – Vaslui, cu următoarele obiective: Mănăstirea Pârvești (Costești), Mănăstirea Moreni (Deleni), Podul Doamnei (Costești), Statuia Ecvestră a lui Ștefan cel Mare (Muntenii de Jos);
19. Traseul: Huși – Pădureni – Dimitrie Cantemir – Huși, cu următoarele obiective: Ansamblul Episcopia Hușilor (Biserica ”Sf. Apostoli Petru și Pavel”, Zidul de incintă, Palatul Episcopal, Muzeul Eparhial), Muzeul Viticulturii (ambele din Huși), arhitectura tradițională, arta populară, Ansamblul Folcloric ”Stejărelul”, Pădurea Dobrina, zona de agrement (piscină, lacul de agrement, zona de

echitație, parcul rustic ”Grădina Amintirilor”, teatrul de vară, muzeul satului etc.) – toate din comuna Pădureni, Biserica de lemn ”Intrarea Maicii Domnului în Biserică” a Mănăstirii ”Dimitrie Cantemir”;
20. Traseul Bârlad – Zorleni – Murgeni – este destinat agrementului și cuprinde zona fermelor piscicole de la Cârja și aria naturală protejată ”Mața-Cârja-Rădeanu”, cu o mare varietate de habitate și specii de păsări protejate la nivel european, dar și fondurile de vânătoare din zonă. Aceasta poate include, pentru cei interesați, și Centrul de Revitalizare Corporală și Loisir, Grădina Publică și Grădina Zoologică de la Bârlad. (din Strategia județului).

Trasee turistice existente în cele 10 raioane din Republica Moldova

Oferte de pe site-ul CIT Ungheni:

1. Traseul Turistic „Ungheni – valoare urbană”
2. Turism transfrontalier (proximitate cu Iași). Pelerinaj 3 zile/3 nopți .
3. Turism transfrontalier – 2 (proximitate cu Iași), vizite destinații 3 zile/2 nopți
4. Descoperă Povestea municipiului Ungheni: pachet turistic dedicat Zilelor Orașului, durata 5 zile / 4 nopți.
5. Artă, Tradiție și Delicii: Pachet turistic pentru iubitorii de folclor și gastronomie (folclor și tradiții, meșteșuguri, gastronomie) Durata 2 zile/ 1 noapte.
6. Drumul vinului din regiunea Ungheni (crame de vinuri, farbica de vin, bucate tradiționale), durata 2 zile / 1 noapte.
7. Explorează Istoria și Frumusețea Regiunii Ungheni Durata: 3 zile / 2 nopți.

Traseul promovate de www.Moldova.travel:

8. Traseul vitivinicol de drumeție și ciclism Mircești-Sculeni.

Traseul menționat în SDES r-l Cantemir:

9. Traseul turistic „Drumul vinului” Cantemir include fabricile de vinuri: „Imperial-Vin”, s.Pleşeni, „Podgoria-Vin”, s.Lingura, „Ceba-Vin”, s.Ciobalaccia, dotate cu săli de degustare a vinurilor produse din soiuri de poamă autohtone: Feteasca Neagră, Feteasca Albă, Feteasca Regală, Viorica, Rară Neagră, Sauvignon blanc, Merlot, Cabernet, Sauvignon și Chardonnay- crescute pe podgoriile raionului.

Ghidul turistic al r-lui Cantemir:

10. Trasee eco-turistice: „Maluri de Prut”, „Colinele Tigheciului”, „Valul ui Traian” prin raionul Cantemir.

Trasee menționate în SDES r-l Leova:

11. Traseul turistic: Borogani – Tigheci – Baiuș – Sărata-Nouă – Cazangic
12. Traseul turistic: Leova – Sărata-Răzeși – Tomai. Pe teritoriul raionului Leova au fost proiectate 2 trasee turistice, care au fost introduse în proiectul „Itinerarii cultural – religioase”.

Muzeul Ținutului Edineț:

13. Potențialul traseu al Plantelor Medicinale și Aromatice, raionul Edineț.
14. trasee care conectează Muzeul Ținutului Edineț, Casa Memorială a Arhimandritului Sofian Boghiu din Cuconești Vechi, patrimoniul istoric din localitățile raionului și obiectivele naturale precum rezervația peisagistică „La Castel” din Gordinești și peisajele Fetești, Trinca și Brînzeni.

Trasee menționate în SDES r-l Fălești:

15. Traseu turistic local nr. 1 „Prin Vestul raionului Fălești” (Fălești – Musteața – Rediul de Sus – Călinești – Fălești)
16. Traseu turistic local nr. 2 „Prin nordul raionului Fălești” (Fălești – Egorovca – Răuțel – Popovca – Pîrlița – Fălești)

17. Traseu turistic local nr. 3 „Prin estul raionului Fălești” (Fălești – Sărata Veche – Movila Măgura - Glinjeni – Fălești)
18. Traseu turistic local nr. 4 „Prin sudul raionului Fălești” (Fălești – Călugăr - Risipeni – Horești – Taxobeni – Fălești)

Clusterul turistic „Dealurile Măgurii” (3 trasee turistice):

- 1) Traseul turistic 1 „Bucovina basarabeană”
- 2) Traseul turistic 2 „Pe meleagurile Movilei Măgura”
- 3) Traseul turistic 3 „De la Prut la Movila Măgura”.

Arealul Prutului Mijlociu prezent în ofertele agențiilor de turism din Chișinău prin ofertele comerciale:

Agencia SicroTravel („Cunoaște-ți țara”):

1. Excursie la „Pădurea Domnească - Duruitoarea veche - Costești-Stânca - Cheile Butești - Suta de movile”
2. „Drumeție la mica Elveție a Moldovei”
3. „Excursie la conacul Manuc bey și zooclub Bardar”

Panda tur:

4. „Conacul Manuc Bei și Ferma de Struți”

ILISTUR, „DragDeMoldova”:

5. Excursie de grup la Rezervația naturală de Stat „Plaiul Fagului”.

3.1.1 Ruta Culturală Europeană „Ruta Cafenelelor Istorice”

Certificată ca „Itinerar Cultural al Consiliului Europei” în anul 2022, *Ruta Cafenelelor Istorice* (*Historic Cafés Route*) evidențiază impactul cultural și social al cafenelelor din perioada cuprinsă între secolele al XVIII-lea și al XX-lea. Cafenelele istorice reprezintă niște spații de consumație, dar unele s-au memorat ca centre adevărate ale schimbului cultural, ale dezbaterilor politice și ale frământărilor sociale, lăsând amprenta istoriei locale și o moștenire de remarcă (ex. arhitectura, decorațiunile interne, artefactele legate de anumite personalități, tradiții literare, artistice și gastronomice).

Categoriile principale de obiective introduse în această rută sunt cafenele istorice funcționale, hanuri, cofetării, ceainării, precum și palate și clădiri cu valoare patrimonială și memorială asociate vieții intelectuale și comerciale. Exemple europene sunt spre exemplu *Cafeneaua New York* din Budapesta (Ungaria), *Café Procope* din Paris (Franța).

Țările participante: Austria, Belgia, Cehia, Danemarca, Franța, Grecia, Ungaria, Italia, Malta, Republica Moldova, Portugalia, România, Republica Slovacă, Spania, Elveția și Turcia.

Participanți înscriși la ruta europeană din Republica Moldova și România sunt:
din România

- ✓ *Palatul Brukenthal* din Avrig (membru fondator și sediu al rutei),
- ✓ *Hotelul Boutique Casa Chitic* (Brașov),
- ✓ *Hotelul Transilvania* (Cluj-Napoca)

din Republica Moldova

- ✓ *Wine.MD* (Chișinău),
- ✓ *Castelul Mimi* (s. Bulboaca, r-nul Anenii Noi).

Atracții relevante din Valea Prutului de Mijloc pentru Ruta culturală

Aderarea localităților din Valea Prutului de Mijloc la Ruta Cafenelelor Istorice oferă oportunitate de a conecta această regiune transfrontalieră la circuitele turistice europene de o intensitate înaltă și o valoare specială. Avantajele majore ținesc sporirea vizibilității internaționale, atragerea fluxurilor de turiști motivați cultural, valorificarea patrimoniului tangibil și imaterial local (tradiții culinare, arhitectură veche, istorie comerțului și a ospitalității), stimularea antreprenoriatului local și crearea de parteneriate strategice transfrontaliere între Republica Moldova și România.

Caracteristica generală a situației atracțiilor Prutului de Mijloc: Analiza la nivel teritorial evidențiază un potențial inegal distribuit. Pe malul stâng (preponderent în orașele Briceni, Edineț, Râșcani, Glodeni, Fălești, Ungheni, Nisporeni, Hîncești, Leova, Cantemir) și malul drept (orașele din județele Botoșani, Iași, Vaslui) exemple de asemenea patrimoniu specific se regăsește fie sub forma unor clădiri istorice (foste hanuri, cârciume, alte unități similare comerciale), fie restaurante ce au moștenit anumite aspecte tematice (ex. „La bolta rece”, „Trei sarmale”), dar și crame sau unele spații de organizare a evenimentelor și oferă o atmosferă remarcabilă a socializării publicului contemporan.

Atracții și obiective cu potențial turistic: Printre structurile recomandate suplimentar de către respondenți/participanții la instruire și chestionare în cadrul proiectului pentru integrarea în această rută culturală ar putea fi luate în considerare: Hotel&Restaurant „Rareș”, Botoșani, restaurantul „La Paris” și cafeneaua „Emilia” s. Corjeuți (Briceni), restaurantele „Paradis”, „Arina”, „Palat Bucovina”, Salonul gastronomic „CasaMia” și barul „Krepost” din or. Edineț, cafeneaua „Ceainăia” și Casa de ceremonii „Elefsina” din or. Ungheni, crama „Mingir” din s. Mingir, restaurantele „Paradis” și „Grand” din or. Cantemir, restaurantul „La Monu” și „Brilliance Hall” s. Cociulia (Cantemir), „La Hanul lui Tudor” și „La Marcu” s. Țiganca (Cantemir) etc. Aceste locații moștenite din trecut sau edificate în prezent crează o rețea de restaurante de nișă, crame și complexe de evenimente urbane/rurale care proiectează o atmosferă a zilei de azi, irepetabile ca și timpurile tumultuoase ce se scurg într-o permanentă schimbare, dar unde se păstrează ca o amprentă a vieții societății contemporane. Aceste locații propun deja oferte apreciate pentru turismul enologic și gastronomic de pe ambele maluri ale Prutului, iar prin cooperare într-o rută dedicată ar putea spori valoarea și aprecierea la nivel internațional a acestei zone turistice.

Deficiențe și discrepanțe:

- *Disparități teritoriale pronunțate:* concentrarea obiectivelor în anumite orașe (capitale de raioane/județe), în timp ce altele nu au asemenea locații active specifice profilului rutei.
- *Slabă valorificare a patrimoniului imaterial:* multe clădiri istorice sau spații cu valoare comercială din secolele XIX–XX și-au pierdut funcțiunea originală sau nu promovează povestea culturală a locurilor socializării intelectuale de altă dată.
- *Insuficiența parteneriatelor transfrontaliere:* colaborarea redusă între autoritățile locale, mediul privat și asociațiile de turism din R. Moldova și România pe segmentul rutelor europene.
- *Capacități limitate de marketing și digitalizare:* lipsa unor materiale de promovare unificate a acestor componente directe a produselor turistice (toate fac parte din segmentul HoReCa solicitat de turiștii ce ajung în zonă), semnalizare turistică insuficientă la standarde europene și absența pachetelor turistice integrate transfrontalier.

Soluții de depășire:

- ✓ Lansarea unui program comun de cercetare și inventariere extinsă pentru identificarea de noi puncte de interes (foste hanuri, cârciume, prăvălii, case memoriale) în zona Prutului de Mijloc.
- ✓ Stimularea proprietarilor privați din sectorul HoReCa pentru adoptarea standardelor Rutei Cafenelelor Istorice (meniuri tematice, elemente de decor de epocă, evenimente culturale) prin acțiuni de profesionalizare (facilitări tematice, sesiuni de formare a personalului etc).
- ✓ Crearea unor consorții turistice transfrontaliere pe segmentul Prutului de Mijloc, conectând atracțiile de pe ambele maluri în pachete turistice unificate.

Pentru perioada 2027–2033, se propun următoarele *acțiuni strategice*:

- ✓ *Dezvoltarea infrastructurii și standardizarea serviciilor:* elaborarea „Ghidului de bune practici pentru integrarea în Ruta Cafenelelor Istorice” destinat operatorilor locali din Valea Prutului de Mijloc; modernizarea și adaptarea a cel puțin 10 locații-pilot selectate din regiune pentru pilotarea criteriilor de calitate și autenticitate ale Consiliului Europei.
- ✓ *Marketing și promovare transfrontalieră integrată:* crearea unei platforme digitale comune și a unei hărți interactive a Rutei Cafenelelor Istorice pe sectorul Prutului Mijlociu, promovând sinergia dintre turismul cultural, istoric și cel enogastronomic; organizarea anuală a unui festival transfrontalier dedicat „Tradițiilor de ospitalitate pe Prut”, promovând locațiile de pe malul stâng și cel drept.
- ✓ *Guvernanță și parteneriate strategice:* constituirea unui Comitet regional de coordonare a rutei Prutului Mijlociu, format din reprezentanți ai autorităților publice locale, operatori privați, muzee și experți în patrimoniu; dezvoltarea de parteneriate instituționale cu conducerea internațională a Rutei Cafenelelor Istorice pentru atragerea de fonduri europene destinate restaurării patrimoniului tematic moștenit.

3.1.2 Ruta Culturală Europeană „Iter Vitis”

Certificată ca Itinerar Cultural al Consiliului Europei în 2009, *Ruta Iter Vitis (Iter Vitis – Les Chemins de la Vigne)* valorifică moștenirea milenară a culturii viței de vie, a vinificației și a peisajelor viticole, recunoscute drept o componentă esențială a identității alimentare și istorice europene. Traseul promovează turismul enologic conștient și durabil, conservarea biodiversității viticole, cercetarea științifică și schimburile culturale, oferind o perspectivă de călătorie care conectează tradițiile antice cu sustenabilitatea modernă.

Categoriile principale de obiective introduse în această rută: podgorii istorice, vii seculare și arii de peisaj viticol protejat, crame, beciuri și pivnițe istorice de vinificație, muzee ale viei și vinului, colecții etnografice și centre de cercetare-dezvoltare, festivaluri locale ale vinului, tradiții orale, gastronomie asociată și rute tematice regionale.

Țările participante: Armenia, Azerbaidjan, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Croația, Cipru, Franța, Georgia, Grecia, Israel, Italia, Liban, Luxemburg, Malta, Republica Moldova, Muntenegru, Macedonia de Nord, Portugalia, România, Slovenia, Spania, Tunisia, Turcia, Regatul Unit și Ucraina.

Participanți înscriși la ruta europeană din Republica Moldova și România: din partea Republicii Moldova – ANTRIM; din partea României – Ministerul Turismului din România, alături de mai multe rute și asociații regionale ale vinului (ex: Ștefan cel Mare, Țara Vinului Prahova, Drumul Vinului din Buzău, etc.).

Atracții din Valea Prutului de Mijloc relevante Rutei culturale

Aderarea la ruta europeană certificată oferă localităților din Valea Prutului Mijlociu o platformă recunoscută de vizibilitate internațională, stimularea fluxurilor turistice transfrontaliere, acces la fonduri pentru conservarea patrimoniului viticol și consolidarea cooperării economice și culturale între comunitățile de pe ambele maluri ale Prutului.

Caracteristica generală a situației atracțiilor Prutului de Mijloc: zona deține un potențial enologic valoros, reflectat prin beciuri istorice, crame tradiționale, podgorii consacrate (cum este Crama Cotnari, Podgoria Huși, Crama Mircești etc.) și diverse evenimente tematice. Cu toate acestea, există disparități teritoriale considerabile: în timp ce raioane precum Hîncești, Ungheni sau județul Iași și Vaslui dispun de obiective bine documentate și infrastructură turistică activă, alte unități administrativ-teritoriale necesită o inventariere riguroasă și o reactivare a potențialului local.

Atracții și obiective cu potențial turistic:

Trasee propuse: „Drumul Vinului Moldovei” și „Drumul Beciurilor Tradiționale din Basarabia” (intenție) propuse spre promovare incluzând vii, beciuri vechi, crame, instrumente de vinificație, gastronomie și colecții muzeale;

Vinării: Podgoria Huși, Pivnița Cramei Averești (1874), Muzeul Viticol Huși, „Domaine de la Prout” (s. Gherman, com. Sculeni, Ungheni), fabrica de vinuri MAURT / Aurelius (Nisporeni); Vinăria

Hîncești, Crama Mingir, Crama „Tronciu Wines” (s. Pereni), Vinăria „Vitis”, dar și Festivalul „Toamna Aurie” de la producătorii individuali de vin (Leova) etc.

Beciuri și spații de depozitare: beciurile istorice ale Curții Domnești din s. Lăpușna și ale „Complexului Manuc Bey” or. Hîncești, depozit istoric al întreprinderii „Barza Albă” pe locul unei foste berării germane „la Birman” (Rîșcani), beciul în curtea Conacului Krupenski (s. Corjeuți, Briceni), Crama boierului Cîmpoieș (Ungheni), beciuri tradiționale săpate manual etc.

Evenimente și manifestări: Festivalul „Ungheni-Fest” (Ungheni), Festivalul Vinului organizate la toate nivelurile administrative, inclusiv în arealul Prutului Mijlociu; manifestări precum Toamna Culturală Hușeană și Zilele Hușilor (Huși, județul Vaslui), etc.

Concentrări tematice geografice de pe ambele maluri ale Prutului din perspectiva aderării la ruta culturală se conturează în trei nuclee majore cu specializare enologică:

- *Nord (Briceni – Edineț – Rîșcani - Botoșani)*, axat pe conace istorice, beciuri tradiționale și rute viticole locale propuse.
- *Centru (Cotnari – Iași - Ungheni – Nisporeni – Hîncești)*, caracterizat printr-un amestec de patrimoniu domnesc/arhitectural (Cotnari, Lăpușna, Manuc Bey), crame active (Aurelius, Mingir, Tronciu) și festivaluri de amploare.
- *Sud (Vaslui – Leova – Cantemir)*, reprezentat de tradiții viticole seculare atestate (Podgoria Huși și Averești), muzeografie de profil și evenimente culturale de masă pe malul Prutului.

Deficiențe și discrepanțe:

- *Asimetria teritorială:* existența unor zone bogate în podgorii dar și a unor teritorii lipsite complet de obiective în circuitele turistice, în principal din cauza degradării patrimoniului viticol istoric sau a lipsei documentării.
- *Infrastructură și promovare fragmentată:* insuficiența unor pachete turistice transfrontaliere unitare care să conecteze podgoriile din Republica Moldova cu cele din județele limitrofe ale României.
- *Capacitate redusă de valorificare a patrimoniului imaterial:* valoarea etnografică a tehnicilor tradiționale de vinificație și a instrumentarului vechi nu este suficient integrată în circuitele economice locale.

Soluții de depășire:

- ✓ *Inventarierea participativă și extinderea hărții rutei:* demararea unor proiecte de cercetare locală în zonele deficitare pentru identificarea micilor producători și a beciurilor istorice uitate.
- ✓ *Crearea parteneriatelor transfrontaliere:* dezvoltarea unor parteneriate strânse între autoritățile locale din Valea Prutului și rețeaua de antreprenori specializați, facilitând aderarea oficială a noilor entități.
- ✓ *Digitalizarea și marketingul integrat:* Realizarea unei platforme comune de promovare a turismului enologic din Valea Prutului Mijlociu, corelând evenimentele (festivalurile vinului) cu atracțiile de pe ambele maluri.

Acțiuni strategice recomandate sunt:

- ✓ *Constituirea consorțiului transfrontalier „Drumul vinului în Valea Prutului Mijlociu”:* crearea unei structuri de guvernare comună formată din autorități publice, asociații de turism vitivinicol și producători locali pentru gestionarea integrată a rutei în perioada 2027–2033.
- ✓ *Programul comun de standardizare și marcă turistică:* semnarea unor acorduri de cooperare pentru semnalizarea fizică și digitală a obiectivelor viticole (beciuri istorice, crame, muzee) și alinierea serviciilor la standardele Itinerariilor Culturale ale Consiliului European.
- ✓ *Dezvoltarea produsului turistic integrat „Drumul vinului în Valea Prutului Mijlociu”:* elaborarea de pachete turistice tematice care să includă vizitarea cramelor din zonă, completate de ateliere de gastronomie locală și degustări ghidate.

- ✓ *Campanii de promovare și calendar comun de evenimente:* sincronizarea festivalurilor vinului (ex. „Ungheni-Fest”, „Toamna Aurie”, „Toamna Culturală Hușeană”) și includerea acestora într-un calendar cultural transfrontalier promovat la nivel european prin rețeaua Iter Vitis.

3.1.3 Ruta Culturală Europeană „Ruta Basmelor Europene”

Ruta Basmelor Europene conectează spațiile imaginare cu cele reale, având drept scop punerea în valoare a patrimoniului de mituri, legende, povești populare și tradiții orale care stau la baza identității europene. Itinerarul valorifică patrimoniul tangibil și imaterial prin legarea personajelor, basmelor și autorilor renumiți de biblioteci, muzee, parcuri și centre de lectură, oferind o experiență de turism cultural bazată pe emoție și imaginație. Aderarea la această rută stimulează dezvoltarea economică, socială și culturală locală prin creșterea vizibilității transfrontaliere, promovarea turismului cultural și educațional, precum și impulsivarea dialogului intercultural pe baza valorilor comune ale basmelor europene.

Categoriile principale de obiective introduse în această rută: locuri fermecate și peisaje naturale asociate miturilor sau basmelor locale, case memoriale, muzee literare și biblioteci dedicate autorilor și culegătorilor de folclor, trasee ale personajelor legendare și ale haiducilor din imaginarul colectiv, festivaluri, spectacole de teatru și evenimente educaționale axate pe tradiții orale și basme.

Țările participante: Albania, Armenia, Austria, Belgia, Croația, Cipru, Elveția, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Ungaria, Irlanda, Italia, Lituania, Malta, Maroc, Republica Moldova și Senegal (36 de parteneri din 19 țări ale Consiliului European și din afara continentului).

Participanți înscriși la ruta europeană din Republica Moldova: Secția Națională din Republica Moldova a IBBY (Moldovan Section of IBBY – International Board on Books for Young People), având sediul la Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă” din or. Chișinău.

Atracții din Valea Prutului de Mijloc relevante Rutei culturale

Caracteristica generală a situației atracțiilor: valea Prutului Mijlociu dispune de un bogat tezaur folcloric și mitologic, incluzând legende despre haiduci, ființe mitologice, peisaje carstice spectaculoase și figuri literare de talie mondială. Există unele zone aici precum Edineț, Rîșcani, Hîncești, Leova sau Vaslui care excelează prin istorioare vii, personaje și festivaluri consacrate, care pot fi valorificate în circuitele turistice.

Atracții și obiective cu potențial turistic:

legende și povești populare legate de întemeierea localităților (ex. Corjeuți, Vărzărești, Valea Mare, Cărpineni, Borogani, Sculeni legată de bejenarii refugiați din calea turcilor),

Legende locale a unor zone deosebite: Valul lui Traian din Leova, Stânca „Țigla”, „Suta de Movile” și „Stanca Mare” (Glodeni), Defileul și Recifii Brînzani-Buzdugeni, Defileul Buzdugeni și Rezervația „La Castel” (Edineț), legenda bordeielor ascunse din Țiganca, legenda Căciulii din Cociulia,

legende „comorilor” din Ținutul Fălciului (cazul Mușata din Sălcești/Epureni), rețeaua de tuneluri secrete și căile de evacuare la Complexul monastic Hâncu, etc.

Legende pe drumurile istorice: povestea Hanului de la Lăpușna cu centrul istoric și galeriile subterane de sub Curtea Domnească pe Drumul vechi moldovenesc, legenda Țăpoaiei pe Drumul boerilor de la Tigheci (Leova), legenda Prutului (cu figuri colective de pe drumul Fălciu – Berezeni – Stăniilești – Râșești – Drânceni, județul Vaslui), drumul Mănăstirii Vărzărești (Nisporeni) etc.

Povești despre haiduci și personalități istorice: „Defileul Ciuntu” asociate haiducului Ciuntu (Corjeuți, Briceni), „Gruia lui Novac” din s. Florești (Ungheni), legenda Serdarului Mihalcea Hâncu, mitul lebedei și Dimitrie Cantemir (Cantemir), legende haiducilor din Codrii Cozancei și Vorona (Botoșani), legenda Movilei Răbâia (din s. Râșești, com. Drânceni) asociată prințesei Raba, legenda haiducului Țugui legată de grotă (s. Druță, Grinăuți, Rîșcani), familiile boierești Petru și Sofia Cozișin (Edineț) sau Vărzari și Șendrea, povestea compozitorilor Petre și Ion Aldea Teodorovici (Leova) etc.

Personaje legendare: Guguță creat de scriitorul Spiridon Vangheli (născut în Grinăuți, Rîșcani) trecut în cărțile traduse în mai multe țări ale lumii, opera povestitorului Trifan Baltă din Bleșteni (Edineț) etc.

Evenimente relevante: (ex. Festivalul Național de Teatru „Rampa teatrală” și Festivalul Național al Tradițiilor și Obiceiurilor Populare din Mingir (Hîncești), evenimentele „Cîntă de răsună lunca” și Festivalul Pascal (Edineț) etc).

Deficiențe și discrepanțe:

- Caracterul predominant oral al multor legende locale, ceea ce duce la riscul pierderii treptate a patrimoniului imaterial din cauza dispariției bătrânilor povestitori.
- Insuficienta valorificare turistică digitală și multimedia a siturilor legate de basme și legende în rândul tinerilor vizitatori.
- Disparități teritoriale vizibile, unele unități administrativ-teritoriale neavând conturate rute sau personaje de basm bine documentate.

Soluții de depășire:

- ✓ Demararea unui program transfrontalier de colectare, arhivare digitală și publicare a basmelor, legendelor și miturilor locale din Valea Prutului Mijlociu.
- ✓ Crearea unor ateliere de lectură, spectacole interactive în aer liber și parcuri tematice inspirate din literatura pentru copii (ex. „pe urmele lui Guguță”).
- ✓ Extinderea parteneriatelor instituționale cu Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă” și secția națională IBBY din Moldova pentru a conecta școlile și bibliotecile locale la rețeaua europeană.

Acțiuni strategice:

- ✓ Constituirea rețelei transfrontaliere „Țărâmul basmelor de pe Prut”: crearea unui consorțiu local sub egida Rutei Basmelor Europene, reunind biblioteci, case de cultură și primării din raioanele Văii Prutului Mijlociu.
- ✓ Dezvoltarea produsului turistic literar-cultural: elaborarea unor trasee de turism experiențial destinate familiilor și copiilor, care să meargă pe urmele personajelor legendare (Guguță sau haiducii Ciuntu și Țugui) și să includă vizitarea locurilor fermecate descrise în legende.
- ✓ Digitalizarea patrimoniului imaterial și semnalizarea tematică: amplasarea de panouri interactive cu coduri QR la obiectivele naturale și culturale menționate, oferind acces la audioghiduri cu povești și legende locale în limbile de circulație internațională.
- ✓ Integrarea în calendarul festivalurilor Europene: sincronizarea festivalurilor de teatru, poezie și datini populare (ex. Edineț, Hîncești, Leova) cu agendă culturală a rețelei europene a basmelor, stimulând schimburile culturale transfrontaliere.

3.1.4 Ruta Europeană a Patrimoniului Evreiesc

Ruta conectează situri istorice, arhitecturale și culturale de pe întregul continent, oferind o perspectivă transnațională asupra moștenirii lăsate de comunitățile evreiești de-a lungul mileniilor. Traseul funcționează ca un „muzeu în aer liber” ce stimulează turismul cultural, educația istorică și înțelegerea interculturală, organizând periodic evenimente de amploare, cum este Ziua Europeană a Culturii Evreiești.

Categoriile principale de obiective introduse în această rută: sinagogi istorice, case de rugăciune și băi rituale (*mikveh*); cimitire evreiești antice și moderne, monumente și memoriale ale Holocaustului; cartiere evreiești istorice, vetre de târg și zone comerciale tradiționale (*shtetl*); arhive, biblioteci specializate, muzee și colecții memoriale sau de artă.

Țările participante: Armenia, Azerbaidjan, Belgia, Bielorusia, Bosnia și Herțegovina, Cehia, Franța, Georgia, Germania, Grecia, Italia, Lituania, Polonia, Republica Moldova, România, Republica Slovacă, Slovenia, Spania, Turcia, Regatul Unit și Ucraina.

Participanți înscriși la ruta europeană din Republica Moldova și România:

Republica Moldova: comunități locale, organizații neguvernamentale și instituții partenere implicate în conservarea memoriei evreiești și conectate la rețeaua AEPJ (Asociația Europeană pentru Conservarea și Promovarea Culturii și Patrimoniului Evreiesc).

România e reprezentată de Asociații regionale și fundații culturale (precum Fundația Tarbut), alături de muzee județene și servicii teritoriale ale Arhivelor Naționale, care gestionează rute tematice de genealogie și patrimoniu (ex. în Iași, Maramureș, Bucovina).

Atracții din Valea Prutului de Mijloc relevante Rutei culturale

Aderarea la această rută europeană oferă localităților din Valea Prutului Mijlociu acces la expertiză internațională, mentorat prin programul de incubare al AEPJ, atragerea de fluxuri turistice specializate (inclusiv genealogy tourism), precum și o mai bună valorificare și protejare a patrimoniului memorial local.

Caracteristica generală a situației atracțiilor Prutului de Mijloc: zona

păstrează urme importante ale vieții evreiești de odinioară (cimitire seculare, foste sinagogi, cartiere de târg și amprente culturale importante), marcate însă și de tragicele pierderi suferite în timpul Holocaustului. Unele raioane și județe prezintă un patrimoniu bogat și bine documentat (Edineț, Ungheni, Leova, Botoșani, Iași, Vaslui).

Atracții și obiective cu potențial turistic:

Sinagogi și edificii similare precum Sinagoga Mare Oiche Sil (1834) din or. Botoșani; Sinagogile din Huși (Sinagoga Mare / Beth-Hanidras, „Ceașul Mare”, Sinagoga Blănari, Sinagoga Croitorilor, Sinagoga Postelnici), Marea Sinagogă (din cele 5 sinagogi și fostul spital evreiesc) din or. Edineț, fosta sinagogă „Die Grosse Schil” (azi școală sportivă) și „Dus Bessmedresch” din or. Leova, locul fostei sinagogi distruse în s. Sculeni (Ungheni) etc.

Un număr mare de *cimitire*, printre care: cimitirul evreiesc cu morminte comune ale victimelor Holocaustului, fostul lagăr de concentrare, zona vechiului târg Edineț; Cimitir evreiesc nou (strămutat în anii '60) or. Rîșcani; cimitirul evreiesc din Fălești; Cimitirul evreiesc din s. Sculeni (rabini hasidici); Cimitirul evreiesc din s. Vărzărești (Nisporeni); Cimitirul Evreiesc din or. Hîncești; Cimitirul evreiesc din or. Leova. Iar peste Prut - Cimitirul Evreiesc Vechi din or. Botoșani, Cimitirul evreiesc din or. Ștefănești (Botoșani), în or. Huși – Vechiul Cimitir Evreiesc (str. Călărași, 1680), Cimitirul Evreiesc Nou (șos. Stănileștiului, cca. 1880), cimitirul istoric din sec. XIX, Cimitirul Evreiesc din Bârlad, or. Iași etc.

Fostul *cartier evreiesc* de pe șoseaua principală în s. Sculeni (Ungheni) și zona centrală a vechiului Târg Hîncești (or. Hîncești), etc.

Colecțiile Muzeului Ținutului Edineț, colecția de sculpturi a artistului Lazăr Dubinovschi și moștenirea lui Avrum Pincevschi în fondurile Muzeului de Istorie și Etnografie al or. Fălești; bustul sculptorului Idel Ianchelevici din parcul central al or. Leova, dar și patrimoniul familiilor Sanielevici, Moscovici și Goldenberg, alături de Arhivele Naționale, Biblioteca „Mihai Eminescu” și Muzeul Județean (Botoșani).

Memoria unor personalități precum Shmuel Cohen și A. L. Diamond (s. Sculeni, or. Ungheni, raionul Ungheni); Șmil Loibman (or. Edinet); Iacov Berezin, Jacob Guinsburg și Mina Polianskaia din or. Rîșcani, Froim Aizikovici, Isaak Kapovici, Efraim Aizikovici și Motl Saksier și rabinul Dov Ber Friedman din or. Leova.

Deficiențe și discrepanțe:

- Degradarea fizică accentuată a multor cimitire evreiești și dispariția clădirilor de cult (sinagogi demolate sau reutilizate fără nicio placă comemorativă).
- Lipsa unei baze de date unificate, transfrontaliere și digitalizate a obiectivelor de patrimoniu evreiesc de pe Valea Prutului Mijlociu.
- Nivel redus de conștientizare publică locală privind importanța istorică a comunităților evreiești care au contribuit la modelarea economiei târgurilor moldovenești.

Soluții de depășire:

- ✓ Inițierea unui program comun transfrontalier de igienizare, inventariere digitală și marcarea cimitirelor și siturilor istorice evreiești.
- ✓ Stabilirea de parteneriate oficiale cu AEPJ și accesarea programelor de mentorat și formare pentru gestionarea circuitelor turistice tematice.
- ✓ Integrarea istoriei locale evreiești în circuitele educaționale și ghidajele turistice oficiale ale regiunii.

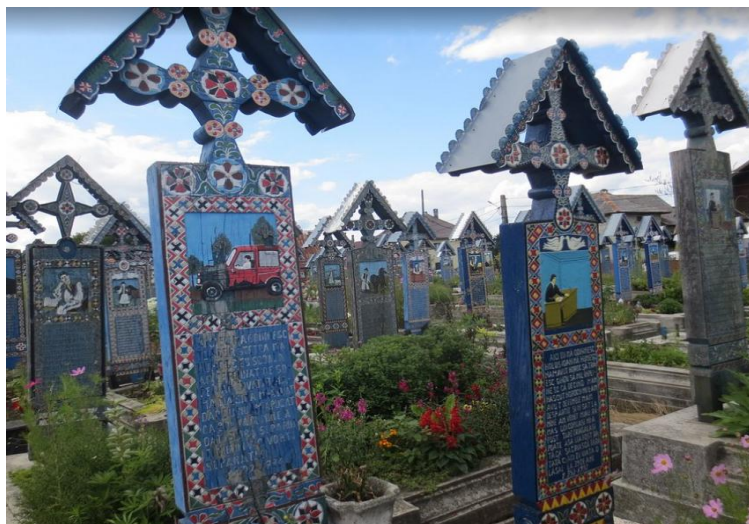
Acțiuni strategice recomandate:

- ✓ Crearea rețelei transfrontaliere „Patrimoniul evreiesc de pe Prut”: constituirea unui comitet regional asociat AEPJ care să reunească primării, muzee și organizații civice din raioanele Moldovei și județele României de pe cursul mijlociu al Prutului.
- ✓ Implementarea programului de documentare și semnalizare istorică: montarea de panouri informative bilingve și digitale (cu coduri QR) la siturile istorice cheie (foste sinagogi, cimitire din Huși, Edineț, Leova, Botoșani, Ungheni).
- ✓ Dezvoltarea produsului turistic tematic: crearea unor pachete de călătorie personalizate pentru descendenții familiilor evreiești plecate din regiune, combinând cercetarea arhivistică (cu sprijinul Arhivelor Naționale și bibliotecilor partenere) cu turismul cultural.

- ✓ Promovarea comună prin evenimente culturale: organizarea de manifestări anuale dedicate Zilei Europene a Culturii Evreiești, expoziții temporare și simpozioane științifice transfrontaliere menite să aducă în atenția publicului larg istoria și contribuția remarcabilă a comunității evreiești din Valea Prutului Mijlociu.

3.1.5 Ruta Cimitirelor Europene

Ruta valorifică spațiile cimetirelor nu doar ca locuri de odihnă veșnică, ci ca adevărate „muzee în aer liber” și martori ai istoriei locale, artei, arhitecturii și identității culturale și religioase a comunităților europene. Traseul administrat sub egida Institutului European al Itinerariilor Culturale și a Asociației Cimetirelor Semnificative din Europa (ASCE) promovează turismul cultural liniștit și autentic, precum și conservarea activă a patrimoniului tangibil și imaterial legat de memorie.

Categoriile principale de obiective introduse în această rută: cimitire istorice, municipale, parohiale sau confesiuni diverse (ortodoxe, armenesti, evreiești); ansambluri și monumente funerare de înaltă valoare artistică și arhitecturală (cavouri nobiliare, sculpturi megalitice, cruci istorice); morminte ale unor personalități marcante din istorie, cultură, știință sau artă; documentație istorică,

arhive și situri memoriale asociate unor evenimente majore (războaie, foamete, Holocaust).

Țările participante: Austria, Belgia, Bosnia și Herțegovina, Croația, Danemarca, Estonia, Franța, Germania, Grecia, Ungaria, Irlanda, Italia, Republica Moldova, Olanda, Norvegia, Polonia, Portugalia, România, Serbia, Slovenia, Spania, Suedia și Regatul Unit.

Participanți înscrși la ruta europeană din Republica Moldova și România:

Republica Moldova: administrații de cimitire cu statut de membri sau candidați în rețeaua internațională ASCE.

România - cimitire istorice de referință înscrise în rețea (precum Cimitirul Bellu din București și alte cimitire municipale administrate de membri ASCE).

Atracții din Valea Prutului de Mijloc relevante Rutei culturale

Aderarea oferă localităților din Valea Prutului Mijlociu o oportunitate unică de recunoaștere internațională, valorificare a patrimoniului funerar ca resursă turistică, acces la bune practici în conservarea monumentelor istorice și stimularea turismului cultural transfrontalier.

Caracteristica generală a situației atracțiilor Prutului de Mijloc: Valea Prutului Mijlociu deține un patrimoniu funerar diversificat, care reflectă interferențele culturale, conflictele istorice și biografiile unor personalități de excepție de pe ambele maluri ale Prutului. Unele zone dispun de obiective bine documentate (Edineț, Rîșcani, Ungheni, Hîncești, Leova, Iași, Botoșani).

Atracții și obiective cu potențial turistic:

Cimitire istorice (ex. or. Edineț, s. Fetești, s. Trinca, s. Hincăuți, or. Nisporeni, s. Sculenii Vechi, s. Valea Mare, etc).

Cimitire și monumente comemorative militare (ex. s. Volodeni, or. Cupcini, s. Alexandreni s. Vărzărești, s. Sculeni, s. Nemțeni, or. Leova, s. Sărăteni, s. Filipeni, s. Stoianovca, s. Cania, s. Mingir etc), gropile comune ale victimelor foametei din 1946–1947 (s. Mingir).

Cavouri, morminte ale unor personalități: mormântul lui Trifan Baltă (s. Volodeni), prințul Gordilă (s. Gordinești, Edineț); cavoul familiei de boieri Burschi (s. Horodiște, Rîșcani), mormântul primului memorialist român Teodor Vârnav (s. Pociumbeni, Rîșcani); semn comemorativ pe locul stingerii din viață a principelui G. A. Potiomkin de Taurida, mormântul prințului Constantin Moruzi la Biserica „Sf. Nicolae” (Ungheni); mormântul scriitorului Liviu Damian și Ștefan Holban (s. Cărpineni), cavoul familiei boierului Dancu, mormintele ctitorilor și ale familiei boierești Buicliu din curtea Bisericii „Sfântul Nicolae” (s. Tigheci, Leova), ansamblurile funerare monumentale din Cimitirul Armenesc, mormintele lui Dimitrie Scarlat Miclescu, Tobias Gherghel, Henrietta Eminescu, Scipione Bădescu, Constantin Iordăchescu, Ion Ipser (Botoșani), etc.

Cimitire etnice: Cimitirul armenesc și cimitirul evreiesc (Botoșani), „cimitirul celor trei armeni” (3 cruci megalitice în cimitirul s. Lupăria, Rîșcani); Cimitire evreiești (Hîncești, Leova, etc), Cimitirul nemțesc (Vișniovcă) etc.

Deficiențe și discrepanțe:

- Starea precară de conservare a multor monumente funerare istorice, cavouri și cruci vechi din cauza trecerii timpului și a lipsei fondurilor de întreținere.
- Gradul redus de incluziune a cimitirelor locale în circuitele turistice oficiale și lipsa materialelor de promovare bilingve (ghiduri, hărți, panouri explicative cu coduri QR).
- Asimetria transfrontalieră în documentarea oficială.

Soluții de depășire:

- ✓ Inițierea unor proiecte de restaurare și igienizare a cimitirelor istorice prin atragerea de fonduri externe și parteneriate cu Asociația Cimitirelor Semnificative din Europa (ASCE).
- ✓ Crearea unor registre digitale și trasee tematice ghidate în cadrul cimitirului, conform cerințelor de aderare la rețeaua europeană.
- ✓ Consolidarea cooperării transfrontaliere pentru extinderea hărții rutei și în zonele cu deficit de promovare documentară.

Acțiuni strategice recomandate:

- ✓ Constituirea rețelei regionale tematice: crearea unui centru de cooperare între autoritățile locale și administratorii cimitirelor din Valea Prutului Mijlociu, în vederea alinierii la standardele ASCE.
- ✓ Implementarea standardului de vizitare: cartografierea, traducerea în limba engleză și marcarea a punctelor de interes (morminte de personalități, opere de artă funerară, monumente istorice) în fiecare cimitir inclus în proiect.
- ✓ Dezvoltarea produsului turistic tematic și digitalizarea: producerea de materiale de marketing (pliante, hărți digitale, panouri cu povești personale ale defuncțiilor) pentru a transforma cimitirele în obiective turistice deschise publicului larg.
- ✓ Participarea la evenimente europene anuale: implicarea activă a comunităților locale în Săptămâna Descoperirii Cimitirelor Europene prin tururi ghidate, evenimente culturale și comemorative menite să valorifice patrimoniul imaterial al zonei.

3.1.6 Ruta Culturală Europeană „Ruta Europeană a Ceramicii”

Ruta face ca patrimoniul european al ceramicii să fie mai accesibil cetățenilor, promovând o imagine dinamică a acestuia atât prin prisma obiectelor utilitare și artistice, cât și prin dimensiunea imaterială, care include know-how-ul și meșteșugurile tradiționale. Traseul evidențiază modul în care evoluția industriei ceramice a contribuit la dezvoltarea economică, socială și identitară a orașelor europene.

Categoriile principale de obiective introduse în această rută: orașe și centre ceramice europene istorice (ex. Limoges, Delft, Faenza, Selb sau Höhr-Grenzhausen); ateliere de producție unde vizitatorii pot experimenta direct meșteșugul; muzee și colecții dedicate artei ceramice și istoriei sale; târguri, festivaluri și platforme de turism orientate spre gastronomie, artă și patrimoniu.

Țările participante: Austria, Azerbaidjan, Belgia, Croația, Franța, Germania, Grecia, Italia, Malta, Olanda, Norvegia, Polonia, Portugalia, Spania, Republica Slovacă, Turcia și Ucraina.

Participanți înscriși la ruta europeană din Republica Moldova și România:

Republica Moldova din aprilie 2026 a devenit parte a Rutei Europene a Ceramicii, un pas important pentru promovarea turismului cultural și integrarea în spațiul european. Oficiul Național al Turismului al Republicii Moldova a fost acceptat oficial ca membru al Asociației Rutei Europene a Ceramicii. Ruta traversează 9 raioane și include 18 obiective turistice: muzee, ateliere ale meșterilor populari, un sit arheologic și festivalul „Bâlciul Olarilor”. Muzeul de Istorie și Etnografie din Ungheni este o instituție care face parte din „Ruta Ceramicii”.

România încă nu este membru cu drepturi depline a Rutei Europene a Ceramicii.

Atracții din Valea Prutului de Mijloc relevante Rutei culturale

Aderarea la această rută oferă regiunii Văii Prutului Mijlociu o oportunitate excelentă de promovare internațională, facilitarea schimbului de bune practici în conservarea meșteșugurilor și atragerea de fluxuri de turiști interesați de turismul creativ și cultural.

Caracteristica generală a situației atracțiilor Prutului de Mijloc: zona dispune de o tradiție ceramică milenară, având rădăcini în civilizația Cucuteni-Tripillya. Zona se remarcă prin prezența unor meșteri ceramisti activi de renume, centre de meșteșuguri, ateliere de autor, precum și prin muzee locale și județene care adăpostesc valoroase colecții arheologice și etnografice ceramice. Astfel, pe lângă dovada că aici există patrimoniu ceramic excepțional, acesta poate genera experiențe și vizite. Ceramica aici în diferite locații e prezentată ca experiență: turistul poate vedea atelierul, demonstrația, eventual să participe, să cumpere produsul și să afle povestea meșteșugului.

*Atracții și obiective cu potențial turistic:**Urmele civilizației Cucuteni-Trypillia în Valea Prutului Mijlociu (România și Republica Moldova).*

Meșteri și Centre de meșteșuguri: centrul lui Alexandru Zelinski, atelierul lui Sergiu Tutunaru (or. Cupcini), meșterul popular ceramist Tatiana Zavațchi, meșterul popular Sergiu Briceag (pictură pe sticlă), meșterul popular Eugenia Doroș, meșterul popular Ludmila Scutaru și colecția de vase ceramice din cadrul culturii Cucuteni-Trypillia (Rîșcani), meșterii ceramiști Andrei Pereteanu (Ungheni), Victor Hurghiș (Mircești), meșterul popular Zaharia Triboi cu ceramică neagră (Ciorești, Nisporeni), meșterul popular ceramist Gheorghe Tornea, meșterul popular Natalia Cojocari (Vișniova), Ecaterina Neforosova (Antonești), atelierul meșterilor Adrian Onuță și Gheorghe Onuță, expoziția permanentă de autor din Mirești (Hîncești), iar în atelierul familiei Iacinschi, producători de ceramică artizanală din Botoșani, se lucrează ceramica “de Kutu”, foarte cunoscută în județ, și ceramica de tip neolitic (de peste 30 de ani meșterii realizează platouri, farfurii, ulcioare, căni, vase, cahle și multe alte obiecte necesare omului în casă sau obiecte de decor).

Colecții muzeale: ceramica tradițională locală din zona Brădești-Vinderei, colecția arheologică cu ceramică Cucuteni a Muzeului Județean „Ștefan cel Mare” din Vaslui, ceramica arheologică medievală și Hallstatt din colecția Muzeului sătesc Vutcani; colecțiile de ceramică tradițională (Muzeul de Istorie și Etnografie din Ungheni, Muzeul de Istorie și Etnografie din s. Sculeni, Muzeul din s. Pîrlița (Ungheni), Muzeului Ținutului Edineț (fusaiole din lut și os, vasele ceramice Sîntana de Mureș-Cerneahov (sec. III-IV d.Hr.), greutatea de lut pentru războiul de țesut vertical, colecția de ceramică tradițională de 78 de piese), colecția de ceramică din secolele XIX–XX din patrimoniul Muzeului din s. Borogani (Leova), Muzeul de Istorie și Etnografie din s. Tartaul, etc.

Evenimente culturale relevante: Târgul Meșterilor Populari din Botoșani, Târgul meșterilor populari (ediția XXIV) și Festivalul iei de la Huși (județul Vaslui); Festivalul etnogastronomic „Baba Neagră de la Nord” și Festivalul folcloric „Cântă de răsună lunca” (Cupcini / Fetești / Edineț). Târgul Meșterilor Populari din Cărpineni, Târgul Meșterilor Populari din cadrul Complexului Istorico-Arhitectural Manuc Bey (Hîncești), Târgul de Paște la Cantemir, etc.

Deficiențe și discrepanțe:

- Vizibilitatea inegală a meșterilor locali și lipsa unor rute integrate între atelierele izolate de ceramică și marile circuite turistice.
- Finanțarea insuficientă pentru modernizarea infrastructurii muzeelor rurale și a centrelor de meșteșuguri, ceea ce limitează capacitatea de primire a unui număr mare de vizitatori.
- Gradul redus de asociere a micilor producători și meșteri independenți în rețele transfrontaliere de turism cultural.

Soluții de depășire:

- ✓ Extinderea parteneriatelor cu instituțiile deja certificate în rețeaua europeană (precum Muzeul din Ungheni) pentru a crea trasee regionale de ceramică.
- ✓ Organizarea de ateliere practice de ceramică pentru turiști și promovarea interactivă a meșteșugurilor prin intermediul platformelor digitale.
- ✓ Sprijinirea participării meșterilor la târguri internaționale și crearea unui calendar comun transfrontalier al evenimentelor de profil.

Acțiuni strategice recomandate:

- ✓ Dezvoltarea rețelei transfrontaliere a ceramicii pe Prut: consolidarea colaborării între muzee, centre de meșteșuguri și asociații culturale din Republica Moldova și România pentru alinierea la standardele Asociației Rutei Europene a Ceramicii.
- ✓ Crearea drumului ceramicii: elaborarea unor pachete turistice tematice care să includă vizite la atelierele meșterilor locali (de la Nisporeni și Edineț până la Vaslui), oferind turiștilor posibilitatea de a experimenta modelarea lutului în diferite tehnici.
- ✓ Modernizarea infrastructurii de expoziție și interpretare: dotarea muzeelor locale și a atelierelor cu panouri informative bilingve, ghiduri digitale și spații adecvate pentru comercializarea produselor ceramice autentice.
- ✓ Promovarea prin evenimente și festivaluri: susținerea și extinderea festivalurilor și târgurilor tradiționale existente (ex. Iurceni, Cărpineni, Fetești sau Vaslui) ca puncte focale de atracție pentru turismul cultural durabil.

3.1.7 Ruta Dunării din Epoca Fierului

Ruta valorifică unul dintre cele mai interesante elemente arheologice preistorice: peisajele din Epoca Fierului (aproximativ între secolul al IX-lea î.Hr. și sfârșitul secolului I î.Hr., incluzând perioadele Hallstatt și La Tène). Traseul leagă așezări fortificate pe dealuri, cimitire cu movile funerare (tumuli), promovând cercetarea, protejarea și turismul cultural durabil prin conectarea la coridorul civilizațional de-a lungul Dunării și a afluenților săi.

Categoriile principale de obiective introduse în această rută: așezări fortificate de pe dealuri și fortificații de pământ; cimitire cu movile funerare (tumuli) și necropole plate; patrimoniu mobil și imaterial expus în muzee arheologice și în aer liber; trasee arheologice și parcuri tematice care utilizează tehnologia modernă pentru reconstituirea istoriei.

Țările participante: Austria, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Croația, Germania, Ungaria, România și Slovenia.

Participanți înscriși la ruta europeană din România: Muzeul Național de Istorie a României (MNIR) din București.

Atracții din Valea Prutului de Mijloc relevante Rutei culturale

Aderarea la această rută oferă regiunii Văii Prutului Mijlociu oportunitatea de a crește vizibilitatea internațională a siturilor arheologice preistorice, de a stimula turismul științific și cultural și de a implementa bune practici europene în managementul și conservarea patrimoniului din Epoca Fierului.

Caracteristica generală a situației atracțiilor Prutului de Mijloc: zona deține un potențial arheologic important legat de prima și a doua epocă a fierului, remarcându-se prin situri multi-stratificate, cetăți getice și necropole. Nordul și centrul văii dispun de situri majore cercetate (Briceni, Edineț, Rîșcani, Ungheni, Hîncești, Botoșani, Iași), dar alte sectoare sunt mai puțin explorate sau necesită lucrări suplimentare de valorificare turistică.

Atracții și obiective cu potențial turistic:

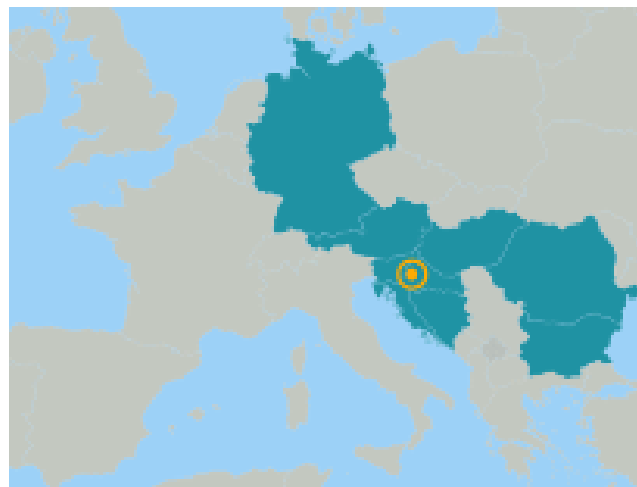
Siturile arheologice: localitățile menționează multiple locații cu vestigii preistorice cunoscute și vizitate de turiști, cum ar fi „Stânca lui Golban”, „Ciuntu”, „Iazul Dracului”, „Valea lui Minte”, „Prisaca”, „Iezii”, „Ursoaica”, „Valea Lipcanului”, „Pârleasca”, „Valea Petrea”, „Lopatnic” și „Hușii” (Briceni); siturile arheologice din zona Brînzei – Buzdugeni, zona Gordinești „La Castel”, situl „Izvorul lui Luca” și necropolele din s. Trinca, punctul arheologic s. Cuconești Vechi, precum și straturile din Epoca Fierului din zona Buzdugeni (Edineț); situl „La cetate” (Horodiște) și complexele funerare atribuite primei epoci a fierului investigate în apropiere de Costești (Rîșcani); așezările Cucuteni-Tripolie, așezările de tip Noua, așezările din prima și a doua epocă a fierului, necropolele plane, stațiunile paleolitice/mezolitice de pe valea Prutului, așezarea „Țuțora” (Valea Mare), Movila Măgurii, monoxila din Prut (Măcărești), necropola sarmatică Medeleni și tumulii dintre Sculeni și Floreni (Ungheni); cetatea getică de la Stolniceni (Hîncești); necropola tumulară de la Tochile-Răduceni, necropola plană de la Sărata Răzeși (Leova), așezările de la Capaclia și Gotești cu fragmente ceramice din Epoca Fierului și vestigii romane târzii (Cantemir).

Obiecte arheologice din colecțiile Muzeului Edineț, artefactele extrase de la cetatea getică de la Stolniceni expuse la Muzeul Național de Istorie a Moldovei (descrise detaliat în monografia „Cetatea getică de la Stolniceni”, 2003);

Trasee tematice: sunt câteva inițiative propuse de actori locali, cum ar fi „Pe urmele comunităților din Epoca Fierului în nordul Moldovei” în r-nul Edineț și „Ruta arheologică în r-nul Hîncești”.

Puncte arheologice: „Movila Pescarului II” din satul Pogănești, cercetat și documentat în studiile de specialitate ale arheologilor vasluieni, alături de situl Stăniliești-La Pichet (Stăniliești / Pogănești, județul Vaslui); Situl de la Ripiceni-Holm (de lângă s. Ripiceni Noi, jud. Botoșani) amplasat pe malul drept al Prutului (azi Lacul de acumulare Stânca-Costești), reprezintă una din cele mai bogate zone ale patrimoniului arheologic din România, cu vestigii provenind din toate epocile istorice, din paleolitic și până în medieval; stațiunea pluristratificată de la Mitoc – Malu Galben la fel amplasată în jud. Botoșani reprezintă unul dintre cele mai importante puncte de referință din spațiul est- și central european.

Alte fortificații mai târzii căutate pe ambele maluri ale Prutului împreună cu fortificațiile geto-dacice, de regulă complementare în această zonă sunt incluse în circuitul turistic și alte fortificații vechi precum:

- segmentele Valului lui Traian de Sus din zona Hanăsenii Noi (Leova)
- fortificațiile „Masa lui Petru cel Mare” (Semeni) și „Șanțul lui Zamoyski” (Țuțora / Buzduganii de Jos),

Deficiențe și discrepanțe:

- Vulnerabilitatea siturilor arheologice preistorice și a structurilor de pământ în fața fenomenelor de eroziune și a lucrărilor agricole intensive.
- Vizibilitatea redusă în teren a multor vestigii din Epoca Fierului, care sunt ascunse sub sol sau în zone împădurite și greu accesibile turiștilor.
- Insuficiență de infrastructură de prezentare/interpretare turistică și lipsa unor parcuri arheologice sau a reconstituirilor în aer liber.

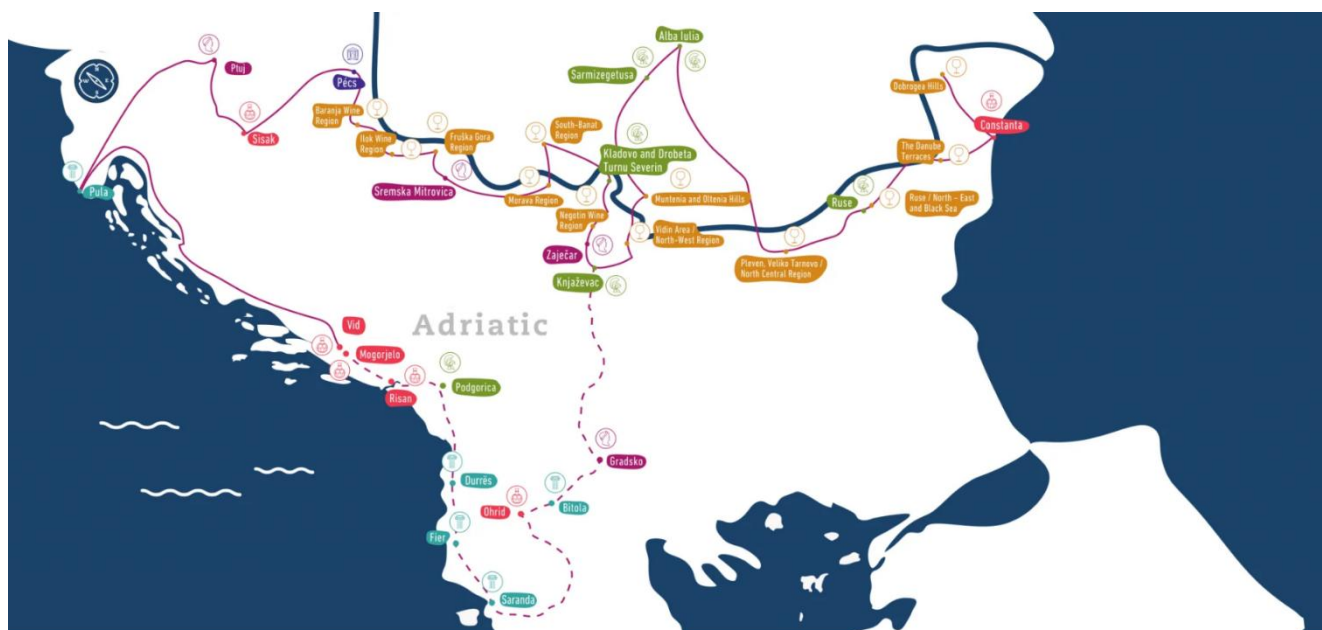
Soluții de depășire:

- ✓ Implementarea unor proiecte de cercetare și cartografiere digitală, realizarea inițiativelor de tipul peisajelor arheologice virtuale.
- ✓ Dezvoltarea de trasee arheologice tematice marcate și introducerea de panouri explicative și instrumente digitale (realitate augmentată / coduri QR) pentru vizitatori.
- ✓ Consolidarea cooperării transfrontaliere și integrarea siturilor din Prutul Mijlociu în rețeaua europeană coordonată de Asociația Rutei Dunării din Epoca Fierului.

Acțiuni strategice recomandate:

- ✓ Constituirea parteneriatului transfrontalier arheologic: crearea unei rețele operaționale între muzee, institute de arheologie și autorități locale din Valea Prutului Mijlociu pentru alinierea la standardele Asociației Rutei Dunării din Epoca Fierului.
- ✓ Dezvoltarea produsului turistic arheologic-virtual: crearea unor trasee culturale unificate (de exemplu, „Drumul cetăților getice și al siturilor din Epoca Fierului de pe Prut”) sprijinite de platforme digitale interactive.
- ✓ Amenajarea de puncte de interpretare și Muzee în aer liber: valorificarea unor situri-cheie (precum Stolniceni sau zona Edineț-Brînzeni) prin amenajarea de facilități de primire a turiștilor, panouri bilingve și expoziții tematice.
- ✓ Promovarea și educația muzeală: organizarea de ateliere de arheologie experimentală (cu asistența metodologică a MNIM și MNIR), expoziții temporare și campanii de conștientizare privind importanța protejării patrimoniului preistoric comun al bazinului dunărean.

3.1.8 Ruta Împăraților Romani și Dunăreană a Vinului

Ruta conectează situri arheologice romane, orașe istorice, monumente majore și regiuni viticole tradiționale de-a lungul Dunării și al teritoriilor influențate de civilizația romană. Traseul explorează moștenirea politică, urbanistică și culturală lăsată de împărații romani, punând în valoare tradiția milenară a viticulturii și a producției de vin din spațiul dunărean.

Categoriile principale de obiective introduse în această rută: situri arheologice romane majore și vestigii urbane (ex. Sarmizegetusa Ulpia Traiana, Apulum, Alburnus Maior, Histria și Tropaeum Traiani); monumente și structuri defensive, fortificații liniare și artefacte păstrate în muzee; regiuni viticole istorice, podgorii și crame care valorifică soiuri autohtone și internaționale (ex. Dealurile Dobrogei, Munteniei, Olteniei sau Terasale Dunării); trasee turistice tematice care combină patrimoniul antic cu turismul enologic.

Țările participante: Bulgaria, Croația, Ungaria, România și Serbia.

Participanți înscriși la ruta europeană din România: Ministerul Economiei, Digitalizării, Antreprenoriatului și Turismului (prin participări active ca partener în proiecte de dezvoltare a rutei) și situri emblematice administrate la nivel național precum Sarmizegetusa Ulpia Traiana, Apulum (Alba Iulia), Alburnus Maior (Roșia Montană), Histria și Tropaeum Traiani (Adamclisi).

Atracții din Valea Prutului de Mijloc relevante Rutei culturale

Aderarea la această rută oferă regiunii Văii Prutului Mijlociu, Prutul fiind afluent important al Dunării, oportunitatea unică de a-și valorifica patrimoniul antic și tradițiile viticole sub o marcă europeană recunoscută, de a stimula turismul cultural-istoric și enologic și de a crește atractivitatea transfrontalieră a destinației.

Caracteristica generală a situației atracțiilor Prutului de Mijloc: deși zona nu a făcut parte integrală din provincia romană clasică Dacia Felix, dispune totuși de numeroase puncte de contact, descoperiri monetare, vestigii geto-dacice cu elemente de import roman, fortificații de pământ (Valul lui Traian) și o puternică vocație viticolă tradițională.

Atracții și obiective cu potențial turistic:

Descoperirile arheologice: descoperirile arheologice din Gordinești, grotă de la Brânzeni (Edineț); siturile arheologice din perioada romană (Rîșcani), situl arheologic de la Gotești și vestigiile de la Tartaul (Cantemir).

○ *Expoziții și obiecte expoziționale:* expoziția cu artefacte din epoca romană (or. Edineț); colecții muzeale (denarii romani din perioada lui Marc Aureliu, moneda din argint cu regina Faustina și moneda din bronz cu împăratul Marc Aureliu în Muzeul din Rîșcani).

- *Cetăți și fortificații:* Valul lui Traian din raionul Leova, considerat un vechi monument istoric din timpul războaielor daco-romane.

Deficiențe și discrepanțe:

- Lipsa unor situri urbane romane de amploare comparabilă cu cele din interiorul fostului arc carpatic (cum ar fi Ulpia Traiana Sarmizegetusa), ceea ce necesită o nuanțare a discursului turistic spre valuri de protecția a hotarelor – „limes” și influențe economice la frontiere.
- Fragmentarea descoperirilor arheologice și lipsa unor trasee enologice tematice integrate oficial în rețeaua internațională a drumului vinului antic.
- Vizibilitatea redusă în rândul publicului larg a conexiunilor dintre siturile geto-dacice de pe Prut și lumea romană.

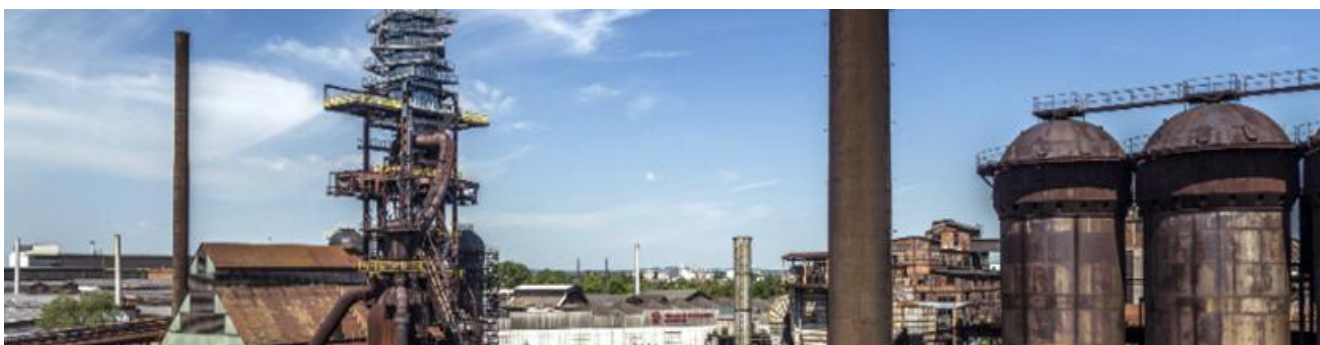
Soluții de depășire:

- ✓ Extinderea parteneriatelor transfrontaliere pentru a promova Valea Prutului ca o zonă de interferență culturală și comercială romano-getică.
- ✓ Crearea unor circuite tematice care să îmbine vizitarea siturilor cu descoperirea tradițiilor locale de vinificație și a produselor gastronomice tradiționale.
- ✓ Digitalizarea patrimoniului numismatic și arheologic muzeal pentru a spori atractivitatea pentru tineri și turiști străini.

Acțiuni strategice recomandate:

- ✓ Dezvoltarea itinerarului transfrontalier „Pe urmele romanilor la Prut”: crearea unei rute tematice regionale care să lege muzeele cu colecții numismatice romane, siturile fortificate și podgoriile locale.
- ✓ Promovarea turismului enologic și cultural: valorificarea patrimoniului viticol al Văii Prutului Mijlociu prin conectarea ofertei cramelor locale cu istoria consumului de vin din antichitate.
- ✓ Consolidarea parteneriatelor instituționale: inițierea demersului de colaborare cu coordonatorii Rutei Împăraților Romani și Dunăreană a Vinului pentru includerea obiectivelor din regiune.
- ✓ Educație și interpretare istorică: amplasarea de panouri informative moderne și puncte de interpretare la siturile strategice (cum ar fi Valul lui Traian sau cetatea de la Stolniceni) pentru a explica vizitatorilor contextul istoric al epocii romane.

3.1.9 Ruta Europeană a Patrimoniului Industrial (ERIH)

Ruta prezintă istoria industrializării europene, a inovațiilor tehnologice și a moștenirii sociale și economice lăsate de Revoluția Industrială începând cu mijlocul secolului al XVIII-lea. Aceasta conectează mii de situri, fabrici muzeificate și muzee de tehnologie care ilustrează memoria comună a continentului.

Categoriile principale de obiective introduse în această rută: situri industriale istorice de importanță europeană; centre de industrializare și muzee de tehnologie deschise publicului; infrastructuri

industriale regionale și rute tematice axate pe diverse ramuri industriale; evenimente de amploare dedicate patrimoniului industrial (ex. ExtraSchicht în Germania sau Industriada în Polonia).

Țările participante: Austria, Belgia, Bulgaria, Croația, Cehia, Danemarca, Finlanda, Franța, Germania, Georgia, Grecia, Ungaria, Irlanda, Italia, Letonia, Liechtenstein, Luxemburg, Olanda, Norvegia, Polonia, Portugalia, România, Serbia, Slovenia, Spania, Suedia, Elveția, Turcia, Ucraina și Regatul Unit.

Participanți înscriși la ruta europeană: România este membră a rețelei prin intermediul unor situri și asociații de profil care promovează patrimoniul industrial național în cadrul standardelor ERIH.

Atracții din Valea Prutului de Mijloc relevante Rutei culturale

Aderarea la această rețea internațională aduce Văii Prutului Mijlociu recunoaștere europeană, acces la standarde moderne de interpretare turistică a patrimoniului tehnic, impulsionează turismului industrial regional și oportunități de colaborare transfrontalieră.

Caracteristica generală a situației atracțiilor Prutului de Mijloc: zona deține un patrimoniu industrial și hidrotehnic valoros, incluzând mori istorice, infrastructură feroviară de secol XIX–XX, baraje hidroenergetice moderne și foste platforme agroindustriale care pot fi valorificate prin turism istoric.

Atracții și obiective cu potențial turistic:

- *Întreprinderi industriale:* Județul Iași și mun. Iași pot fi reprezentate pe această rută cu obiecte din patrimoniul industrial cu o vechime de mai bine de un secol: Atelierele CFR Nicolina (1892) – singura întreprindere în domeniu la acea perioadă, un renumit atelier de locomotive și vagoane; Fabrica de Țesături (1867); o clădire a fabricii de țigărete (1876); corpul central al Fabricii de Căramidă de la Ciurea (până în prezent, s-a reușit conservarea digitală a patrimoniului industrial și tehnic, material și imaterial, în cadrul proiectului “Memoria patrimoniului industrial”, prin realizarea site-ului Muzeul Virtual de Arheologie Industrială¹); La acestea se adaugă multiple elemente de industrializare locală, care a luat o amploare la sf. Se. XIX – inc. Sec. XX, cum ar fi: olonița din s. Corjeuți și fabrica de prelucrare și ambalare a legumelor, alături de izvoarele „Șipotul lui Ursachi” și „La izvoare” (Corjeuți, Briceni); fabrică de zahăr din Cupcini și industria de procesare a fructelor și legumelor din Edineț; moara cu aburi din s. Mereșeni (Hîncești); moara de ulei din s. Șamalia, moara de ulei din s. Cîrpești (Cantemir); moara de cereale (1900, or. Iargara, r-nul Leova) etc.
- *Poduri și puncte hidroenergetice:* barajul Costești-Stânca (producător de energie electrică și ferma de creștere a păstrăvului (Glodeni); Podul de piatră de la Căntălărești (Ștefan cel Mare) și Podul Doamnei de la Chițcani (Lipovăț) – ambele monumente istorice de importanță națională sunt amplasate în județul Vaslui;
- *Noduri feroviare:* pe lângă nodurile feroviare importante (precum Iași), turiștii mai vizitează punctual în zonă podul feroviar și Gara feroviară veche (Ungheni); Gara feroviară Prut (Cantemir) și Gara feroviară Iargara (Leova).

Deficiențe și discrepanțe:

¹ SIDU Iași, p. 187-188.

- Starea avansată de degradare a unor obiective de patrimoniu industrial mic (mori vechi, gări secundare) din cauza lipsei fondurilor de conservare.
- Absența unor programe de interpretare turistică moderne, a panourilor informative bilingve și a facilităților dedicate vizitatorilor la majoritatea siturilor industriale locale.
- Gradul redus de conștientizare a valorii turistice pe care o deține patrimoniul tehnic și industrial în rândul comunităților locale.

Soluții de depășire:

- ✓ Accesarea fondurilor europene și a programelor de cooperare transfrontalieră pentru reabilitarea și punerea în siguranță a obiectivelor industriale istorice.
- ✓ Implementarea unor standarde de bază din criteriile ERIH (semnalizare rutieră, tururi ghidate, elemente multimedia) pentru siturile accesibile publicului.
- ✓ Crearea unor pachete educaționale și de turism istoric care să lege siturile hidrotehnice (Costești-Stânca) de alte obiective locale (ex. de morărit și transport feroviar).

Acțiuni strategice recomandate:

- ✓ Dezvoltarea Rutei regionale a patrimoniului industrial pe Prut: crearea unui sub-traseu turistic omogen care să includă nodurile feroviare (Iași-Ungheni), complexul hidrotehnic (Costești-Stânca) și atracțiile industriale locale din regiune.
- ✓ Modernizarea infrastructurii de vizitare: dotarea principalelor obiective selectate cu centre de recepție, panouri de informare turistică și materiale digitale explicative privind istoria tehnologică a zonei.
- ✓ Parteneriate pentru integrare europeană: demararea unui dialog cu Asociația Rutei Europene a Patrimoniului Industrial (ERIH) în vederea evaluării siturilor eligibile pentru obținerea statutului de punct de ancorare sau includerea în rutele regionale asociate.
- ✓ Promovare și evenimente tematice: inițierea unor evenimente de tip „Zilele Patrimoniului Industrial pe Prut” pentru a atrage publicul pasionat de tehnică, inginerie și istorie economică.

3.1.10 Ruta Culturală Europeană ATRIUM

ATRIUM – arhitectura regimurilor totalitare ale secolului XX în memoria urbană a Europei (ATRIUM – *Architecture of Totalitarian Regimes of the 20th Century* – Itinerar Cultural al Consiliului Europei certificat în 2014) explorează consecințele complexe sociologice, ideologice și geografice ale istoriei secolului al XX-lea marcat de regimurile totalitare, analizate prin prisma peisajelor urbane, a planificării teritoriale și a arhitecturii dominante. Traseul promovează o apreciere critică, istorică și estetică a acestei moșteniri (deseori inconfortabile), transformând-o într-un instrument de educație democratică și turism istoric.

Categoriile principale de obiective introduse în această rută: clădiri administrative, culturale, sindicale și de locuire edificate sau reutilizate în perioadele regimurilor totalitare ori dictatoriale; monumente de for public, ansambluri memoriale, cimitire și spații dedicate propagandei politice sau comemorării conflictelor armate din secolul al XX-lea; infrastructuri urbane, instituții de învățare și centre de cercetare axate pe studiul memoriei istorice și al patrimoniului dominant; arhive, mărturii orale, colecții muzeale și documente privind impactul regimurilor nedemocratice asupra comunităților locale.

Țările participante: Albania, Bulgaria, Croația, Grecia, Italia, Polonia, România, Serbia și Spania.

- *Participanți înscriși la ruta europeană din România:* Consiliul Județean Iași este membru oficial al rețelei internaționale ATRIUM.

Atracții din Valea Prutului de Mijloc relevante Rutei culturale

Aderarea la ruta ATRIUM oferă localităților din Valea Prutului Mijlociu posibilitatea de valorificare a patrimoniului arhitectural și memorial din perioada totalitarismului în ambele țări într-o zonă de frontieră, stimularea turismului cultural axat pe istorie, accesul la o rețea internațională de cercetare și schimb de bune practici în managementul patrimoniului specific secolului XX.

Caracteristica generală a situației atracțiilor Prutului de Mijloc: regiunea de frontieră a Prutului Mijlociu deține un fond construit și memorial complex, reflectând impactul regimului sovietic, al celui ceaușist și al conflagrațiilor mondiale. În unele zone sunt asemenea obiective urbane bine definite (Edineț, Fălești, Hîncești, Leova, Botoșani), altele prezintă doar fragmente arhitecturale dispersate și necesitând o catalogare sistematică.

Atracții și obiective cu potențial turistic:

Clădiri și spații publice: exemple sunt atât din România socialistă (ex. fostul sediu al Comitetului Județean al Partidului Comunist Român (actualul sediu al Instituției Prefectului și al Consiliului Județean Botoșani), Casa Sindicatelor din Botoșani, Căminul Cultural și ansamblul fostului CAP din Berezeni, jud. Vaslui, etc) cât și din RSS Moldovenească (ex. clădirile administrative din anii 1950-80 - cămuri ale colhozurilor și sovhozurilor, Soviete ale deputaților, sedii ale Partidului comunist, KGB, DOSAF și alte instituții militarizate), Case de Cultură (Ungheni, Sculeni, Hîncești, Fălești, etc). O parte dintre acestea au o istorie proprie și pot povesti despre transformările sociale profunde și radicale din sec. XX ca de exemplu: Palatul Culturii mun. Ungheni (construit pe vechiul cimitir), Muzeul satului Sculeni (fosta clădire a Consiliului Raional), Muzeul de Istorie și Etnografie din Ciuciuleni (amplasat în fosta clădire a cămării colhozului „Sergei Lazo”), actualul sediu al APL Cărpineni (fostul sediu al administrației raionale și al Comitetului raional de partid), clădirea fostului KGB (actuala Poliție) în or. Leova, etc.

Monumente și memoriale militare: Monumentele eroilor și monumentele în memoria consătenilor căzuți în al Doilea Război Mondial (în majoritatea localităților); Cimitirele eroilor români; monumente ale victimelor regimului totalitar stalinist de ocupație, monumentele și plăcile comemorative dedicate victimelor Holocaustului și comunității evreiești, etc.

Monumente de for public: monumentul dedicat Gloriei Muncii și monumentul lui Lenin din or. Edineț, monumentul lui V. I. Lenin sculptat de Lazăr Dubinovschi și Parcul memorial „Mama eroină” din or. Fălești, monumentul lui Grigore Kotovski din or. Hîncești, monumentul „Volodea Vatlin” din or. Leova, etc.

Memorie comună: se bazează pe interviurile cu martori oculari ai foametei și deportărilor (ex. arhiva Muzeelor de Istorie și Etnografie și Muze locale).

Deficiențe și discrepanțe:

- Percepția publică adesea polarizată sau sensibilă cu privire la patrimoniul arhitectural și memorial din perioada sovietică, considerat de mulți drept „inconfortabil și controversat”, iar de alții drept „mărturie din timpul unei prosperități pierdute”.
- Degradarea fizică a unor clădiri administrative vechi, case de cultură și monumente de for public din cauza lipsei fondurilor de conservare specializată.

Soluții de depășire:

- ✓ Abordarea obiectivelor prin prisma „patrimoniului epocii totalitare” și a turismului educativ, punând accent pe valoarea documentară și critică a istoriei secolului XX.
- ✓ Inițierea unor proiecte comune de restaurare, documentare prin istorie orală (mărturii despre deportări și foamete) și cartografiere digitală a elementelor de arhitectură totalitară.
- ✓ Extinderea cooperării cu Consiliul Județean Iași și Asociația ATRIUM pentru includerea treptată a localităților din Valea Prutului Mijlociu în traseele extinse ale rețelei europene.

Acțiuni strategice recomandate:

- ✓ Implementarea standardului de interpretare istorică: marcarea clădirilor reprezentative, a caselor de cultură și a monumentelor memoriale cu panouri explicative bilingve și coduri QR, oferind o perspectivă istorică obiectivă și critică asupra regimurilor totalitare ale secolului XX.
- ✓ Dezvoltarea itinerarului turistic „Memorie și arhitectură totalitară”: crearea unor pachete de turism cultural-istoric care să includă fostele sedii administrative (KGB, comitete de partid, palate culturale) și muzee locale cu expoziții dedicate victimelor regimurilor totalitare.
- ✓ Colaborarea academică și schimbul de bune practici: organizarea de conferințe, seminarii și ateliere de cercetare în colaborare cu centre universitare și muzee din rețeaua europeană ATRIUM, orientate spre valorificarea patrimoniului totalitar ca resursă pentru educația democratică.

3.1.10 Ruta Traseelor de Transhumanță

Traseele de Transhumanță (*Transhumance Trails* – Itinerar Cultural al Consiliului Europei certificat în 2023) reprezintă o rețea interconectată de rute transfrontaliere care explorează mișcarea sezonieră a turmelor și a păstorilor de-a lungul a mii de ani, dar și drumurile de comunicație milenară între localitățile amplasate pe două maluri de râu, etc. Această rută pune în valoare patrimoniul tangibil și intangibil creat în armonie cu natura, modelând peisaje culturale de pășuni, sate tradiționale și o identitate comună europeană.

Categoriile principale de obiective introduse în această rută: cărări istorice pastorale și rute de transhumanță folosite de milenii; sate mici, situri arheologice și peisaje vaste care păstrează originea și memoria modului de viață pastoral; sanctuare și structuri legate de tradițiile religioase și spiritualitatea păstorilor; gastronomie tradițională bazată pe produse lactate, alături de meșteșuguri care utilizează lână, piele, os și coarne.

Țările participante: Franța, Grecia, Italia, Liban, Mexic, Portugalia, Spania, Suedia și Turcia. Deși ruta reunește în prezent țări din Europa și din afara ei (precum Liban, Mexic), regiunile istorice din România și Republica Moldova (inclusiv Valea Prutului Mijlociu) nu sunt prezente, dar dispun de un fond pastoral bogat care poate fundamenta extinderea viitoare a rețelei transfrontaliere.

Atracții din Valea Prutului de Mijloc relevante Rutei culturale

Aderarea la această rută europeană oferă Văii Prutului Mijlociu oportunitatea de a valorifica turismul rural și pastoral, de a promova produsele gastronomice tradiționale pe o piață largă și de a impulsiona schimburile culturale transfrontaliere bazate pe o istorie milenară comună.

Caracteristica generală a situației atracțiilor

Prutul de Mijloc: zona deține un potențial pastoral deosebit, reflectat prin culuare de transhumanță și de pășunat (precum cel de pe malurile Prutului și din colinele Tigheciului), sate cu tradiții vechi de creștere a animalelor, gospodării individuale active, precum și festivaluri și produse gastronomice specifice. Prutul din cele mai vechi timpuri, cu excepția a câtorva decenii, nu a fost o frontieră, iar pe malurile lui s-au păstrat peste 20 de trecători cunoscute folosite de păstori, comercianți și oșteni, mai multe localități cu denumiri comune (aveau aceeași vatră, ex. Ungheni-Ungheni, Sculeni-Sculeni, Pogănești-Pogănești, etc) multe dintre care erau întemeiate de păstori, iar drumurile toate convergeau spre acestea pentru că aici erau poduri sau vaduri.

Atracții și obiective cu potențial turistic:

Rețeaua de drumuri istorice spre vetrele de sate pe ambele maluri de Prut: trecătorile istorice cunoscute din perioadele medievale (Lipcani, Ștefănești-Costești, Sculeni, Zagarancea, Leușeni, Fălciu, etc), precum și satele cu aceleași vetre (Sculeni-Sculeni, Medeleni-Medeleni, Petrești-Petrești, Berești-Berești, Ungheni-Ungheni, Moreni-Moreni, Măcărești-Măcărești, Grozești-Grozești, Zberoiia-Zberoiia, Pogănești-Pogănești) reprezintă niște mărturii a locațiilor unde toate drumurile duceau spre trecătorile (vaduri, poduri plutitoare, poduri mari) peste râu perceput drept o barieră naturală, dar unde localnicii asigurau comunicarea. Istoriile locale despre Codrii Tigheciului (menționat de Dmitrie Cantemir drept o republică militară Tigheci) și Valul lui Traian confirmă însemnătatea militară a acestor drumuri și trecători peste râu. Astfel de locuri au o încărcătură deosebită reflectată în poveștile și legendele locale și care pot servi drept suport pentru argumentarea traseelor de transhumanță în această parte a Europei.

Culoarul pastoral: ex. traseul Fălciu – Prut – sudul Basarabiei era folosit de comunitățile de păstori/mocani din Vetrișoia, Berezeni, Satu Nou, Mușata, Rânceni și Stuhuleț, de la care până în prezent s-au păstrat practicile de stână și prelucrarea laptelui (Fălciu / Vetrișoia / Berezeni / Satu Nou / Mușata / Rânceni / Stuhuleț, județul Vaslui); zona pastorală și forestieră Brînzani-Prut (Edineț).

Legende ale fondării unor localități de către păstori transhumanți: ex. Valea Bărganului și Cociulia (Leova).

Evenimente publice dedicate pastoritului (ex. Festivalul Cașului (Cobani, Glodeni), Festivalul-concurs al tradițiilor și obiceiurilor păstorești „Miorița” (Leușeni, Hîncești) etc).

Ferme de ovine și capre din mai multe sate (ex. Gordinești, Alexandreni, mănăstirea Zăbriceni, Lăpușna, Cărpineni, Mingir, Sărata-Galbenă, Borogani etc), gospodării individuale cu turme mici (ex. GȚ „Bucșa Andrei Nicolae”, etc).

Rețete locale păstrează vii tradițiile pastorale privind procesarea laptelui de ovine și caprine (brânză de oi/capre, brânză în saramură, urdă, caș, telemea, chișleag) sau carni (pastramă, miel copt în cuptor) în mai multe localități de-a lungul Prutului de Mijloc.

Deficiențe și discrepanțe:

- Lipsa unei cartografieri unitare și a semnalizării turistice pe teren a vechilor drumuri de transhumanță și a stânilor tradiționale din regiune.

- Diminuarea treptată a efectivelor de animale în unele gospodării tradiționale și riscul de pierdere a meșteșugurilor și rețetelor culinare păstorești autentice.
- Insuficienta promovare internațională a produselor gastronomice locale specifice stânilor din bazinul Prutului.

Soluții de depășire:

- ✓ Realizarea inventarierii patrimoniului imaterial pastoral și crearea unor rute de drumeție tematice care să urmeze vechile căi de transhumanță.
- ✓ Sprijinirea micilor producători și a fermierilor locali pentru înregistrarea unor specialități tradiționale garantate în baza preparatelor din produse locale de păstorit, obținerea de certificate de origine și participarea la târguri și festivaluri etnogastonomice.
- ✓ Dezvoltarea parteneriatelor transfrontaliere cu entități din țările certificate în rețeaua europeană pentru preluarea bunelor practici în turismul rural și pastoral.

Acțiuni strategice recomandate:

- ✓ Crearea traseului transfrontalier „Drumurile păstorilor de pe Prut”: proiectarea unei rute turistice integrate care să lege zonele pastorale, urmărind vechile culoare de transhumanță.
- ✓ Promovarea gastronomiei și a meșteșugurilor pastorale: valorificarea produselor tradiționale (brânza în puțină, urda, pastrama, plăcintele păstorești) prin crearea unor puncte gastronomice locale certificate și organizarea de ateliere meșteșugărești (prelucrarea lânii și a pieilor).
- ✓ Extinderea vizibilității naționale și internaționale a festivalurilor de profil existente (ex. Festivalul Cașului de la Cobani, Festivalul „Miorița” de la Leușeni) ca instrumente de atragere a turiștilor.
- ✓ Inițierea procesului de aderare la rețeaua europeană a traseelor de transhumanță și includerea obiectivelor din Valea Prutului Mijlociu în circuitul internațional.

3.1.12 Ruta Europeană a Farmaciilor Istorice și a Grădinilor Medicinale

Ruta explorează și povestește dezvoltarea medicinei vechi și farmaceuticii în Europa prin intermediul siturilor care au marcat istoria cunoștințelor medicale și practicilor locale. Traseul combină patrimoniul cultural cu cel natural, invitând vizitatorii să descopere peisaje și colecții botanice excepționale, colecții farmaceutice vechi și practici tradiționale legate de sănătate și de moștenirea medicală.

Categoriile principale de obiective introduse în această rută: farmacii istorice cu colecții de sticle vechi, cărți de rețete și instrumente medicale; grădini medicinale și botanice unde se cultivă și se studiază plante cu proprietăți vindecătoare; muzee universitare de istorie a medicinei și farmaciei; instituții de cercetare, universități și academii implicate în studierea și conservarea patrimoniului farmaceutic.

Țările participante: Argentina, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Croația, Franța, Ungaria, Italia, Lituania, Polonia, Portugalia, România, Spania și Elveția.

Participanți înscriși la ruta europeană din România: Universitatea de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” din Cluj-Napoca (Muzeul Școlii de Medicină Cluj), Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei din Cluj-Napoca (Muzeul de Farmacie), Muzeul Național Brukenthal din Sibiu (Muzeul de Istorie a Farmaciei), Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” din București, USAMV Cluj-Napoca și Academia Română (Filiala Cluj-Napoca).

Atracții din Valea Prutului de Mijloc relevante Rutei culturale

Aderarea la această rețea internațională oferă regiunii Văii Prutului Mijlociu vizibilitate mondială, acces la un protocol comun de cercetare și conservare a patrimoniului farmaceutic, oportunități de accesare a fondurilor europene și un impuls mare pentru turismul de sănătate.

Caracteristica generală a situației atracțiilor Prutului de Mijloc: zona deține un potențial bogat bazat pe biodiversitatea naturală a rezervațiilor, tradițiile fitoterapeutice rurale transmise din generație în generație, colecții muzeale locale și inițiative moderne de cultivare a plantelor medicinale și aromate (lavandă, isop, romaniță, salvie).

Atracții și obiective cu potențial turistic:

- *Rezervații de plante medicinale* (Sărata-Galbenă, Logănești, Rosoșeni), dar și Rezervația peisagistică „Codrii Tigheci” (Leova), „La Castel” (Gordinești, Edineț), etc.
- *Plantații contemporane:* exemple sunt în Mănăstirea Zăbriceni (s. Zăbriceni), Cuhnești, Cuconești Noi, Vișoara, Fetești, Trinca (Edineț, plantații de lavandă, isop, romaniță, salvie și chimen).
- *Colecții muzeale:* spre exemplu colecția de ierbare a Muzeului Ținutului Edineț.
- *Instituții farmaceutice:* cum ar fi vechea farmacie azi casa familiei Nistiriuc (or. Sculeni, Ungheni).
- *Tradițiile locale* de colectare a plantelor medicinale (romaniță, coada-șoarecelui, sunătoare, sovârv, coada-calului, corovatic, trifoi, lumânărică, floare de soc, floare de tei, flori de măcieș) din valea Prutului.

Deficiențe și discrepanțe:

- Lipsa unei cartografieri unitare și a recunoașterii oficiale a unor obiective de patrimoniu farmaceutic istoric (cum este fosta farmacie din Sculeni), care necesită lucrări de restaurare și punere în valoare.
- Gradul redus de valorificare turistică a tradițiilor locale legate de plantele medicinale prin lipsa unor centre dedicate sau a unor puncte muzeale farmaceutice specializate în regiune.

Soluții de depășire:

- ✓ Demararea procedurilor de afiliere și stabilire de parteneriate strategice cu universitățile de medicină și farmacie și muzee din România membre ale rețelei.
- ✓ Dezvoltarea unor rute tematice locale (cum este deja inițiat în raionul Edineț) și extinderea acestora la nivel transfrontalier, promovând ecoturismul și turismul de sănătate.
- ✓ Digitalizarea informațiilor despre flora medicinală spontană din Lunca Prutului și valorificarea patrimoniului imaterial prin implicarea comunităților locale.

Acțiuni strategice recomandate:

- ✓ Restaurarea și marcarea obiectivelor istorice: reabilitarea clădirilor cu valoare memorială și crearea de puncte muzeale sau expoziții dedicate istoriei farmaciei și medicinei populare.
- ✓ Dezvoltarea produsului turistic „Drumul plantelor medicinale”: integrarea traseelor existente din Edineț și a rezervațiilor naturale din Briceni, Hîncești și Leova într-un pachet turistic unitar, incluzând ateliere de fitoterapie și vizite la grădini mănăstirești și plantații aromatice.

- ✓ Promovarea educației și cercetării, schimbului de bune practici, organizarea de simpozioane, tabere de vară și parteneriate cu membrii rețelei europene pentru valorificarea patrimoniului intangibil legat de medicina tradițională locală.

3.1.13 Ruta Scriitoarelor

Ruta dezvăluie viața și creativitatea scriitoarelor din secolele XIX și XX, o perioadă în care femeile s-au afirmat în viața culturală, artistică și socială, luptând pentru egalitate, drepturile omului și libertatea de exprimare. Traseul conectează spații reale și imaginare legate de activitatea literară a acestora, sprijinind dialogul intercultural și diversitatea lingvistică.

Categoriile principale de obiective introduse în această rută: muzee, case și săli memoriale dedicate scriitoarelor; săli de lectură, monumente publice și spații asociate creației literare; centre care găzduiesc ateliere pentru copii, tururi ghidate, prelegeri și programe de schimb pentru tineri; locuri dedicate recuperării memoriei unor scriitoare nedreptățit uitate sau trecute cu vederea.

Țările participante: Bulgaria, Croația, Finlanda, Franța, Italia, Muntenegru, Norvegia, Polonia, Serbia, Slovenia și Spania. Ruta reunește în prezent instituții partenere din țările europene vecine, însă Republica Moldova și România (inclusiv Valea Prutului Mijlociu) nu fac parte din aceasta, deși dispun de un potențial literar și biografic mare care poate argumenta extinderea viitoarei rețelei.

Atracții din Valea Prutului de Mijloc relevante Rutei culturale

Aderarea la Ruta Scriitoarelor va asigura Văii Prutului Mijlociu o vizibilitate internațională deosebită, impulsionează turismului literar și cultural, precum și valorificarea patrimoniului imaterial legat de creația feminină și de rolul femeilor în istoria socială și culturală a regiunii.

Caracteristica generală a situației atracțiilor Prutului de Mijloc: deși regiunea se remarcă printr-o pleiadă impresionantă de autoare talentate, poete și eseiste originare din zonă, case memoriale dedicate exclusiv acestora este extrem de restrânsă, accentul punându-se în prezent pe moștenirea literară vie, opere publicate și prezența activă în viața culturală comunitară.

Scriitoare de pe teritoriul Republicii Moldova:

- Tatiana Cartaleanu și Olga Cosovan (s. Corjeuți, Briceni);
- Diana Dicusară (s. Cuconești, raionul Edineț),
- Valentina Roșca (s. Tîrnova, raionul Edineț),
- Gabriela Gutiera Moldovan (s. Lopatnic, raionul Edineț),
- Ludmila Adamciuc (s. Zăbriceni, raionul Edineț);
- Irina Stavschi (poeta s. Malinovscoe, raionul Rîșcani),
- Marcela Benea (poeta s. Văratice, raionul Rîșcani),

- Raisa Lungu-Ploaie (s. Mihăileni, raionul Rîșcani),
- Mina Polianskaia (or. Rîșcani);
- Raisa Plăieșu (or. Fălești),
- Lidia Hlib (scriitoarea pentru copii or. Ungheni),
- Radmila Popovici (s. Florițoaia Veche, raionul Ungheni),
- Nadia Pădure (autoare de culegeri de poezii s. Sculeni, raionul Ungheni),
- Angela Mîndîcanu (s. Cărpineni, raionul Hîncești),
- Nina Josu, Irina Nechit și Marina Hajder (raionul Cantemir);
- Teodora Braga (s. Tochile-Răducani);
- Viorica Ionescu (s. Baiuș);
- Ana Ionica (s. Tomai, r-nul Leova).

Scriitoarele de pe teritoriul României:

- Otilia Cazimir (Iași, Casă memorială),
- Svetlana Cârstea (județul Botoșani),
- Carmelia Leonte (județul Botoșani),
- Mariana Brăescu (județul Botoșani),
- Lucia Olaru Nenati (județul Botoșani),
- Cornelia Kernbach – Tatușescu (una dintre primele femei-medic din România, și, în același timp, o personalitate culturală importantă a Botoșaniului și a Moldovei. Era cunoscută și sub pseudonimul literar „Cornelia din Moldova”, a publicat poezii și texte literare în reviste precum: „Viața Românească”, „Românul”, „Revista Nouă”, „Litere și arte”, „Curierul român” sau alte publicații culturale din Botoșani; una dintre fondatoarele revistei „Altițe și bibiluri”. Nicolae Iorga o descria drept o „poetă delicată”),
- Sofia Nădejde (nume de fată Băncilă, a fost o prozatoare feministă română, prima femeie care a scris primul roman feminist din istoria literaturii române) (județul Botoșani),
- Elena-Steluța Curelaru (20.12.1922 – 31.07.2003, Dorohoi, poetă, prozatoare, pictoriță, volume publicate: Troița de lumină, Arborele memoriei) (județul Botoșani),
- Raluca Faraon (județul Vaslui),
- Ana Anton Corcodel (județul Vaslui),
- Virginia Popescu (județul Vaslui),
- Sanda Ghinea (județul Vaslui),

Muzeele Literaturii (Iași) completează valorile care pot fi prezentate vizitatorilor pe acest traseu cultural-turistic, alături de situl memorial Ipotești (Botoșani) și alte locații importante.

Deficiențe și discrepanțe:

- Lipsa unor case memoriale dedicate scriitoarelor contemporane sau clasice din regiune, majoritatea figurilor literare fiind reprezentate dispersat doar prin opere și biografii.
- Vizibilitatea redusă la nivel european a operelor scrise de autoarele din această zonă transfrontalieră din cauza lipsei traducerilor în limbi de circulație internațională.
- Insuficienta integrare a patrimoniului literar feminin în circuitele turistice educaționale și cultural-istorice.

Soluții de depășire:

- ✓ Amenajarea unor „colțuri memoriale” sau săli de lectură dedicate în cadrul bibliotecilor publice și muzeelor locale din raioanele/județele Văii Prutului.
- ✓ Dezvoltarea unor antologii literare în română și limbile de circulație internațională și a unor ghiduri digitale interactive dedicate scriitoarelor din regiune.
- ✓ Inițierea unor parteneriate strânse cu asociațiile culturale din rețeaua europeană a rutei pentru organizarea de cenacluri literare și ateliere creative tematice.

Acțiuni strategice recomandate:

- ✓ Crearea traseului literar transfrontalier „Vocea feminină a Prutului”: proiectarea unei rute tematice care să conecteze localitățile natale și locurile de creativitate ale scriitoarelor din regiune.
- ✓ Dotarea instituțiilor muzeale și a caselor de cultură partenere cu panouri informative, spații expoziționale dedicate scriitoarelor și coduri QR pentru accesarea operelor literare în format digital.
- ✓ Stabilirea unui dialog instituțional cu administrația Rutei Scriitoarelor în vederea includerii obiectivelor și centrelor literare din Valea Prutului în rețeaua oficială.
- ✓ Organizarea de evenimente și festivaluri literare anuale de poezie și proză, tabere și ateliere pentru tineri, menite să revitalizeze interesul pentru patrimoniul literar scris de femei în zona Prutului de Mijloc.

3.2 Rute noi cu potențial de includere în Rutele Culturale ale Consiliului Europei

3.2.1 Ruta transfrontalieră cultural-turistică „Ștefan cel Mare și Sfânt”

Ruta transfrontalieră dedicată domnitorului legendar Ștefan cel Mare valorifică moștenirea istorică, culturală și memorială lăsată de voievodul Moldovei (1457–1504), conectând locuri legate de bătălii, ctitorii religioase, curți domnești, legende și tradiții populare de pe ambele maluri ale Prutului și din regiunile învecinate. Această rută funcționează ca un element de diplomatie culturală și coeziune teritorială, având drept scop punerea în valoare a identității istorice comune și facilitarea fluxurilor turistice între Republica Moldova și România. Potrivit documentelor strategice naționale, precum ghidul oficial de promovare turistică a rutei cultural-istorice, traseul adună cetăți, mănăstiri, monumente și vetre istorice strâns legate de această perioadă medievală.

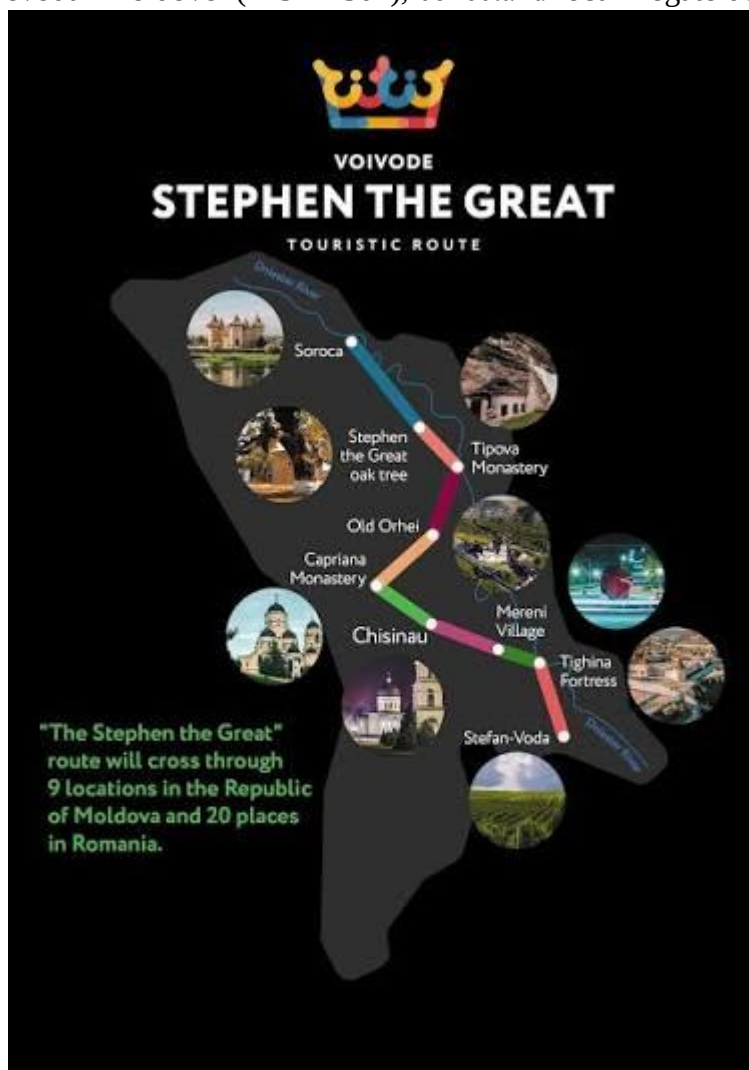
Categoriile principale de obiective introduse în această rută: ctitorii mănăstirești și bisericești medievale (ex. Biserica „Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul” din Vaslui sau Mănăstirea Popăuți din Botoșani); monumente istorice de for public, ansambluri statuare și situri memoriale dedicate domnitorului; vestigii ale Curților Domnești și situri arheologice asociate campaniilor militare sau centrelor de putere medievală (Curțile Domnești de la Vaslui și Huși); localități cu legende și folclor bogat ce țin de Ștefan cel Mare (ex. sate întemeiate de oșteni, povești legate de popasurile domnești sau toponime istorice, etc).

Participanți înscriși la ruta transfrontalieră dintre Republica Moldova și România:

- **din Republica Moldova:** autorități publice locale, muzee și instituții (din raioanele Nisporeni, Hîncești, Leova, Cantemir, Edineț, Rîșcani, Glodeni), care dezvoltă sau integrează obiective și proiecte transfrontaliere legate de perioada ștefaniană.
- **din România:** orașe și instituții de cultură din județele Vaslui (Vaslui, Huși), Iași și Botoșani (Dorohoi, Botoșani), care dețin monumente de importanță națională și europeană incluse în circuitul turistic istoric transfrontalier.

Atracții din Valea Prutului de Mijloc relevante Rutei transfrontaliere

Aderarea la această rută transfrontalieră oferă Văii Prutului Mijlociu o oportunitate unică de sinergie regională, permițând punerea în valoare a patrimoniului medieval comun, atragerea fondurilor europene pentru infrastructura turistică și creșterea fluxului de vizitatori interesați de istorie. Prin extinderea rețelei și alinierea la standardele itinerarelor culturale, ruta poate deveni un pol de referință european, subliniind rolul geopolitic și cultural al spațiului moldovenesc în istoria continentului, în special în perioada medievală.

Caracteristica generală a situației atracțiilor Prutului de Mijloc: regiunea dispune de o combinație diversă de obiective reprezentative de la vestigii istorice documentate și monumente de for public, până la un vast tezaur de patrimoniu imaterial (legende de întemeiere a satelor de către oșteni, toponime, balade etc), completat de reabilitări recente ale unor muzee cu sprijin financiar internațional.

Atracții și obiective cu potențial turistic:

Biserici și mănăstiri: biserica „Sfântul Nicolae” din Dorohoi și Mănăstirea Popăuți (Dorohoi / Botoșani), Catedrala Episcopală „Sf. Apostoli Petru și Pavel” (1494), Curtea Domnească și pisană de la Huși (județul Vaslui), biserica „Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul” (1490), Curțile Domnești și pisană originală din 1882 de la Vaslui; Mănăstirea Vărzărești (atestată documentar la 1420), etc.

Locuri de bătălii istorice:

- ✓ **Bătălia de la Ștefănești – Costești (iulie 1476)** și legenda întemeierii satului Moșeni de către urmașii lui Luca Arbure (Costești / Moșeni, r-nul Rîșcani). Bătălia începu la Ștefănești prin atacul tătarilor asupra Moldovei (în cadrul expediției întreprinse de sultan în vara anului 1476), dar se finaliza glorios pe malul stâng al Prutului lângă râulețul Camenca (actuala Rezervație „Pădurea Domnească”). Regiunea Stâncești (faimoasă pentru fortificațiile sale naturale din pământ încă de pe vremea geților) a fost folosită ca punct strategic sigur pentru concentrarea trupelor de război și arcași botoșaneni. Din această zonă de siguranță, Ștefan a lansat tactica hărțuirii, care a tăiat aprovizionarea turcilor și a salvat Cetatea Sucevei.
- ✓ **Bătălia de la Botoșani (noiembrie 1498):** în anul 1497 regele Poloniei (Ioan Albert) a invadat Moldova, fiind zdrobit de Ștefan în Codrii Cosminului. Ca represalii, în 1498, Ștefan cel Mare a lansat o puternică campanie militară în Pocuția și Polonia. Turbat de furie, Sultanul Bayezid al II-lea (aliat cu polonii în acel moment) a trimis o armată otomană masivă să atace Moldova prin surprindere, dinspre sud. Ștefan s-a întors rapid cu oastea din Polonia și a interceptat avangarda turcească chiar în zona orașului Botoșani. Armata otomană a fost pusă pe fugă, suferind pierderi catastrofale, evenimentul fiind înregistrat ca una dintre ultimele mari bătălii de succes din viața domnitorului.

Monumente: cel mai înalt monument al lui Ștefan cel Mare din Republica Moldova (Vărzărești, r-nul Nisporeni), multiple monumente ale domnitorului Ștefan cel Mare și Sfânt (Ciuciuleni, Cîrpești, Leova etc).

Patrimoniul imaterial: legende legate de popasul domnitorului în Codrii Tigheciului (1462, 1473) și cartierul Tigheciul Ștefan cel Mare (Borogani, r-nul Leova), legende legate de întemeieri de sate de către ostașii lui Ștefan cel Mare (ex. ostașul Piter Borgan (Borogani, r-nul Leova), Butești (r-nul Glodeni) etc.). Multe dintre aceste legende sunt argumentate prin hrisoave domnești păstrate în unele muzee sătești (ex. raionul Edineț).

Evenimente: Concursul raional al cântecului și versului patriotic „Suntem urmașii lui Ștefan” (raionul Edineț).

Proiecte: proiectul transfrontalier „Pe urmele lui Ștefan cel Mare” implementat la Muzeul de Istorie și Etnografie (Hîncești / Ciuciuleni, raionul Hîncești).

Deficiențe și discrepanțe:

- Discrepanțe majore în gradul de infrastructură și amenajare turistică între siturile monumentale majore din orașe (Iași, Vaslui, Botoșani) și obiectivele bazate pe patrimoniu imaterial sau monumente locale din mediul rural al Văii Prutului Mijlociu.
- Insuficiența informației pe platforme digitale integrate și a unui marketing turistic unificat care să conecteze punctele de pe ambele maluri ale Prutului într-un produs turistic unitar diversificat.
- Insuficiența valorificare turistică a unor legende locale, vetre de sate istorice și situri arheologice mai puțin cunoscute, din cauza fondurilor limitate alocate conservării locale.

Soluții de depășire:

- ✓ Accesarea de noi linii de finanțare în cadrul programelor de cooperare transfrontalieră a UE pentru crearea unei rețele inteligente de semnalizare și a unui traseu cicloturistic/auto „Pe urmele lui Ștefan cel Mare”.
 - ✓ Dezvoltarea portalului web transfrontalier cu aplicații mobile bazate pe realitate augmentată care să prezinte hrisoavele, bățăliile și legendele domnitorului direct la fața locului.
 - ✓ Organizarea unor festivaluri istorice anuale comune între raioanele Prutului Mijlociu și județele partenere din România, pentru a stimula turismul istoric și economia locală.
- Acțiuni strategice de aderare la Ruta transfrontalieră și scalarea la nivelul unei rute culturale europene:*
- ✓ Crearea parteneriatului transfrontalier „Ștefan cel Mare în Valea Prutului” între autoritățile locale de pe ambele maluri pentru managementul unitar al rutei.
 - ✓ Dotarea principalelor puncte de pe traseu cu panouri informative bilingve, coduri QR conectate la arhivele digitale medievale și amenajarea unor spații de primire a turiștilor la standarde europene.
 - ✓ Elaborarea Dosarului de certificare europeană, demararea etapizată a pașilor tehnici și a inventarierii riguroase a siturilor în conformitate cu criteriile stricte ale Institutului European de Itinerare Culturale (EIC) al Consiliului Europei, în vederea recunoașterii rutei la scară europeană.
 - ✓ Implementarea campaniilor de marketing comun și a produselor turistice integrate, prin lansarea unor pachete turistice transfrontaliere (ex. „circuit de 3 zile pe urmele domnitorului”) și organizarea anuală a Forumului Turistic al Prutului dedicat turismului istoric și cultural.

3.2.2 Ruta transfrontalieră „Ruta Bisericii din Lemn”

Ruta prin România și Republica Moldova reprezintă un itinerar cultural și spiritual de o valoare majoră, care include arhitectura populară religioasă și tradițiile seculare de prelucrare a lemnului din spațiul românesc. Acest traseu evidențiază moștenirea arhitecturală unică a lăcașurilor de cult ridicate din lemn, îmbinând măiestria tradițională locală cu profunzimea spirituală religioasă și continuitatea istorică pe aceste meleaguri. Ruta reprezintă un refugiu în timp și un instrument de conectare a comunităților locale de pe ambele maluri ale Prutului prin intermediul patrimoniului religios comun.

Categoriile principale de obiective introduse în această rută: biserici de lemn istorice datând din secolele XVIII–XIX, caracterizate prin tehnici unice de îmbinare a bânelor și planimetrii tradiționale; schituri și ansambluri mănăstirești izolate, înconjurată de peisaje rurale pitorești (ex. Biserica de lemn din Mănăstirea Agafton sau Mănăstirea Zosin din județul Botoșani); anexe arhitecturale religioase, cum ar fi clopotnițele independente din lemn (ex. clopotnița din Braniște sau cea din Havârna); elemente de artă sacră interioară sculptată manual, icoane vechi pe lemn și sticlă, mobilier liturgic tradițional, etc.

Participanți la ruta transfrontalieră din Republica Moldova și România: Autorități publice raionale / locale (Glodeni, Rîșcani, Edineț, Ungheni, Leova și Briceni) care dețin biserici de lemn protejate sau în curs de valorificare turistică; Consilii județene, muzee și parohii (Botoșani, Iași, Vaslui) care integrează zeci de biserici de lemn în circuitele turistice regionale și transfrontaliere (și numeroase monumente ca de exemplu în Dorohoi, Bălușeni, Havârna etc.).

Atracții din Valea Prutului de Mijloc relevante Rutei transfrontaliere

Aderarea la această rută oferă Văii Prutului Mijlociu o oportunitate bună de conservare a patrimoniului religios din lemn aflat în pericol, atragere de fonduri europene pentru restaurare și impulsionează a turismului cultural-religios. Prin standardizarea serviciilor de vizitare și promovarea comună sub egida valorilor europene, traseul are potențialul de a deveni o extensie a rutelor europene dedicate patrimoniului arhitectural din lemn.

Caracteristica generală a situației atracțiilor Prutului de Mijloc: situația este diferită, unde alături de biserici bine conservate și întreținute de comunități (Rotunda, Șaptebani, Răcăria ș.a.), există obiective aflate în stare precară de conservare, ruine sau lăcașuri afectate de intervenții moderne necorespunzătoare în arhitectura tradițională, ceea ce impune intervenții urgente de restaurare specializată.

Atracții și obiective cu potențial turistic:

○ *Biserici de lemn din arealul Prutului Mijlociu, Republica Moldova:* lista acestor obiecte de patrimoniu protejate de stat este prezentată la compartimentul dedicat în analiza diagnostic de mai sus, totuși vizitele locale și interviurile cu autoritățile locale au prezentat anumite diferențe cu realitatea din teren, deaceia prezentăm în continuare câteva exemple de biserici din lemn recomandate de respondenți pentru includerea în această rută transfrontalieră - biserici din Bălcăuți, Beliavinți, Berlinți, Grimăncăuți, Clinca și Larga (raionul Briceni); biserica „Sfântul Arhanghel Mihail” (s. Cobani), biserica „Sfântul Nicolae” (1760, s. Dușmani); biserica „Sfântul Arhanghel Mihail” (s. Limbenii Vechi); biserica de lemn din s.Ustia, s. Fundurii Vechi și s. Iablona, locul fostei biserici din lemn din or. Glodeni (raionul Glodeni); biserica „Sfinții Arhangheli” (Hîncăuți), biserica „Sfinții Arhangheli” (s. Rotunda), biserica „Sfântul Nicolae” (s. Fîntîna Albă), biserica „Sfânta Treime” (s. Tîrnova), biserica „Sfântul Nicolae” (Hlinaia) și din satele Alexandreni, locațiile fostelor biserici din lemn la Brânzeni, Burlănești, Stolniceni și Terebna (raionul Edineț); biserica din s. Aluniș, biserica din s. Malinovscoe, biserica din s. Șaptebani, biserica „Nașterea Maicii Domnului” s.Răcăria, biserica „Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil” s. Duruitoarea Veche, ruinele bisericii de lemn și clopotnița din lemn satele Hiliuți și Braniște; biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” (1868, s.Horești) și din satele Albinețul Vechi, Burgnelea și Popovca (raionul Fălești); biserica „Sf. Arhanghel Mihail” (1779, s. Teșcureni), biserica din 1809 (s. Florești), fragmente și situri de biserici de lemn din satele Alexeevca, Cetățeni, Măcărești, Măgurele, Mirești, Mânzătești, Pârlița și Sculeni (raionul Ungheni); amplasamentele fostelor biserici de lemn din satele Ciutești, Seliște și Zberoia (raionul Nisporeni); amplasamentele și bisericile din satele Cotul Morii, Tahnovici și Mereșeni (raionul Hîncești); biserica de lemn „Sf. Ierarh Luca” și amplasamentele din satele Covurlui și Ceadâr (raionul Leova).

○ *Biserici de lemn din județul Botoșani:* „Adormirea Maicii Domnului” (Hilișeu-Crișan), „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” sau „Sfinții Voievozi” (Cristești), „Schimbarea la față” satul Schitul Maici, comuna Cristești, Horlăceni, Corjăuți, „Schimbarea la Față” (Schit-Orășeni), „Sfântul Nicolae” (Dobrinăuți-Hapăi), „Sfinții Arhangheli” Mănăstirea Agafton, comuna Curtești; Biserica din bârne, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, Mănăstirea Zosin; „Adormirea Maicii Domnului” Brăești, Biserica din bârne acoperite cu pământ, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, Bălășeni/Bălușeni, Cervicești, Căndești, „Sfinții Voievozi” Cotârgaci, comuna Roma; Cristinești, Dorohoi (Biserica Vârgolici), Havârna, Hănești, Ionășeni, Orășeni-Maici, Poiana, Prelipca, Sf. Nicolae Prisăcani, Rădăuți-Prut, „Nașterea Maicii Domnului”, Săucenița, Suharău, Șendriceni, Biserica de Lemn „Adormirea Maicii Domnului” Dorohoi, Talpa, Văculești, Vlădeni, Vorniceni și „Adormirea Maicii Domnului”, Zăicești com. Bălușeni, Biserica de lemn Ipotești în incinta Memorialului Ipotești.

○ *Biserici de lemn din județul Iași:* Băiceni (Cucuteni), Boroșești (Scânteia), Brădicești (Dolhești), Brăești, Ciurbești (Miroslava), Costești, Dobrovăț, Covasna (Costuleni), Dumești, Fedeleșeni (Strunga), Homița (Cristești), Iepureni (Andrieșeni), Ipatele, Jigoreni (Țibănești), Larga-Jijia (Movileni), Mădârjac, Mădârjești (Bălțați), Mănăstirea (Dagâța), Miroslăvești, Obrijeni (Popești), Păușești (Dumești), Poiana (Deleni), Popești, Rădeni (Roșcani), Roșcani (Popești), Sinești, Stolnicenii-Prăjescu, Suhuleț (Tansa), Șcheia, Vălenii (Țibănești), Verșeni (Miroslăvești), Vorovești (Miroslava) și Zlodica (Ceplenița) (Iași, județul Iași). Totodată, mun. Iași se înscrie bine în acest traseu și cu alte lăcașe de cult cunoscute (dar nu din lemn), care au o importanță culturală și de patrimoniu majoră: Biserica „Sf. Nicolae Domnesc”

(1491, conform atestării documentare, este cea mai veche biserică ortodoxă din Iași), Mănăstirea Golia (1546), Mănăstirea Galata (1577), Mănăstirea Frumoasa (1584), Mănăstirea Bârnova (1626), Mănăstirea Trei Ierarhi (1639), Mănăstirea Cetățuia (1672). Pe lângă elemente de patrimoniu monahal și bisericesc, împrejurimile Iașului în lungul Prutului pot fi văzute alături de bisericile din secolul XVIII și vestigii din epoca fierului (Costulenii, Cozia, și Prisăcanii ce formează un traseu istoric spre Huși).

○ *Biserici de lemn din județul Vaslui:* biserica de lemn "Sf. Nicolae" (a fostului schit Strâmba, Puiești), biserica de lemn "Sf. Gheorghe" (a fostului schit Lipovăț), biserica de lemn "Sf. Nicolae" (a fostului schit Orgoieștii Noi, Lipovăț), biserica "Adormirea Maicii Domnului" (Rebricea), biserica de lemn "Adormirea Maicii Domnului" (Pogana), biserica "Nașterea Maicii Domnului" (Codăești). La acestea se adaugă bisericile din lemn din localitățile Armășeni (Bunești-Averești), Armășoaia (Pungești), Băbușa (Băcești), Bălești (Cozmești), Bogdănești, Bogești (Pogana), Boțoaia (Dănești), Buhăești (Vulturești), Butucăria (Zăpodeni), Căpușneni (Lipovăț), Căzănești (Negrești), Cârja (Murgeni), Cârjoani (Pogana), Cârțibași (Bogdănița), Cepești (Bogdănița), Cetățuia (Puiești), Ciofeni (Zpodeni), Corodești (Gherghești), Coșești (Ivănești), Cotic (Todirești), Cozmești, Curteni (Oltenești), Dobroslovești (Zăpodeni), Dragomirești, Draxeni (Rebricea), Drăgești (Todirești), Dumbrăveni (Gârceni), Dumești, Fântânele (Puiești), Gârceni, Grăjdeni (Frintăteni), Grumezoaia (Dimitrie Cantemir), Hoceni, Ivănești, Lipovăț, Mălășteni, Mănăstirea (Delești), Mircești (Tăcuta), Munteniești (Ștefan cel Mare), Obârșeni (Voinești / Vinderei), Orgoiești (Bogdănești), Oșești, Pârvești (Costești), Pogana, Popești (Micilești), Puiești, Rafaila, Rădușeni (Delești), Schineni (Murgeni), Similișoara (Bogdana), Sofronești (Todirești), Stâncășeni (Voinești), Șiscani (Hoceni), Stioborăni (Solești), Tanacu, Telejna (Zăpodeni), Trohan (Gârceni), Țibăneștii Buhlii (Băcești), Valea lui Bosie (Tătărăni), Văleni, Văleni (Pădureni), Vetrișoaia, Vlădești (Bogdănești), Voinești și Zăpodeni.

Deficiențe și discrepanțe:

- Starea avansată de degradare fizică a multor biserici de lemn din mediul rural (inclusiv ruine sau pierderi totale ale unor lăcașuri), cauzată de lipsa fondurilor de întreținere și de nerespectarea tehnicilor tradiționale de reparație.
- Discrepanțe majore între infrastructura turistică dezvoltată în județele din România (Botoșani, Iași, Vaslui) și izolarea sau lipsa semnalizării rutier-turistice a bisericilor de lemn din raioanele Văii Prutului Mijlociu din Republica Moldova.
- Lipsa personalului de ghidaj local și a materialelor de interpretare turistică bilingve (panouri explicative, pliante, ghiduri digitale) la majoritatea monumente sacre din lemn.

Soluții de depășire:

- ✓ Accesarea fondurilor europene destinate conservării patrimoniului cultural și a proiectelor de cooperare transfrontalieră (Interreg NEXT) pentru restaurarea de urgență a bisericilor vulnerabile.
- ✓ Crearea unui inventar digital unic (harta interactivă transfrontalieră) care să integreze toate bisericile de lemn de pe ambele maluri ale Prutului, dotate cu coduri QR și descrieri istorice.
- ✓ Implicarea comunităților parohiale și a autorităților locale în formarea unor custozii locali și facilitarea accesului controlat pentru turiști.

Acțiuni strategice de aderare la Ruta transfrontalieră și scalarea la nivelul unei rute culturale europene:

- ✓ Consolidarea parteneriatului transfrontalier pentru patrimoniul ecleziastic din lemn, crearea unei alianțe între autoritățile locale din Republica Moldova și din România (Botoșani, Iași, Vaslui) pentru gestionarea unitară a rutei bisericilor de lemn.
- ✓ Standardizarea infrastructurii de vizitare și siguranță, montarea de panouri informative bilingve la standarde europene și amenajarea de căi de acces către bisericile izolate.
- ✓ Elaborarea Dosarului de acreditare europeană, parcurgerea etapelor tehnice de inventariere științifică, cartografiere și promovare în conformitate cu rigorile Consiliului Europei pentru recunoașterea rutei drept Itinerar Cultural European.

- ✓ Dezvoltarea produselor de turism cultural și spiritual, lansarea unor pachete de turism religios și de drumeție culturală (ex. „Drumul Bisericii de Lemn de pe Prut”), însoțite de campanii de marketing digital și evenimente tematice anuale dedicate meșteșugului lemnăritului și sculpturii în lemn.

3.2.3 Ruta Conacelor Boierești

Ruta valorifică moștenirea arhitecturală, peisagistică și memorială a curților boierești și a caselor nobiliare de pe ambele maluri ale Prutului Mijlociu. Traseul reflectă evoluția aristocrației moldovenești, a vieții de conac, a arhitecturii eclectice, neoclase sau neoromânești, precum și legăturile profunde dintre marile familii boierești care au administrat aceste domenii de-a lungul veacurilor.

Categoriile principale de obiective introduse în această rută: conace și curți boierești istorice, unele restaurate și transformate în muzee sau centre culturale, altele aflate în paragină sau conservate parțial; parcuri dendrologice istorice și ansambluri de moșie cu elemente de arhitectură peisagistică; case memoriale ale unor scriitori, oameni politici, savanți sau domnitori legați de istoria aristocrației locale (ex. reședințe și conace ale unor personalități de talie națională); necropole familiale și cavouri boierești.

Participanți la ruta transfrontalieră din Republica Moldova și România pot fi: autorități publice locale, muzee și administrații care gestionează patrimoniul conacelor și caselor memoriale; Consilii județene, municipii și instituții culturale din județele Botoșani, Iași și Vaslui, care integrează o rețea vastă de case boierești, conace restaurate (ex. Ruginoasa, Miclăușeni) și muzee memoriale.

Atracții din Valea Prutului Mijlociu relevante Rutei transfrontaliere

Aderarea la această rută transfrontalieră oferă o șansă unică de reabilitare și punere în valoare a patrimoniului arhitectural rural și urban, adesea marginalizat. Avantajele majore constau în crearea unui produs turistic unificat transfrontalier, atragerea de fonduri europene pentru restaurarea monumentelor istorice degradate, stimularea turismului cultural și creșterea vizibilității internaționale prin racordarea la standardele rețelelor europene de conace istorice.

Caracteristica generală a situației atracțiilor Prutului de Mijloc: situația este diferită și disproporționată teritorial: alături de ansambluri monumentale excepționale, excelent conservate și integrate în circuite turistice (Palatul Sturza de la Miclăușeni, Palatul Alexandru Ioan Cuza de la Ruginoasa, Complexul Manuc Bey din Hîncești), există un număr însemnat de conace și curți boierești aflate în stare precară, degradată sau de ruină totală (precum conacele Cantacuzino din Hîncăuți sau curțile boierești din Sculeni și Ceplenița), care necesită intervenții urgente de salvare.

Conace și curți boierești în Valea Prutului Mijlociu în Republica Moldova:

- Conacul lui Krupenski (Corjeuți, raionul Briceni)
- Conacul Rosetti-Roznovan (Lipcani, raionul Briceni)
- Conacul Lisovski (Criva, raionul Briceni)
- Conacul Krupenski cu parc dendrologic (Pavlovca, raionul Briceni)
- Conacul Ponse cu parcul (Glodeni, raionul Glodeni)
- Conacul Buznea cu parcul și poarta cu blazon (Ciuciulea, raionul Glodeni)
- Cavoul familiei Leonard (Limbenii Noi, raionul Glodeni)
- Conacul Cantacuzino (Hîncăuți, raionul Edineț)
- Conacul Vasile Stroescu (Brînzeni, raionul Edineț)

- Fostul conac Cozițin, actuala Primărie (Edineț, raionul Edineț)
- Conacul Stremiadi (Șofrîncani, raionul Edineț)
- Conacul Cantacuzino (Poiana, raionul Edineț)
- Complexul boieresc cu moșie și parc dendrologic (Stolniceni, raionul Edineț)
- Conacele familiei Rîșcanu (Rîșcani, raionul Rîșcani)
- Conacul boierului Ciolacu (Pîrjota, raionul Rîșcani)
- Ruinele Conacului și Curtea boierului Cîmpoieș (Sculeni, raionul Ungheni)
- Moșiile familiilor Vîrzari și Șendrea (Vîrzărești, raionul Nisporeni)
- Conacul familiei Palli (Dolna, raionul Nisporeni)
- Conacul familiei Ralli (Iurceni, raionul Nisporeni)
- Conacul cu parc dendrologic al lui P. Cazimir (Milești, raionul Nisporeni)
- Conacul familiei S. Gonata (Zberoaia, raionul Nisporeni)
- Casa scriitorului Grigore Adam (Bălănești, raionul Nisporeni)
- Complexul Manuc Bey (Hîncești, raionul Hîncești)
- Curtea Domnească Al. Lăpușeanu (Lăpușna, raionul Hîncești)
- Conacul familiei Buiuciu / Buicliu și Biserica „Sf. Nicolae” (Tigheci, raionul Leova)

Conace și curți boierești în Valea Prutului Mijlociu în România:

- Conacul Balș (mun. Botoșani)
- Casa Ciomac Cantemir, Casa Silion, Casa Goilav, Casa Bolfosu, Casa Văsescu, Casa Sofian, Casa Buicliu, Casa Sofian-Arapu, Casa Sommer, Casa Ciulei, Casa Ursianu-Fischer, Casa Moscovici, Casa Manole etc. (mun. Botoșani)
- Conacul Mavrocordat (s. Dângeni, județul Botoșani)
- Conacul Eduard Burbor (s. Dersca, județul Botoșani)
- Conacul Alexandrescu (s. Guranda, com. Durnești, județul Botoșani)
- Conacul Rosetti (s. Ionășeni, com. Vîrfu Câmpului, județul Botoșani)
- Conacul Urșianu (s. Mihălășeni, județul Botoșani)
- Conacul Ion Pillat (s. Miorcan, i com. Rădăuți-Prut, județul Botoșani)
- Casa Grigore Antipa (or. Darabani, județul Botoșani)
- Casa Manolache Iorga (or. Darabani, județul Botoșani)
- Casa Teodor Balș (or. Darabani, județul Botoșani)
- Casa Ciopec, (or. Dorohoi, județul Botoșani)
- Casa cneazului Moruz, (or. Dorohoi, județul Botoșani)
- Casa Costache Enescu (or. Dorohoi, județul Botoșani)
- Conacul Palade Vasiliu (s. Podriga, com. Drăgușeni, județul Botoșani)
- Conacul Ratoș (s. Săveni, județul Botoșani)
- Conacul Haret (s. Vlădeni, com. Corlăteni, județul Botoșani)
- Conacul Miclescu (s. Călinești, com. Bucecea, județul Botoșani)
- Palatul Culturii, mun. Iași
- Palatul Domnitorului Alexandru Ioan Cuza, mun. Iași
- Casa vornicului Alecsandri, mun. Iași
- Palatul Neuschotz, mun. Iași
- Casa memorială Vasile Pogor, mun. Iași
- Casa memorială Mihail Kogălniceanu, mun. Iași
- Palatul Roset-Roznovanu, mun. Iași
- Palatul Mihai Sturza, mun. Iași
- Casa cronicarului Ion Neculce (Prigoreni, județul Iași)
- Ansamblul Palatului lui Alexandru Ioan Cuza (Ruginoasa, județul Iași)
- Casa memorială Vasile Alecsandri (Mircești, județul Iași)
- Ruinele Hanului și Ansamblul conacului Cantacuzino-Pășcanu (s. Ceplenița, județul Iași)

- Conac (s. Ciocârleşti, com. Scânteia, județul Iași)
- Ansamblul conacului Cantacuzino-Deleanu (com. Deleni, județul Iași)
- Ansamblul curții boierești Crupenschi (s. Feredeni, com. Deleni, județul Iași)
- Fostele case boierești ale familiei Costin (s. Drăgușeni, județul Iași)
- Casele familiei Negruzzi (s. Lunca Prutului, com. Trifești, județul Iași)
- Castelul Sturza (s. Miclăușeni, com. Butea, județul Iași)
- Casa Sturza (s. Miroslava, județul Iași)
- Casele logofătului Costache Ghica (s. Onești, com. Plugari, județul Iași)
- Palatul și ansamblul conacului Cantacuzino-Pășcanu (s. Popești, com. județul Iași)
- Conacul Rosetti-Solescu (Solești, județul Vaslui)
- Conacul "Constantin Corbu" Mălăiești (Vutcani, județul Vaslui)
- Conacul Roset-Balș (Codăești, județul Vaslui)
- Casa Sima, Casa Arbore, Casa Negură, Casa Greceanu, Casa Sturdza – Muzeul „Vasile Pârvan”, Casa Iancu Berea – Muzeul eparhial, Casă egumenească de la Fâstâci, județul Vaslui
- Conacul Lambrino (s. Butucăria, com. Zăpodenii, județul Vaslui)
- Conacul Emil Racoviță (s. Emil Racoviță, com. Dănești, județul Vaslui)
- Ansamblul conacului Dimachi-Arghiropol (s. Gugești, com. Boțești, județul Vaslui)
- Casa Adam Mitache (Muzeul Municipal) mun. Huși
- Casa Mavrocordat – Palatul Copiilor (mun. Vaslui)
- Conacul Sturdza (s. Tăcuta, județul Vaslui).

Deficiențe și discrepanțe:

- Starea avansată de degradare a numeroase conace din mediul rural, cauzată de decenii de abandon, lipsă de finanțare sau neclarități legate de statutul juridic al proprietății.
- Discrepanța majoră de infrastructură între marile ansambluri urbane sau restaurate complet (Palatul Ruginoasa, Manuc Bey) și conacele izolate din sate, lipsite de drumuri de acces adecvate și utilități turistice.
- Lipsa unui management integrat al rutei și a unui marketing turistic transfrontalier unificat care să conecteze obiectivele mai puțin cunoscute din Republica Moldova cu cele puternic promovate din județele Botoșani, Iași și Vaslui.

Soluții de depășire:

- ✓ Accesarea fondurilor europene structurale și a programelor de cooperare transfrontalieră (Interreg) dedicate reabilitării patrimoniului arhitectural istoric.
- ✓ Crearea unui parteneriat public-privat pentru concesionarea responsabilă a conacelor degradate către investitori care să le redea circuitului turistic (boutique-hoteluri, case de oaspeți, ateliere meșteșugărești).
- ✓ Implementarea unui sistem digital integrat de promovare (aplicație mobilă, audioghiduri comune și panotaj bilingv standardizat) pentru întreaga rută transfrontalieră a conacelor.

Acțiuni strategice de aderare la Ruta transfrontalieră și scalarea la nivelul unei rute culturale europene:

- ✓ Audit tehnic și juridic, inventarierea juridică și tehnică a tuturor conacelor de pe ambele maluri ale Prutului Mijlociu pentru clarificarea regimului de proprietate și stabilirea gradului de urgență a intervențiilor de restaurare.
- ✓ Crearea unei structuri de tip Destination Management Organization (DMO) transfrontalieră care să gestioneze standardele de calitate, semnalizarea rutieră turistică și agenda comună de evenimente (ex. „Noaptea Europeană a Conacelor”).

- ✓ Dezvoltarea produsului turistic integrat, proiectarea unor pachete turistice tematice transfrontaliere (ex. „Drumul Conacelor cărturarilor și aristocrației din Moldova”) care să combine vizitarea palatelor și vechilor reședințe cu degustări de vinuri locale și gastronomie tradițională boierească.
- ✓ Elaborarea și depunerea documentației pentru recunoașterea oficială a rutei ca Itinerar Cultural European, prin îndeplinirea standardelor de cercetare științifică, valorificare durabilă, turism cultural responsabil și schimburi culturale active între comunitățile locale din Republica Moldova și România.

3.2.4 Ruta turistică „Drumul Vechi Moldovenesc”

Ruta valorifică rețeaua istorică de trasee terestre, rute comerciale și artere strategice care au legat de-a lungul secolelor centrele politice, târgurile și vămile Țării/Principatului Moldovei. Cunoscut și sub denumirea de „Drumul Mare al Moldovei” sau variante adiacente documentate în surse istorice, acest traseu cartografiază vechile căi de tranzit comerciale și militare utilizate de negustori, oștiri și călători străini. Traseul poate funcționa ca un liant transfrontalier între Republica Moldova și România, reconectând spațiile istorice străbătute de comerțul medieval și de campaniile militare de altădată (ex. între Polonia și Turcia, Rusia kieveană și Ungaria etc).

Categoriile principale de obiective introduse în această rută: segmente de drumuri istorice și culuare de tranzit conservate (ex. calea Hotin–Bălți, axa Iași – Țuțora – Lăpușna, ruta Costești–Movilău, „Drumul boierilor” din Fălciu spre din Codrii Tigheciului); puncte de reper memoriale, pietre de temelie, microtoponime și vetre legate de legendele haiducilor sau ale căpitanilor de oști (cum este locul „Baba Novac” de lângă Cobani); vechile vaduri de trecere a Prutului, noduri de comunicație și culuare comerciale istorice (culuarul Huși–Stănițești–Fălciu–Prut); localități atestate documentar încă din secolul al XV-lea care au servit drept puncte de popas sau repere pe marile artere de circulație (ex. Vărzărești, 1420).

Participanți la ruta transfrontalieră din Republica Moldova și România pot fi: autorități publice locale și muzee (din raioanele Briceni, Glodeni, Rîșcani, Ungheni, Nisporeni, Hâncești și Leova), pe teritoriul cărora se păstrează urme ale vechilor drumuri comerciale și obiective asociate); instituții și unități administrativ-teritoriale din județele care gestionează segmentele istorice ale culuarelor comerciale spre Lipcani, Bălți, Lăpușna, Fălciu, Bârlad, Galați și vadurile Prutului.

Atracții din Valea Prutului de Mijloc relevante Rutei transfrontaliere

Aderarea la această rută ofera Văii Prutului Mijlociu șansa de a scoate din anonimit vestigile rutiere medievale, transformând infrastructura de transport istoric într-o resursă de turism activ (drumeții, cicloturism pe trasee istorice). Totodată, deschide accesul la fonduri europene de preaderare și transfrontaliere, facilitând integrarea patrimoniului rutier moldovenesc în rețeaua marilor drumuri culturale europene recunoscute de Consiliul Europei.

Caracteristica generală a situației atracțiilor Prutului de Mijloc: atracțiile aici au un caracter predominant de situri memoriale, trasee topografice păstrate în memoria colectivă și tronsoane naturale de drumuri vechi. Ele necesită o activitate de marcare, cercetare arheologică și punere în valoare digitală, având în vedere că multe dintre ele s-au contopit cu infrastructura modernă sau sunt vizibile doar sub formă de urme ale reliefului și mențiuni documentare.

Atracții și obiective cu potențial turistic:

Drumuri istorice:

- ✓ Hotin – Bălți
- ✓ Ștefănești - Costești–Movilău;

- ✓ Cotnari – Iași – Țuțora – Lăpușna – Tighina – Cetatea Albă
 - ✓ „Drumul boierilor” (vechi drum care traversează Codrii Tigheciului spre Prut);
 - ✓ Huși–Stănileşti–Fălciu–Prut;
 - ✓ Huși – Valea Elanului – Găgești – Giurcani spre Fălciu, Bârlad și Galați.
- Vetre vechi:*
- ✓ piatra de hotar și locul numit „Baba Novac” (Cobani, raionul Glodeni).
 - ✓ localitatea Vărzărești atestată istoric în 1420 pe vechiul drum comercial (raionul Nisporeni).

Deficiențe și discrepanțe:

- Vizibilitatea redusă în teren a segmentelor de drumuri vechi, multe dintre acestea fiind acoperite de vegetație sau afectate de lucrări agricole și de modernizare a infrastructurii rutiere actuale.
- Lipsa unor panouri informative dedicate istoriei comerțului și a căilor de comunicație medievale în punctele-cheie ale rutei.
- Absența unui produs turistic integrat în trasee de drumeții tematice transfrontaliere bazat pe vechile drumuri comerciale.

Soluții de depășire:

- ✓ Realizarea unor hărți digitale interactive și a unor ghiduri GPS pentru drumeții și cicloturism care să suprapună vechile rute comerciale pe relieful actual.
- ✓ Amplasarea de indicatoare rutiere și panouri turistice bilingve în zonele de intersecție cu fostele drumuri istorice.
- ✓ Demararea unor parteneriate între muzee și universități pentru cercetarea arheologică preventivă a vechilor hanuri și puncte de vamă dispărute.

Acțiuni strategice de aderare la Ruta transfrontalieră și scalarea la nivelul unei rute culturale europene:

- ✓ Cartografierea și protecția patrimoniului căilor de comunicație, realizarea unei inventarii tehnice și științifice a segmentelor de drum istoric conservate pe ambele maluri ale Prutului și includerea acestora în regimul de protecție locală.
- ✓ Dezvoltarea infrastructurii de agrement activ prin amenajarea unor trasee ecologice, de cicloturism și drumeție pe culcușurile de tranzit spre vadurile Prutului.
- ✓ Crearea portalului digital transfrontalier, implementarea unei platforme web unificate care să prezinte istoricul comerțului medieval, al vămilor și al marilor călători care au bătătorit aceste drumuri.
- ✓ Pregătirea dosarului pentru itinerar cultural european, alinierea standardelor de promovare, semnalizare și conservare la cerințele Consiliului Europei pentru recunoașterea oficială a rutei la nivel european.

3.2.5 Alte inițiative naționale pentru Rute turistice transfrontaliere și europene

Sunt mai multe inițiative naționale și transfrontaliere care au potențialul de a crește la nivelul unor Rute culturale europene recunoscute internațional. Mai jos sunt prezentate câteva teme ce sunt relevante ca produse turistice potențiale, au o valoare patrimonială documentată și o dimensiune transnațională recunoscută, astfel încât au capacitatea de a deveni parte a rețelei culturale europene. Unele dintre acestea sunt înscrise în listele UNESCO (ex. Colindatul în ceată de bărbați, Tehnicile tradiționale de realizare a scoarței, Mărțișorul, Cămașa cu altiță, Cobza), care confirmă valoarea elementelor de patrimoniu cultural imaterial, altele sunt partea a rutelor transfrontaliere moldo-române cu patrimoniu din Valea Prutului de Mijloc (ex. Ruta Ștefan cel Mare, Ruta gastronomică, Ruta bisericilor din lemn, etc), iar aceste recunoașteri pot servi ca un punct de start pentru scalarea lor la nivelul unor Rute culturale europene (cu acțiuni prevăzute la OS 4). Scalarea va ținti extinderea

cooperării între țări, identificarea unor valori commune localizate în zona Prutului Mijlociu și construirea unui program european de cercetare, conservare, educație și turism cultural.

Ruta Mărțișorului și a tradițiilor de primăvară. Tema are o valoare patrimonială bine documentată și o dimensiune europeană deja demonstrată prin înscrierea în 2017, pe Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial al umanității UNESCO, a practicilor culturale asociate zilei de 1 martie. Dosarul multinațional reunește Republica Moldova, România, Bulgaria și Macedonia de Nord și documentează tradiția confecționării, oferirii și purtării firelor împletite alb-roșu, alături de practici comunitare care marchează trecerea de la iarnă la primăvară. Valoarea temei rezultă din transmiterea intergenerațională, simbolismul comun și diversitatea manifestărilor locale. Din perspectivă turismului cultural tema poate integra ateliere meșteșugărești, muzee etnografice, târguri, festivaluri și programe educaționale. Potențialul de scalare este ridicat, deoarece există deja cooperare internațională și o bază patrimonială recunoscută. Pentru a deveni o Rută Culturală a Consiliului Europei, inițiativa trebuie să constituie o rețea europeană care să interpreteze comparativ tradițiile de primăvară, ritualurile de reînnoire și simbolurile de protecție din mai multe țări.

Ruta tradițiilor de iarnă. Cea mai vizibilă și documentată bază pentru această temă deja e cunoscută prin „Colindatul de ceată bărbătească”, înscris în 2013 în patrimoniul cultural imaterial UNESCO printr-un dosar comun al Republicii Moldova și României. Acesta documentează pregătirea cetelor, transmiterea repertoriului, colindatul din ajunul Crăciunului și rolul ritualului în coeziunea comunitară și afirmarea identității locale. Această recunoaștere confirmă valoarea transfrontalieră a colindatului, dar nu acoperă bineînțeles toate tradițiile de iarnă, la fel cum nu certifică existența unei rute turistice europene. Pentru dezvoltare, tema poate include, pe baza inventarierii și documentării comparative, colinde, jocuri cu măști, obiceiuri de Anul Nou, cete tradiționale (pe anumite specializări), costume și instrumente muzicale specifice. Potențialul de scalare este ridicat, cu condiția extinderii parteneriatelor către alte țări europene în care există tradiții comparabile, precum și a elaborării unui program comun de cercetare, transmitere a patrimoniului și încadrearea în produse de turism cultural. Republica Moldova și România ar putea prin Valea Prutului de Mijloc să constituie nucleul inițial al rețelei.

Ruta bucătăriei locale. Gastronomia tradițională reprezintă un patrimoniu viu, legat de produsele locale, tehnicile de preparare, ritualurile de ospitalitate, calendarul agricol și diversitatea culturală a comunităților. Un argument concret pentru dezvoltarea turistică este Ruta Gastronomică Transfrontalieră România–Republica Moldova, lansată oficial în noiembrie 2025. Aceasta conectează peste 50 de obiective de pe ambele maluri ale Prutului: 25 de obiective din 17 raioane ale Republicii Moldova și 30 din Regiunea de Nord-Est a României. Traseul valorifică atât bucătăria națională, cât și tradițiile gastronomice ale comunităților etnice. Existența acestei rute demonstrează că tema are deja o bază operațională și parteneriate transfrontaliere, astfel încât prioritatea este consolidarea și extinderea ei în Valea Prutului de Mijloc (ex. zeama cu bulughene și sărbușca, șurpa din miel, borș holtei, curban din miel, calbaș, sarmale cu urdă, sarmale minuscule de Tartaul, salata cu hrișcă, bigus, lipie (pâine cu jumeri), turta cu juflă, alivancă, plăcintă cu sfeclă de zahăr, ghiozmele, plăcinta rufoasă, milina, bannița, dulceață din ardei iuți, cvasul de casă, etc). Potențialul de scalare este bun, dacă ruta gastronomică bilaterală este extinsă prin parteneriate cu alte țări, dezvoltând un concept european coerent în jurul patrimoniului alimentar, al diversității regionale și al practicilor culinare sustenabile.

Ruta instrumentelor tradiționale. Tema are deja un element de patrimoniu important înscris (în baza dosarului comun a Republicii Moldova și României) pe Lista reprezentativă UNESCO din 2025 – Cobza, cunoștințe, abilități și muzică tradițională. Recunoașterea vizează atât instrumentul, cât și cunoștințele de confecționare, deprinderile de interpretare și transmiterea tradiției muzicale. Pentru o rută turistică, tema poate fi extinsă prin conectarea lutierilor, interpreților, ansamblurilor folclorice,

muzeelor, colecțiilor de instrumente, școlilor de muzică și festivalurilor. O abordare europeană ar trebui să evidențieze specificul cobzei, relațiile sale cu alte instrumente tradiționale cu coarde și cu diversitatea muzicilor populare europene. Potențialul de scalare este bun, deoarece există o bază bilaterală documentată. Totuși dezvoltarea unei Rute Culturale a Consiliului Europei ar necesita identificarea unor parteneri din cel puțin încă o țară, cercetare comparativă și un program comun de conservare, creație și educație muzicală.

Ruta horei și a dansului popular. Dansurile tradiționale constituie o expresie a memoriei comunitare, a identității locale și a sociabilității, fiind legate de sărbători, nunți, ritualuri și manifestări publice. Ca reper documentat, UNESCO a înscris în 2015 Dansurile feciorilor din România, însă această recunoaștere privește doar un element specific din România și nu reprezintă bineînțeles o înscriere a horei moldovenești. În Republica Moldova pentru dezvoltarea temei sunt necesare inventarierea formelor de horă și a altor dansuri tradiționale, documentarea comunităților și a repertoriilor din Valea Prutului Mijlociu (ex. „Hora de la Prut”, Festivalul tradițiilor „Sânziene Unghenene” etc), identificarea ansamblurilor și coreografiilor locale și stabilirea legăturilor istorice și culturale cu tradiții similare din alte țări. Potențialul de scalare este bun, inclusiv pentru depunerea unui dosar comun la UNESCO. Pentru a fundamenta certificarea unei Rute culturale europene este necesară atât prezentarea scenică a horelor și dansurilor locale transmise între generații, dar în special o interpretare comparativă a funcțiilor lor sociale în diferite țări și a rolului lor în viața comunităților europene.

Ruta meșteșugurilor textile. Tema este una transfrontalieră și dispune de una dintre cele mai consistente baze documentate: în 2016 UNESCO a înscris Meșteșugul tradițional al covoarelor de perete în România și Republica Moldova, iar în 2022 a recunoscut Arta cămășii cu altiță – element de identitate culturală în România și Republica Moldova. Ambele dosare confirmă valoarea cunoștințelor și tehnicilor transmise între generații, rolul comunităților și legătura dintre obiectele textile, identitate, simbolism și practici sociale. Aceste elemente oferă o argumentare bună pentru o rută care să conecteze ateliere de țesut și brodat, meșteri populari, muzee, colecții etnografice, centre de instruire și evenimente dedicate portului și textilelor tradiționale. Extinderea la nivel european va include și alte tradiții textile documentate, păstrând vizibile particularitățile fiecărei regiuni și țări. Potențialul de scalare este ridicat, datorită recunoașterii internaționale și cooperării deja existente între Republica Moldova și România; principala necesitate este extinderea rețelei și dezvoltarea unui program european comun de cercetare, transmitere a meșteșugurilor și includerea în programe de turism cultural.

Astfel, temele analizate mai sus au un potențial real de valorificare turistică, dar se află în stadii diferite de maturitate. Mărțișorul, colindatul, cobza și meșteșugurile textile beneficiază de recunoașteri UNESCO care documentează valoarea patrimoniului și, în mai multe cazuri, cooperarea transfrontalieră. Gastronomia dispune deja de o rută turistică bilaterală moldo-română promovată, în timp ce tema horei și a dansului popular necesită o documentare comparativă mai amplă pentru a fundamenta dimensiunea europeană. Aceste argumente însă nu sunt suficiente pentru certificarea de către Consiliul Europei. Conform criteriilor programului, o Rută Culturală a Consiliului Europei trebuie să promoveze o temă relevantă pentru cel puțin trei țări, susținută prin cercetare multidisciplinară, o rețea transnațională cu statut juridic și un program multianual de activități în domeniile patrimoniului, educației, schimburilor culturale și turismului sustenabil. Deaceia strategia este selectarea temelor cu cea mai bună argumentare documentată și promovarea unor parteneriate pentru dezvoltarea de rețele europene tematice, în care Valea Prutului Mijlociu să devină un teritoriu activ de implementare (inclusiv interpretare, conservare și promovare a patrimoniului cultural comun).

4. Concluzii privind potențialul Văii Prutului Mijlociu de aderare la RCE

Analiza diagnostic de mai sus evidențiază faptul că Valea Prutului Mijlociu dispune de un potențial patrimonial și turistic deosebit și divers, poziționare bună transfrontalieră, densitatea obiectivelor culturale, diversitatea patrimoniului natural și existența unor tradiții, meșteșuguri și produse gastronomice autentice. Poziționarea pe axa Prutului, conectivitatea cu Iașiul și accesul la infrastructura europeană creează premise favorabile pentru dezvoltarea unor produse turistice transfrontaliere. Oportunitățile externe creează aici premise semnificative pentru accesarea de Rute Culturale Europene, programe europene de finanțare pentru dezvoltarea turismului cultural și experiențial, produse culturale integrate și cooperarea cu instituții academice, care pot transforma patrimoniul dispersat într-un sistem coerent de destinație.

În același timp, principala problemă este capacitatea insuficientă de organizare, integrare, promovare și valorificare a resurselor și nu lipsa acestora. Lipsesc o structură permanentă de guvernare transfrontalieră, o identitate teritorială comună, produse turistice funcționale și o cooperare instituționalizată între cultură, turism, educație și mediul economic. Aceste deficiențe sunt amplificate de infrastructura turistică limitată, digitalizarea redusă, promovarea insuficientă, lipsa personalului calificat și degradarea unor obiective de patrimoniu. Principalele riscuri sunt reprezentate de degradarea patrimoniului, depopularea comunităților, reducerea finanțărilor, instabilitatea geopolitică, fragmentarea administrativă și lipsa specialiștilor. În consecință, dezvoltarea zonei Prutului de Mijloc presupune trecerea de la valorificarea punctuală a unor obiective la o abordare integrată, transfrontalieră și instituționalizată. Soluții propuse în strategie pentru provocările identificate sunt generalizate mai jos, inclusiv:

- ✓ Crearea unei structuri permanente de guvernare transfrontalieră pentru patrimoniul și turismul din Valea Prutului Mijlociu.
- ✓ Asumarea acestei strategii comune de dezvoltare a Văii Prutului Mijlociu.
- ✓ Crearea și promovarea brandului comun „Prutul de Mijloc”.
- ✓ Definirea unor teme culturale europene comune, fundamentate științific.
- ✓ Realizarea unei baze de date transfrontaliere comune a patrimoniului material (cultural, natural) și imaterial (tradiții, obiceiuri, ritualuri, tehnici și cunoștințe tradiționale, dansuri, festivaluri, evenimente, etc).
- ✓ Uniformizarea metodologiilor de inventariere, documentare și interpretare a patrimoniului pe ambele maluri ale Prutului.
- ✓ Elaborarea unor trasee culturale transfrontaliere integrate.
- ✓ Crearea unor pachete turistice de tip „o zi la Ungheni”, „weekend în Valea Prutului” și circuite tematice transfrontaliere, conectate la Rutele Culturale Europene.
- ✓ Integrarea patrimoniului cultural cu natura, gastronomia, vinul, meșteșugurile și turismul lent.
- ✓ Dezvoltarea și promovarea drumețiilor și a traseelor cicloturistice transfrontaliere.
- ✓ Crearea unor centre de vizitare în punctele turistice cu patrimoniu important.
- ✓ Digitalizarea patrimoniului prin coduri QR, aplicații mobile, ghiduri audio și tururi virtuale.
- ✓ Realizarea unei platforme digitale comune pentru promovarea patrimoniului și produselor turistice.
- ✓ Dezvoltarea semnalisticii turistice multilingve și a sistemelor unitare de orientare.
- ✓ Prioritizarea obiectivelor de patrimoniu aflate în stare de degradare pentru conservare și restaurare.
- ✓ Crearea unui program comun de instruire și calificare a personalului din turism și HoReCa.
- ✓ Dezvoltarea competențelor APL în managementul patrimoniului, turismului și proiectelor europene.
- ✓ Crearea unor mecanisme pentru implicarea tinerilor și comunităților locale în protejarea patrimoniului viu.
- ✓ Consolidarea cooperării dintre APL, instituții culturale, universități, ONG-uri, GAL-uri și mediul de afaceri.
- ✓ Dezvoltarea unei strategii comune de promovare și marketing digital pe piețele naționale și europene.
- ✓ Pregătirea unor proiecte comune pentru Interreg, Interreg NEXT și alte programe europene.

- ✓ Dezvoltarea parteneriatelor cu Rutele Culturale Europene și rețelele europene de patrimoniu.
- ✓ Crearea unui portofoliu comun de evenimente culturale transfrontaliere.
- ✓ Sprijinirea antreprenoriatului local pentru dezvoltarea serviciilor de cazare, agrement, gastronomie și experiențe turistice.
- ✓ Instituționalizarea cooperării dintre România și Republica Moldova prin acorduri și parteneriate multianuale, nu doar prin proiecte temporare.
- ✓ Crearea unui mecanism comun pentru monitorizarea stării patrimoniului și a rezultatelor dezvoltării turistice.
- ✓ Diversificarea surselor de finanțare pentru reducerea dependenței de finanțarea europeană și proiectele individuale.
- ✓ Promovarea Văii Prutului Mijlociu ca destinație transfrontalieră de patrimoniu, natură și experiențe autentice.

4.1 Analiza SWOT a Văii Prutului Mijlociu

Puncte forte (Strengths)	Puncte slabe (Weaknesses)
• Poziționare transfrontalieră strategică pe axa Prutului, cu patrimoniu comun. • Poziționare la frontiera estică a Uniunii Europene, cu potențial de conectare la rețele europene. • Conectivitate rutieră și feroviară directă între Ungheni și Iași, România. • Accesibilitate regională, națională și internațională asigurată inclusiv prin infrastructura aeroportuară și feroviară a Iașului. • Diversitate ridicată a patrimoniului: arheologic, religios, etnografic, industrial, memorial și natural. • Densitate mare de obiective culturale într-un teritoriu relativ compact. • Existența unor monumente-simbol cu valoare europeană, precum Podul Eiffel de la Ungheni. • Existența unor axe culturale istorice cu rezonanță europeană, inclusiv Ruta transfrontalieră cultural-turistică Ștefan cel Mare și Sfânt. • Existența patrimoniului arhitectural tradițional, a bisericilor de lemn și a conacelor boierești. • Patrimoniu natural diversificat și arii naturale de excepție, inclusiv rezervații și situri Natura 2000. • Complementaritate peisagistică și istorică între cele două maluri ale Prutului. • Existența unui patrimoniu imaterial autentic: meșteșuguri, gastronomie, tradiții și obiceiuri. • Diversitatea meșteșugurilor tradiționale: olărit, broderie, țesut, ceramică și alte activități artisanale. • Existența unei oferte gastronomice locale cu grad ridicat de specificitate. • Existența unor curiozități și experiențe turistice distincte: schimbarea roților de tren, covoare, ceramică neagră, crame și bucate locale. • Existența unor instituții culturale active: muzee, palate de cultură, centre și ateliere meșteșugărești.	• Lipsa unei identități teritoriale asumate și promovate sub brandul „Prutul de Mijloc”. • Cooperare insuficientă între cultură, turism, educație și mediul economic, inclusiv pe diferite niveluri (central-local). • Cooperare transfrontalieră sporadică, bazată mai ales pe proiecte și nu pe parteneriate instituționalizate. • Inventarierea și documentarea neuniformă a patrimoniului de pe cele două maluri ale Prutului, inclusiv Registre învechite. • Lipsa unei teme culturale europene formulate și argumentate științific. • Număr redus de produse culturale și turistice transfrontaliere funcționale. • Participare limitată în rețelele europene de patrimoniu și cooperare culturală. • Infrastructură de primire turistică limitată în unele zone rurale și orașe mici, inclusiv număr redus de spații de cazare de capacitate medie și mare. • Servicii turistice conexe insuficient dezvoltate și semnalistică turistică multilingvă insuficientă. • Discrepanțe mari între fluxuri turistice în diferite destinații ale Prutului de Mijloc. • Grad redus de digitalizare a patrimoniului: lipsa aplicațiilor mobile, ghidurilor audio, tururilor virtuale și codurilor QR interactive. • Pachete turistice transfrontaliere insuficient integrate și comercializate. • Promovare turistică insuficientă și lipsa unor materiale promoționale multilingve. • Accesibilitate redusă către unele obiective și infrastructură rutieră deficitară în anumite zone. • Unele obiective și monumente de patrimoniu sunt avariate sau se află în stare avansată de degradare.

- Existența GAL-urilor, ONG-urilor și APL-urilor cu experiență în proiecte europene. - Existența unor evenimente culturale tradiționale care pot fi valorificate turistic și internaționalizate. - Existența unor inițiative locale pentru promovarea patrimoniului și dezvoltarea activităților turistice.	- Lipsa unor strategii turistice coerente și pe termen lung în anumite teritorii. - Insuficiența personalului calificat în muzee, turism și HoReCa, puține instruirii de specialitate. - Capacitate redusă a unor APL în managementul turistic și protecția patrimoniului cultural. - Capacitate redusă de cofinanțare locală a proiectelor de protecție a patrimoniului și activități culturale. - Depopularea și îmbătrânirea comunităților rurale, asociate cu diminuarea implicării generațiilor tinere în păstrarea tradițiilor.
Oportunități (Opportunities)	Amenințări (Threats)
- Integrarea în una sau mai multe Rute Culturale ale Consiliului Europei, promovate activ de autoritățile centrale.. - Accesarea programelor Interreg, ENI/Interreg NEXT și a altor fonduri europene și naționale. - Creșterea interesului european pentru patrimoniul de frontieră și cooperarea interculturală. - Crearea și promovarea unui brand cultural transfrontalier „Prutul de Mijloc”. - Crearea unor produse culturale și turistice integrate: patrimoniu, gastronomie, vin, natură. - Dezvoltarea turismului lent, experiențial și multimodal. - Dezvoltarea traseelor turistice locale, regionale, a zonelor de agrement și sprijinirea antreprenorilor din turism. - Dezvoltarea drumețiilor și a traseelor cicloturistice pe malurile Prutului și crearea unor rute verzi unificate. - Cooperarea cu universități și institute de cercetare pentru fundamentarea științifică a patrimoniului și temelor culturale. - Implicarea comunităților locale în interpretarea și valorificarea patrimoniului, inclusiv prin centre de interpretare și laboratoare de inovare culturală.	- Reducerea finanțărilor europene destinate cooperării transfrontaliere. - Diferențele legislative și administrative dintre România și Republica Moldova, care pot încetini proiectele comune. - Lipsa unei mase critice de specialiști în managementul patrimoniului și cooperarea internațională. - Instabilitatea geopolitică din regiunea estică, cu efecte asupra mobilității și imaginii destinației. - Continuarea depopulării și pierderea patrimoniului viu. - Degradarea patrimoniului construit din lipsa investițiilor. - Fragmentarea intereselor între autoritățile locale și instituțiile implicate, inclusiv cele centrale. - Competiția cu regiuni deja consacrate în cadrul Rutelor Culturale Europene. - Lipsa continuității administrative în urma schimbărilor politice locale. - Comercializarea excesivă a patrimoniului și diminuarea autenticității locale.

4.2 Analiză opțiunilor pentru valorificarea potențialului Văii Prutului de Mijloc

În prezent constatăm că, municipalitățile Iași și Ungheni sunt inițiatorii pentru demersul includerii strategice a Văii Prutului de Mijloc în rutele culturale europene (în cadrul unui proiect cu finanțare europeană), care își propun să conecteze toți actorii interesați pentru o dezvoltare și promovare comună. În acest context, o abordare realistă este ca acești doi parteneri strategici să constituie împreună un nucleu pilot transfrontalier pentru a coordona întregul proces de aderare la rutele culturale europene. De fapt, această tactică e folosită în multe rute culturale europene care au pornit din câteva noduri puternice, care prin inițiativele proprii mai întâi creează un model funcțional și credibil, apoi demonstrează beneficiile concrete a participării în cadrul acestor trasee internaționale, după care invită în parteneriate alți actori regionali și construiesc împreună un ecosistem regional complex în jurul temei Rutei culturale europene.

Această logică e necesar de urmat astfel încât parteneriatul strategic Ungheni-Iași să construiască un prim nucleu operațional transfrontalier al viitoarei destinații culturale europene a Prutului de Mijloc, care apoi să fie extinsă pe un segment mai larg. Prin acest efort ei dezvoltă acțiuni de facilitatori regionali al rețelei transfrontaliere și potențiali incubatori de ecosistem. Investițiile astfel merg în cooperare și managementul rețelei, susținerea elaborării de produse comune cu o identitate comună. Eforturile trebuie concentrate pentru crearea acestui prim nucleu și coridor pilot Iași–Ungheni cu maximum 3–4 teme/rute culturale cu maximum 10–20 obiective bine pregătite. În cea mai optimă variantă strategia trebuie să țină seama în prima perioadă focusarea pe 1 rută principală și alte 2-3 rute secundare, pentru care să se elaboreze și dezvolte trasee funcționale pentru experiențe turistice reale.

În timpul desfășurării modulelor tematice susținute în cadrul proiectului și vizitelor în teritoriu pentru consultarea opiniilor participanților din majoritatea raioanelor/județelor din zona Prutului de Mijloc au fost evidențiate disponibilități pentru o listă scurtă de Rute culturale europene.

Preferințele participanților la modulele tematice pentru selectarea Rutelor culturale europene prioritare

Rutele culturale europene/preferințe	Edineț	Râșcani	Glodeni	Ungheni	Nisporeni	Leova	Cantemir	Botoșani	Total Prut Mijlociu
1. Includerea obiectelor de patrimoniu de la Prut în rutele existente în care RO-MD sunt parte (4 rute)									
· Ruta Cafenelelor Istorice	1			1			1		3
· Ruta Iter Vitis	1			2					3
· Ruta Europeană a Patrimoniului Evreiesc	1					1		1	3
· Ruta Cimitirelor Europene							1		1
2. Completarea rutelor parțiale cu includerea reciprocă a obiectivelor de patrimoniu de la Prut (2RO + 4MD)									
România									0
· Ruta Basmelor Europene	1	1		1			1		4
· Ruta europeană a ceramicii	2	1		1	1		1		6
Republica Moldova									0
· ATRIU									0
· Ruta Dunării din Epoca Fierului									0
· Ruta Europeană a Farmaciilor Istorice și a Grădinilor Medicinale							1		1
· Împărații romani și Drumul Vinului Dunării									0
3. Includerea în rutele EU în care RO-MD încă nu sunt parte (5 rute)									
· Ruta europeană a patrimoniului industrial	1			1			1		3
· Ruta eliberării Europei									0
· Ruta europeană a grădinilor istorice	2			1					3
· Ruta scriitoarelor	1								1
· Trasee de transumanță	1		1	1		1		1	5
4. Conversia unor inițiative naționale în rute europene (7 rute)									
· Ruta Ștefan cel Mare						1		1	2
· Ruta bisericilor din lemn	2								2
· Drumul vechi moldovenesc									0
· Ruta conacelor boierești									0

În timpul ședințelor organizate pentru modulele tematice în care s-au prezentat detaliile Rutelor culturale europene, cerințele de aderare și potențialul local, participanții au ales tematicile prioritate pentru participarea în prima etapă:

- Ruta Europeană a Ceramicii
- Traseele de Transhumanță
- Ruta Europeană a Basmelor

Preferințele participanților vizitele în teritoriu pentru selectarea Rutelor culturale europene prioritare

Rute culturale europene/preferințe	Edineț	Râșcani	Glodeni	Fălești	Ungheni	Nisporeni	Leova	Cantemir	Botoșani	Iași	Total Prut Mijlociu
1. Includerea obiectelor de patrimoniu de la Prut în rutele existente în care RO-MD sunt parte (4 rute)											
· Ruta Cafenelelor Istorice									1	1	2
· Ruta Iter Vitis					1		1				2
· Ruta Europeană a Patrimoniului Evreiesc	1			1			3		1	1	7
· Ruta Cimitirelor Europene								1	1	1	3
2. Completarea rutelor parțiale cu includerea reciprocă a obiectivelor de patrimoniu de la Prut (2RO + 4MD)											
România											0
· Ruta Basmelor Europene		1					2			1	4
· Ruta europeană a ceramicii	1	1	1		1	1		1	1	1	8
Republica Moldova											0
· ATRIU				1							1
· Ruta Dunării din Epoca Fierului		1					1	1			3
· Ruta Europeană a Farmaciilor Istorice și a Grădinilor Medicinale	1										1
· Împărații romani și Drumul Vinului Dunării											0
3. Includerea în rutele EU în care RO-MD încă nu sunt parte (5 rute)											
· Ruta europeană a patrimoniului industrial											0
· Ruta eliberării Europei											0
· Ruta europeană a grădinilor istorice										1	1
· Ruta scriitoarelor											0
· Trasee de transhumanță			1	1	1	1	1	1		1	7
4. Conversia unor inițiative naționale în rute europene (7 rute)											
· Ruta Ștefan cel Mare							1				1
· Ruta bisericilor din lemn	1										1
· Drumul vechi moldovenesc											0
· Ruta conacelor boierești			1				1				2

În timpul vizitelor de lucru în teritoriu, participanții au ales tematicile prioritate pentru participarea în prima etapă:

- Ruta Europeană a Ceramicii
- Traseele de Transhumanță
- Ruta Europeană a Patrimoniului Evreiesc

Astfel, pentru prima etapă Strategia și parteneriatul strategic Ungheni-Iași își va concentra eforturile de aderare a obiectelor de patrimoniu din Valea Prutului de Mijloc la Rutele culturale europene deja existente (cu diferite stări de prezență a României și Rep. Moldova a acestora) și anume:

1 rută principală:

- Ruta Europeană a Ceramicii

și 3 rute complementare:

- Traseele de Transhumanță
- Ruta Europeană a Basmelor
- Ruta Europeană a Patrimoniului Evreiesc.

Totodată, având în vedere legătura strânsă în domeniul culturii între România și Rep. Moldova, precum și a multiplelor inițiative comune de promovare a patrimoniului recunoscut UNESCO (ex. Colindatul în ceată de bărbați, Tehnicile tradiționale de realizare a scoarței, Mărțișorul, Cămașa cu altiță, Cobza) sau integrarea patrimoniului valoros în Rute turistice transfrontaliere (ex. Ruta Ștefan cel Mare, Ruta Gastronomică, Ruta Bisericii de lemn, etc), considerăm oportun scalarea acestor proiecte comune la nivelul unor Rute Culturale Europene (OS 4 din Planul de acțiuni). Astfel, în prima etapă se vor promova și următoarele inițiative naționale:

- Ruta Ștefan cel Mare
- Ruta bisericilor din lemn
- Ruta Mărțișorului și simbolurilor primăverii
- Ruta ritualurilor de iarnă
- Ruta patrimoniului gastronomic
- Ruta artei textile și a portului tradițional

Celelalte rute sunt la fel luate în considerare pentru etapele ulterioare și vor fi dezvoltate prin acțiuni dedicate (inventariere, cercetare, sistematizare, etc) și parteneriate transfrontaliere pentru a consolida polurile complementare în Valea Prutului de Mijloc.

Pentru coordonarea acțiunilor acestea trebuie implementate în baza unui calendar orientativ organizat în trei etape:

- 2027–2028 – pregătire și selecție a obiectelor de patrimoniu pentru Rutele culturale europene;
- 2029–2030 – testarea unor produse și trasee pilot pentru Rutele prioritare;
- 2031–2033 – extindere și promovarea acestora pe piața turistică.

Mai jos, în baza analizei potențialului pentru participare în fiecare dintre rutele culturale europene, necesităților grupate ale actorilor locali, prioritizării acestora, este prezentată o matrice de intervenții strategice orientată spre integrarea patrimoniului cultural al bazinului Prutului Mijlociu în Rutele Culturale ale Consiliului Europei, pornind de la principiul că în etapa inițială polul de dezvoltare „Iași–Ungheni” reprezintă principalul initiator și motor instituțional și de cooperare transfrontalieră în acest sens.

Matriță de intervenții strategice pentru integrarea Prutului Mijlociu în Rutele Culturale UE

Intervenții strategice	Măsurile necesare	Acțiuni la nivel de bazin Prut Mijlociu	Acțiuni prioritare la nivel de pol de dezvoltare Ungheni–Iași	Responsabilitatea mun. Iași și mun. Ungheni
1. Inventarierea și evaluarea patrimoniului cu potențial european	Crearea unei metodologii comune de inventariere	Inventarierea patrimoniului cultural material și imaterial din întreg bazinul	Elaborarea Registrului transfrontalier al patrimoniului eligibil pentru rutele europene	Coordonarea procesului, asigurarea expertizei și bazei de date comune

2. Integrarea patrimoniului în Rutele Culturale Europene existente	Analiza criteriilor Consiliului Europei și identificarea rutelor relevante	Cartografierea obiectivelor compatibile cu fiecare rută culturală	Constituirea grupurilor tematice româno-moldovene pentru fiecare rută	Coordonarea relației cu institutele coordonatoare ale rutelor europene
3. Dezvoltarea unei identități culturale comune Prutul Mijlociu	Elaborarea unui concept comun de brand cultural	Definirea patrimoniului comun și a poveștilor transfrontaliere	Crearea brandului comun (ex. „Prutul Mijlociu – Poarta Culturală dintre Est și Vest”)	Promovarea brandului în rețele europene și internaționale
4. Crearea produselor turistice culturale transfrontaliere	Dezvoltarea itinerariilor și pachetelor turistice	Elaborarea traseelor tematice comune	Lansarea primelor circuite turistice Iași–Ungheni–alte localități din zona Prutului Mijlociu	Coordonarea operatorilor turistici și promovarea comună
5. Creșterea capacității instituționale	Formarea specialiștilor locali	Organizarea programelor de instruire pentru autorități, muzee și ONG-uri	Înființarea Centrului Transfrontalier pentru Rute Culturale	Coordonarea instruirilor și schimburilor de experiență
6. Digitalizarea patrimoniului eligibil pentru rutele europene	Dezvoltarea instrumentelor digitale	Realizarea bazei GIS și a arhivei digitale	Platformă comună și aplicație mobilă pentru rutele culturale	Administrarea platformei și actualizarea informațiilor
7. Restaurarea și punerea în valoare a patrimoniului	Identificarea investițiilor prioritare	Lista comună a obiectivelor prioritare pentru restaurare	Elaborarea proiectelor comune de finanțare europeană	Atragerea investițiilor și coordonarea proiectelor
8. Consolidarea cooperării dintre instituțiile culturale	Crearea mecanismelor permanente de colaborare	Rețeaua muzeelor, bibliotecilor și centrelor culturale	Protocol permanent de cooperare culturală Iași–Ungheni	Secretariatul rețelei și coordonarea întâlnirilor periodice
9. Dezvoltarea cercetării și documentării patrimoniului eligibil pentru rutele europene	Implicarea universităților și institutelor de cercetare	Programe comune de cercetare și publicare	Consortiu academic transfrontalier pentru patrimoniu	Coordonarea cercetării și diseminarea rezultatelor
10. Organizarea evenimentelor culturale comune	Calendar anual de manifestări	Festivaluri și evenimente itinerante în bazinul Prutului	Forum anual al Rutelor Culturale pentru Prutul Mijlociu	Organizarea și promovarea internațională a forumului
11. Atragerea finanțărilor europene	Dezvoltarea portofoliului de proiecte eligibile pentru rutele europene	Identificarea programelor europene relevante	Birou comun pentru dezvoltarea proiectelor transfrontaliere	Lideri ai consorțiilor și coordonarea aplicațiilor
12. Creșterea vizibilității internaționale	Strategie comună de marketing	Participarea la târguri și rețele europene	Campanie comună de promovare internațională	Reprezentarea oficială a destinației în cadrul rețelelor europene

În baza acestei logici de intervenție municipiile **Iași și Ungheni** își asumă pentru etapa inițială un rol de parteneriat instituțional al Rutelor Culturale Europene pentru bazinul Prutului Mijlociu, având următoarele funcții:

- coordonarea cooperării dintre autoritățile locale din întreg bazinul Văuu Prutului de Mijloc;
- reprezentarea comună în raport cu Programul Rutelor Culturale al Consiliului Europei;
- dezvoltarea continuă a expertizei tehnice și metodologice;
- susținerea eforturilor de atragere a finanțărilor europene pentru patrimoniu și turism cultural;
- dezvoltarea instrumentelor digitale și a platformelor comune;
- organizarea Forumului anual al patrimoniului și rutelor culturale;

- susținerea unor circuite concrete de tip Iași–Ungheni–alte localități din Valea Prutului Mijlociu
- promovarea internațională a destinației culturale transfrontaliere a Prutului Mijlociu;
- monitorizarea implementării strategiei și a indicatorilor de performanță.

De fapt, acest angajament oferă parteneriatului Ungheni–Iași rolul unui centru regional de coordonare pentru integrarea patrimoniului Prutului Mijlociu în rutele culturale europene. Acest angajament trebuie să țină seama de **5 provocări majore**:

1. **Trecerea de la patrimoniul dispersat la sistem cultural-teritorial integrat**, în care obiectivele izolate din localități de pe diferite maluri trebuie conectate teritorial de o tematică comună.
2. **Abordarea schimbată de la atracții izolate la experiențe turistice** fără limitarea doar la vizitarea unor muzee/cetăți/biserici punctuale, ci prin trasee completate de tematici comune, gastronomie, meșteșuguri, festivaluri, demonstrații și experiențe participative locale.
3. **Focusarea de pe două teritorii de frontieră spre o destinație transfrontalieră unitară**, unde Prutul e prezentat predominant ca axă culturală și istorică ce leagă comunități, tradiții și patrimoniu.
4. **Creșterea de la proiect punctual la un mecanism permanent de cooperare**, asigurat prin o rețea transfrontalieră funcțională, produse turistice solicitate, mecanisme durabile de promovare, parteneriate și capacități instituționale eficiente.
5. **Scalarea de la patrimoniul local la patrimoniul cu relevanță europeană**, când legătura cu Rutele Culturale ale Consiliului Europei se construiește pornind de la teme europene comune, cooperare transnațională, dialog intercultural și dezvoltare teritorială durabilă, nu doar de la vecinătatea geografică.

Pentru a face față acestor provocări, **viziunea** de dezvoltare în cadrul strategiei se axează pe transformarea Văii Prutului Mijlociu într-o destinație culturală transfrontalieră de importanță europeană:

În anul 2033, Valea Prutului Mijlociu este o destinație cultural-turistică transfrontalieră atractivă, coerentă și competitivă, care valorifică patrimoniul cultural material și imaterial comun al Republicii Moldova și României, îl transformă în experiențe turistice autentice și produse culturale integrate și îl conectează activ la rețelele și traseele culturale europene, contribuind la consolidarea identității comune, dezvoltarea comunităților locale și creșterea atractivității economice și turistice a regiunii.

Pentru realizarea acestei viziuni în cadrul *Strategiei de valorificare, promovare și integrare a patrimoniului cultural al Văii Prutului Mijlociu în traseele turistice europene pentru perioada 2027–2033* se propun realizarea acțiunilor grupate în **5 obiective strategice**:

- OS 1 Valorificarea patrimoniului cultural al Văii Prutului Mijlociu prin integrarea sa în Rutele Culturale Europene existente
- OS 2 Extinderea și completarea Rutelor Culturale Europene prin valorificarea patrimoniului transfrontalier România–Republica Moldova
- OS 3 Poziționarea Văii Prutului Mijlociu în noi Rute Culturale Europene și construirea de parteneriate tematice internaționale
- OS 4 Transformarea inițiativelor culturale și turistice locale în viitoare Rute Culturale Europene
- OS 5 Crearea unui ecosistem transfrontalier integrat pentru valorificarea, promovarea și sustenabilitatea patrimoniului și traseelor turistice europene ale Prutului Mijlociu

Astfel se stabilesc 4 obiective strategice de integrare în rutele europene și un obiectiv strategic transversal ce țintește guvernarea și sustenabilitatea acestora. De fapt avem patru căi concrete prin care regiunea se integrează în Programul Rutelor Culturale: aderare, completare, localizarea de noi rute și dezvoltarea unor viitoare rute din inițiativele locale/naționale, care reprezintă patru mecanisme

strategice diferite, cu criterii, parteneri, timp și risc diferite. Totodată, acțiunile de marketing, digitalizare, produsele și economia sunt tratate ca măsuri transversale aplicabile acestora.

5. Planul de acțiuni

Măsurile necesare	Acțiuni la nivelul Văii Prutului Mijlociu	Rută/temă prioritară pentru Valea Prutului Mijlociu	Perioadă de implementare	Cost estimativ, Euro	Surse posibile de finanțare	Responsabil	indicatori
Obiectiv strategic 1 Valorificarea patrimoniului cultural al Văii Prutului Mijlociu prin integrarea sa în Rutele Culturale Europene existente (în care ambele țări sunt parte)							
1. Identificarea și evaluarea patrimoniului relevant din Valea Prutului Mijlociu pentru Rutele europene	Inventarierea patrimoniului material și imaterial reprezentativ.	Ruta Europeană a Patrimoniului Evreiesc Ruta Cafenelelor Istorice Ruta Iter Vitis Ruta Cimitirelor Europene	2027-2033	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzeu, ONG, IMM	4 Rute documentate cu liste de patrimoniu reprezentativ
	Cartografierea obiectivelor pentru fiecare rută	Ruta Europeană a Patrimoniului Evreiesc Ruta Cafenelelor Istorice Ruta Iter Vitis Ruta Cimitirelor Europene	2027-2033	15000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	Prim. Mun. Ungheni, Prim. Mun. Iași	4 hărți cu patrimoniu relevant rutelor
2. Pregătirea aderării obiectivelor și actorilor locali	Elaborarea Registrului transfrontalier al patrimoniului eligibil	Ruta Europeană a Patrimoniului Evreiesc	2028-2032	5000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzeu, ONG, IMM	1 Registru completat al patrimoniului relevant
	Constituirea grupului tematic în locațiile reprezentative	Ruta Europeană a Patrimoniului Evreiesc	2028-2033	5000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzeu, ONG, IMM	1 grup de lucru funcțional
	Elaborarea calendarului comun de aderare	Ruta Europeană a Patrimoniului Evreiesc	2028-2033	1000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzeu, ONG, IMM	1 agendă cu evenimente comune
	Organizarea vizitelor de evaluare cu administratorii rutelor europene	Ruta Europeană a Patrimoniului Evreiesc	2030-2033	20000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	UCC Ungheni - Iași	minim 1 vizită organizată anual
	Pregătirea și susținerea dosarului de aderare	Ruta Europeană a Patrimoniului Evreiesc	2032-2033	15000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	UCC Ungheni - Iași	1 dosar de aderare depus
3. Dezvoltarea produselor culturale și turistice aferente	Elaborarea traseelor și circuitelor-pilot.	Ruta Europeană a Patrimoniului Evreiesc	2029-2033	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	UCC Ungheni - Iași	minim 2 trasee promovate
	Dezvoltarea primelor produse turistice aferente rutelor	Ruta Europeană a Patrimoniului Evreiesc	2029-2033	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	IMM	minim 2 produse turistice integrate comercializate
OS 2 Extinderea și completarea Rutelor Culturale Europene prin valorificarea patrimoniului transfrontalier România–Republica Moldova (în care una din țări este parte)							

1. Identificarea zonelor și tematicilor prioritare pentru extinderea rutelor	Identificarea obiectivelor compatibile cu Rutele europene prezente parțial în România și Rep. Moldova.	Ruta Basmelor Europene Ruta Europeană a Ceramicii ATRIU, Ruta Dunării din Epoca Fierului, Ruta Europeană a Farmaciilor Istorice și a Grădinilor Medicinale, Împărații romani și Drumul Vinului Dunării	2027-2033	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzee, ONG, IMM	6 Rute documentate cu liste de patrimoniu reprezentativ
	Identificarea unor coridoare tematice Iași–Ungheni– alți poli în zona Prutului Mijlociu.	Ruta Basmelor Europene Ruta Europeană a Ceramicii ATRIU, Ruta Dunării din Epoca Fierului, Ruta Europeană a Farmaciilor Istorice și a Grădinilor Medicinale, Împărații romani și Drumul Vinului Dunării	2028-2030	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	UCC Ungheni - Iași	minim 3 culuare tematice documentate
	Selectarea coridorului-pilot Iași–Ungheni	Ruta Basmelor Europene Ruta Europeană a Ceramicii ATRIU, Ruta Dunării din Epoca Fierului, Ruta Europeană a Farmaciilor Istorice și a Grădinilor Medicinale, Împărații romani și Drumul Vinului Dunării	2028-2030	5000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	UCC Ungheni - Iași	minim 30 obiective reprezentative
2. Formarea parteneriatelor transfrontaliere tematice	Conectarea muzeelor, localităților și operatorilor turistici în grupuri de lucru tematice	Ruta Basmelor Europene Ruta Europeană a Ceramicii	2027-2033	5000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzee, ONG, IMM	2 grupuri de lucru funcționale
	Organizarea schimburilor și vizitelor tematice	Ruta Basmelor Europene Ruta Europeană a Ceramicii	2027-2033	15000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	UCC Ungheni - Iași	minim 2 vizite organizate anual
3. Crearea de produse turistice comune pe Rutele europene	Pregătirea fișele tehnice ale obiectivelor selectate	Ruta Basmelor Europene Ruta Europeană a Ceramicii	2030-2033	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	UCC Ungheni - Iași	minim 10 obiective reprezentative
	Pregătirea și susținerea dosarelor de aderare	Ruta Basmelor Europene Ruta Europeană a Ceramicii	2032-2033	15000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	UCC Ungheni - Iași	2 dosare depuse spre aprobare
	Elaborarea traseelor și circuitelor-pilot	Ruta Basmelor Europene Ruta Europeană a Ceramicii	2029-2033	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzee, ONG, IMM	minim 2 trasee promovate

OS 3 Poziționarea Văii Prutului Mijlociu în noi Rute Culturale Europene și construirea de parteneriate tematice internaționale

1. Cercetarea patrimoniului relevant Rutelor noi	Cercetarea patrimoniului specific existent în Valea Prutului Mijlociu pe teme relevante ale Rutelor noi	Trasee de Transhumanță Ruta Europeană a Patrimoniului Industrial Ruta Eliberării Europei Ruta Europeană a Grădinilor Istorice Ruta Scriitoarelor	2027-2033	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzeu, ONG, IMM	4 Rute documentate cu liste de patrimoniu reprezentativ
	Identificarea culuarelor între polii tematici în zona Prutului Mijlociu	Trasee de Transhumanță Ruta Europeană a Patrimoniului Industrial Ruta Eliberării Europei Ruta Europeană a Grădinilor Istorice Ruta Scriitoarelor	2028-2030	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	UCC Ungheni - Iași	minim 3 culuare tematice documentate
	Selectarea coridorului-pilot Iași-Ungheni	Trasee de Transhumanță Ruta Europeană a Patrimoniului Industrial Ruta Eliberării Europei Ruta Europeană a Grădinilor Istorice Ruta Scriitoarelor	2028-2030	5000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	UCC Ungheni - Iași	minim 10 obiective reprezentative
	Identificarea și constituirea rețelelor tematice	Trasee de Transhumanță Ruta Europeană a Patrimoniului Industrial Ruta Eliberării Europei Ruta Europeană a Grădinilor Istorice Ruta Scriitoarelor	2028-2030	5000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzeu, ONG, IMM	minim 10 participanți pe ambele maluri de Prut
2. Constituirea parteneriatelor tematice	Organizarea unor evenimente-pilot pentru dezvoltarea tematicilor	Trasee de Transhumanță Ruta Europeană a Patrimoniului Industrial Ruta Eliberării Europei Ruta Europeană a Grădinilor Istorice Ruta Scriitoarelor	2028-2030	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzeu, ONG, IMM	minim 1 eveniment organizat anual
	Identificarea partenerilor europeni: universități, institute și organizații europene potențial partener.	Trasee de Transhumanță Ruta Europeană a Patrimoniului Industrial Ruta Eliberării Europei Ruta Europeană a Grădinilor Istorice Ruta Scriitoarelor	2028-2030	5000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzeu, ONG, IMM	minim 5 parteneri internaționali atrași
	Crearea grupurilor de lucru tematice comune	Trasee de Transhumanță Ruta Scriitoarelor	2028-2030	5000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzeu, ONG, IMM	2 grupuri de lucru funcționale
3. Pregătirea aderării la Ruta europeană	Elaborarea conceptului de aderare a Văii Prutului de Mijloc la Ruta europeană	Trasee de Transhumanță Ruta Scriitoarelor	2028-2031	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	UCC Ungheni - Iași	minim 1 concept elaborat
	Aplicarea dosarelor de aderare la Rute	Trasee de Transhumanță Ruta Scriitoarelor	2032-2033	15000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	UCC Ungheni - Iași	2 dosar2 depus

4. Dezvoltarea parteneriatelor internaționale.	Participarea la reuniuni ale rețelei tematice europene	Trasee de Transhumanță	2028-2033	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzeu, ONG, IMM	participarea la minim 1 întrunire anuală
	Pregătirea primelor aplicații de proiecte comune	Trasee de Transhumanță	2029-2033	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	UCC Ungheni - Iași	minim 2 proiecte depuse
OS 4 Transformarea inițiativelor culturale și turistice locale în viitoare Rute Culturale Europene							
1. Consolidarea inițiativelor naționale transfrontaliere existente	Cercetarea detaliată și argumentarea științifică a inițiativelor relevante spațiului Văii Prutului Mijlociu	Ruta Ștefan cel Mare Ruta bisericilor din lemn Drumul vechi moldovenesc Ruta conacelor boierești Ruta Mărțișorului și simbolurilor primăverii Ruta ritualurilor de iarnă Ruta patrimoniului gastronomic Ruta instrumentelor și sunetelor tradiționale Ruta horelor, dansului și a tradițiilor comunitare Ruta artei textile și a portului tradițional	2027-2033	20000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzeu, ONG, IMM	4 Rute documentate cu liste de patrimoniu reprezentativ
	Organizarea de conferințe științifice dedicate inițiativelor cu cel mai mare potențial european	Ruta Ștefan cel Mare Ruta bisericilor din lemn Drumul vechi moldovenesc Ruta conacelor boierești Ruta Mărțișorului și simbolurilor primăverii Ruta ritualurilor de iarnă Ruta patrimoniului gastronomic Ruta instrumentelor și sunetelor tradiționale Ruta horelor, dansului și a tradițiilor comunitare Ruta artei textile și a portului tradițional	2027-2033	20000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzeu, ONG, IMM	minim 1 conferință tematică organizată anual
	Crearea unor parteneriate europene în regiunea Prutului Mijlociu necesare argumentării candidaturii	Ruta Ștefan cel Mare Ruta bisericilor din lemn Drumul vechi moldovenesc Ruta conacelor boierești Ruta Mărțișorului și simbolurilor primăverii Ruta ritualurilor de iarnă Ruta patrimoniului gastronomic Ruta instrumentelor și sunetelor tradiționale Ruta horelor, dansului și a tradițiilor comunitare Ruta artei textile și a portului tradițional	2027-2033	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzeu, ONG, IMM	minim 3 parteneri europeni atrași

2. Dezvoltarea temelor cu impact european	Identificarea nucleelor tematice comune în Valea Prutului Mijlociu	Ruta Ștefan cel Mare Ruta bisericilor din lemn Ruta Mărțișorului și simbolurilor primăverii Ruta ritualurilor de iarnă Ruta patrimoniului gastronomic Ruta artei textile și a portului tradițional	2027-2033	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	Prim. Mun. Ungheni, Prim. Mun. Iași	minim 3 nuclee tematice implicate
	Elaborarea conceptelor viitoarelor rute cu impact european	Ruta Ștefan cel Mare Ruta bisericilor din lemn Ruta Mărțișorului și simbolurilor primăverii Ruta ritualurilor de iarnă Ruta patrimoniului gastronomic Ruta artei textile și a portului tradițional	2028-2030	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	Prim. Mun. Ungheni, Prim. Mun. Iași	minim 2 concepte elaborate
	Aplicarea dosarului de recunoaștere a Rutei Culturale Europene	Ruta Ștefan cel Mare Ruta bisericilor din lemn	2032-2033	15000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	Prim. Mun. Ungheni, Prim. Mun. Iași	minim 1 dosar de recunoaștere depus
3. Testarea prin produse turistice	Elaborarea traseelor-pilot în Valea Prutului Mijlociu	Ruta Ștefan cel Mare Ruta bisericilor din lemn	2028-2030	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzeu, ONG, IMM	minim 2 trasee promovate
	Testarea produselor turistice în rețele internaționale	Ruta Ștefan cel Mare Ruta bisericilor din lemn	2029-2033	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	IMM	minim 2 produse integrate comercializate
OS 5 Crearea unui ecosistem transfrontalier integrat pentru valorificarea, promovarea și sustenabilitatea patrimoniului și traseelor turistice europene ale Prutului Mijlociu							
1. Organizarea unui management eficient comun al Rutelor Culturale Europene în Valea Prutului de Mijloc	Constituirea Consiliului Regional al Rutelor Europene în Valea Prutului de Mijloc	Rutele prioritare	2027-2033	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzeu, ONG, IMM	1 Consiliu reprezentativ funcțional
	Crearea Centrului/Biroului Transfrontalier pentru Rute Culturale ca Unitate Comună de Coordonare (UCC), inclusiv responsabil de proiectele comune	Rutele prioritare și cele aprobate de CE	2027-2033	50000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	Prim. Mun. Ungheni, Prim. Mun. Iași	minim 2 angajați în 1 Centru funcțional
	Constituirea rețelei transfrontaliere ale Rutelor culturale în Valea Prutului Mijlociu (parteneriate de tip twinning între instituțiile APL, muzee, ONG, operatori și administratori de patrimoniu, antreprenori locali)	Rutele prioritare și cele aprobate de CE	2027-2033	5000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzeu, ONG, IMM	minim 20 participanți activi în rețea de pe ambele maluri

	Organizarea Forumului anual al Rutelor Culturale la Prutul Mijlociu	Toate rutele	2028-2033	50000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	Prim. Mun. Ungheni, Prim. Mun. Iași	1 forum organizat anual
2. Digitalizarea patrimoniului relevant Rutelor Culturale Europene	Elaborarea bază GIS și arhivă digitală a obiectelor valoroase pentru Rute	Toate rutele	2027-2033	20000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	UCC Ungheni - Iași	1 bază GIS elaborată și accesibilă
	Elaborarea unei platforme și aplicație comună pentru Valea Prutului de Mijloc	Rutele prioritare și cele aprobate de CE	2028-2033	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	UCC Ungheni - Iași	1 platformă funcțională
	Elaborare de hărți și platforme digitale comune dedicate rutelor (ex. panouri interactive de realitate augmentată)	Rutele prioritare și cele aprobate de CE	2028-2033	20000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	UCC Ungheni - Iași	minim 5 hărți digitale cu Rute europene
	Lansarea marketplace-ului dedicat produselor relevante Rutelor culturale în Valea Prutului de Mijloc	Rutele prioritare și cele aprobate de CE	2032-2033	20000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	UCC Ungheni - Iași	1 marketplace funcțional
3. Branding și marketing pentru Valea Prutului de Mijloc în Rutele Culturale Europene	Elaborarea și promovarea brandului Prutului Mijlociu (manual de identitate vizuală, etc)	Toate rutele	2027-2033	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	UCC Ungheni - Iași	1 brand elaborat și promovat
	Elaborarea strategiei de marketing internațional.	Rutele prioritare și cele aprobate de CE	2028-2033	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	UCC Ungheni - Iași	1 strategie de marketing elaborată
	Susținerea unui calendar comun de evenimente	Rutele prioritare și cele aprobate de CE	2027-2033	60000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzeu, ONG, IMM	1 agendă cultural-turistică implementată cu minim 5 evenimente anuale
	Promovarea festivalurilor și evenimentelor (ex. expoziții comune, tururi tematice, ghidaje, programe educaționale comune) pentru sporirea identității Prutului de Mijloc	Toate rutele	2027-2033	700000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzeu, ONG, IMM	Festivaluri organizate anual
4. Dezvoltare de produse și servicii	Suport în integrarea HoReCa, meșteșugarilor, vinărilor și producătorilor locali în Rutele culturale europene localizate în Valea Prutului Mijlociu (micro-granturi)	Rutele prioritare și cele aprobate de CE	2027-2033	700000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	Prim. Mun. Ungheni, Prim. Mun. Iași	minim 7 micro-granturi susținute anual

	Crearea clusterelor și pachetelor turistice integrate	Rutele prioritare și cele aprobate de CE	2028-2033	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzee, ONG, IMM	minim 1 cluster tematic funcțional
5. Finanțare și investiții	Elaborarea unui model financiar sustenabil pentru participanții în cadrul Rutelor Culturale Europene localizate în zona Prutului Mijlociu	Rutele prioritare și cele aprobate de CE	2027-2033	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	UCC Ungheni - Iași	1 model financiar clar funcțional
	Elaborarea portofoliului comun de proiecte și investiții	Toate rutele	2027-2033	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzee, ONG, IMM	1 portofoliu de investiții tematice promovat
	Elaborarea și promovarea profilelor investiționale pentru participanții la Rutele culturale	Toate rutele	2027-2033	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	UCC Ungheni - Iași	minim 20 profile investiționale promovate
	Elaborarea și promovarea de proiecte concrete (trasee funcționale comune, inter-conectarea transportului public, puncte transfrontaliere accesibile turiștilor, sisteme comune de semnalizare cu informație turistică bilingvă (rom-eng), transferul de cunoștințe pentru managementul muzeal, crearea de expoziții itinerante comune, extinderea rețelei de micro-cazare și pensiunile din mediul rural, puncte gastronomice, centre multifuncționale cultural-turistice, panotaj și circuite ghidate, intervenții de conservare pentru obiectivele marcate, etc) (co-finanțare la granturi atrase)	Toate rutele	2027-2033	700000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzee, ONG, IMM	minim 7 proiecte susținute anual
6. Cercetare și formare	Programe de cercetare a valorii patrimoniului material și imaterial în Valea Prutului de Mijloc	Toate rutele	2027-2033	50000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzee, ONG, IMM	1 program de cercetare susținut în comun
	Programe de instruire pentru participanții la Rutele culturale în Valea Prutului de	Toate rutele	2027-2033	50000	Buget APL, Fonduri naționale	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzee, ONG, IMM	1 program de instruire susținut în comun

	Mijloc (ex. profesionalizarea gazdelor, standarde noi pentru o calitate mai bună a serviciilor oferite vizitatorilor, drumeții ghidate)				și EU, Investitori		
	Program de instruire a tinerilor privind patrimoniul cultural, natural și Rutele Culturale Europene (ex. ateliere tematice, documentare și testare trasee, vizite studiu, galerii)	Toate rutele	2027-2033	50000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	CJ IȘ/BT/VS, APL niv.I, Muzee, ONG, IMM	1 program de instruire susținut în comun
7. Monitorizare și evaluare	Dezvoltarea unui sistem comun de monitorizare	Rutele prioritare și cele aprobate de CE	2027-2033	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	UCC Ungheni - Iași	1 sistem de monitorizare funcțional
	Evaluarea și asigurarea raportării anuale a acțiunilor relevante participării Văii Prutului Mijlociu la Rutele Culturale Europene	Rutele prioritare și cele aprobate de CE	2027-2033	10000	Buget APL, Fonduri naționale și EU, Investitori	UCC Ungheni - Iași	1 sistem de raportare anuală funcțional
Total acțiuni		59		2946000			

6. Planul de monitorizare și evaluare a strategiei

Acțiunile de monitorizare și evaluare periodică reprezintă mecanismul prin care se urmărește progresul realizării Strategiei de valorificare, promovare și integrare a patrimoniului cultural al Văii Prutului Mijlociu în traseele turistice europene pentru perioada 2027–2033. Acestea măsoară rezultatele obținute și asigură ajustarea/adaptarea intervențiilor la evoluțiile din domeniul patrimoniului, turismului cultural și cooperării transfrontaliere.

Implementarea strategiei se va realiza prin implicarea autorităților publice locale și regionale competente, potrivit structurii administrativ-teritoriale și cadrului instituțional în vigoare (inclusiv după finalizarea și stabilizarea procesului de amalgamare și reformă administrativ-teritorială din Republica Moldova), în parteneriat cu instituțiile culturale, organizațiile necomerciale, operatori economici și alți actori relevanți din teritoriul vizat, asigurând continuitatea acțiunilor și realizarea obiectivelor strategice.

Sistemul de monitorizare și evaluare este construit pe principiile transparenței, responsabilității partajate, măsurării rezultatelor, cooperării transfrontaliere, utilizării datelor verificabile și adaptării continue a intervențiilor. Acesta va urmări consecvent nu doar realizarea acțiunilor prevăzute în Planul de acțiuni, ci și măsura în care acestea contribuie la transformarea patrimoniului dispersat pe ambele maluri într-un sistem cultural-teritorial integrat, la dezvoltarea produselor turistice și la conectarea Văii Prutului Mijlociu la rețelele și rutele culturale europene.

Monitorizarea strategiei va urmări următoarele **obiective principale**:

- urmărirea implementării obiectivelor strategice și a acțiunilor prevăzute în Planul de acțiuni;
- măsurarea progresului prin indicatori de realizare, rezultat și impact;
- identificarea din timp a întârzierilor, blocajelor și riscurilor care pot afecta implementarea Strategiei;
- asigurarea unei baze comune de date pentru partenerii din Republica Moldova și România;

- fundamentarea deciziilor privind ajustarea priorităților, acțiunilor și resurselor;
- asigurarea transparenței față de comunități, instituții, parteneri și finanțatori.

Monitorizarea Strategiei va fi realizată în cadrul unui **sistem transfrontalier comun de monitorizare**, coordonat de structurile de cooperare instituțională constituite pentru implementarea Strategiei, municipiile Ungheni și Iași asigurând împreună monitorizarea progresului Strategiei. Sistemul va implica autoritățile publice relevante, instituțiile de cultură și turism, administrațiile publice locale, organizațiile de profil, instituțiile academice, operatorii culturali și turistici și ceilalți parteneri implicați în implementarea acțiunilor.

Se va constitui o **Unitate comună de coordonare și monitorizare (UCC)**, care va asigura:

- colectarea și verificarea periodică a datelor;
- actualizarea registrului de indicatori;
- centralizarea rapoartelor participanților la rute și a partenerilor;
- elaborarea rapoartelor de monitorizare;
- semnalarea abaterilor și a riscurilor;
- formularea propunerilor de ajustare;
- gestionarea și actualizarea platformei comune de date/GIS;
- asigurarea accesului partenerilor la informațiile relevante.

Monitorizarea va utiliza trei categorii principale de **indicatori**:

a) **Indicatori de realizare** – măsoară ceea ce a fost efectiv realizat: numărul de obiective de patrimoniu documentate și introduse în registrul transfrontalier, trasee și produse turistice dezvoltate, evenimente și acțiuni de promovare, parteneriate create, persoane instruite, materiale și instrumente digitale realizate etc.

b) **Indicatori de rezultat** – măsoară schimbarea produsă prin intervenții: numărul obiectivelor integrate în trasee și produse turistice, numărul de trasee conectate la rețele europene, creșterea numărului de vizitatori, utilizarea produselor turistice transfrontaliere, creșterea numărului de operatori implicați, extinderea cooperării instituționale și economice etc.

c) **Indicatori de impact** – măsoară efectele pe termen mediu și lung: creșterea atractivității Văii Prutului Mijlociu ca destinație cultural-turistică, contribuția patrimoniului la dezvoltarea economică locală, creșterea vizibilității europene a regiunii, consolidarea cooperării transfrontaliere și creșterea gradului de valorificare durabilă a patrimoniului.

Monitorizarea operațională se va realiza periodic, prin colectarea informațiilor de la instituțiile și organizațiile responsabile de implementarea acțiunilor. **Raportarea anuală** va analiza progresul față de Planul de acțiuni și indicatorii stabiliți, va identifica întârzierile și riscurile și va propune, după caz, măsuri corective. Totodată se vor realiza evaluări strategice la trei niveluri:

- **evaluare intermediară (2030)** pentru aprecierea progresului la jumătatea perioadei (ex. produse turistice pilot funcționale, % indicatori de bază atinși) și revizuirea priorităților pentru 2031–2033;
- **evaluare finală (2033)** pentru aprecierea gradului de realizare a obiectivelor și a impactului Strategiei;
- **evaluare ex-post** la 2 ani după încheierea perioadei strategice, pentru identificarea efectelor durabile și a lecțiilor pentru următorul ciclu de planificare.

Instrumentele de monitorizare vor fi integrate în platforma transfrontalieră de date/GIS, care va permite urmărirea a progresului (atât în plan teritorial cât și și tematic) cu informații relevante privind:

- patrimoniul cultural inventariat și valorificat;
- traseele și produsele cultural-turistice;
- conexiunile cu rutele culturale europene;
- proiectele și investițiile realizate;
- operatorii și instituțiile participante;
- indicatorii de vizitare și utilizare turistică;
- activitățile de promovare;
- nivelul cooperării transfrontaliere;

- sursele de finanțare și gradul de implementare a proiectelor.

Pentru asigurarea transparenței, indicatorii principali și rapoartele de progres vor fi prezentate într-o formă accesibilă pe platforma comună și pe canalele instituțiilor responsabile. Monitorizarea va servi ca un instrument de management strategic pentru parteneri, iar UCC va formula propuneri de ajustare a Planului de acțiuni, în cazul în care se produc modificări ale contextului, apariția unor noi oportunități de finanțare și cooperare, sau indicatorii evidențiază întârzieri semnificative, rezultate insuficiente, etc. Modificările vor fi analizate și aprobate prin mecanismul de guvernare stabilit pentru Strategie, cu menținerea obiectivelor și viziunii strategice, dar cu posibilitatea de reprogramare, prioritarizare sau redimensionare a acțiunilor.

Pentru evaluarea globală a Strategiei se va urmări **un set restrâns de indicatori-cheie**, dintre care:

- numărul și ponderea obiectivelor de patrimoniu integrate în trasee și produse turistice;
- numărul traseelor cultural-turistice transfrontaliere dezvoltate;
- numărul conexiunilor/parteneriatelor cu rutele culturale europene;
- numărul produselor cultural-turistice comercializabile;
- numărul instituțiilor, comunităților și operatorilor implicați în rețeaua transfrontalieră;
- evoluția numărului de vizitatori și a consumului turistic asociat patrimoniului;
- valoarea investițiilor/proiectelor atrase pentru valorificarea patrimoniului;
- numărul persoanelor instruite și al organizațiilor cu capacitate consolidată;
- nivelul de funcționalitate a mecanismului transfrontalier de cooperare;
- gradul general de realizare a obiectivelor și acțiunilor Strategiei.

Astfel, monitorizarea și evaluarea se va baza pe rezultate, impact și valoare creată pentru Valea Prutului de Mijloc. Succesul Strategiei în 2033 va fi măsurat în primul rând prin capacitatea Văii Prutului Mijlociu de a funcționa ca destinație cultural-turistică transfrontalieră conectată la Europa prin patrimoniu, rute, experiențe și comunități.

7. Promovarea și asigurarea vizibilității media

Promovarea Strategiei de valorificare, promovare și integrare a patrimoniului cultural al Văii Prutului Mijlociu în traseele turistice europene pentru perioada 2027–2033 constituie o componentă transversală a implementării acesteia. Comunicarea va urmări informarea publicului cu privire la obiectivele Strategiei, dar și crearea unei imagini comune a Văii Prutului Mijlociu ca teritoriu cultural-turistic transfrontalier, conectat la rețelele europene de patrimoniu și rute culturale.

Promovarea va avea un caracter continuu, coordonat și orientat spre rezultate, fiind adresată atât comunităților și instituțiilor din teritoriu, cât și turiștilor, operatorilor turistici, mediului de afaceri, autorităților publice, organizațiilor neguvernamentale, instituțiilor academice, mass-mediei și partenerilor europeni. Comunicarea Strategiei va urmări următoarele obiective:

- creșterea notorietății, consolidarea unei identități și imagini comune a Văii Prutului Mijlociu în rândul actorilor locali, regionali, naționali și europeni;
- promovarea patrimoniului cultural material și imaterial ca resursă pentru dezvoltarea turismului și economiei locale;
- stimularea implicării comunităților și a proprietarilor/administratorilor de patrimoniu în implementarea Strategiei;
- atragerea instituțiilor de cultură, operatorilor turistici și economici în dezvoltarea și comercializarea produselor turistice;
- creșterea vizibilității traseelor și produselor culturale transfrontaliere;
- promovarea conexiunilor Văii Prutului Mijlociu cu rutele și rețelele culturale europene;
- asigurarea transparenței privind rezultatele, investițiile și proiectele realizate în cadrul Strategiei;

- consolidarea poziționării teritoriului în comunicarea turistică a Republicii Moldova și României.
Strategia de comunicare va diferenția mesajele și instrumentele pentru fiecare din categoriile de **public-țintă**:

- ✓ *Publicul instituțional* va include autoritățile publice locale și centrale, instituțiile de cultură, turism și educație, organizațiile profesionale și partenerii europeni. Pentru acest segment, comunicarea va pune accent pe rezultate, cooperare, politici publice, proiecte și oportunități de finanțare.
- ✓ *Comunitățile locale* vor fi informate cu privire la valoarea patrimoniului local, oportunitățile economice și turistice și posibilitățile de implicare în dezvoltarea traseelor și produselor.
- ✓ *Mediul economic și operatorii turistici* vor primi informații orientate spre oportunități concrete: produse turistice, piețe-țintă, evenimente, promovare comună, investiții și parteneriate.
- ✓ *Turiștii și vizitatorii* vor fi abordați prin mesaje atractive, vizuale și experiențiale, centrate pe povești, locuri, oameni, tradiții, gastronomie și experiențe autentice (inclusiv trasee pilot funcționale cu detalii logistice legate de atracții, cazare, alimentație, etc).
- ✓ *Publicul european și partenerii internaționali* vor fi informați în special asupra valorii europene a patrimoniului, cooperării transfrontaliere și contribuției regiunii la rețelele culturale europene.

Toate acțiunile de comunicare vor porni de la **o identitate și un mesaj comun**, care să depășească promovarea individuală a localităților sau a obiectivelor:

„Valea Prutului Mijlociu – patrimoniu care unește, rute care conectează, comunități care dezvoltă”

Astfel, comunicarea va pune accent pe trei idei fundamentale: patrimoniul comun, conexiunea europeană și beneficiul pentru comunități. Promovarea Strategiei va utiliza un mix de canale tradiționale și digitale:

- ✓ *platforma web* a destinației, care va include documentul strategic, harta patrimoniului, traseele, proiectele, calendarul evenimentelor și rezultatele monitorizării;
- ✓ *rețelele sociale*, utilizate pentru conținut vizual, povești despre patrimoniu, trasee, comunități și evenimente;
- ✓ *presa locală, regională, națională și de specialitate*, prin comunicate, interviuri, articole tematice și materiale jurnalistice;
- ✓ *materiale multimedia*, inclusiv fotografii profesionale, hărți, infografice, videoclipuri și materiale de tip storytelling;
- ✓ *newsletter/e-mailing*, destinat partenerilor, operatorilor și instituțiilor interesate;
- ✓ *evenimente* publice și profesionale, conferințe, forumuri, expoziții, târguri turistice și culturale;
- ✓ *materiale tipărite*, utilizate selectiv pentru evenimente, centre de informare turistică și promovare instituțională;
- ✓ *parteneriate media* și de promovare cu instituții culturale, organizații turistice, universități, operatori și rețele europene.

Se va acorda prioritate conținutului digital și multimedia, pentru reducerea costurilor, actualizarea rapidă a informațiilor și extinderea accesului internațional.

Promovarea se va realiza prin **campanii tematice** și nu exclusiv prin comunicarea administrativă a activităților. Campaniile vor fi adaptate sezonier și în funcție de principalele piețe-țintă. Asigurarea vizibilității media va fi realizată pe întreg parcursul perioadei 2027–2033. Fiecare etapă importantă a implementării va genera un *pachet minim de comunicare*, care poate include comunicat de presă, materiale foto/video, postări digitale și, după caz, eveniment public. Se vor comunica în mod prioritar:

- ✓ lansarea și aprobarea Strategiei;
- ✓ principalele proiecte și investiții;
- ✓ lansarea traseelor și produselor turistice;
- ✓ includerea unor obiective sau produse în rețele și rute europene;
- ✓ parteneriatele transfrontaliere;
- ✓ rezultatele anuale și evaluările intermediare;
- ✓ poveștile de succes ale comunităților și antreprenorilor;

- ✓ rezultatele finale și impactul Strategiei în 2033.

Pentru creșterea vizibilității externe, rezultatele relevante vor fi comunicate și în limba engleză, iar pentru piețele turistice prioritare pot fi utilizate materiale în alte limbi. Implementarea Strategiei va utiliza o **identitate vizuală comună**, aplicată pe platforma digitală, hărți, materiale promoționale, evenimente, prezentări și produse de comunicare. Va fi elaborat un manual de identitate și comunicare, care să stabilească logotipul/semnul vizual, paleta și regulile grafice, utilizarea denumirii și mesajului Strategiei, hashtagurile oficiale, regulile de co-branding și utilizarea identității partenerilor și finanțatorilor. Identitatea comună nu va înlocui brandurile existente ale localităților sau ale organizațiilor, ci va funcționa ca brand teritorial-umbrelă, facilitând asocierea inițiativelor locale cu destinația Valea Prutului Mijlociu.

Eficiența promovării va fi monitorizată prin indicatori precum:

- ✓ numărul aparițiilor în mass-media;
- ✓ audiența estimată a materialelor media;
- ✓ numărul și evoluția urmărilor și interacțiunilor în mediul digital;
- ✓ traficul și comportamentul utilizatorilor pe platforma Strategiei;
- ✓ numărul materialelor multimedia produse și utilizate;
- ✓ numărul parteneriatelor media și de promovare;
- ✓ numărul campaniilor realizate;
- ✓ numărul participanților la evenimente;
- ✓ vizibilitatea în presa și rețelele europene;
- ✓ numărul de vizitatori și solicitări generate de campaniile de promovare;
- ✓ gradul de recunoaștere a brandului/destinației în rândul publicurilor-țintă.

Rezultatele comunicării vor fi analizate anual și integrate în raportarea generală privind implementarea Strategiei. Promovarea Strategiei va fi abordată ca instrument de dezvoltare teritorială, nu ca activitate separată de marketing. Comunicarea va crea legătura dintre patrimoniu, comunități, antreprenariat, turism și rețelele europene. Astfel, obiectivul final al comunicării pentru perioada 2027–2033 este ca Valea Prutului Mijlociu să devină cunoscută în plan regional, național și european prin numărul și diversitatea patrimoniului său, dar și prin capacitatea de a-l transforma în trasee, experiențe și produse turistice transfrontaliere competitive, generate și susținute de comunitățile locale.

8. Referințe bibliografice

1. Botosani Cemeteries, https://kehalilinks.jewishgen.org/botosani/bot_cemeteries.html
2. Conacul cu parc al familiei Cantacuzino din s. Hincpuți, raionul Edineț. Chișinău, 2025.
3. Cum a apărut Republica Sovietică Evreiască Botoșani. Istoria „statului autonom“ nebunesc proiectat de Ana Pauker în nordul Moldovei. https://adevarul.ro/locale/botosani/cum-aparut-republica-sovietica-evreiasca-botosani-istoria-statului-autonom-nebunesc-proiectat-ana-pauker-nordul-moldovei-1_56d2f40e5ab6550cb84d0434/index.html
4. DARABANI: (Botosani judet), <https://cdp.jewishgen.org/eastern-europe/romania/darabani-botosani-judet>
5. George Marcu (coord.), Enciclopedia bătrânilor din istoria românilor, Editura Meronia, București, 2011
6. Ghidul de dezvoltare a rutelor culturale la nivel european. <https://www.mc.gov.md/sites/default/files/file-cloud/ord-mc-152-26.pdf>
7. Ion Mitican. Vechi locuri și ziduri ieșene. vol. 1. Iași: Tehnopress, 2005.
8. Ion Mitican. Vechi locuri și ziduri ieșene. Ulița Mare din demult uitate vremuri, vol. 7. Iași: Tehnopress, 2002.
9. Ion Mitican. Urcând Copoul cu gândul la podul verde. Iași: Timpul, 2002.
10. Ion Mitican. Vechi locuri și ziduri ieșene. Strada Lăpușneanu de altădată, plimbare nostalgică, vol.5. Iași: Tehnopress, 2002.
11. Ion Mitican. Un veac prin gara Iași. Iași: Sport-Turism, 1983.
12. MONUMENTE DIN RM ÎN LISTA UNESCO <https://mc.gov.md/ro/content/monumente-din-rm-lista-unesco-0>
13. Planul de marketing în turism pentru raionul Edineț (2024–2026). Edineț, 2024
14. Republic of Moldova in the cultural routes of the council of Europe. https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/republic-of-moldova-seminar?utm_source=chatgpt.com
15. Republica Moldova PARLAMENTUL LEGE Nr. 1530 din 22-06-1993 privind ocrotirea monumentelor* Publicat: 21-10-2022 în Monitorul Oficial Nr. 326-333 art. 624 MODIFICAT LP132 din 26.05.23, MO186-189/08.06.23 art.319; în vigoare 08.06.23
16. Republica Moldova PARLAMENTUL LEGE Nr. 161 din 20-07-2017 privind regimul mormintelor și operelor comemorative de război Publicat: 15-09-2017 în Monitorul Oficial Nr. 335-339 art. 576 MODIFICAT LP156 din 09.06.22, MO194-200/01.07.22 art.358; în vigoare 01.07.22
17. Republica Moldova PARLAMENTUL LEGE Nr. 218 din 17-09-2010 privind protejarea patrimoniului arheologic Publicat: 03-12-2010 în Monitorul Oficial Nr. 235-240 art. 738 MODIFICAT LP156 din 09.06.22, MO194-200/01.07.22 art.358; în vigoare 01.07.22
18. Republica Moldova PARLAMENTUL LEGE Nr. 280 din 27-12-2011 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil Publicat: 27-04-2011 în Monitorul Oficial Nr. 82-84 art. 270 MODIFICAT LP108 din 22.05.25, MO293-296/03.06.25 art.322; în vigoare 03.12.25
19. Republica Moldova PARLAMENTUL LEGE Nr. 58 din 29-03-2012 privind protejarea patrimoniului cultural imaterial Publicat: 20-04-2012 în Monitorul Oficial Nr. 76-80 art. 255 MODIFICAT LP141 din 13.06.25, MO340-342/28.06.25 art.393; în vigoare 28.07.25
20. Republica Moldova PARLAMENTUL LEGE Nr. 192 din 30-09-2011 monumentelor de for public Publicat: 18-11-2011 în Monitorul Oficial Nr. 197-202 art. 569 MODIFICAT LP179 din 18.07.24, MO340/05.08.24 art.496; în vigoare 05.08.24
21. Republica Moldova PARLAMENTUL LEGE Nr. 262 din 07-12-2017 muzeelor Publicat: 12-01-2018 în Monitorul Oficial Nr. 7-17 art. 42 MODIFICAT LP270 din 28.11.24, MO540-543/24.12.24 art.736; în vigoare 24.01.25
22. SAVENI: Botosani judet, Moldavia region, <https://cdp.jewishgen.org/eastern-europe/romania/saveni-botosani-judet>
23. Strategia de dezvoltare socio-economică a raionului Ungheni (2022–2030). Ungheni, 2022.

24. Strategia de dezvoltare socio-economică a municipiului Ungheni pentru anii 2026–2032. Ungheni, 2026.
25. Strategia de dezvoltare socio-economică a raionului Rîșcani pentru perioada 2021–2025. Rîșcani, 2021
26. Strategia de dezvoltare durabilă a raionului Glodeni (2021–2025). Glodeni, 2020.
27. Strategia de dezvoltare socio-economică a raionului Cantemir pentru perioada 2024–2030. Cantemir, 2024.
28. Strategia de dezvoltare socio-economică a raionului Leova pentru perioada anilor 2021–2028. Leova, 2021.
29. Strategia de dezvoltare socio-economică a raionului Briceni pentru perioada 2026–2030. Briceni, 2026.
30. Strategia de dezvoltare socio-economică a raionului Hîncești (2021–2027). Hîncești, 2021.
31. Strategia de dezvoltare socio-economică a raionului Nisporeni pentru perioada 2021–2027. Nisporeni, 2021.
32. Strategia de dezvoltare socio-economică a raionului Fălești (2023–2030). Fălești, 2023.
33. Studiul de piață privind ofertele și destinațiile turistice și culturale din regiunea Ungheni. Ungheni, 2022.
34. Strategia de dezvoltare durabilă a județului Botoșani pentru perioada 2021–2027. Botoșani, 2021.
35. Strategia de dezvoltare a județului Iași (2021–2027). Iași, 2021.
36. Strategia Integrată de Dezvoltare Urbană 2015–2030. Zona Metropolitană Iași. Iași, 2015.
37. Strategia de dezvoltare economico-socială a județului Vaslui cu orizontul de timp 2021–2027. Vaslui, 2020.
38. <https://adevarul.ro/stiri-locale/botosani/aventurile-lui-coroi-ultimul-haiduc-interbelic-1657536.html>
39. <http://prut-barlad.rowater.ro/despre-noi/organizare-si-functionare/institutii-subordonate/sga-bt/>
40. <https://arebaltapeste.ro/balti/botosani>

9. Anexe**Anexa 1. Biserici din lemn din județul Botoșani**

	Localitate	Denumire	Datare
1	sat BĂLUȘENI; com. BĂLUȘENI	Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului”	1779
2	sat CERVICEȘTI; com. MIHAI EMINESCU	Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului”	1787
3	sat BRĂEȘTI; com. BRĂEȘTI	Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului”	1745
4	sat CORJĂUȚI; com. HILIȘEU-HORIA	Biserica de lemn „Cuvioasa Paraschiva”	1802
5	sat AGAFTON; com. CURTEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Arhangheli”	1747
6	sat CÂNDEȘTI; com. CÂNDEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Treime” și „Sf. Voievozi”	1777
7	sat BĂLUȘENI; com. BĂLUȘENI	Biserica de lemn „Sf. Voievozi”	1740
8	sat COTĂRGACI; com. ROMA	Biserica de lemn „Sf. Voievozi”	1770
9	sat CRISTEȘTI; com. CRISTEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Voievozi”	1771
10	sat CRISTINEȘTI; com. CRISTINEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	1770
11	mun. DOROHOI	Biserica „Vârgolici”, azi Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului”	1779
12	sat HAVÂRNA; com. HAVÂRNA	Ansamblul bisericii de lemn „Sf. Nicolae”	1795
13	sat HAVÂRNA; com. HAVÂRNA	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	1795
14	sat HAVÂRNA; com. HAVÂRNA	Clopotniță de lemn	1875
15	sat HĂNEȘTI; com. HĂNEȘTI	Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului”	1802
16	sat HILIȘEU-CRIȘAN; com. HILIȘEU-Horia	Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului”	1802
17	sat HORLĂCENI; com. ȘENDRICENI	Biserica de lemn „Sf. Împărați”	1788
18	sat IONĂȘENI; com. TRUȘEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Dumitru”	1825
19	sat ORĂȘENI-MAICI; com. CRISTEȘTI	Biserica de lemn „Schimbarea la Față”	1762
20	sat POIANA; com. BRĂEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Voievozi”	1801
21	sat PRELIPCA; com. VĂCULEȘTI	Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului”	1773
22	sat PRISĂCANI; oraș FLĂMÂNZI	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	1657
23	sat RĂDĂUȚI-PRUT; com. RĂDĂUȚI-PRUT	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	mijl. sec. XVIII
24	sat SĂUCENIȚA; com. VĂCULEȘTI	Biserica de lemn „Nașterea Maicii Domnului”	1794

25	sat SUHARĂU; com. SUHARĂU	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	1793, reparații 1897
26	sat ȘENDRICENI; com. ȘENDRICENI	Biserica de lemn „Sf. Voievozi”	1766
27	sat TALPA; com. CÂNDEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Treime” și „Sf. Voievozi”	1772
28	sat VĂCULEȘTI; com. VĂCULEȘTI	Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului”	1712
29	sat aparținător VLĂDENI; com. MIHĂILENI	Biserica de lemn „Sf. Gheorghe”	1785
30	sat VORNICENI; com. VORNICENI	Biserica de lemn „Sf. Dumitru”	1821
31	sat ZĂICEȘTI; com. BĂLUȘENI	Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului”	1903, transformări 1884

Anexa 2. Biserici din lemn din județul Iași

	Localitate	Denumire	Datare
1	sat BĂICENI; com. CUCUTENI	Biserica de lemn „Sf. Treime”	1808
2	sat BOROȘEȘTI; com. SCÂNTEIA	Biserica de lemn „Nașterea Sf. Ioan Botezătorul” (Sânziene)	1812
3	sat BRĂDICEȘTI; com. DOLHEȘTI	Biserica de lemn „Buna Vestire”	cca. 1692
4	sat BRĂEȘTI; com. BRĂEȘTI	Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului”	sec. XVIII
5	sat CIURBEȘTI; com. MIROSLAVA	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	1806
6	sat COSTEȘTI; com. COSTEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Voievozi”	1777
7	sat DOBROVĂȚI; com. DOBROVĂȚI	Biserica de lemn „Sf. Pantelimon”	1797
8	sat COVASNA; com. COSTULENI	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	1739
9	sat DUMEȘTI; com. DUMEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Împărați”	înc. sec. XVIII
10	sat FEDELEȘENI; com. STRUNGA	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	1747
11	sat HOMIȚA; com. CRISTEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Apostoli”	1853
12	sat IEPURENI; com. ANDRIEȘENI	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	1783
13	sat IPATELE; com. IPATELE	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	1805
14	sat JIGORENI; com. ȚIBĂNEȘTI	Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului”	1813
15	sat LARGA-JIIA; com. MOVILENI	Biserica de lemn „Sf. Nicolae»	1861
16	sat MĂDĂRJAC; com. MĂDĂRJAC	Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului”	1785
17	sat MĂDĂRJAC; com. MĂDĂRJAC	Biserica de lemn „Sf. Grigore Bogoslavul”	1816
18	sat MĂDĂRJEȘTI; com. BĂLȚAȚI	Biserica de lemn „Sf. Grigore Teologul”	sec. XIX

19	sat MĂNĂSTIREA; com. DAGĂȚA	Biserica de lemn „Sf. Ioan Botezătorul”	1723
20	sat MIROSLĂVEȘTI; com. MIROSLĂVEȘTI	Biserica de lemn „Cuvioasa Paraschiva”	1535
21	sat OBRIJENI; com. POPEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Dumitru”	1835
22	sat PĂUȘEȘTI; com. DUMEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Gheorghe”	1643
23	sat POIANA; com. DELENI	Biserica de lemn „Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul”	1744
24	sat POPEȘTI; com. POPEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Treime”	1700
25	sat RĂDENI; com. ROȘCANI	Biserica de lemn „Sf. Voievozi”	sec. XVII
26	sat ROȘCANI; com. POPEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Gheorghe”	1780
27	sat SINEȘTI; com. SINEȘTI	Biserica de lemn „Buna Vestire”	1717
28	sat STOLNICENI-PRĂJESCU; com. STOLNICENI-PRĂJESCU	Biserica de lemn „Nașterea Maicii Domnului”	sec. XVIII
29	sat STOLNICENI-PRĂJESCU; com. STOLNICENI-PRĂJESCU	Biserica de lemn „Sf. Gheorghe”	1810
30	sat SUHULEȚ; com. TANSA	Biserica de lemn „Sf. Voievozi”	1780
31	sat ȘCHEIA; com. ȘCHEIA	Biserica de lemn „Sf. Gheorghe”	sec. XVII
32	sat VĂLENII; com. ȚIBĂNEȘTI	Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului”	sec. XVIII
33	sat VERȘENI; com. MIROSLĂVEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Voievozi”	sec. XVIII
34	sat VOROVEȘTI; com. MIROSLAVA	Biserica de lemn „Sf. Gheorghe”	1768
35	sat ZLODICA; com. CEPLENIȚA	Biserica de lemn „Sf. Voievozi”	sec. XVII

Anexa 3. Biserici din lemn din județul Vaslui

	Localitate	Denumire	Datare
1	sat ARMĂȘENI; com. BUNEȘTI-AVEREȘTI	Biserica de lemn „Sf. Voievozi”	1868, refaceri sec. XX
2	sat ARMĂȘOIA; com. PUNGESȚI	Biserica de lemn „Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul” a fostului schit Armășoia	1869
3	sat BĂBUȘA; com. BĂCEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	1836–1837
4	sat BĂLEȘTI; com. COZMEȘTI	Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului”	1806
5	sat BOGDĂNEȘTI; com. BOGDĂNEȘTI	Biserica de lemn și vălătuci „Sf. Nicolae” a fostului schit Bogdănești	1851, transformări sec. XX
6	sat BOGEȘTI; com. POGANA	Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului”	1807, intervenții 1924
7	sat BOȚOIA; com. DĂNEȘTI	Biserica de lemn și vălătuci „Sf. Nicolae”	1757, refăcută 1857
8	sat BUHĂEȘTI; com. VULTUREȘTI	Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului”	1798, refaceri 1830
9	sat BUTUCĂRIA; com. ZĂPODENI	Biserica de lemn și vălătuci „Sf. Împărați Constantin și Elena”	1834

10	sat CĂPUȘNENI; com. LIPOVĂȚ	Biserica de lemn „Sf. Nicolae” a fostului schit	1792
11	sat aparținător CĂZĂNEȘTI; oraș NEGREȘTI	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	1818, refaceri 1835
12	sat CÂRJA; oraș MURGENI	Biserica de lemn și vălătuci „Nașterea Maicii Domnului”	1831–1833
13	sat CÂRJOANI; com. POGANA	Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului”	1777, transformări 1930
14	sat CÂRȚIBAȘI; com. BOGDĂNIȚA	Biserica de lemn „Sf. Nicolae” a fostului schit Cârțibași	1833
15	sat CEPEȘTI; com. BOGDĂNIȚA	Biserica de lemn și vălătuci „Sf. Trei Ierarhi”	1834–1839
16	sat CETĂȚUIA; com. PUIEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Nicolae” a fostului schit Strâmba	a. 1670, intervenții 1751, 1838
17	sat CIOFENI; com. ZĂPODENI	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	1819
18	sat CORODEȘTI; com. GHERGHEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	1743
19	sat COȘEȘTI; com. IVĂNEȘTI	Biserica de lemn „Cuvioasa Paraschiva”	1795, refăcută 1882
20	sat COTIC; com. TODIREȘTI	Biserica de lemn „Sf. Voievozi”	a.1850
21	sat COZMEȘTI; com. COZMEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	sec. XIX
22	sat CURTENI; com. OLTENEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Voievozi”, ruine	1817
23	sat DOBROSLOVEȘTI; com. ZĂPODENI	Biserica de lemn și vălătuci „Sf. Dumitru”	1852, transform. sec. XX
24	sat DRAGOMIREȘTI; com. DRAGOMIREȘTI	Biserica de lemn „Intrarea Maicii Domnului în Biserică” (Vovidenia)	1774, refaceri 1839
25	sat DRAXENI; com. REBRICEA	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	cca. 1850
26	sat DRĂGEȘTI; com. TODIREȘTI	Biserica de lemn „Sf. Gheorghe”	1783, refaceri 1878
27	sat DUMBRĂVENI; com. GÂRCENI	Biserica de lemn „Nașterea Sf. Ioan Botezătorul”	1784–1787, refaceri 1814
28	sat DUMEȘTI; com. DUMEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Împărați Constantin și Elena”	1820
29	sat FÂNTÂNELE; com. PUIEȘTI	Biserica de lemn și vălătuci „Sf. Voievozi”	sec. XIX, refaceri 1946
30	sat GÂRCENI; com. GÂRCENI	Biserica de lemn „Sf. Nicolae»	1823
31	sat GÂRCENI; com. GÂRCENI	Biserica de lemn „Sf. Voievozi” a Mănăstirii Mălinești	1826
32	sat GRĂJDENI; com. FRUNTIȘENI	Biserica de lemn „Sf. Gheorghe”	înc. sec. XIX

33	sat GRUMEZOIA; com. DIMITRIE CANTEMIR	Biserica de lemn „Vovidenia” a Mănăstirii „Dimitrie Cantemir”	sec. XIX
34	sat HOCENI; com. HOCENI	Biserica de lemn „Sf. Gheorghe”	1820
35	sat IVĂNEȘTI; com. IVĂNEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Nicolae” a fostului schit Gologofta-Hușenii-Balica	1774, refaceri 1820
36	sat LIPOVĂȚ; com. LIPOVĂȚ	Biserica de lemn „Sf. Gheorghe” a fostului schit Lipovăț (Zografu)	cca. 1626, refăcută 1717
37	sat MĂLUȘTENI; com. MĂLUȘTENI	Biserica de lemn „Sf. Nicolae” și „Sf. Dumitru”	1814, refaceri 1895
38	sat MĂNĂSTIREA; com. DELEȘTI	Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului” a fostului schit Hârsova „Sf. Nicolae”	1756
39	sat MIRCEȘTI; com. TĂCUTA	Biserica de lemn „Sf. Voievozi”	1532, refăcută sec. XIX
40	sat MUNTENEȘTI; com. ȘTEFAN CEL MARE	Biserica de lemn „Sf. Voievozi”	1785, refaceri 1906
41	sat OBĂRȘENI; com. VOINEȘTI	Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului”	1818
42	sat OBĂRȘENI; com. VINDEREI	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	1764
43	sat ORGOIEȘTI; com. BOGDĂNEȘTI	Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului”, a fostului schit Orgoeștii Vechi	1750, refăcută sec. XIX
44	sat OȘEȘTI; com. OȘEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Voievozi”	1815
45	sat PÂRVEȘTI; com. COSTEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	1816–1820
46	sat POGANA; com. POGANA	Biserica de lemn „Sf. Voievozi”	1811–1812
47	sat POPEȘTI; com. MICLEȘTI	Biserica de lemn „Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul”	sec. XIX
48	sat PUIEȘTI; com. PUIEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	1806
49	sat RAFAILA; com. RAFAILA	Biserica de lemn „Sf. Voievozi”	1838
50	sat RĂDUEȘTI; com. DELEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Gheorghe”	1818
51	sat SCHINENI; oraș MURGENI	Biserica de lemn și vălătuci „Sf. Nicolae”	1805, transformări sec. XIX-XX
52	sat SIMILIȘOARA; com. BOGDANA	Biserica de lemn și vălătuci „Schimbarea la Față”	1841–1846
53	sat SOFRONEȘTI; com. TODIREȘTI	Biserica de lemn „Cuvioasa Paraschiva”	1783, refaceri 1957
54	sat STÂNCĂȘENI; com. VOINEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Nicolae»	1795, refăcută cca. 1829

55	sat ȘIȘCANI; com. HOCENI	Biserica de lemn „Cuvioasa Paraschiva”	cca. 1760, refaceri sec. XIX–XX
56	sat ȘTIOBORĂNI; com. SOLEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	1726
57	sat TANACU; com. TANACU	Biserica de lemn „Sf. Voievozi”	1826
58	sat TANACU; com. TANACU	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	1819
59	sat TELEJNA; com. ZĂPODENI	Biserica de lemn și vălătuci „Sf. Voievozi”	1816
60	sat TROHAN; com. GÂRCENI	Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului”	1824, refaceri 1940
61	sat ȚIBĂNEȘTII BUHLII; com. BĂCEȘTI	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	1837
62	sat VALEA LUI BOSIE; com. TĂTĂRĂNI	Biserica de lemn „Sf. Apostoli Petru și Pavel”	1806–1807
63	sat VĂLENI; com. VĂLENI	Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului”	1811–1815
64	sat VĂLENI; com. PĂDURENI	Biserica de lemn și vălătuci „Sf. Nicolae”	1850–1851, transformări sec. XX
65	sat VETRIȘOAIA; com. VETRIȘOAIA	Biserica de lemn și vălătuci „Sf. Voievozi”	Sec. XVIII–XIX, transformări sec. XX
66	sat VLĂDEȘTI; com. BOGDĂNEȘTI	Biserica de lemn și vălătuci „Sf. Voievozi”	Sec. XIX, transformări sec. XX
67	sat VOINEȘTI; com. VOINEȘTI	Biserica de lemn „Cuvioasa Paraschiva”	cca. 1745
68	sat ZĂPODENI; com. ZĂPODENI	Biserica de lemn „Sf. Nicolae”	1770–1775

Anexa 4. Așezări nefortificate din județul Botoșani

	Localitate	Denumire	Datare
1	mun. BOTOȘANI	Situl arheologic de la Botoșani, punct „Groapa lui Ichim (Achim)”	sec. II–III p. Chr, Epoca romană
2	sat BAJURA; oraș DARABANI	Așezare	sec. V–IV a. Chr., Latène timpuriu
3	sat CĂLĂRAȘI; com. CĂLĂRAȘI	Așezare	sec. II–III p. Chr.
4	sat CĂLĂRAȘI; com. CĂLĂRAȘI	Așezare	Hallstatt
5	sat CORLĂTENI; com. CORLĂTENI	Așezare	Hallstatt
6	sat CORNI; com. CORNI	Așezare	sec. IV–II a. Chr., Latène, Cultura geto–dacică
7	sat CORNI; com. CORNI	Așezare	Hallstatt
8	sat COTU MICULINȚI; com. COȚUȘCA	Așezare	sec. III–II a. Chr., Latène, Cultura geto–dacică
9	sat HLIPICENI; com. HLIPICENI	Așezare	Hallstatt timpuriu
10	sat HUȚANI; com. VLĂDENI	Așezare	sec. II–III p. Chr., Cultura dacilor liberi

11	sat IACOBENI; com. DÂNGENI	Situl arheologic de la Iacobenii	sec. VI–V a. Chr., Hallstatt
12	sat IONĂȘENI; com. TRUȘEȘTI	Așezare	sec. VI–IV a. Chr., Hallstatt
13	sat LEORDA; com. LEORDA	Așezare	Latène
14	sat LOZNA; com. LOZNA	Podul de lemn de la Lozna	sec. II–III p. Chr
15	sat MÂNĂȘTIRENI; com. UNȚENI	Situl arheologic de la Mânăstireni	sec. II–III p. Chr., Latène târziu, Cultura dacilor liberi
16	sat MIHĂLĂȘENI; com. MIHĂLĂȘENI	Așezare	sec. II–III p. Chr., Epoca romană
17	sat MIHĂLĂȘENI; com. MIHĂLĂȘENI	Așezare	Hallstatt
18	sat MIORCANI; com. RĂDĂUȚI-PRUT	Așezare	sec. VI–V a. Chr., Hallstatt
19	sat MITOC; com. MITOC	Așezare	Hallstatt
20	sat NICHITENI; com. COȚUȘCA	Așezare	sec. VI–V a. Chr., Hallstatt
21	sat PRĂJENI; com. PRĂJENI	Așezare	sec. II–III p. Chr
22	sat PRĂJENI; com. PRĂJENI	Așezare	Latène timpuriu
23	sat PRĂJENI; com. PRĂJENI	Așezare	Hallstatt
24	sat PRISĂCANI; oraș FLĂMÂNZI	Așezare	sec. VI–IV a. Chr., Hallstatt
25	sat PRISĂCANI; oraș FLĂMÂNZI	Necropola tumulară	Hallstat
26	sat STÂNCEȘTI; com. MIHAI EMINESCU	Așezarea fortificată de la Stâncești	sec. VI–III a. Chr., Latène timpuriu
27	sat SUHARĂU; com. SUHARĂU	Situl arheologic de la Suharău, punct „Lotul invalizilor”	sec. II–III p. Chr, Epoca romană, Cultura dacilor liberi
28	sat SUHARĂU; com. SUHARĂU	Situl arheologic de la Suharău, punct „Ruginosul”	sec. II–III p. Chr, Epoca romană, Cultura dacilor liberi
29	sat ȘTEFĂNEȘTI; oraș ȘTEFĂNEȘTI	Așezare	sec. VI–V a. Chr., Hallstat
30	sat VICTORIA; com. STĂUCENI	Așezare	sec. II–III p. Chr., Epoca romană, Cultura dacilor liberi
31	sat VICTORIA; com. STĂUCENI	Așezare	Hallstatt, Cultura Noua
32	sat VLĂDENI-DEAL; com. FRUMUȘICA	Așezare	Hallstat
33	sat ZĂICEȘTI; com. BĂLUȘENI	Necropola de la Zăicești	sec. VI–IV a. Chr., Latène timpuriu

Anexa 5. Așezări nefortificate din județul Iași

	Localitate	Denumire	Datare
--	------------	----------	--------

1	mun. IAȘI	Așezare	Hallstatt
2	mun. IAȘI	Așezare	sec. II–I a. Chr., Latène
3	sat ALEXANDRU I. CUZA; com. ALEXANDRU I. CUZA	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
4	sat ALEXANDRU I. CUZA; com. ALEXANDRU I. CUZA	Așezare	sec. II–I a. Chr., Latène, cultura geto-dacică
5	sat ANDRIEȘENI; com. ANDRIEȘENI	Așezare	sec. III–IV p.Chr., Epoca migrațiilor
6	sat ANDRIEȘENI; com. ANDRIEȘENI	Așezare	Hallstatt
7	sat AVÂNTU; com. ROMÂNEȘTI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
8	sat AVÂNTU; com. ROMÂNEȘTI	Așezare	Hallstatt
9	sat BĂICENI; com. CUCUTENI	Așezare	sec. IV–III a. Chr., Latène
10	sat BĂICENI; com. CUCUTENI	Așezare	sec. III p. Chr.
11	sat BĂICENI; com. CUCUTENI	Așezare	Geto-dacică
12	sat BĂICENI; com. CUCUTENI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca post-romană
13	sat BĂICENI; com. CUCUTENI	Așezare	sec. I–II p.Chr., Epoca daco-romană
14	sat BĂICENI; com. CUCUTENI	Așezare	sec. III–I a. Chr., Latène
15	sat BĂICENI; com. CUCUTENI	Așezare	sec. IV–III a. Chr., Latène
16	sat BĂICENI; com. CUCUTENI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
17	sat BĂICENI; com. CUCUTENI	Așezare	sec. II–III p.Chr., Epoca romană
18	sat BĂLȚAȚI; com. BĂLȚAȚI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
19	sat BĂLȚAȚI; com. BĂLȚAȚI	Așezare	Hallstatt
20	sat BĂLȚAȚI; com. BĂLȚAȚI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
21	sat BĂLȚAȚI; com. BĂLȚAȚI	Așezare	Hallstatt mijlociu
22	sat BĂRBĂTEȘTI; com. CUCUTENI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
23	sat BĂRBĂTEȘTI; com. CUCUTENI	Așezare	sec. II – III p.Chr., Epoca romană
24	sat BĂRBĂTEȘTI; com. CUCUTENI	Așezare	sec. V–IV a. Chr., Hallstatt
25	sat BĂRBĂTEȘTI; com. CUCUTENI	Așezare	Latène
26	sat BĂCU; com. IPATELE	Așezare	sec. III–IV p.Chr., Epoca daco-romană
27	sat BĂCU; com. IPATELE	Așezare	Latène, cultura geto-dacică

28	sat BĂCU; com. IPATELE	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
29	sat BĂCU; com. IPATELE	Așezare	sec. II – III p.Chr., Latène târziu
30	sat BĂRLEȘTI; com. ERBICENI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
31	sat BĂRLEȘTI; com. ERBICENI	Așezare	sec. III–I a. Chr., Latène
32	sat BĂRLEȘTI; com. ERBICENI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
33	sat BELCEȘTI; com. BELCEȘTI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
34	sat BELCEȘTI; com. BELCEȘTI	Așezare	sec. II – III p.Chr., Epoca romană
35	sat BELCEȘTI; com. BELCEȘTI	Așezare	Hallstatt
36	sat BOROȘEȘTI; com. SCÂNTEIA	Necropolă	sec. III–I a. Chr., Latène târziu, cultura Poienestî-Lukașevka
37	sat BOROȘEȘTI; com. SCÂNTEIA	Așezare	sec. III–I a. Chr., Latène
38	sat BOROȘEȘTI; com. SCÂNTEIA	Așezare	sec. IV–III a. Chr., Latène
39	sat BOURENI; com. BALȘ	Așezare	Latène
40	sat BRĂDICEȘTI; com. DOLHEȘTI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
41	sat BRĂDICEȘTI; com. DOLHEȘTI	Așezare	sec. II–III p.Chr., Epoca romană
42	sat BRĂDICEȘTI; com. DOLHEȘTI	Așezare	sec. V–I a. Chr., Latène
43	sat BRĂDICEȘTI; com. DOLHEȘTI	Așezare	Hallstatt, grupul Cozia
44	sat BRĂTULENI; com. MIROSLAVA	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
45	sat BUHALNIȚA; com. CEPLENIȚA	Așezare	sec. II–III p.Chr., Epoca romană
46	sat BUHALNIȚA; com. CEPLENIȚA	Necropola birituală	sec. IV–III a. Chr. și sec. I a. Chr–sec. I p. Chr, Latène
47	sat CÂRNICENI; com. ȚIGĂNAȘI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
48	sat CÂRNICENI; com. ȚIGĂNAȘI	Așezare	sec. III–IV p.Chr., Epoca daco-romană
49	sat CÂRNICENI; com. ȚIGĂNAȘI	Așezare	Hallstatt
50	sat CÂRNICENI; com. ȚIGĂNAȘI	Așezare	sec. III–I a. Chr., Latène, cultura geto-dacică
51	sat CÂRNICENI; com. ȚIGĂNAȘI	Așezare	Hallstatt timpuriu
52	sat CHILIȘOAIA; com. DUMEȘTI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
53	sat CHIPEREȘTI; com. TUȚORA	Așezare	Latène târziu
54	sat CIUREA; com. CIUREA	Așezare	sec. III–I a. Chr.
55	sat COGEASCA; com. LEȚCANI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
56	sat COGEASCA; com. LEȚCANI	Așezare	Hallstatt
57	sat COGEASCA; com. LEȚCANI	Așezare	Latène II

58	sat CONȚEȘTI; com. VALEA SEACĂ	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
59	sat CONȚEȘTI; com. VALEA	Așezare	sec. II – III p.Chr., Epoca romană
60	sat CONȚEȘTI; com. VALEA SEACĂ	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
61	sat COTU MORII; com. POPRICANI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
62	sat COTU MORII; com. POPRICANI	Așezare	Latène
63	sat COVASNA; com. COSTULENI	Așezare	sec. II–III p.Chr., Epoca romană
64	sat COVASNA; com. COSTULENI	Așezare	Hallstatt
65	sat COVASNA; com. COSTULENI	Așezare	sec. IV–II a. Chr., Latène
66	sat CRISTEȘTI; com. CRISTEȘTI	Așezare	sec. IV–II a. Chr., Latène, cultura geto-dacică
67	sat CRIVEȘTI; com. STRUNGA	Așezare	sec. II-III p.Chr, Epoca romană
68	sat CRIVEȘTI; com. STRUNGA (fosta comună Vânători)	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
69	sat CRIVEȘTI; com. STRUNGA (fosta comună Vânători)	Așezare	sec. II – III p.Chr., Epoca romană
70	sat CRIVEȘTI; com. STRUNGA (fosta comună Vânători)	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
71	sat CRIVEȘTI; com. STRUNGA (fosta comună Vânători)	Așezare	Latène
72	sat CRIVEȘTI; com. STRUNGA (fosta comună Vânători)	Situl arheologic de la Crivești, punct „Fundu”	sec. II–I a. Chr., Latène, cultura geto-dacică
73	sat CUCUTENI; com. CUCUTENI	Movilele de la Cucuteni, punct „Dealul Gosan”	sec. IV a. Chr., Latène timpuriu
74	sat CUZA VODĂ; com. POPRICANI	Așezare	Latène
75	sat DAGĂȚA; com. DAGĂȚA	Așezare	Latène, cultura geto-dacică
76	sat DAGĂȚA; com. DAGĂȚA	Așezare	sec. II a. Chr., Latène
77	sat DANCU; com. HOLBOCA	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
78	sat DANCU; com. HOLBOCA	Așezare	sec. III–II a. Chr., Latène
79	sat DOBROVĂȚ; com. DOBROVĂȚ	Așezare	sec. I a. Chr.- I p. Chr., Latène
80	sat DOBROVĂȚ; com. DOBROVĂȚ	Așezare	sec. III–I a. Chr., Latène
81	sat DOBROVĂȚ; com. DOBROVĂȚ	Așezare	sec. IV–III a. Chr., Latène
82	sat DOBROVĂȚ; com. DOBROVĂȚ	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
83	sat DOROȘCANI; com. POPEȘTI	Așezare	sec. III–II a. Chr., Latène

84	sat DOROȘCANI; com. POPEȘTI	Așezare	Latène
85	sat DUMBRAVA; com. CIUREA	Necropolă	sec. I – II p.Chr., Latène
86	sat DUMBRAVA; com. LESPEZI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
87	sat DUMBRAVA; com. LESPEZI	Așezare	sec. II – III p.Chr., Epoca romană
88	sat DUMBRAVA; com. LESPEZI	Așezare	Hallstatt
89	sat DUMEȘTI; com. DUMEȘTI	Așezare	sec. III–IV p.Chr., Epoca daco-romană
90	sat DUMEȘTI; com. DUMEȘTI	Așezare	Hallstatt
91	sat DUMITREȘTII GĂLĂȚII; com. SCHITU DUCA	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
92	sat DUMITREȘTII GĂLĂȚII; com.	Așezare	sec. II – III p.Chr., Latène târziu
93	sat DUMITREȘTII GĂLĂȚII; com. SCHITU DUCA	Așezare	sec. III–I a. Chr., Latène
94	sat DUMITREȘTII GĂLĂȚII; com. SCHITU DUCA	Așezare	Hallstatt
95	sat DUMITREȘTII GĂLĂȚII; com. SCHITU DUCA	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
96	sat DUMITREȘTII GĂLĂȚII; com. SCHITU DUCA	Așezare	sec. II–III p.Chr., Latène
97	sat DUMITREȘTII GĂLĂȚII; com. SCHITU DUCA	Așezare	sec. II a. Chr., Latène
98	sat ERBICENI; com. ERBICENI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
99	sat ERBICENI; com. ERBICENI	Așezare	Hallstatt
100	sat FEDELEȘENI; com. STRUNGA	Așezare	sec. I–II p.Chr.
101	sat GĂNEȘTI; com. ION NECULCE	Așezare	sec. III–IV p.Chr., Epoca daco-romană
102	sat GĂNEȘTI; com. ION NECULCE	Așezare	Hallstatt târziu
103	sat GLODENII GÂNDULUI; com. ȚIBĂNEȘTI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
104	sat GLODENII GÂNDULUI; com. ȚIBĂNEȘTI	Așezare	sec. II–III p.Chr., Epoca romană
105	sat GLODENII GÂNDULUI; com. ȚIBĂNEȘTI	Așezare	sec. I a. Chr.–I p. Chr., Latène
106	sat GORBAN; com. GORBAN	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
107	sat GORBAN; com. GORBAN	Așezare	sec. V–IV a. Chr., Latène timpuriu
108	sat HĂBĂȘEȘTI; com. STRUNGA	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
109	sat HĂBĂȘEȘTI; com. STRUNGA	Așezare	Hallstatt
110	sat HĂRPĂȘEȘTI; com. POPEȘTI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
111	sat HĂRTOAPE; com. VÂNĂTORI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană

112	sat HÂRTOAPE; com. VÂNĂTORI	Așezare	sec. II–III p.Chr., Epoca romană
113	sat HÂRTOAPE; com. VÂNĂTORI	Așezare	sec. II–I a. Chr., Latène
114	sat HÂRTOAPE; com. VÂNĂTORI	Așezare	Hallstatt
115	sat HELEȘTENI; com. HELEȘTENI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
116	sat HELEȘTENI; com. HELEȘTENI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
117	sat HELEȘTENI; com. HELEȘTENI	Așezare	sec. II – III p.Chr., Epoca romană
118	sat HELEȘTENI; com. HELEȘTENI	Așezare	Hallstatt
119	sat HILIȚA; com. COSTULENI	Așezare	sec. II–IV p.Chr., Epoca daco-romană
120	sat HILIȚA; com. COSTULENI	Așezare	sec. V – III a. Chr., Latène timpuriu
121	sat HODORA; com. COTNARI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
122	sat HODORA; com. COTNARI	Așezare	sec. II – III p.Chr., Epoca romană
123	sat HOLBOCA; com. HOLBOCA	Așezare	sec. III – II a. Chr., Latène
124	sat HOLBOCA; com. HOLBOCA	Așezare	Hallstatt
125	sat HOLM; com. PODU ILOAEI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
126	sat ION NECULCE; com. ION NECULCE	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
127	sat ION NECULCE; com. ION NECULCE	Așezare	sec. II–III p.Chr., Epoca romană
128	sat ION NECULCE; com. ION NECULCE	Așezare	Hallstatt
129	sat JIGORENI; com. ȚIBĂNEȘTI	Așezare	Hallstatt
130	sat JIGORENI; com. ȚIBĂNEȘTI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
131	sat JIGORENI; com. ȚIBĂNEȘTI	Așezare	sec. IV–III a. Chr., Latène
132	sat JIGORENI; com. ȚIBĂNEȘTI	Așezare	Hallstatt
133	sat LARGA-JIJIA; com. MOVILENI	Așezare	Hallstatt
134	sat LEȚCANI; com. LEȚCANI	Așezare	sec. III–IV p.Chr., Epoca daco-romană
135	sat LEȚCANI; com. LEȚCANI	Așezare	Hallstatt
136	sat LUNCA CETĂȚUII; com. CIUREA	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
137	sat LUNCA CETĂȚUII; com. CIUREA	Așezare	Latène, cultura geto-dacică
138	sat LUNCA CETĂȚUII; com. CIUREA	Așezare	Hallstatt timpuriu
139	sat MIRCEȘTI; com. MIRCEȘTI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană

140	sat MIRCEȘTI; com. MIRCEȘTI	Așezare	Latène târziu, cultura Poienești-Lukașevka
141	sat MIROSLAVA; com. MIROSLAVA	Așezare	sec. III–IV p.Chr., Epoca daco-romană
142	sat MOGOȘEȘTI; com. MOGOȘEȘTI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
143	sat MOGOȘEȘTI; com. MOGOȘEȘTI	Așezare	Hallstatt mijlociu și final
144	sat MOGOȘEȘTI; com. MOGOȘEȘTI	Așezare	Latène, cultura geto-dacică
145	sat MOIMEȘTI; com. POPRICANI	Așezare	sec. II – III p.Chr., Epoca romană
146	sat MOVILENI; com. HELEȘTENI	Movile	Hallstatt târziu
147	sat MUNCELU DE SUS; com. MOGOȘEȘTI-SIRET	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
148	sat MUNCELU DE SUS; com. MOGOȘEȘTI-SIRET	Așezare	Latène, cultura geto-dacică
149	sat MUNTENI; com. BELCEȘTI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
150	sat MUNTENI; com. BELCEȘTI	Așezare	Latène, cultura geto-dacică
151	sat MUNTENI; com. BELCEȘTI	Așezare	Hallstatt timpuriu
152	sat OSOI; com. COMARNA	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
153	sat OSOI; com. COMARNA	Așezare	Hallstatt târziu
154	sat OSOI; com. SINEȘTI	Așezare	Latène, cultura geto-dacică
155	sat OȚELENI; com. OȚELENI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
156	sat OȚELENI; com. OȚELENI	Cetate	Latène
157	sat OȚELENI; com. OȚELENI	Așezare	Latène
158	sat OȚELENI; com. OȚELENI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca migrațiilor
159	sat OȚELENI; com. OȚELENI	Așezare	sec. II–III p.Chr., Epoca romană
160	sat PĂUȘENI; com. DUMEȘTI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
161	sat PĂUȘENI; com. DUMEȘTI	Așezare	sec. II – III p.Chr., Epoca romană
162	sat PĂUȘENI; com. DUMEȘTI	Așezare	sec. II–I a. Chr., Latène
163	sat PĂUȘENI; com. DUMEȘTI	Așezare	Hallstatt timpuriu
164	sat PĂUȘENI; com. DUMEȘTI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
165	sat PÂRCOVACI; com. HÂRLĂU	Așezare	Hallstatt
166	sat PLUGARI; com. PLUGARI	Așezare	sec. IV–III a. Chr., Latène
167	sat PLUGARI; com. PLUGARI	Așezare	sec. IV–III a. Chr., Latène
168	sat PLUGARI; com. PLUGARI	Movilele de la Plugari	Hallstatt

169	sat PODOLENII DE JOS; com. COZMEȘTI	Așezare	Latène, cultura geto-dacică
170	sat POIANA CU CETATE; com. GRAJDURI	Așezare	Latène
171	sat POPEȘTI; com. POPEȘTI	Așezare	sec. II – III p.Chr., Epoca romană
172	sat POPEȘTI; com. TRIFEȘTI	Așezare	sec. II – III p.Chr., Epoca romană
173	sat POPEȘTI; com. TRIFEȘTI	Așezare	Hallstatt timpuriu
174	sat POPRICANI; com. POPRICANI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
175	sat POPRICANI; com. POPRICANI	Așezare	sec. II a. Chr.
176	sat POPRICANI; com. POPRICANI	Așezare	Latène, cultura geto-dacică
177	sat POPRICANI; com. POPRICANI	Așezare	Hallstatt mijlociu și târziu
178	sat POPRICANI; com. POPRICANI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
179	sat POPRICANI; com. POPRICANI	Așezare	Hallstatt
180	sat RĂDUCĂNENI; com. RĂDUCĂNENI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
181	sat RĂDUCĂNENI; com. RĂDUCĂNENI	Așezare	sec. III–II a. Chr., Latène, cultura geto-dacică
182	sat RĂDUCĂNENI; com. RĂDUCĂNENI	Așezare	Latène, cultura geto-dacică
183	sat REDIU; com. REDIU	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
184	sat REDIU; com. REDIU	Așezare	Hallstatt
185	sat REDIU; com. REDIU	Așezare	sec. III–IV p.Chr., Epoca daco-romană
186	sat REDIU; com. REDIU	Așezare	Hallstatt
187	sat REDIU MITROPOLIEI; com. POPRICANI	Așezare	Hallstatt târziu
188	sat SATU NOU; com. ȘCHEIA	Așezare	sec. II–III p.Chr.
189	sat SATU NOU; com. ȘCHEIA	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
190	sat SATU NOU; com. ȘCHEIA	Așezare	sec. II – III p.Chr., Epoca romană
191	sat SĂCĂREȘTI; com. CUCUTENI	Așezare	sec. II – III p.Chr.
192	sat SĂCĂREȘTI; com. CUCUTENI	Așezare	Hallstatt târziu
193	sat SÂRCA; com. BĂLȚAȚI	Așezare	Latène
194	sat SIREȚEL; com. SIREȚEL	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
195	sat SIREȚEL; com. SIREȚEL	Așezare	sec. III–II a. Chr., Latène
196	sat SPINOASA; com. ERBICENI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană

197	sat SPINOASA; com. ERBICENI	Așezare	sec. II – III p.Chr., Epoca romană
198	sat SPINOASA; com. ERBICENI	Așezare	Latène, cultura geto-dacică
199	sat SPINOASA; com. ERBICENI	Așezare	Hallstatt
200	sat STÂNCA; com. VICTORIA	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
201	sat STÂNCA; com. VICTORIA	Așezare	sec. III–II a. Chr., Latène
202	sat ȘCHEIA; com. ȘCHEIA	Așezare	sec. II – III p.Chr., Epoca romană
203	sat ȘCHEIA; com. ȘCHEIA	Așezare	sec. III–II a. Chr., Latène
204	sat ȘERBEȘTI; com. CIORTEȘTI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
205	sat ȘERBEȘTI; com. CIORTEȘTI	Așezare	Latène, cultura geto-dacică
206	sat TRIFEȘTI; com. TRIFEȘTI	Așezare	Hallstatt
207	sat TRIFEȘTI; com. TRIFEȘTI	Necropolă	Hallstatt
208	sat ȚIGĂNAȘI; com. ȚIGĂNAȘI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
209	sat ȚIGĂNAȘI; com. ȚIGĂNAȘI	Așezare	Hallstatt
210	sat VALEA URSULUI; com. MIROSLAVA	Așezare	Hallstatt
211	sat VASCANI; com. RUGINOASA	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
212	sat VASCANI; com. RUGINOASA	Așezare	sec. II – III p.Chr., Epoca romană
213	sat VASCANI; com. RUGINOASA	Așezare	Latène, cultura geto-dacică
214	sat VĂLENII; com. ȚIBĂNEȘTI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
215	sat VĂLENII; com. ȚIBĂNEȘTI	Așezare	Latène târziu, cultura Poienești-Lukașevka
216	sat VÂNĂTORI; com. POPRICANI	Așezare	sec. III–II a. Chr., Latène
217	sat VÂNĂTORI; com. POPRICANI	Așezare	Hallstatt
218	sat VLĂDENI; com. VLĂDENI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
219	sat VLĂDICENI; com. TOMEȘTI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
220	sat VLĂDICENI; com. TOMEȘTI	Așezare	Latène
221	sat VLĂDICENI; com. TOMEȘTI	Așezare	Hallstatt
222	sat VOCOTEȘTI; com. VOINEȘTI	Așezare	sec. IV p.Chr, Epoca daco-romană
223	sat VOCOTEȘTI; com. VOINEȘTI	Așezare	sec. IV–III a. Chr., Latène

Anexa 6. Așezări nefortificate din județul Vaslui

	Localitate	Denumire	Datare
1	sat ARMĂȘENI; com. BUNEȘTI-AVEREȘTI	Așezare	sec. III–IV p.Chr.

2	sat ARSURA; com. ARSURA	Așezare	sec. IV p.Chr., Epoca romană târzie
3	sat BĂRLĂLEȘTI; com. EPURENI	Așezare	sec. IV p.Chr., Epoca romană târzie
4	sat BĂRLĂLEȘTI; com. EPURENI	Așezare	Latène
5	sat BĂRLĂLEȘTI; com. EPURENI	Așezare	Hallstatt
6	sat DODEȘTI; com. DODEȘTI	Așezare	sec. IV p.Chr., Epoca romană târzie
7	sat DODEȘTI; com. DODEȘTI	Așezare	sec. II–III p.Chr., Epoca romană
8	sat DODEȘTI; com. DODEȘTI	Așezare	Hallstatt
9	sat DRĂGEȘTI; com. TODIREȘTI	Așezare	sec. II–IV p.Chr., Epoca romană
10	sat DRĂGEȘTI; com. TODIREȘTI	Așezare	Latène, cultura geto–dacică
11	sat DUMEȘTI; com. DUMEȘTI	Așezare întărită	sec. IV–III a. Chr., Latène, cultura geto–dacică
12	sat FEDEȘTI; com. ȘULETEA	Castru	sec. II p.Chr., Epoca romană
13	sat GÂRCENI; com. GÂRCENI	Așezare	sec. III–IV p.Chr., Epoca romană
14	sat GÂRCENI; com. GÂRCENI	Așezare	Hallstatt
15	sat GIURCANI; com. GĂGEȘTI	Necropolă	sec. II–IV p.Chr., Epoca romană
16	sat GURA IDRICI; com. ROȘIEȘTI	Așezare	sec. II–III p.Chr., Epoca romană
17	sat GURA IDRICI; com. ROȘIEȘTI	Așezare	Latène
18	sat GURA IDRICI; com. ROȘIEȘTI	Așezare	Hallstatt
19	sat HORGA; com. EPURENI	Așezare	sec. IV p.Chr., Epoca romană târzie
20	sat HORGA; com. EPURENI	Așezare	Latène, cultura geto–dacică
21	mun. HUȘI	Așezare	sec. IV–III a. Chr., Latène
22	sat IBĂNEȘTI; com. IBĂNEȘTI	Așezare	sec. IV p.Chr., Epoca romană târzie
23	sat IBĂNEȘTI; com. IBĂNEȘTI	Așezare	Latène, cultura geto–dacică
24	sat IVĂNEȘTI; com. IVĂNEȘTI	Așezare	sec. II–III p.Chr., Epoca romană
25	sat IVĂNEȘTI; com. IVĂNEȘTI	Așezare	Latène, cultura geto–dacică
26	sat IVĂNEȘTI; com. IVĂNEȘTI	Așezare	Hallstatt
27	sat MĂLUȘTENI; com. MĂLUȘTENI	Așezare	Latène, cultura geto–dacică
28	sat MĂLUȘTENI; com. MĂLUȘTENI	Așezare	sec. IV p.Chr.
29	sat MĂLUȘTENI; com. MĂLUȘTENI	Așezare	Latène, cultura geto–dacică
30	sat MĂLUȘTENI; com. MĂLUȘTENI	Așezare	Hallstatt
31	oraș MURGENI	Așezare	sec. II–III p.Chr., Epoca romană

32	oraș MURGENI	Așezare	Latène, cultura geto–dacică
33	sat PERIENI; com. PERIENI	Așezare	sec. III–IV p.Chr., Epoca romană
34	sat PERIENI; com. PERIENI	Așezare	Latène, cultura geto–dacică
35	sat PERIENI; com. PERIENI	Așezare	Hallstatt
36	sat PODU PETRIȘ; com. CIOCANI	Necropolă	sec. IV p.Chr.
37	sat POIENEȘTI; com. POIENEȘTI	Așezare	mijl. sec. III p. Chr., Epoca daco-romană
38	sat POIENEȘTI; com. POIENEȘTI	Așezare	sec. III p.Chr., Epoca daco-romană, cultura Poienești-Vârteșcoi
39	sat POIENEȘTI; com. POIENEȘTI	Necropolă	sec. II–I a. Chr., Latène târziu, cultura Poienești-Lukasevka
40	sat POIENEȘTI; com. POIENEȘTI	Așezare	sec. IV–III a. Chr., Latène, cultura geto–dacică
41	sat RATEȘU CUZEI; com. REBRICEA	Așezare	sec. IV p.Chr., Epoca romană târzie
42	sat RATEȘU CUZEI; com. REBRICEA	Așezare	Latène
43	sat RATEȘU CUZEI; com. REBRICEA	Așezare	Hallstatt
44	sat RÂȘEȘTI; com. DRÂNCENI	Tumul	sec. IV a. Chr., Latène

Anexa 7. Așezări fortificate din județul Botoșani

	Localitate	Denumire	Datare
1	sat COTU; com. COPĂLĂU	Așezare fortificată	sec. VI–III a. Chr., Latène, Cultura geto-dacică
2	sat DERSCA; com. DERSCA	Așezarea fortificată de la Dersca, punct „Berezna”	sec. XI–III a. Chr., Hallstatt, Cultura geto-dacică
3	sat STÂNCEȘTI; com. MIHAI EMINESCU	Așezarea fortificată de la Stâncești	sec. VI–III a. Chr., Latène timpuriu
4	sat VICTORIA; com. STĂUCENI	Așezare „Șanțul Caterinei”	sec. II–III p. Chr., Epoca romană, Cultura dacilor liberi
5	sat VICTORIA; com. STĂUCENI	Așezare „Șanțul Caterinei”	Hallstatt, Cultura Noua

Anexa 8. Așezări fortificate din județul Iași

	Localitate	Denumire	Datare
1	sat BUHALNIȚA; com. CEPLENIȚA	Fortificație	Latène, cultura geto-dacică
2	sat COMARNA; com. COMARNA	Cetate	Latène
3	sat COTNARI; com. COTNARI	Situl arheologic „Cetatea de la Cotnari”	
4	sat COTNARI; com. COTNARI	Cetatea de la Cotnari	sec. II–III p.Chr., Epoca romană

5	sat COTNARI; com. COTNARI	Cetatea de la Cotnari	înc. sec. IV a. Chr., Hallstatt
6	sat CRIVEȘTI; com. STRUNGA	Așezarea fortificată de la Crivești	Latène, cultura geto- dacică
7	sat DOBROVĂȚ; com. DOBROVĂȚ	Fortificație	Epoca medievală timpurie
8	sat MOȘNA; com. MOȘNA	Fortificația de la Moșna, punct „Cetățuia”	sec. III–II a. Chr., Latène
9	sat OȚELENI; com. OȚELENI	Cetate	Latène
10	sat POIANA CU CETATE; com. GRAJDURI	Situl arheologic de la Poiana cu Cetate, punct „Cetate” („Dealul Cetății”)	
11	sat POIANA MĂNĂSTIRII;	Cetatea de la Poiana Mănăstirii – „Între Șanțuri”	sec. IV–III a. Chr., Latène
12	sat RĂDUCĂNENI; com. RĂDUCĂNENI	Cetate	Latène, cultura geto- dacică
13	sat SLOBOZIA; com. SIREȚEL	Cetate	Latène, cultura geto- dacică
14	sat TĂTĂRUȘI; com. TĂTĂRUȘI	Fortificația „Palanca”	sec. IV p.Chr, sec. XV și sec. XVII
15	sat TODIREȘTI; com. TODIREȘTI	Fortificații de pământ	Latène, cultura geto- dacică
16	sat TODIREȘTI; com. TODIREȘTI	Fortificații de pământ	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A
17	sat VALEA URSULUI; com. MIROSLAVA	Fortificația de pământ de la Valea Ursului – „Cetățuia”	sec. II–III p.Chr., Epoca romană
18	sat VÂNĂTORI; com. VÂNĂTORI	Fortificație	Hallstatt
19	sat SATU NOU; com. ȘCHEIA	Așezarea de la „Promoroace– Gârla lui Chifor”	sec. II – III p.Chr., Epoca romană

Anexa 9. Așezări fortificate din județul Vaslui

	Localitate	Denumire	Datare
1	mun. VASLUI	Cetatea de pământ de la Vaslui, punct „Dealul Paiului”	sec. XV, Epoca medievală
2	sat ARSURA; com. ARSURA	Cetățuia de la Arsura, punct „Mogoșești”	sec. IV–III a. Chr., Latène, cultura geto–dacică
3	sat BUNEȘTI; com. BUNEȘTI-AVEREȘTI	Cetate	sec. IV–III a. Chr., Latène, cultura geto–dacică
4	sat CORNI-ALBEȘTI; com. ALBEȘTI	Cetate	sec. IV–III a. Chr., Latène
5	sat CREȚEȘTI; com. CREȚEȘTI	Cetate	sec. IV–III a. Chr., Latène, cultura geto–dacică
6	sat FEDEȘTI; com. ȘULETEA	Cetate	sec. IV–III a. Chr., Latène, cultura geto–dacică
7	sat FEDEȘTI; com. ȘULETEA	Castru	sec. II p.Chr., Epoca romană
8	sat TÂRZII; com. OLTENEȘTI	Cetatea	sec. V–IV a. Chr., Latène
9	sat TÂRZII; com. OLTENEȘTI	Cetatea	sec. V–IV a. Chr., Latène

Anexa 10. Așezări ale culturii Cucuteni-Trypillia din județul Botoșani

	Localitate	Denumire	Datare
1	sat BAJURA; oraș DARABANI	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
2	sat BODEASA; com. SĂVENI	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
3	sat BUIMĂCENI; com. ALBEȘTI	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
4	sat CĂLĂRAȘI; com. CĂLĂRAȘI	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
5	sat CERCHEJENI; com. BLÂNDEȘTI	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
6	sat CHELIȘ; com. SULIȚA	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
7	sat COPĂLĂU; com. COPĂLĂU	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
8	sat CORLĂTENI; com. CORLĂTENI	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
9	sat CRASNALEUCA; com. COȚUȘCA	Situl arheologic de la Crasnaleuca, punct „La Staniște”	Paleolitic superior, Cultura Gravetian oriental, Cucuteni A, Gorodsk-Horodiștea
10	sat DACIA; com. NICȘENI	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
11	sat DIMITRIE CANTEMIR; com. AVRĂMENI	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
12	sat DRĂGUȘENI; com. DRĂGUȘENI	Situl arheologic de la Drăgușeni, punct „Ostrov”	Eneolitic, Cultura Cucuteni
13	sat DRĂGUȘENI; com. DRĂGUȘENI	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
14	sat DUMENI; com. GEORGE ENESCU	Situl arheologic de la Dumeni	Eneolitic, Cultura Cucuteni
15	sat DUMENI; com. GEORGE ENESCU	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
16	sat HAVÂRNA; com. HAVÂRNA	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
17	sat HLIPICENI; com. HLIPICENI	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
18	sat HORLĂCENI; com. ȘENDRICENI	Situl arheologic de la Horlăceni	Eneolitic, Cultura Cucuteni
19	sat HORODIȘTEA; com. PĂLTINIȘ	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
20	sat HORODIȘTEA; com. PĂLTINIȘ	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
21	sat HORODIȘTEA; com. PĂLTINIȘ	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
22	sat LIVENI; com. MANOLEASA	Situl arheologic de la Liveni, punct „Iazul lui Bogdan”	Eneolitic, Cultura Cucuteni
23	sat LIVENI; com. MANOLEASA	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
24	sat LIVENI; com. MANOLEASA	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni

25	sat MATEIENI; com. DIMĂCHENI	Situl arheologic de la Mateieni	Eneolitic, Cultura Cucuteni
26	sat MIORCANI; com. RĂDĂUȚI-PRUT	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
27	sat MITOC; com. MITOC	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
28	sat NICHITENI; com. COȚUȘCA	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
29	sat ORĂȘENI-DEAL; com. CURTEȘTI	Situl arheologic de la Orășeni-Deal, punct „Dealul Hornului”	Eneolitic, Cultura Cucuteni
30	sat aparținător PETRICANI; oraș SĂVENI	Situl arheologic de la Petricani	Eneolitic, Cultura Cucuteni
31	sat PRĂJENI; com. PRĂJENI	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
32	sat PRISĂCANI; oraș FLĂMÂNZI	Necropola tumulară	Eneolitic, Cultura Cucuteni
33	sat RĂDENI; com. FRUMUȘICA	Situl arheologic de la Rădeni, punct „Boia”	Eneolitic, Cultura Cucuteni
34	sat RIPICENI; com. RIPICENI	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
35	sat SLOBOZIA; com. HĂNEȘTI	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
36	sat STÂNCA; oraș ȘTEFĂNEȘTI	Situl arheologic de la Stânca	Eneolitic, cultura Cucuteni
37	sat SUHARĂU; com. SUHARĂU	Situl arheologic de la Suharău, punct „La Comori”	Eneolitic, Cultura Cucuteni
38	sat ȘTEFĂNEȘTI; oraș ȘTEFĂNEȘTI	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
39	sat ȘTIUBIENI; com. ȘTIUBIENI	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
40	sat TUDORA; com. TUDORA	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
41	sat VĂCULEȘTI; com. VĂCULEȘTI	Situl arheologic de la Văculești, punct „Prisacă”	Eneolitic, Cultura Cucuteni
42	sat VLĂDENI-DEAL; com. FRUMUȘICA	Așezare	Eneolitic, Cultura Cucuteni
43	sat VORNICENI; com. VORNICENI	Așezarea „Lutărie”	Eneolitic, Cultura Cucuteni
44	sat VORONA MARE; com. VORONA	Situl arheologic de la Vorona Mare, punct „Dealul Holban”	Eneolitic, cultura Cucuteni

Anexa 11. Așezări ale culturii Cucuteni-Trypillia din județul Iași

	Localitate	Denumire	Datare
1	mun. IAȘI	Situl arheologic de la Iași, punct „Splaiul Bahluiului”	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A3
2	sat ANDRIEȘENI; com. ANDRIEȘENI	Așezare	Eneolitic, cultura Precucuteni, faza III
3	sat BĂICENI; com. CUCUTENI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza B
4	sat BĂICENI; com. CUCUTENI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza AB

5	sat BĂICENI; com. CUCUTENI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A
6	sat BĂICENI; com. CUCUTENI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A
7	sat BĂICENI; com. CUCUTENI	Situl arheologic de la Băiceni, punct „Dâmbul Morii”	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza AB
8	sat BĂLȚAȚI; com. BĂLȚAȚI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A
9	sat BĂLȚAȚI; com. BĂLȚAȚI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza B
10	sat BĂLȚAȚI; com. BĂLȚAȚI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza AB
11	sat BĂLȚAȚI; com. BĂLȚAȚI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A
12	sat BĂRBĂTEȘTI; com. CUCUTENI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni
13	sat BĂRLEȘTI; com. ERBICENI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza B
14	sat BĂRLEȘTI; com. ERBICENI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni
15	sat BĂRLEȘTI; com. ERBICENI	Așezare	Eneolitic, cultura Precucuteni
16	sat BELCEȘTI; com. BELCEȘTI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni
17	sat BELCEȘTI; com. BELCEȘTI	Așezare	Eneolitic, cultura Precucuteni
18	localitatea BLĂGEȘTI; mun. PAȘCANI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A
19	sat BOATCA; com. DAGĂȚA	Situl arheologic de la Boatca, punct „Cetatea Mare”	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A
20	sat BOURENI; com. BALȘ	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza B
21	sat BOURENI; com. BALȘ	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A
22	sat BRĂTULENI; com. MIROSLAVA	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni
23	sat CĂRNICENI; com. ȚIGĂNAȘI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza B
24	sat CĂRNICENI; com. ȚIGĂNAȘI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza B2
25	sat CĂRNICENI; com. ȚIGĂNAȘI	Așezare	Eneolitic, cultura Precucuteni
26	sat CĂRNICENI; com. ȚIGĂNAȘI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza B
27	sat CĂRNICENI; com. ȚIGĂNAȘI	Așezare	Eneolitic, cultura Precucuteni, faza III
28	sat CĂRNICENI; com. ȚIGĂNAȘI	Așezare	Eneolitic, cultura Precucuteni, faza II
29	sat CHIPEREȘTI; com. ȚUȚORA	Așezare	Eneolitic, cultura Precucuteni, faza III
30	sat COMARNA; com. COMARNA	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza B

31	sat COSTEȘTI; com. COSTEȘTI	Situl arheologic de la Costești, punct „Cier”	Eneolitic, Cultura , Cucuteni, Faza A
32	sat COTU MORII; com. POPRICANI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza AB sau B
33	sat CRIVEȘTI; com. STRUNGA	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A
34	sat CRIVEȘTI; com. STRUNGA (fosta comună Vânători)	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A
35	sat CRIVEȘTI; com. STRUNGA (fosta comună Vânători)	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza AB
36	sat CRIVEȘTI; com. STRUNGA (fosta comună Vânători)	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza B
37	sat DOROȘCANI; com. POPEȘTI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A
38	sat DUMEȘTI; com. DUMEȘTI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza B
39	sat DUMEȘTI; com. DUMEȘTI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A
40	sat ERBICENI; com. ERBICENI	Așezare	Eneolitic, culturaCucuteni
41	sat FEDELEȘENI; com. STRUNGA	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza B
42	sat FILIAȘI; com. BĂLȚAȚI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A
43	sat GĂNEȘTI; com. ION NECULCE	Așezare	Eneolitic, cultura Precucuteni, faza III
44	sat GĂNEȘTI; com. ION NECULCE	Așezare	Eneolitic, cultura Precucuteni, faza A
45	sat HĂBĂȘEȘTI; com. STRUNGA	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni
46	sat HÂRTOAPE; com. VÂNĂTORI	Așezare	Eneolitic, cultura Precucuteni
47	sat HELEȘTENI; com. HELEȘTENI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A
48	sat HODORA; com. COTNARI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza B
49	sat LARGA-JIIA; com. MOVILENI	Așezare	Eneolitic, cultura Precucuteni, faza II
50	sat LEȚCANI; com. LEȚCANI	Situl arheologic de la Lețcani	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A
51	sat LEȚCANI; com. LEȚCANI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza B
52	sat LEȚCANI; com. LEȚCANI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza AB
53	sat LEȚCANI; com. LEȚCANI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A
54	sat LUNCA CETĂȚUII; com. CIUREA	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza B
55	sat LUNCA CETĂȚUII;com. CIUREA	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A
56	sat PLUGARI; com. PLUGARI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A

57	sat POIANA CU CETATE; com. GRAJDURI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A
58	sat POPEȘTI; com. TRIFEȘTI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza B
59	sat POPEȘTI; com. TRIFEȘTI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A
60	sat POPRICANI; com. POPRICANI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A
61	sat POPRICANI; com. POPRICANI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza B
62	sat POPRICANI; com. POPRICANI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A
63	sat RĂDUCĂNENI; com. RĂDUCĂNENI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni
64	sat SATU NOU; com. ȘCHEIA	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza AB
65	sat SATU NOU; com. ȘCHEIA	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A
66	sat SLOBOZIA; com. SIREȚEL	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni
67	sat SPINOASA; com. ERBICENI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza B
68	sat SPINOASA; com. ERBICENI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A
69	sat TODIREȘTI; com. TODIREȘTI	Fortificații de pământ	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A
70	sat TRIFEȘTI; com. TRIFEȘTI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza B
71	sat ȚIGĂNAȘI; com. ȚIGĂNAȘI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A
72	sat ȚIGĂNAȘI; com. ȚIGĂNAȘI	Așezare	Eneolitic, cultura Precucuteni
73	sat ULMI; com. BELCEȘTI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza B
74	sat ULMI; com. BELCEȘTI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A
75	sat VÂNĂTORI; com. VÂNĂTORI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni, faza A

Anexa 12. Așezări ale culturii Cucuteni-Trypillia din județul Vaslui

	Localitate	Denumire	Datare
1	sat BĂRLĂLEȘTI; com. EPURENI	Așezare fortificată	Eneolitic, Cultura Cucuteni AII, AIII, B
2	sat DUMEȘTI; com. DUMEȘTI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni
3	sat GÂRCENI; com. GÂRCENI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni A și A-B
4	sat GURA IDRICI; com. ROȘIEȘTI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni A
5	sat MĂLUȘTENI; com. MĂLUȘTENI	Așezare	Eneolitic, cultura Cucuteni
6	sat POIENEȘTI; com. POIENEȘTI	Așezare	Neolitic, cultura Cucuteni, faza A III

7	sat RATEȘU CUZEI; com. REBRICEA	Așezare	Neolitic, cultura Cucuteni, faza A
8	sat RATEȘU CUZEI; com. REBRICEA	Așezare	Neolitic, cultura Precucuteni

Anexa 13. Patrimoniul industrial din județul Botoșani

	Localitate	Denumire	Datare
1	sat LOZNA; com. LOZNA	Podul de lemn de la Lozna	sec. II–III p. Chr.
2	mun. BOTOȘANI	Uzina electrică	1906
3	mun. BOTOȘANI	Gara Botoșani	1872–1876
4	mun. BOTOȘANI	Halele de carne și pește	1912
5	sat COȘULA; com. COȘULA	Podul de piatră „Coșula”	sec. XVIII

Anexa 14. Patrimoniul industrial din județul Iași

	Localitate	Denumire	Datare
	mun. IAȘI	Prima uzină electrică	sf. sec. XIX
2	mun. IAȘI	Gara	1863
3	mun. IAȘI	Ansamblu urbanistic „Pavilioanele CFR”	înc. sec. XX
4	mun. IAȘI	Podul de piatră peste Bahlui	înc. sec. XIX
5	mun. IAȘI	Fosta fabrică de tutun, azi Fabrica de Țigarete	1894
6	mun. IAȘI	Pivnițele casei cronicarului Grigore Ureche	sec. XVII
7	sat ANDRIEȘENI; com. ANDRIEȘENI	Gară–Șoldana	sf. sec. XIX
8	sat BUHĂENI; com. ANDRIEȘENI	Gară	sf. sec. XIX
9	sat CÂRJOAIA; com. COTNARI	Pod de piatră	sec. XV
10	sat CEPLENIȚA; com. CEPLENIȚA	Pod de piatră	sec. XV
11	sat CIUREA; com. CIUREA	Gară	1893
12	sat CIUREA; com. CIUREA	Fabrica de cărămidă	1891
13	sat CURĂTURI; com. CIUREA	Hanul Șanta (moară)	sf. sec. XIX
14	sat ERBICENI; com. ERBICENI	Gară	sf. sec. XIX
15	sat IACOBENI; com. VLĂDENI	Gară	sf. sec. XIX
16	oraș PAȘCANI	Ateliere de căi ferate	1876
17	sat PODU ILOAIEI; com. PODU ILOAIEI	Gară	sf. sec. XIX

Anexa 15. Patrimoniul industrial din județul Vaslui

	Localitate	Denumire	Datare
1	mun. BÂRLAD	Podul Verde	ante 1850, intervenții sec. XX

2	mun. BÂRLAD	Fabrica de Rulmenți, azi S.C. „Rulmenți” S.A	sec. XX
3	sat CĂNȚĂLĂREȘTI; com. ȘTEFAN CEL MARE	Pod de piatră	1636
4	sat CHIȚCANI; com. COSTEȘTI	Podul Doamnei (Podul de la Docolina)	1841

Anexa 16. Monumente funerare și cimitire istorice din județul Botoșani

	Localitate	Denumire	Datare
1	mun. BOTOȘANI	Monument închinat țăranilor	1978
2	mun. BOTOȘANI	Monumentul Eroilor din Primul Război Mondial	1929
3	mun. BOTOȘANI	Placa comemorativă ridicată în amintirea țăranilor uciși în 1907	1960
4	sat CORDUNI; oraș FLĂMÂNZI	Monument comemorativ al Răscoalei din 1907	1977
5	mun. DOROHOI	Monumentul Eroilor din Primul Război Mondial	1926
6	sat FLĂMÂNZI; oraș FLĂMÂNZI	Monumentul Eroilor din Războiul pentru Independență	sec. XIX
7	sat IBĂNEȘTI; com. IBĂNEȘTI	Placa comemorativă ridicată în amintirea muncitorilor solidarizați cu țărani răsculați în 1907	1957
8	sat IPOTEȘTI; com. MIHAI EMINESCU	Mormintele familiei Eminescu	sec. XIX
9	mun. BOTOȘANI	Cimitir	sec. XIX
10	mun. BOTOȘANI	Cimitir	sec. XVIII
11	sat MITOC; com. MITOC	Placa comemorativă în amintirea țăranilor uciși în răscoala din 1907	sec. XX

Anexa 17. Monumente funerare și cimitire istorice din județul Iași

	Localitate	Denumire	Datare
1	sat CÂRNICENI; com. ȚIGĂNAȘI	Situl arheologic de la Cârnicieni, punct „Cimitirul Vechi”	
2	sat CRIVEȘTI; com. STRUNGA (fosta comună Vânători)	Cimitir	sec. XVII
3	sat DAGĂȚA; com. DAGĂȚA	Situl arheologic de la Dagăța, punct „Dealul Țintirim II”	
4	sat DUMITREȘTII GĂLĂȚII; com. SCHITU DUCA	Situl arheologic de la Dumitreștii Gălății, punct „Tarlaua Cimitir”	
5	sat PLUGARI; com. PLUGARI	Situl arheologic de la Plugari – „La Cimitir”	
6	mun. IAȘI	Monumentul Eroilor din Primul Război Mondial	înc. sec. XX
7	mun. IAȘI	Statuia ecvestră a Eroilor Cavaleri din Primul Război Mondial	1927
8	mun. IAȘI	Obeliscul ridicat în memoria victimelor pogromului din 28-30 iunie 1941	1976

9	mun. IAȘI	Monument funerar „Golgotta”	înc. sec XX
10	mun. IAȘI	Mormântul lui Vasile Adamachi	sec. XX
11	mun. IAȘI	Mormântul poetului Dimitrie Anghel	sec. XX
12	mun. IAȘI	Mormântul actriței Agatha Bârsescu	sec. XX
13	mun. IAȘI	Mormântul folcloristului, teatrologului și muzicologului Teodor Burada	sec. XX
14	mun. IAȘI	Mormântul muzicologului Eduard Caudella	sec. XX
15	mun. IAȘI	Mormântul geologului Grigore Cobălcescu	sec. XX
16	mun. IAȘI	Monumentul funerar al lui Vasile Conta	sec. XX
17	mun. IAȘI	Mormântul lui Mihai Costăchescu	sec. XX
18	oraș PAȘCANI	Crucea Eroilor din Războiul de Independență	1877
19	sat PRIGORENI; com. ION NECULCE	Mormântul cronicarului Ion Neculce	mijl. sec XX
20	sat RUGINOASA; com. RUGINOASA	Monumentul Eroilor din Primul Război Mondial	înc. sec. XX
21	sat SCHEIA; com. ALEXANDRU I. CUZA	Monumentul Eroilor din Primul Război Mondial	înc. sec. XX
22	oraș TÂRGU FRUMOS	Mausoleul Eroilor români din Primul Război Mondial	înc. sec. XX
23	mun. IAȘI	Mormântul lui Ion Sandu Sturza	sec. XIX
24	mun. IAȘI	Mormântul scriitorului Alecu Russo	sf. sec. XIX
25	mun. IAȘI	Ansamblul funerar al scriitorului Ion Creangă	sec. XX
26	mun. IAȘI	Mormântul scriitorului Ion Creangă	sec. XX
27	mun. IAȘI	Mormântul scriitorului Barbu Ștefănescu Delavrancea	sec. XX
28	mun. IAȘI	Mormântul actorului Dragomir State	sec. XX
29	mun. IAȘI	Mormântul pictorului Ștefan Dumitrescu	sec. XX
30	mun. IAȘI	Mormântul scriitorului Nicolae Gane	sec. XX
31	mun. IAȘI	Mormântul istoricului Gheorghe Ghibănescu	sec. XX
32	mun. IAȘI	Mormântul scriitorului Garabet Ibrăileanu	sec. XIX
33	mun. IAȘI	Mormântul omului politic Mihail Kogălniceanu	sec. XX
34	mun. IAȘI	Mormântul actorului Nicolae Luchian	sec. XX
35	mun. IAȘI	Mormântul lui F. Meissner	sec. XX

36	mun. IAȘI	Mormântul muzicologului Gavril M. Muzicescu	sec. XX
37	mun. IAȘI	Mormântul lingvistului Alexandru Philippide	sec. XX
38	mun. IAȘI	Mormântul lui Victor Place	sec. XX
39	mun. IAȘI	Mormântul scriitorului Vasile Pogor	sec. XX
40	mun. IAȘI	Mormântul savantului Petre Poni	sec. XX
41	mun. IAȘI	Mormântul actriței Aglae Pruteanu	sec. XX
42	mun. IAȘI	Mormântul actorului Constantin Ramadan	sec. XX
43	mun. IAȘI	Mormântul actriței Aristizza Romanescu	sec. XX
44	mun. IAȘI	Mormântul generalului Scarlat Scheletti	sec. XX
45	mun. IAȘI	Mormântul pictorului Constantin D. Stahi	sec. XX
46	mun. IAȘI	Mormântul poetului George Topârceanu	sec. XX
47	mun. IAȘI	Mormântul istoricului Vasile Alexandrescu Urechia	sec. XX
48	mun. IAȘI	Mormântul actorului Nicolae Venias	sec. XX
49	mun. IAȘI	Mormântul doctorului Constantin Vârnav	sec. XX
50	mun. IAȘI	Mormântul pictorului Gheorghe Panaitescu Bardasare	sec. XX
51	mun. IAȘI	Mormântul magistratului Constantin Crupenschi	1916, modernă
52	mun. IAȘI	Mausoleul Grigore al III lea Ghica Vodă	1777
53	mun. IAȘI	Monumentul doctorului Ludwig Russ	sec. XX
554	mun. IAȘI	Crucea lui Ferentz	1716–1717
55	mun. IAȘI	Mausoleul lui Grigore Sturdza	1833
56	sat LUNCA PRUTULUI; com. TRIFEȘTI	Mormântul scriitorului Costache Negruzzi	sec. XIX
57	sat MIRCEȘTI; com. MIRCEȘTI	Mausoleul lui Vasile Alecsandri	1925–1927
58	sat RUGINOASA; com. RUGINOASA	Mormântul pregătit pentru domnitorul Alexandru Ioan Cuza	sf. sec. XIX

Anexa 18. Monumente funerare și cimitire istorice din județul Vaslui

	Localitate	Denumire	Datare
1	mun. VASLUI	Cimitirul Eroilor vasluieni din Războiul de Independență și Primul Război Mondial	Sec. XX
2	mun. VASLUI	Cimitirul familiei Ghica–Șubin	Sec. XIX-XX

3	mun. VASLUI	Mausoleul lui Peneș Curcanul	1934
4	sat SCHINETEA; com. DUMEȘTI	Monumentul funerar al mareșalului Constantin Prezan și al soției sale Olga Prezan	1943, refăcut 1993
5	sat GRIVIȚA; com. GRIVIȚA	Monumentul funerar al profesorului filantrop Stroe Belloescu	1912
6	sat SOLEȘTI; com. SOLEȘTI	Mormântul comun al Elenei Cuza și al mamei sale Ecaterina Rosetti	1869–1909
7	sat SOLEȘTI; com. SOLEȘTI	Mormântul lui Gheorghe Rosetti	1916
8	sat SOLEȘTI; com. SOLEȘTI	Mormântul Olgăi Rosetti-Solescu	1924

Anexa 19. Monumente perioadei medievale din județul Botoșani

	Localitate	Denumire	Datare
1	sat CORDĂRENI; com. CORDĂRENI	Așezare „La Siliște”	sec. XV–XVII, Epoca medievală
2	sat CORNI; com. CORNI	Așezare „În Văiugi”	sec. XV, XVII–XVIII, Epoca medievală
3	mun. DOROHAI	Situl arheologic de la Dorohoi, punct „Vatra târgului”	sec. XV–XVII, Epoca medievală
4	sat LEORDA; com. LEORDA	Așezare „Vatra satului”	sec. XV, XVII, Epoca medievală
5	sat ORĂȘENI-DEAL; com. CURTEȘTI	Așezare „La Grădină”	sec. XV–XVIII, Epoca medievală
6	sat PRISĂCANI; oraș FLĂMÂNZI	Necropola tumulară „Cotul Beicului”	sec. XV–XVIII, Epoca medievală
7	sat ȘTEFĂNEȘTI; oraș ȘTEFĂNEȘTI	Așezare „La Stârcea”	sec. XV–XVI, Epoca medievală
8	sat TUDORA; com. TUDORA	Situl arheologic de la Tudora, punct „Curtea Veche”	sec. XV–XVII, Epoca medievală
9	sat VLĂDENI-DEAL; com. FRUMUȘICA	Așezare „La Biserica”	sec. XV, Epoca medievală
10	mun. BOTOȘANI	Mănăstirea Popăuți	sec. XV–XX
11	mun. BOTOȘANI	Mănăstirea Popăuți	sec. XV–XX
12	mun. BOTOȘANI	Biserica „Sf. Nicolae”-Popăuți	1496
13	mun. BOTOȘANI	Turn clopotniță	1496
14	mun. DOROHAI	Ansamblul Bisericii Domnești	sec. XV–XVIII
15	mun. DOROHAI	Biserica „Sf. Nicolae”	1495

Anexa 20. Monumente perioadei medievale din județul Iași

	Localitate	Denumire	Datare
1	mun. IAȘI	Așezare „Gârla Breazu”	sec. XIV–XV, Epoca medievală
2	mun. IAȘI	Ansamblu de curte domnească	sec. XV–XVII, Epoca medievală
3	mun. IAȘI	Vestigiile fostei mănăstiri „Sf. Sava”	sec. XV–XVII, Epoca medievală

4	sat ALBEȘTI; com. BRĂEȘTI	Așezare „La Moara lui Chilcoș”	sec. XIV – XV, Epoca medievală
5	sat ALEXANDRU I. CUZA; com. ALEXANDRU I. CUZA	Așezare „Țarina de Jos”	sec. XV, Epoca medievală
6	sat BĂICENI; com. CUCUTENI	Așezare „Siliște”	sec. XIV–XVII, Epoca medievală
7	sat BĂLȚAȚI; com. BĂLȚAȚI	Așezare „La Podeț”	sec. XV – XVI, Epoca medievală
8	sat BELCEȘTI; com. BELCEȘTI	Așezare „La Sărături”	sec. XV, Epoca medievală
9	sat BELCEȘTI; com. BELCEȘTI	Așezare „Coasta Hucului”	sec. XV, Epoca medievală
10	sat BELCEȘTI; com. BELCEȘTI	Așezare „Coasta Hucului”	sec. XIV – XV, Epoca medievală
11	sat BRĂDICEȘTI; com. DOLHEȘTI	Așezare „La Odaie”	sec. XV–XVI, Epoca medievală
12	sat BRĂTULENI; com. MIROSLAVA	Așezare „La Râpă”	sec. XV și XVII, Epoca medievală
13	sat BUHALNIȚA; com. CEPLENIȚA	Așezare „Cetățuia”	sec. XV–XVII, Epoca medievală
14	sat CĂRNICENI; com. ȚIGĂNAȘI	Așezare „Cimitirul Vechi”	sec. XIV – XV, Epoca medievală
15	sat CHILIȘOAI; com. DUMEȘTI	Așezare „Fundătura”	sec. XIV–XV, Epoca medievală
16	sat CHILIȘOAI; com. DUMEȘTI	Așezare „Siliștea”	sec. XIV–XV, Epoca medievală
17	sat CONȚEȘTI; com. VALEA SEACĂ	Așezare „Țintirim”	sec. XIV – XV, Epoca medievală
18	sat CRISTEȘTI; com. CRISTEȘTI	Așezare „Cioate”	sec. XIV–XV, Epoca medievală
19	sat DOROȘCANI; com. POPEȘTI	Vechea vatră medievală a satului „Dealul Viilor”	sec. XV–XVII, Epoca medievală
20	sat DUMBRAVA; com. LESPEZI	Așezare	sec. XV–XVIII, Epoca medievală
21	sat DUMBRAVA; com. LESPEZI	Așezare	sec. XV, Epoca medievală
22	sat DUMEȘTI; com. DUMEȘTI	Așezare „Valea Osânzei”	sec. XV–XVI, Epoca medievală
23	sat ERBICENI; com. ERBICENI	Așezare „La Curtea Veche”	sec. XV, Epoca medievală
24	sat GĂNEȘTI; com. ION NECULCE	Așezare „Siliștea”	sec. XIV–XV, Epoca medievală
25	sat GURA BĂDILIȚEI; com. VÂNĂTORI	Așezare „Siliștea”	sec. XV, Epoca medievală
26	sat HĂBĂȘEȘTI; com. STRUNGA	Așezare „La Siliștea”	sec. XV – XVI, XVII–XVIII, Epoca medievală
27	sat HĂRTOAPE; com. VÂNĂTORI	Așezare „Poenița – Moară”	sec. XV, Epoca medievală

28	sat HELEȘTENI; com. HELEȘTENI	Așezare „Bâra”	sec. XV, Epoca medievală
29	sat HELEȘTENI; com. HELEȘTENI	Așezare „Stația de pompare”	sec. XV – XVI, Epoca medievală
30	sat HOLBOCA; com. HOLBOCA	Așezare „Peste Baltă”	sec. XIV – XV, Epoca medievală
31	sat HOLM; com. PODU ILOAEI	Așezare „Dealul Holm”	sec. XIV–XVII, Epoca medievală
32	sat LITENI; com. BELCEȘTI	Așezare „Pe Curte”	sec. XV–XVI, Epoca medievală
33	sat MOIMEȘTI; com. POPRICANI	Așezare	sec. XIV–XV, Epoca medievală
34	sat MOȚCA; com. MOȚCA	Vechea vatră a satului Moțca „Siliște”	prima jum. a sec. XIV–sec. XVII, Epoca medievală
35	sat OSOI; com. SINEȘTI	Așezare „Șesul de la Osoi”	sec. XV–XVIII, Epoca medievală
36	sat OȚELENI; com. OȚELENI	Așezare „Beizadeaua II”	sec. XIV–XV, Epoca medievală
37	sat PĂUȘENI; com. DUMEȘTI	Vechea vatră a satului Păușești	sec. XIV–XVI, Epoca medievală
38	sat PLUGARI; com. PLUGARI	Așezare „Cotul Beicului”	sec. XV–XVI, Epoca medievală
39	sat PLUGARI; com. PLUGARI	Așezare „Cotul Beicului”	sec. XIV – XV, Epoca medievală
40	sat POPEȘTI; com. POPEȘTI	Așezare „În Sărături”	sec. XV–XVI, Epoca medievală
41	sat POPRICANI; com. POPRICANI	Așezare „Grădina lui Anton”	sec. XV, Epoca medievală
42	sat REDIU MITROPOLIEI; com. POPRICANI	Așezare „În Islaz”	sec. XIV – XV, Epoca medievală
43	sat SĂCĂREȘTI; com. CUCUTENI	Așezare „Laiu”	sec. XV, Epoca medievală
44	sat SIREȚEL; com. SIREȚEL	Vatra medievală a satului Sirețel	sec. XIV–XV, XVI – XVII, Epoca medievală
45	sat ȘOROGARI; com. ARONEANU	Așezare „La Poligon”	sec. XIV–XV, XVI, Epoca medievală
46	sat TOMEȘTI; com. TOMEȘTI	Așezare „Dealul Doamnei”	sec. XV, Epoca medievală
47	sat TRIFEȘTI; com. TRIFEȘTI	Așezare „Dealul Curții”	sec. XIV – XV, Epoca medievală
48	sat ȚIGĂNAȘI; com. ȚIGĂNAȘI	Așezare „Dealul Raiu”	sec. XIV–XV, Epoca medievală
49	sat ȚIGĂNAȘI; com. ȚIGĂNAȘI	Așezare „Valea Odăii”	sec. XV – XVI, Epoca medievală
50	sat ȚIGĂNAȘI; com. ȚIGĂNAȘI	Așezare „Valea Odăii”	sec. XIV – XV, Epoca medievală
51	sat ȚUȚORA; com. ȚUȚORA	Așezare „Cotu lui Bogdan” („La Prisaca”)	sec. XV–XVIII, Epoca medievală

52	sat VASCANI; com. RUGINOASA	Așezare „Pe Platou”	sec. XIV – XV, Epoca medievală
53	sat VLĂDICENI; com. TOMEȘTI	Așezare „Schitul Vlădiceni”	sec. XIV–XV, Epoca medievală
54	sat VOCOTEȘTI; com. VOINEȘTI	Vatra satului Mânjești de la Vocotești	sec. XV–XVIII, Epoca medievală
55	sat VOLINTIREȘTI; com. ALEXANDRU I. CUZA	„Movila lui Ștefan cel Mare”	Epoca medievală

Anexa 21. Monumente perioadei medievale din județul Vaslui

	Localitate	Denumire	Datare
1	mun. VASLUI	Zona curților domnești din Vaslui	sec. XV–XVI, Epoca medievală
2	oraș MURGENI	Așezare	sec. XV–XVI, Epoca medievală
3	sat POIENEȘTI; com. POIENEȘTI	Necropolă „Dealul Teiului”	sec. XIV–XVI, Epoca medievală
4	sat MICLEȘTI; com. MICLEȘTI	Sit istoric „Movila lui Burcel”	1498

Anexa 22. Case personalități și conace din județul Botoșani

	Localitate	Denumire	Datare
1	mun. BOTOȘANI	Casă, azi sediul P.N.Ț.C.D.	sf. sec. XIX
2	mun. BOTOȘANI	Casa Ibrăileanu	înc. sec. XIX
3	mun. BOTOȘANI	Casa Maximovici	înc. sec. XIX
4	mun. BOTOȘANI	Casa Chiriac	înc. sec. XIX
5	mun. BOTOȘANI	Casa Țăranu- Jaba	sec. XIX
6	mun. BOTOȘANI	Casa Palaga	sf. sec. XIX
7	mun. BOTOȘANI	Casa Silion	mijl. sec. XIX
8	mun. BOTOȘANI	Fundația Sofian, azi Centrul Cultural Ecumenic	1900
9	mun. BOTOȘANI	Casa Biebea	1930
10	mun. BOTOȘANI	Casa Șipoteanu	sf. sec. XIX
11	mun. BOTOȘANI	Casa Vrabie	sec. XIX
12	mun. BOTOȘANI	Casa Neamțu	sf. sec. XIX
13	mun. BOTOȘANI	Casă, azi Serviciul de Eliberare a Pașapoartelor Botoșani	înc. sec. XX
14	mun. BOTOȘANI	Școala Normală de Fete Carmen Sylva, azi Liceul de Științe Naturale „Grigore Antipa”	1899
15	mun. BOTOȘANI	Casa Grigore Antipa, azi Muzeul de Științe ale Naturii	1860
16	mun. BOTOȘANI	Casa Ventura	1872
17	mun. BOTOȘANI	Fosta casă Urșianu -Fisher, azi Casa de Asigurări pentru Sănătate Botoșani	1872
18	mun. BOTOȘANI	Casa Isăcescu	1905
19	mun. BOTOȘANI	Casa Prasa, azi Hotelul Belvedere	sec. XIX
20	mun. BOTOȘANI	Casa Săvinescu	1920
21	mun. BOTOȘANI	Casa Dr. Capșa, azi Grădinița nr.18	1890

22	mun. BOTOȘANI	Casa Sofian, azi Grădinița Nr.11	sec. XIX
23	mun. BOTOȘANI	Casa Ciulei, azi Laboratorul de Medicină Legală	sec. XIX
24	mun. BOTOȘANI	Casa Abete, azi Inspectoratul Școlar	1872
25	mun. BOTOȘANI	Casă, azi sediul Romsilva S.A. Ocolul Silvic Mihai Eminescu	sf. sec. XIX
26	mun. BOTOȘANI	Casa Jean Goilav	sec. XIX
27	mun. BOTOȘANI	Casa Dr.Goilav	sf. sec. XIX
28	mun. BOTOȘANI	Casa Mavrocordat, azi Grădinița Nr. 24	1870
29	mun. BOTOȘANI	Casa farmacistului Vasiliu, azi Palatul Copiilor	sec. XIX
30	mun. BOTOȘANI	Casa Colonel David	sec. XIX
31	mun. BOTOȘANI	Casa Michel	mijl. sec. XIX
32	mun. BOTOȘANI	Casa Garabet–Ciolac, azi sediul Direcției de Sănătate Publică Botoșani	mijl. sec. XIX
33	mun. BOTOȘANI	Casa Sofian-Arapu, azi Spitalul județean	mijl. sec. XIX
34	mun. BOTOȘANI	Casele Goilav	mijl. sec. XIX
35	mun. BOTOȘANI	Casele Goilav, Corp D	mijl. sec. XIX
36	mun. BOTOȘANI	Casele Goilav, Corp B	mijl. sec. XIX
37	mun. BOTOȘANI	Casele Goilav, Anexă Corp C	mijl. sec. XIX
38	mun. BOTOȘANI	Casele Goilav, Corp A	mijl. sec. XIX
39	mun. BOTOȘANI	Casa Panu	sf. sec. XIX
40	mun. BOTOȘANI	Casa Moscovici, azi S.C. "Nord Proiect"	1872
41	mun. BOTOȘANI	Casa Bolfosu, azi sediul S.C. Panda S.R.L.	1800
42	mun. BOTOȘANI	Casa Enășescu	mijl.sec. XIX
43	mun. BOTOȘANI	Casa Garabet-Ciomac, azi Arhivele Direcției Sanitare	1892
44	mun. BOTOȘANI	Casa Garabet-Ciomac, azi Arhivele Direcției Sanitare	1892
45	mun. BOTOȘANI	Casa Missir	1890
46	mun. BOTOȘANI	Casa Alexandru Văsescu	1880
47	mun. BOTOȘANI	Casa cu coloane Roset	sec. XIX
48	mun. BOTOȘANI	Casa Manolache Iorga	sec. XIX
49	mun. BOTOȘANI	Casa Constantin Zamfirescu, azi Centrul pentru pregătirea profesională a șomerilor Botoșani	1890
50	mun. BOTOȘANI	Fosta prefectură, azi Muzeul Județean Botoșani	1906–1914
51	mun. BOTOȘANI	Casa Vârnăv	sec. XIX
52	mun. BOTOȘANI	Casa Piliuță	1780
53	mun. BOTOȘANI	Casa Ciomac-Cantemir, azi sediul Fundației Ștefan Luchian Botoșani	1800
54	mun. BOTOȘANI	Casa Buicliu	sf. sec. XIX

55	mun. BOTOȘANI	Casa Giurgea, azi Direcția Județeană de Drumuri și Poduri Botoșani	sf. sec. XIX
56	mun. BOTOȘANI	Casa Sofian, azi Grădinița Nr. 10	sf. sec. XIX
57	oraș DARABANI	Casa Teodor Balș, azi Biblioteca Orășenească Botoșani	1837
58	sat DÂNGENI; com. DÂNGENI	Conacul Mavrocordat	sf. sec. XIX
59	sat DERSCA; com. DERSCA	Conacul Eduard Burbor	1882
60	mun. DOROHOI	Casa Ciopec	1939
61	mun. DOROHOI	Casa cneazului Moruz	1850
62	mun. DOROHOI	Casa Costache Enescu	1860
63	mun. DOROHOI	Casa Burgheli, azi Spitalul orășenesc	1880
64	mun. DOROHOI	Casa Răutu	1925
65	mun. DOROHOI	Casa Andreescu	1915
66	mun. DOROHOI	Casa Marcu	1880
67	sat GURANDA; com. DURNESȚI	Conacul Alexandrescu	sf. sec. XIX
68	sat IONĂȘENI; com. VÂRFU CÂMPULUI	Conacul Rosetti	1890
69	sat MIHĂLĂȘENI; com. MIHĂLĂȘENI	Conacul Urșianu	sf. sec. XIX
70	sat MIORCANI; com. RĂDĂUȚI-PRUT	Conacul Ion Pillat	1830
71	sat PODRIGA; com. DRĂGUȘENI	Conacul Palade Vasiliu, azi spital	sf. sec. XIX
72	oraș SĂVENI	Conacul Ratoș, azi muzeu	1800
73	sat ȘTIUBIENI; com. ȘTIUBIENI	Casa Mihail Kogălniceanu	1890
74	sat VLĂDENI; com. CORLĂȚENI	Conacul Haret	1760
75	sat CĂLINEȘTI; oraș BUCECEA	Conacul „Miclescu”	1820
76	mun. BOTOȘANI	Casa memorială „Nicolae Iorga”	ante 1850
77	mun. BOTOȘANI	Casa cu placă memorială pentru Harietta Eminovici	sec. XIX
78	sat IPOTEȘTI; com. MIHAI EMINESCU	Memorialul Ipotești–Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”	sec. XIX
79	sat IPOTEȘTI; com. MIHAI EMINESCU	Casa memorială „Mihai Eminescu”	sec. XIX
80	sat LIVENI; com. GEORGE ENESCU	Casa memorială „George Enescu”	ante 1880
81	sat MIHĂILENI; com. MIHĂILENI	Casa părintească a mamei compozitorului George Enescu	înc. sec. XIX

	Localitate	Denumire	Datare
1	sat PRIGORENI; com. ION NECULCE	Casa cronicarului Ion Neculce de la Prigoreni	sec. XVII, Epoca medievală
2	mun. IAȘI	Casa N.A. Bogdan	sf. sec. XIX
3	mun. IAȘI	Casa D. Sadoveanu	sf. sec. XIX
4	mun. IAȘI	Casa Gheorghe Petrovanu	sf. sec. XIX
5	mun. IAȘI	Casa actorului Miluță Gheorghiu	înc. sec. XX
6	mun. IAȘI	Casa vornicului Alecsandri, azi Muzeul Teatrului	1810
7	mun. IAȘI	Casa revistei „Viața Românească”	înc. sec. XX
8	mun. IAȘI	Palatul Cantacuzino-Pășcanu–Primăria veche, azi Starea Civilă	sf. sec. XVIII
9	mun. IAȘI	Casa Veronica Micle	mijl. sec. XIX
10	mun. IAȘI	Casa Petrovanu	înc. sec. XX
11	mun. IAȘI	Casa Mavrocordat, Liceul „M. Eminescu” corp B și corp C (cuprind în fundație ruinele curții „Curtea de la Sărărie”)	sec. XVII
12	mun. IAȘI	Casa Spiru Haret	înc. sec. XX
13	mun. IAȘI	Casa General Henri Mathias Berthelot	înc. sec. XX
14	mun. IAȘI	Casa scriitorului Octav Botez	înc. sec. XX
15	mun. IAȘI	Casa Corpului Didactic	înc. sec. XX
16	mun. IAȘI	Casa Corsescu	sec. XIX
17	mun. IAȘI	Casa Theodor Burada	a doua jum. a sec. XIX
18	mun. IAȘI	Casa Cantacuzino-Pășcanu, azi Clubul Copiilor	sec. XIX
19	mun. IAȘI	Casa Dimitrie Ghika	1831
20	mun. IAȘI	Casa C. B. Pencescu	prima jum. a sec. XX
21	mun. IAȘI	Casa Logofătului Nicolae Canta, azi Restaurant „Casa Universitarilor”	1800
22	mun. IAȘI	Casa Jora	a doua jum. a sec. XIX
23	mun. IAȘI	Casa Costin Catargiu, azi sediu Facultatea de Istorie	1824
24	mun. IAȘI	Casa Vălescu	a doua jum. sec. XIX
25	mun. IAȘI	Casa Racoviță (Micul Trianon) azi Centrul Cultural Francez	a doua jum. sec. XIX
26	mun. IAȘI	Casa Sturdza–E. Diaconescu, azi sediu Camera de Comerț	sf. sec. XIX, refaceri sec. XX
27	mun. IAȘI	Casa Kamner	prima jum. sec. XX
28	mun. IAȘI	Casa Petre Andrei	înc. sec. XX
29	mun. IAȘI	Palatul Grigore Sturdza, azi sediu Televiziunea Română Iași	sec. XIX
30	mun. IAȘI	Casa „Emil Racoviță”, sediu grădiniță	sec. XIX

31	mun. IAȘI	Casa Stoicescu–Mărculescu	mijl. sec. XIX
32	mun. IAȘI	Casa Zbranca -Manolache	sec. XIX
33	mun. IAȘI	Casa memorială Otilia Cazimir	prima jum. sec. XX
34	mun. IAȘI	Casa Stoica	sec. XIX
35	mun. IAȘI	Casa Racoviță	sec. XIX
36	mun. IAȘI	Casa Domnească	1669–1672
37	mun. IAȘI	Casa A.D. Xenopol	sf. sec. XIX
38	mun. IAȘI	Casa Brănișteanu	înc. sec. XX
39	mun. IAȘI	Casa Rolla	sec. XIX
40	mun. IAȘI	Casa „Chateau aux Fleurs”	sec. XIX
41	mun. IAȘI	Casă (locuințe și spații comerciale)	sec. XVIII
42	mun. IAȘI	Palatul „Braunstein” – sala de expoziții a Uniunii Artiștilor Plastici, locuințe la etaj	sf. sec. XIX
43	mun. IAȘI	Palatul Neuschotz, azi Restaurant „Select”	înc. sec. XX
44	mun. IAȘI	Casa Balș-Sturza, azi Direcția Județeană de Poștă Iași	1835–1850
45	mun. IAȘI	Casa Alecu Balș	1815
46	mun. IAȘI	Casa marelui vornic Grigore Ghica	1807
47	mun. IAȘI	Casa Calimah Ghika, azi Academia Română	sec. XIX
48	mun. IAȘI	Casa Ion Creangă	1691
49	mun. IAȘI	Casă- Starea Civilă	sf. sec. XIX
50	mun. IAȘI	Casa Otto Briesse	înc. sec. XX
51	mun. IAȘI	Casa Anastasie Fătu	a doua jum. a sec. XIX
52	mun. IAȘI	Casa Eugen Botez	a doua jum. a sec. XIX
53	mun. IAȘI	Casa scriitorului Nicolae Gane–Muzeul Literaturii Române	înc. sec. XIX
54	mun. IAȘI	Casa Adela Kogălniceanu	a doua jum. a sec. XIX
55	mun. IAȘI	Casa Ștefan Procopiu	înc. sec. XX
56	mun. IAȘI	Casa C. Balmuș	prima jum. a sec. XX
57	mun. IAȘI	Casa egumenească (beciuri)	1786
58	mun. IAȘI	Casa Carp, azi Universitatea de Arte „George Enescu”	sf. sec. XIX
59	mun. IAȘI	Casa scriitorului Costache Negruzzi	înc. sec. XIX
60	mun. IAȘI	Casa Roset, azi Muzeul de Istorie Naturală	înc. sec. XIX
61	mun. IAȘI	Casa Petru Poni	1919–1939
62	mun. IAȘI	Casa Mihail Kogălniceanu	prima jum. a sec. XIX
63	mun. IAȘI	Casa Alexandru Philippide, azi Laboratorul de testare a medicamentelor	sf. sec. XIX

64	mun. IAȘI	Casa Alexandru O. Teodoreanu	a doua jum. a sec. XIX
65	mun. IAȘI	Casa Drossu	sec. XIX
66	mun. IAȘI	Palatul domnitorului Alexandru Ioan Cuza (azi Muzeul „Unirii”–Complexul Național Muzeal Moldova)	1806
67	mun. IAȘI	Casa Hălăceanu	1902
68	mun. IAȘI	Palatul Telefoanelor	1927
69	mun. IAȘI	Casa călăului (Casa Moruzi)	sec. XIX
70	mun. IAȘI	Palat domnesc	1726–1728
71	mun. IAȘI	Casa Sion	sf. sec. XIX
72	mun. IAȘI	Casa Ghica	1820
73	mun. IAȘI	Casă (Fostul Conservator de Muzică)	înc. sec. XX
74	mun. IAȘI	Palatul Culturii	înc. sec. XX
75	mun. IAȘI	Casa pictorului Theodor Pallady	mijl. sec. XIX
76	mun. IAȘI	Casa Sibi	înc. sec. XX
77	mun. IAȘI	Casa Missir	înc. sec. XX
78	mun. IAȘI	Casa Canano (prima închisoare), azi Universitatea „Al. I. Cuza”	sf. sec. XIX–sec. XX
79	mun. IAȘI	Casa Beldiman-Penescu, azi Universitatea Apollonia	înc. sec. XIX
80	mun. IAȘI	Casa Gheorghe Racoviță	a doua jum. a sec. XIX
81	mun. IAȘI	Casa Pleșa–Lepădatu	sf. sec. XIX
82	mun. IAȘI	Casă (Casa scriitorului Iacob Negruzzi)	înc. sec. XIX
83	mun. IAȘI	Casa Praja	înc. sec. XX
84	mun. IAȘI	Casa Anton Naum, azi grădiniță	sf. sec. XIX
85	mun. IAȘI	Casa Buicliu, azi Biblioteca județeană „Gh. Asachi”	sf. sec. XIX
86	mun. IAȘI	Casa Rojnița	sf. sec. XIX
87	mun. IAȘI	Casa Verussi	înc. sec. XX
88	mun. IAȘI	Casa O. Mayer	a doua jum. a sec. XIX
89	mun. IAȘI	Casa Bădărău	a doua jum. a sec. XIX
90	mun. IAȘI	Casa Bratu	sf. sec. XIX
91	mun. IAȘI	Casa Ermacov	sf. sec. XIX
92	mun. IAȘI	Casa Papp	sf. sec. XIX
93	mun. IAȘI	Palatul Mihai Sturza, azi Sediul S.C. Agroindustrială Bucium	1819
94	mun. IAȘI	Casa memorială "Vasile Pogor"	1855–1858
95	mun. IAȘI	Casa Baldovici–Wachtel	a doua jum. a sec. XIX
96	mun. IAȘI	Casa Ana Conta Kernbach	sec. XIX
97	mun. IAȘI	Casa Baldovici–Wachtel	prima jum. a sec. XX

98	mun. IAȘI	Palatul de pe Ziduri	1726–1733
99	mun. IAȘI	Casa Gheorghe Ghibănescu	sec. XIX
100	mun. IAȘI	Casa Anastasie Bașotă	1838
101	mun. IAȘI	Casa Sion	1829–1833
102	mun. IAȘI	Casa Mungiu – locuință, fostă a scriitorului C. Stere	a doua jum.a sec. XIX
103	mun. IAȘI	Casa Milescu, azi tipografia U.M.F.	a doua jum. a sec. XIX
104	mun. IAȘI	Casa Beldiman, azi Clubul Copiilor	1819
105	mun. IAȘI	Casa Mavrocordat	înc. sec. XIX
106	mun. IAȘI	Casa scriitoarei Magda Isanos	înc. sec. XX
107	mun. IAȘI	Casa prof. Ivanov (Casa savanților Petru Bogdan și Ioan Petru Culianu)	sec. XVII
108	mun. IAȘI	Casa Leonescu	înc.sec. XIX
109	mun. IAȘI	Casa parohială a bisericii „Sf. Atanasie și Chiril”	sec. XIX
110	mun. IAȘI	Casa Buțureanu	prima jum. a sec. XIX
111	mun. IAȘI	Casa Culianu	sec. XIX
112	mun. IAȘI	Casa „Zup Emil”	sec. XX
113	mun. IAȘI	Casa Moruzi	înc. sec. XX
114	mun. IAȘI	Palatul Roset-Roznovanu–Primăria Mun. Iași	1832
115	mun. IAȘI	Casa Nicodim	înc. sec. XX
116	mun. IAȘI	Casa Orest Tafrali, azi tipografia Episcopiei Catolice	înc. sec. XX
117	mun. IAȘI	Casa Moruzi	a doua jum. a sec. XIX
118	mun. IAȘI	Palatul de vară a lui Ioniță Sandu Sturza	1822–1825
119	mun. IAȘI	Casa Burchi–Zmeu	1800–1832
120	sat CEPLENIȚA; com. CEPLENIȚA	Hanul Cantacuzino–Pașcanu (ruine)	înc. sec. XIX
121	sat CEPLENIȚA; com. CEPLENIȚA	Ansamblul conacului Cantacuzino–Pașcanu	1836–1836
122	sat CIOCĂRLEȘTI; com. SCÂNTEIA	Conac	sf. sec. XIX
123	sat CORNEȘTI; com. MIROSLAVA	Casa Anghel	sec. XIX
124	sat COTNARI; com. COTNARI	Ansamblul medieval „Curtea Domnească”	sec. XV
125	sat COTNARI; com. COTNARI	Palatul Domnesc–ruine	sf. sec. XV
126	sat CUCUTENI; com. CUCUTENI	Casele familiei Cantacuzino	sec. XVII–XVIII
127	sat DAGĂȚA; com. DAGĂȚA	Conacul V. Tăutu	prima jum. a sec. XIX
128	sat DELENI; com. DELENI	Ansamblul conacului Cantacuzino–Deleanu	sec. XVII–XX
129	sat DELENI; com. DELENI	Conacul Cantacuzino–Deleanu	1731

130	sat DRĂGUȘENI; com. DRĂGUȘENI	Fostele case boierești ale familiei Costin	sec. XVIII
131	sat FEREDENI; com. DELENI	Ansamblul curții boierești Crupenschi	sec. XVIII, refăcut sec. XIX
132	sat FEREDENI; com. DELENI	Ruine case	sec. XVIII–XIX
133	oraș HÂRLĂU	Casa Grigoriu	înc. sec. XIX
134	oraș HÂRLĂU	Paraclisul caselor Ghica	prima jum. a sec. XIX
135	oraș HÂRLĂU	Casa Zoltman, azi Primăria	înc. sec. XIX
136	oraș HÂRLĂU	Casa parohială a bisericii "Sf. Dumitru"	înc. sec. XIX
137	oraș HÂRLĂU	Casa Tăutu, azi Muzeul de Istorie	sec. XVII–XVIII
138	oraș HÂRLĂU	Ansamblul Curții Domnești	sec. XIV–XVII
139	oraș HÂRLĂU	Ruinele Curții Domnești	1384, reclădită 1486 și 1624
140	sat LUNCA PRUTULUI; com. TRIFEȘTI	Ansamblul curții familiei Negruzzi	1839
141	sat LUNCA PRUTULUI; com. TRIFEȘTI	Casele familiei Negruzzi	sec. XIX
142	sat MICLĂUȘENI; com. BUTEA	Castelul Sturza	sec. XVII, reclădită 1752 și sec. XIX
143	sat MIRCEȘTI; com. MIRCEȘTI	Casa memorială a poetului Vasile Alecsandri	1865
144	sat MIROSLAVA; com. MIROSLAVA	Casa Sturza	înc. sec. XIX
145	sat ONEȘTI; com. PLUGARI	Casele logofătului Costache Ghica (ruine)	înc. sec. XIX
146	oraș PAȘCANI	Palatul familiei Cantacuzino–Pașcanu	cca. 1650, refăcut sec. XVIII
147	sat POPEȘTI; com. POPEȘTI	Ansamblul conacului Cantacuzino–Pașcanu	sec. XVIII
148	sat POPEȘTI; com. POPEȘTI	Conacul Cantacuzino–Pașcanu	sec. XVIII
149	sat RĂDUCĂNENI; com. RADUCĂNENI	Casa Roset–Catargiu	sec. XIX
150	sat RUGINOASA; com. RUGINOASA	Ansamblul Palatului lui Alexandru Ioan Cuza	sec. XIX
151	sat RUGINOASA; com. RUGINOASA	Palatul Alexandru Ioan Cuza	1862
152	mun. IAȘI	Casa memorială George Topârceanu	sec. XIX
153	mun. IAȘI	Vila „Sonet”–Casa memorială Mihail Codreanu, Muzeul Literaturii Române	înc. sec. XX
154	oraș TÂRGU FRUMOS	Casa memorială a lui Garabet Ibrăileanu	înc. sec. XX

Anexa 24. Case personalități și conace din județul Vaslui

	Localitate	Denumire	Datare
1	mun. VASLUI	Casa Sima, azi Casa Comis	1922
2	mun. VASLUI	Casa Arbore, azi C.A.R. Pensionari „Solidaritatea” Vaslui	1890

3	mun. VASLUI	Casa Negură, azi Direcția de Muncă și Protecție Socială Vaslui	înc. sec. XX
4	mun. VASLUI	Casa Mogoș, azi locuință a Spitalului Județean de Urgență Vaslui	1925
5	mun. VASLUI	Casa Filipiuc, azi Casa Iordan	1933
6	mun. VASLUI	Casa Mădărjac, azi restaurant (S.C. DOREVECO S.R.L.)	1928
7	mun. VASLUI	Casa Ornescu, azi Grădinița Nr. 9	1910–1912
8	mun. VASLUI	Casa Peride, azi sediul PSD	sf. sec. XIX–înc. sec. XX
9	mun. VASLUI	Casa Popescu, azi Centrul Militar Județean Vaslui	1891
10	mun. VASLUI	Casa Luchian	1901
11	mun. VASLUI	Casa Ghica, azi Grădinița Nr. 1	sec. XIX
12	mun. VASLUI	Casa Mavrocordat, azi Palatul Copiilor	sec. XIX
13	mun. VASLUI	Casa Irimia, azi Casa Topală și Constantinescu	1920
14	mun. BÂRLAD	Casa Greceanu, azi Protoieria Bârlad	cca.1840
15	mun. BÂRLAD	Casa Corbu, azi Casa Stoian	cca. 1880
16	mun. BÂRLAD	Casa Cuza	sec. XIX
17	mun. BÂRLAD	Casa Tuduri, azi Casa Monu și Darabană	1840
18	mun. BÂRLAD	Casa Borș, azi Casa Crăciun	înc. sec. XX
19	mun. BÂRLAD	Casa Oprișan, azi Corp A (Central)	1825–1827
20	mun. BÂRLAD	Casa Vasiliu, azi Casa Armeanu	1936
21	mun. BÂRLAD	Casa Bulbuc, azi Casa Boghiu și Dumitrașcu	1910
22	mun. BÂRLAD	Casa Silvian, azi creșă	cca. 1924
23	mun. BÂRLAD	Casa Șuțu, azi Casa Chiriac	1840
24	mun. BÂRLAD	Casa Atanasiu, azi S.C. CONSINT S.A.	1902–1904
25	mun. BÂRLAD	Casa Guriță, azi cabinete medicale (primărie)	1927–1928
26	mun. BÂRLAD	Casa Coban, azi Casa Chiș	sf. sec. XIX
27	mun. BÂRLAD	Casa Călinescu, azi Casa Popa	1925
28	mun. BÂRLAD	Casa Slobozeanu, azi Casa Brebu	1870
29	mun. BÂRLAD	Casa Șaraga, azi S.C. PALODA S.A.	înc. sec. XX
30	mun. BÂRLAD	Casele Deciu, azi ansamblu de învățământ	1896–1901
31	mun. BÂRLAD	Casa Sturdza, azi Muzeul "Vasile Pârvan"	a. 1812
32	mun. BÂRLAD	Casa Mihai Marius Subțirelu	1908
33	sat BUTUCĂRIA; com. ZĂPODENI	Conacul Lambrino	sec XIX
34	sat EMIL RACOVÎȚĂ; com. DĂNEȘTI	Conacul Emil Racoviță, azi Casă memorială	sec. XIX–XX

35	sat FĂSTĂCI; com. COZMEȘTI	Casă egumenească	1808
36	sat GUGEȘTI; com. BOȚEȘTI	Ansamblul conacului Dimachi-Arghiropol	sec. XVIII–XIX
37	sat GUGEȘTI; com. BOȚEȘTI	Conacul Dimachi-Arghiropol	sec. XVIII–sec. XIX
38	mun. HUȘI	Casa Andrian și Linde, azi Cabinet av. Veselu Tudora	1910
39	mun. HUȘI	Casa Jenică Mitache, azi Grădinița nr. 4	1910
40	mun. HUȘI	Casa Sotir Zaharia, azi casa parohială a Bisericii „Sf. Nicolae”	1916
41	mun. HUȘI	Casa Teodoru, azi Casa Opreș	1932
42	mun. HUȘI	Casa Iancu Berea, azi Muzeul eparhial al Episcopiei Hușilor	1889
43	mun. HUȘI	Casa av. D. Gociu, azi spital municipal	1899
44	mun. HUȘI	Casa Chirițoiu, azi spital municipal	1909
45	mun. HUȘI	Casa Poroșnicu, azi S.C. VIOANCA S.R.L.	1934
46	mun. HUȘI	Casa Murgulescu	sf. sec. XVIII– înc. sec. XX
47	mun. HUȘI	Casa Buceag, azi Casa Darie și Țocu	sf. sec. XIX–înc. sec. XX
48	mun. HUȘI	Casa Popov–Frunzeti, azi locuința Țilea și a Primăriei	1894
49	mun. HUȘI	Casa Chernbach	1933
50	mun. HUȘI	Casa Goldenberg și Reiter	1921
51	mun. HUȘI	Casa Mardare, azi Casa Străchinaru	1921
52	mun. HUȘI	Casa Lorenzo Collavini, azi Casa Buzdugan	1924
53	mun. HUȘI	Casa Singer, azi Casa Târziu	1930
54	mun. HUȘI	Conacul Mihail Ralea, azi Casa stăreției – Mănăstirea „Schimbarea la Față”	înc. sec. XX, transformări sf. sec. XX
55	mun. HUȘI	Căsele Ralea	1864–1867
56	mun. HUȘI	Casa Gociu, azi birouri (primărie)	sf. sec. XIX
57	mun. HUȘI	Casa Mitache, azi Casa Chiriac și Neiciu	1890
58	mun. HUȘI	Casa Adam Mitache, azi Muzeul municipal Huși	cca.1880
59	mun. HUȘI	Casa Enache, azi S.C. FARMNOVA S.R.L.	sf. sec. XIX
60	mun. HUȘI	Casa Faierștei, azi Casa Palcu	1902
61	mun. HUȘI	Casa Monasterianu, azi Restaurantul „Podgoriile Hușilor” (S.C. BICOMPLEX S.R.L.)	sf. sec. XIX
62	sat IVĂNEȘTI; com. PĂDURENI	Conacul Jean Atanasiu, azi Mircescu	1912

63	sat MĂLĂIEȘTI; com. VUTCANI	Ansamblul conacului Constantin Corbu	Sec. XIX
64	sat MĂLĂIEȘTI; com. VUTCANI	Conac, azi Centrul de Recuperare și Reabilitare Neuropsihiatrică	Sec. XIX
65	sat PRIBEȘTI; com. CODĂEȘTI	Ansamblul conacului Roset–Balș	sec. XVII–XIX
66	sat PRIBEȘTI; com. CODĂEȘTI	Conacul Roset–Balș	a. 1691
67	sat SCHINETEA; com. DUMEȘTI	Ansamblul conacului mareșalului Constantin	sec. XIX–XX
68	sat SOLEȘTI; com. SOLEȘTI	Ansamblul conacului Rosetti–Solescu	sec. XIX
69	sat SOLEȘTI; com. SOLEȘTI	Conac	cca. 1827
70	sat TĂCUTA; com. TĂCUTA	Ansamblul conacului Sturdza	Sec. XIX
71	sat TĂCUTA; com. TĂCUTA	Conacul Sturdza	Sec. XIX

Anexă: angajamente ale APL relevante strategiei (selecție tematică)

Acțiune	Perioada de implementare	Cost, RON/MDL	Surse atrase	Responsabili	angajament luat în Strategii proprii
Obiectivul strategic 1: Aderarea arealului Văii Prutului Mijlociu în Rute Culturale ale CE în care Republica Moldova și România deja sunt parte					
Consolidare clădire Primăria Municipiului Iași	2017 - 2023	18906849 RON	POR - Axa Prioritară 5 - Prioritatea de investiții 5,1, Bugetul local, Alte surse	Municipiul Iași PT	SIDU metr. Iași
Consolidare și reabilitare Muzeu de Istorie Naturală corp A	2017 - 2023	10000000 RON	POR - Axa Prioritară 5 - Prioritatea de investiții 5,1, Programul Operațional ENI România – Republica Moldova - Prioritatea 2,1 (în cazul includerii în trasee turistice care să implice ambele părți), Bugetul local, Alte surse	Municipiul Iași	SIDU metr. Iași
Centrul Internațional de Artă Contemporană: Reabilitarea, consolidarea și refuncționalizarea clădirii fostei Băi Comunale (Baia Turcească)	2017 - 2023	9500000 RON	POR - Axa Prioritară 5 - Prioritatea de investiții 5,1, Programul Operațional ENI România – Republica Moldova - Prioritatea 2,1 (în cazul includerii în trasee turistice care să implice ambele părți), Bugetul local, Alte surse	Municipiul Iași	SIDU metr. Iași
Consolidare și refuncționalizare Palat Braunstein	2017 - 2023	22300000 Ron	POR - Axa Prioritară 5 - Prioritatea de investiții 5,1, Programul Operațional ENI România – Republica Moldova - Prioritatea 2,1 (în cazul includerii în trasee turistice care să implice ambele părți), Bugetul local, Alte surse	Municipiul Iași	SIDU metr. Iași
Reabilitarea și valorificarea potențialului turistic și cultural al Ansamblului Mănăstirii Frumoasa din Municipiul Iași	2017 - 2023	22150000 Ron	POR - Axa Prioritară 5 - Prioritatea de investiții 5,1, Programul Operațional ENI România – Republica Moldova - Prioritatea 2,1 (în cazul includerii în trasee turistice care să implice ambele părți), Bugetul local, Alte surse	Municipiul Iași	SIDU metr. Iași

Relocarea Secției de Etnografie a Muzeului Județean de Istorie Botoșani prin achiziția și reabilitarea „Casei Manolache Iorga” din Botoșani	2021-2027	conform deviz / documentație tehnicoeconomică	POR Nord-Est 2021-2027	Botoșani – Consiliul Județean	SDD jud. Botoșani
Revitalizarea satului Agafton prin reabilitarea obiectivelor turistice din zonă (Mănăstirea Pogorârea Sf. Duh, Biserica de lemn Sf. Arhangheli, casele chilii, anexe, fântâni, turn clopotniță) în scopul valorificării durabile a patrimoniului cultural, precum și modernizarea și extinderea infrastructurii turistice	2021-2027	conform deviz / documentație tehnicoeconomică	POR Nord-Est 2021-2027	Botoșani – Consiliul Județean	SDD jud. Botoșani
Obiectivul strategic 2: Aderarea arealului Văii Prutului Mijlociu de pe malul stâng (Republica Moldova) în Rute Culturale ale CE în care România deja este parte					
Reabilitarea fațadei și a pavajului din zona frontală a Palatului de Cultură din Ungheni	2025–2030	4500000 MDL	Buget local, Program INTERREG RO-MD, fonduri UE	Primăria mun. Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Restaurarea edificiilor de importanță istorică și a sculpturilor	2026-2030	1000000 MDL	MECC	Specialist CR, APL	Str. Cult. Mun. Ungheni
Conservarea și renovarea patrimoniului cultural-istoric	2026 – 2028	2000000 MDL	Buget raional, Fonduri externe	CR, APL I, ONG din domeniu	SDSE r-I Briceni
Atragerea mijloacelor financiare pentru restaurarea și promovarea conacelor Buznea din s. Ciuciulea și Ponce din or. Glodeni, care pot deveni obiectiv turistic atractiv.	2021-2025	2000000 MDL	Mijloacele proprii, APL I, APL II, Fondul Național pentru Dezvoltare Regională, diferite proiecte investiționale	APL I, APL II	SDSE r-I Glodeni
Modernizarea, extinderea și valorificarea durabilă a patrimoniului cultural, precum și modernizarea și extinderea infrastructurii turistice și a infrastructurii conexe ei din cadrul „Memorialului Ipotești - Centrul Național de Studii Mihai Eminescu” din județul Botoșani	2021-2027	19888990,00 Ron	POR Nord-Est 2021-2027	Botoșani – Consiliul Județean	SDD jud. Botoșani
Restaurarea și valorificarea durabilă a patrimoniului cultural, precum și crearea/modernizarea infrastructurilor conexe din zona Casei Goilav din Municipiul Botoșani	2021-2027	5567193,61 Ron	POR Nord-Est 2021-2027	Botoșani – Consiliul Județean	SDD jud. Botoșani
Obiectivul strategic 3: Aderarea arealului Văii Prutului Mijlociu la Rute Culturale ale CE în care nici Republica Moldova, nici România nu sunt parte					
Realizarea unui audit al stării obiectivelor istorice, culturale, religioase locale	2025-2026	300000 MDL	Interne, externe	Primăria mun. Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni

Elaborarea și depunerea de proiecte pentru accesarea fondurilor de reabilitare	2026-2030	1500000 MDL	Interne, externe	Primăria mun. Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Restaurarea elementelor arhitecturale ale clădirilor cu valoare patrimonială	2026-2030	2000000 MDL	Interne, externe	Primăria mun. Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Reinventarierea patrimoniului cultural și istoric	2026-2027	30000 MDL	MECC, Bugetul Local	Specialist CR, APL	SDSE mun. Ungheni
Restaurarea depozitului de Tutun (din clădirea Fabricii de Tutun) și înființarea Muzeului de Arheologie Industrială	2017 - 2023	22150000 Ron	Programul Operațional ENI România – Republica Moldova - Prioritatea 2,1 (în cazul includerii în trasee turistice care să implice ambele țări), Bugetul local, Alte surse		SIDU metr. Iași
Completarea patrimoniului Muzeal de Arheologie Industrială a Complexului Muzeal Național Moldova	2017 - 2023	4430000 Ron	Programul Operațional ENI România – Republica Moldova - Prioritatea 2,1 (în cazul includerii în trasee turistice care să implice ambele țări), Bugetul local, Alte surse		SIDU metr. Iași
Reabilitarea siturilor industriale și neutilizate și pregătirea de noi activități	2021-2027	11247000,00 Ron	POR Nord-Est 2021-2027	Dorohoi	SDD jud. Botoșani
Obiectivul strategic 4: Scalarea rutelor naționale sau transfrontaliere arealului Văii Prutului Mijlociu la nivel de Rute Culturale ale CE					
Crearea unei comisii consultative locale pentru patrimoniu, formată din arhitecți, istorici, ONG-uri și reprezentanți ai comunității.				Primăria Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Introducerea unor reglementări urbanistice care încurajează integrarea patrimoniului în proiecte noi (ex: păstrarea fațadelor vechi la renovări moderne).				Primăria Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Colaborări cu universități și institute de arhitectură pentru proiecte pilot de revitalizare.				Primăria Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Implementarea unui program de întreținere și restaurare a sculpturilor existente.				Primăria Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Crearea traseelor tematice (în dependență de tipul obiectivelor)	2025-2030	200000 MDL	Interne, externe	Primăria mun. Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Promovarea și implementarea proiectului „Duruitoarea Veche - cuib al umanității. Includerea microzonei în circuitul turistic European”	2021-2023	20000000 MDL	FNDR, APL I, CR Riscani	APL I	SDSE r-l Rîșcani
Crearea unui itinerar turistic raional și integrarea acestuia în traseele turistice regionale	2021-2022	10000 MDL	Buget raional	CR Rîșcani, ONG din domeniu	SDSE r-l Rîșcani
Asigurarea suportului necesar APL pentru restaurarea / reabilitarea clădirilor cu valoare istorică (Elaborarea unui proiect privind conservarea Sitului arheologic Stolniceni)	2021-2027	0		Consiliul Raional Hîncești; DCT	SDSE r-l Hîncești

Restaurarea monumentelor istorice aflate în stare avansată de degradare și introducerea lor în circuitul cultural și turistic			POR 2021-2027 PNS 2021-2027 Programul Ro-Cultura Programul Europa Creativă INTERREGNEXT RO-MD 2021-2027 Bugetul de stat Bugetul CJ Bugete locale Fonduri private		SDES jud. Vaslui
Reglementarea corespunzătoare a protecției monumentelor istorice în PUG-uri și PUZ-uri			POR 2021-2027 PNS 2021-2027 Programul Ro-Cultura Programul Europa Creativă INTERREGNEXT RO-MD 2021-2027 Bugetul de stat Bugetul CJ Bugete locale Fonduri private		SDES jud. Vaslui
Sprijinirea activității de cercetare arheologică			POR 2021-2027 PNS 2021-2027 Programul Ro-Cultura Programul Europa Creativă INTERREGNEXT RO-MD 2021-2027 Bugetul de stat Bugetul CJ Bugete locale Fonduri private		SDES jud. Vaslui
Circuitul turistic al bisericilor de lemn din județul Botoșani	2021-2027	conform deviz / documentație tehnicoeconomică	POR Nord-Est 2021-2027 Ministerul Culturii	Botoșani – Consiliul Județean	SDD jud. Botoșani
La pas, prin Botoșanii clădirilor istorice	2021-2027	conform deviz / documentație tehnicoeconomică	POR Nord-Est 2021-2027 Ministerul Culturii	Botoșani – Consiliul Județean	SDD jud. Botoșani
Proiecte de traseu turistic Botoșani – Ipotești - Suceava (mănăstiri), introducerea în circuite turistice regionale, ghid turistic în limba engleză	2021-2027	conform deviz / documentație tehnicoeconomică	POR Nord-Est 2021-2027 Ministerul Culturii	Zona Metropolitană Botoșani	SDD jud. Botoșani
Proiecte turistice transfrontaliere Botoșani – Cernăuți – Chișinău, cu obiective turistice de vizitat din fiecare parte	2021-2027	conform deviz / documentație tehnicoeconomică	Republica Moldova aferent perioadei 2021-2027 Interreg NEXT România-Ucraina aferent perioadei 2021-2027	Zona Metropolitană Botoșani	SDD jud. Botoșani
Colaborarea cu orașe de graniță pentru includerea patrimoniului în pachete turistice comune	2025-2030	100000 MDL	Interne, externe	Primăria mun. Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Realizarea unui ghid comun de trasee culturale tranfrontaliere	2025-2026	200000 MDL	Interne, externe	Primăria mun. Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Program-Pilot „weekend cultural la graniță” în colaborare cu orașe românești	2025-2030	150000 MDL	Interne, externe	Primăria mun. Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Semnalezarea rutelor transfrontaliere cu panouri multilingve și coduri QR	2025-2030	200000 MDL	Interne, externe	Primăria mun. Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Crearea și promovarea circuitului „Prutul Cultural” cu punct de plecare Ungheni	2025-2030	100000 MDL	Interne, externe	Primăria mun. Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Includerea în traseul eco-turistic a bisericilor din lemn din localitățile Balatina, Bisericieni și Dușmani.	2021-2023	0	Mijloacele proprii APL I, APL II, Rezerva.ia „Padurea Domneasca”	APL I, APL II, Rezerva.ia „Padurea Domneasca”	SDSE r-l Glodeni
Pe teritoriul raionului Leova au fost proiectate 2 trasee turistice, care au fost introduse în proiectul „Itinerarii cultural - religioase: 1. Traseul turistic: Borogani - Tigheci - Baiuș - Sărata-Nouă – Cazangic 2. Traseul turistic: Leova - Sărata-Răzeși – Tomai.					SDSE r-l Leova

Marcarea traseelor turistice Valul lui Traian, Podul Turcesc, Satul Tigheci, Poiana lui Ștefan cel Mare, Căsuța vânătorului, Ambalele lui Marambei și revitalizarea rezervației natural Lebăda Albă	2021-2026	10000 MDL	BS; BL FNDR	APL I, CR, agenți economici	SDSE r-l Leova
Realizarea de itinerarii turistice tematice, culturale, ecumenice sau de agrement în Municipiul Iași, conectate cu zona metropolitană pe direcția Nord- Sud (zonele cu cea mai mare concentrare de resurse culturale și de agrement)	2018-2020	500000 RON	Programul Operațional ENI România – Republica Moldova - Prioritatea 2,1 (în cazul includerii în trasee turistice care să implice ambele țări), Bugetul local, PPP, alte surse	Municipiul Iași, comunele ZMI, parteneri privați	SIDU metr. Iași
Botoșani - arhitectură, cultură și legendă- valorificarea traseelor subterane din Municipiul Botoșani	2021-2027	70.000.000,00	POR Nord-Est 2021-2027 PNRR	Botoșani – Municipiu reședință de județ	SDD jud. Botoșani
Obiectiv specific: Digitalizarea patrimoniului local					
Elaborarea unui Registru digital al patrimoniului arhitectural local (clădiri istorice, case tradiționale, monumente, zone cu potențial cultural)				Primăria Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Realizarea unei hărți interactive online cu informații istorice, povești și imagini ale clădirilor valoroase				Primăria Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Amplasarea sau restaurarea de panouri informative și coduri QR la fiecare sculptură.				Primăria Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Digitalizarea colecțiilor din Muzeul de Istorie și Etnografie Ungheni și crearea unei platforme online accesibile publicului.					Str. Cult. Mun. Ungheni
Inventarierea patrimoniului cultural material și imaterial al orașului	2025-2030	100000 MDL	Interne, externe	Primăria mun. Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Crearea bazei de date a atracțiilor turistice (naturale, antropice) ale rn Edineț	2024-2025	200000 MDL	Buget CR, Buget CL, Donatori	APL, CIT	Strat. mark. rn Edineț
Obiectiv specific: Promovarea patrimoniului local					
Ateliere de educație patrimonială pentru elevi și tineri, cu vizite ghidate și jocuri de tip „vânătoare de comori urbane”.				Primăria Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Campanii multimedia: „Poveștile clădirilor din Ungheni” – cu implicarea comunității.				Primăria Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni

Lansarea unei zile anuale a patrimoniului local, cu tururi ghidate gratuite și spectacole în aer liber.				Primăria Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Ateliere educaționale pentru elevi: „Cunoaște sculpturile orașului tău”.				Primăria Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Campanie de promovare a sculpturilor în social media și materiale turistice.				Primăria Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Organizarea bienală a Simpozionului de Sculptură și /sau artă .				Primăria Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Inițierea procesului de recunoaștere oficială a municipiului Ungheni ca „Oraș al Sculpturilor din Republica Moldova”				Primăria Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Editarea unui album general dedicat sculpturilor din Ungheni și promovarea acestuia în țară și peste hotare.				Primăria Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Dezvoltarea unui parc tematic cu sculpturi în aer liber.				Primăria Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Creșterea vizibilității patrimoniului material în spațiul online	2025-2030	50000 MDL	Interne, externe	Primăria mun. Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Elaborarea unui ghid turistic multilingv în format tipărit și digital	2025-2030	200000 MDL	Interne, externe	Primăria mun. Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Cooperarea cu orașele înfrățite	2026-2032	150000 MDL	Surse externe Buget local	APL, AAP	SDSE mun. Ungheni
Crearea unui birou local de informare turistică Briceni	2027	300000 MDL	Buget raional, FNDR, Fonduri UE	CR, ONG din domeniu, AE	SDSE r-l Briceni
Elaborarea materialelor de promovare a turismului în rn. Briceni (buclete informaționale, Mini-Ghid turistic, portal turistic, panouri publicitare, video si audio clip-uri, etc.)	2027 – 2031	250000 MDL	Buget raional, FNDR, Fonduri UE	CR, ONG din domeniu	SDSE r-l Briceni
Crearea paginii web al patrimoniului cultural din raionul Briceni	2027	5000 MDL	Buget raional	CR	SDSE r-l Briceni
Promovarea județului ca destinație turistică internă și internațională (materiale de promovare, participarea la târguri naționale și internaționale de profil, organizare evenimente pentru agenții, tour-operatori, bloggeri etc., concepere trasee regionale și transfrontaliere etc.)			0 POR 2021-2027 INTERREGNEXT RO-MD 2021-2027 Bugetul de stat Bugetul CJ Bugete locale Fonduri private		SDES jud. Vaslui

Obiectivul strategic 5: Pregătirea procesului de aderare la Rute Culturale ale CE a arealului Văii Prutului Mijlociu

Identificarea temelor de interes (arhitectură, personalități, meșteșuguri, religie etc.)	2025-2026	100000 MDL	Interne, externe	CIT Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Crearea hărților fizice și digitale ale traseelor		300000 MDL	Interne, externe	CIT Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Organizarea de tururi ghidate tematice (adaptate turiștilor internaționali)		50000 MDL	Interne, externe	CIT Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Dezvoltarea unui website interactiv dedicat patrimoniului local	2025-2026	300000 MDL	Interne, externe	CIT Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Realizarea de tururi virtuale 360° pentru obiective turistice	2026-2027	200000 MDL	Interne, externe	Primăria mun. Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Realizarea unui tur virtual interactiv care să includă toate spațiile funcționale ale Palatului de Cultură Ungheni, cu descrierea dotărilor, capacității, destinației și disponibilității pentru arendă	2025-2026	150000 MDL	Granturi pentru digitalizare	Administrația PC Primăria Ungheni	Str. Cult. Mun. Ungheni
Colectarea, documentarea și transmiterea către CNCT a informațiilor, materialelor vizuale și audiovizuale referitoare la elemente de patrimoniu imaterial specifice municipiului Ungheni (obiceiuri, dansuri, cântece tradiționale, formații folclorice, promotori ai tradiției), promovate prin activitățile Palatului de Cultură	2025-2027	60000 MDL	Buget local, proiecte culturale	Administrația Palatului de Cultură	Str. Cult. Mun. Ungheni
Elaborarea pachetelor promoționale turistice Ungheni	2026-2027	100000 MDL	Buget municipal, Fonduri național Fonduri externe	Vice-primar, Consiliul municipal Ungheni	SDSE mun. Ungheni
Crearea traseului turistic industrial Ungheni	2028-2030	40000 MDL	Buget municipal Fonduri naționale Fonduri externe Parteneriate publice private	Vice-primar, Consiliul municipal Ungheni	SDSE mun. Ungheni
Cartografiere și digitalizarea obiectivelor turistice	2026-2030	1500000 MDL	Buget municipal, Fonduri național Fonduri externe	Vice-primar, Consiliul municipal Ungheni	SDSE mun. Ungheni
Instalarea de indicatoare de informare turistică	2022-2024	30000 MDL	• UE – M4EG	• CR Ungheni • APL nivelul 1	SDSE r-l Ungheni
Organizarea de vizite turistice pentru jurnaliștii naționali și operatorii de turism din orașele înfrățite cu municipiul Ungheni, tabere de vară	2022-2024	0	• Buget local • UE – M4EG • Co-finanțări • Finanțări externe	• CR Ungheni • APL nivelul I • Cluster Ungheni	SDSE r-l Ungheni
Crearea unui itinerar turistic raional Briceni	2026 – 2027	100000 MDL	Buget raional	CR, APL I ONG din domeniu, AE	SDSE r-l Briceni
Dezvoltarea turismului cultural și educațional: - Crearea programelor educaționale în domeniul turismului -Crearea rutelor literare și istorice -	2026 – 2031	150000 MDL	Buget raional, AE, Bugete locale, Fonduri UE	CR, APL I, AE	SDSE r-l Briceni

Organizarea de evenimente tematice					
Optimizarea online și promovare pe social media a destinației	2024-2026	360000 MDL	Buget CR, Buget CL, Agenți econ, Donatori		Strat. mark. m Edineț
Instalarea indicatoarelor turistice și a panourilor informaționale.	2021-2025	110558 MDL	Diferite proiecte	APL I, Rezervația „Pădurea Domnească”	SDSE r-l Glodeni
Identificarea atracțiilor turistice din perimetrul raionului	2023-2030	15000 MDL	BR, alte surse	CR	SDSE r-l Făleşti
Montarea panourilor informative locale	2021-2026	50000 MDL	BS, BL, granturi	APL I	SDSE r-l Leova
Instalarea indicatoarelor către obiectele cu destinație turistică	2021-2026	0	BS, BL, granturi	APL I, CR	SDSE r-l Leova
Instalarea panourilor informaționale în zonele turistice	2024-2030	200000 MDL	Buget raional, Bugete locale, GAL	Agenți economici	SDSE r-l Cantemir
Instalarea indicatoarelor către obiectele de destinație turistică	2025-2027	50000 MDL	Buget de Stat, Buget raional, Bugete locale, GAL, granturi	APL niv. 2 SCT Cantemir	SDSE r-l Cantemir
Identificarea, marcarea și semnalizarea corespunzătoare a traseelor și atracțiilor turistice din județ			POR 2021-2027 INTERREGNEXT RO-MD 2021-2027 Bugetul de stat Bugetul CJ Bugete locale Fonduri private		SDES jud. Vaslui
Obiectiv specific: Pregătirea profesională privind valorificarea și promovarea patrimoniului local					
Organizarea de traininguri pentru angajații instituțiilor culturale (management cultural, atragere de fonduri, scriere de proiecte, marketing cultural).					Str. Cult. Mun. Ungheni
Dezvoltarea capacităților profesionale a persoanelor ce activează în sectorul turistic	2026 – 2031	150000 MDL	Buget raional, FNDR, Fonduri UE	CR, ONG din domeniu	SDSE r-l Briceni
Organizarea unor seminare de instruire pentru antreprenori în domeniul afacerilor inovative.	2026 – 2031	100000 MDL	Buget raional, FNDR, Fonduri UE	CR, APL I, AE, ONG din domeniu	SDSE r-l Briceni
Realizarea vizitelor de studiu în alte raioane din țară și peste hotare cu vizitarea companiilor și întreprinderilor de succes.	2026 – 2030	150000 MDL	Buget raional, FNDR, Fonduri UE	CR, APL I, AE, ONG din domeniu	SDSE r-l Briceni
Facilitarea dezvoltării capacităților profesionale a persoanelor ce activează în sectorul turistic	2021-2025	30000 MDL	Buget raional, FNDR, Fonduri UE	CR Rîșcani, ONG din domeniu	SDSE r-l Rîșcani
Facilitarea inițierii afacerilor prin instruirea tinerilor, imigranților în domeniul serviciilor de turism	2021-2025	50000 MDL	Bugetele locale, Sectorul privat, FNDR	APL I, CR Rîșcani	SDSE r-l Rîșcani
Instruiri tematice privind crearea și gestionarea produselor turistice	2024	10000 MDL	Buget CR, Buget CL, Donatori	OMD	Strat. mark. m Edineț

competitive ale destinației turistice					
Efectuarea vizitelor de studiu și schimb de experiență privind marketingul destinațiilor turistice	2024	21000 MDL	Buget CR, Buget CL, Donatori	Șef OMD	Strat. mark. m Edineț
Organizarea seminarelor de instruire a specialiștilor din domeniul cultural pentru promovarea și păstrarea patrimoniului cultural autohton	2021-2026	100000 MDL	BS, BL, granturi	Instituțiile de cultură DCTTS	SDSE r-l Leova
Seminare de instruire în scrierea și aplicarea proiectelor	2021-2023	15000 MDL	Buget local	Agencia de Dezvoltare Regională, APL I	SDSE r-l Leova
Organizarea instruirilor în domeniul acordării serviciilor turistice	2021-2026	0	Bugetul de Stat ONG de profil Bugetele locale	CR, DCTTS	SDSE r-l Leova
Organizarea vizitelor de studiu în localitățile din țară și de peste hotare pentru preluarea practicilor de succes în domeniul turismului	2024-2030	20000 MDL	Buget raional, Agenți Economici, APL înfrățite	APL niv. 2 SCT Cantemir	SDSE r-l Cantemir
Obiectiv specific: Crearea platformelor privind valorificarea și promovarea patrimoniului local					
Dezvoltarea parteneriatelor pentru protecția mediului (activități științifice, activități turistice, activități educaționale, de promovare și unele activități de valorificare durabilă a unor resurse naturale)	2022-2025+	0	APL nivelul 1 • Guvern RM • Agenția Moldsilva • Finanțare externă	APL nivelul 1	SDSE r-l Ungheni
Consolidarea parteneriatelor transfrontaliere	2022 - 2025	0	• Guvern RM • APL nivelul 1 • Finanțare externă - UE	• APL nivelul 1 • CR Ungheni	SDSE r-l Ungheni

Glossar de terminologie relevantă

Acest compartiment cu terminologie relevantă a fost elaborat urmare consultării mai multor documente legislative:

- Legea nr. 352 din 24.11.2006 cu privire la organizarea și desfășurarea activității turistice în Republica Moldova,
- Normele metodologice privind elaborarea și aprobarea rutelor turistice naționale
- Ghidul de dezvoltare a rutelor culturale la nivel european aprobat prin Ordinul nr. 152 din 27.03.2026 al Ministrului Culturii.

Destinație turistică – areal geografic sau loc care este vizitat de persoane în scop turistic; destinația turistică poate fi de nivel local, regional sau național.

Deținător al rutei turistice naționale – persoană fizică sau juridică de drept public sau privat care deține dreptul de administrare, de gestionare și de utilizare a rutei turistice naționale, asumându-și responsabilitatea pentru funcționarea, promovarea și monitorizarea acesteia, conform Normelor metodologice.

Facilități turistice – ansamblu de echipamente destinate satisfacerii nevoilor turiștilor într-o anumită destinație.

Indicator de informare și orientare turistică – indicator, inclusiv rutier, care arată simbolul, denumirea și, după caz, direcția și/sau distanța până la obiectivul turistic.

Industria turismului – ansamblu de activități economice și comerciale destinate producerii de servicii turistice, corespunzătoare standardelor de clasificare, realizate prin structurile de cazare și alimentație, de agrement și de tratament balnear, de prestare a serviciilor de transport, de organizare a congreselor și conferințelor, cu destinație sportivă, prin birouri de informare turistică, prin agenții tur-operatorie și agenții de turism.

Infrastructură turistică – ansamblu de construcții necesare unei zone turistice pentru primirea și deservirea turiștilor (structuri de cazare, de alimentație, de agrement și de tratament balnear, de prestare a serviciilor de transport, de organizare a congreselor și conferințelor, cu destinație sportivă, birouri de informare turistică, centre de confecționare/comercializare a articolelor de artizanat, parcuri etc.).

Inițiator al rutei turistice naționale – persoană fizică sau juridică de drept public sau privat care elaborează o rută turistică națională.

Obiectiv turistic – element sau ansamblu al resurselor naturale ori antropice, care poate atrage vizitatori într-un anumit areal geografic sau loc. Termenul poate fi utilizat și cu sensul de atracție turistică.

Obiectiv turistic național – obiectiv turistic de importanță națională.

Organizație de management al destinației turistice (OMDT) – asociație constituită de persoane fizice și juridice de drept privat, în conformitate cu Legea nr. 86/2020 cu privire la organizațiile necomerciale, care funcționează în baza unui acord de parteneriat, încheiat între autoritățile administrației publice și organizația respectivă, având scopul de a coordona și de a sprijini administrarea și dezvoltarea durabilă a unei destinații turistice, precum și promovarea acesteia.

Pachet de servicii turistice – o combinație din cel puțin două tipuri diferite de servicii de călătorie destinate aceleiași călătorii sau vacanțe, vândute sau oferite spre vânzare ca un singur produs, la un preț în care costul fiecărui serviciu nu este identificat separat; pachetul de servicii turistice se împarte în 2 categorii: *pachet de servicii de călătorie* – combinație din cel puțin două tipuri diferite de servicii de

călătorie destinate aceleiași călătorii sau vacanțe, definită conform Codului civil, și *pachet de servicii excursioniste* – combinație din cel puțin două tipuri diferite de servicii turistice destinate aceleiași călătorii sau vacanțe, dintre care un serviciu este excursia.

Patrimoniul turistic – ansamblu de elemente ce stau la baza desfășurării activității turistice pe un anumit teritoriu, incluzând resursele turistice naturale și antropice, baza tehnico-materială, infrastructura generală, infrastructura turistică și bunurile destinate consumului turistic.

Produs turistic – ansamblu de bunuri materiale și servicii, care pune în valoare elementele potențialului turistic natural și antropic, precum și infrastructura și baza tehnico-materială destinate deservirii turistice.

Resurse turistice – ansamblu de elemente naturale și antropice care, prin calitățile și specificul lor, sînt recunoscute și valorificate prin turism în măsura în care nu sînt supuse unui regim de protecție integrală. Resursele turistice pot fi naturale (elemente geomorfologice, de climă, de floră și de faună, peisaje, zăcămintele de substanțe minerale etc.) și antropice (monumente și site-uri arheologice, monumente, ansambluri și rezervații de arhitectură, monumente și ansambluri memoriale, monumente tehnice și de artă, muzee, elemente de folclor și artă populară etc.).

Rută culturală europeană – un proiect de cooperare în domeniul patrimoniului cultural, educațional și turistic, care are ca scop dezvoltarea și promovarea unui itinerar sau a unei serii de itinerare bazate pe o rută istorică, un concept cultural, o personalitate sau un fenomen cu importanță transnațională și semnificație pentru înțelegerea și respectarea valorilor europene comune. *Certificare* – recunoașterea oficială acordată de către Acordului Parțial Extins privind Rutele Culturale în cadrul Programului „Rutele Culturale ale Consiliului Europei”; *Rețea europeană* – structură juridică constituită democratic, implicând minimum trei state membre ale Consiliului Europei.

Rută turistică (itinerar turistic) – traseu turistic pe care se desfășoară o călătorie cu indicarea localităților de pe parcurs.

Rută turistică națională – traseu turistic de importanță națională, recunoscut în această calitate conform prevederilor Legii nr. 352.

Traseu turistic – rută, distinctă și/sau marcată, destinată pentru vizitarea obiectivelor turistice amplasate în una sau mai multe destinații turistice.

Turism – una dintre ramurile prioritare ale economiei naționale, cu funcții complexe și implicații multisectoriale, care cuprinde toate activitățile desfășurate în scopul producerii de bunuri și al prestării de servicii pentru turiști.

Turism cultural – formă de turism care valorifică obiectivele turistice de ordin cultural ale unei localități, zone sau țări.